

В. П. Порощук

**ДОСЛІДЖУЮ
СВІТ** ЧАСТИНА **1**

Харків
Видавнича група «Основа»
2019

Порощук В. П.

П59 Я досліджую світ. 2 клас. Частина 1 / В. П. Порощук. — Х. : Вид. група «Основа», 2019. — 270, [2] с. — (Серія «Мій конспект»).

ISBN 978-617-00-3753-4.

Посібник містить орієнтовне календарно-тематичне планування та розробки уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 2-му класі Нової української школи, складені відповідно до вимог нового Державного стандарту початкової освіти (2018) за Типовою програмою авторського колективу під керівництвом О. Я. Савченко.

Розподіл годин і тематика уроків відповідають змісту підручника Т. Г. Гільберг, С. С. Тарнавської, Н. М. Павич (Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 2-го кл. закл. заг. серед. освіти : у 2-х ч. — К. : Генеза, 2019).

Конспекти уроків, різноманітних за формою проведення, побудовано з урахуванням основних положень Концепції «Нова українська школа», на засадах компетентнісного, діяльнісного підходів, з використанням елементів інтеграції, інноваційних та здоров'язбережувальних технологій, інтерактивних методів та прийомів навчання, сучасного обладнання як складової нового освітнього середовища.

Для вчителів початкової школи.

УДК 37.016

ЗМІСТ

Орієнтовне календарно-тематичне планування	5
Вступ	7
Урок 1. Ми — другокласники і другокласниці	7
Урок 2. Як поводитися в колективі	10
Урок 3. Звідки ми отримуємо інформацію	14
Урок 4. Види інформації. Повідомлення	17
Урок 5. Виготовлення аплікації дорожніх знаків або світлофора (<i>на вибір</i>)	20
Урок 6. Яка наша адреса	23
Урок 7. Мала батьківщина	26
Урок 8. Створення лепбука «Моя адреса»	29
Урок 9. Виготовлення номера будинку з веселих цифр	33
Урок 10. Для чого країнам державні символи	36
Урок 11. Національна валюта	40
Урок 12. Що таке носій інформації	44
Урок 13. Цифрові пристрої. Принтери	48
Розділ 1. Природа восени	51
Урок 14. Яку форму має наша Земля. Чому буває день і ніч	51
Урок 15. Сторони горизонту	55
Урок 16. Чому на Землі бувають пори року	58
Урок 17. Виготовлення дерева «Пори року»	61
Урок 18. Рік	65
Урок 19. Явища природи	68
Урок 20. Скільки місяців у році	71
Урок 21. Для чого потрібний календар	74
Урок 22. Навчальний та календарний рік	78
Урок 23. Виготовлення осіннього календаря	81
Урок 24. Як розпізнати інформацію	84
Урок 25. План приміщення	88
Урок 26. Створення схеми безпечного шляху до школи	91
Урок 27. Виготовлення ракети в техніці оригамі	94
Урок 28. Який в осені святковий календар	97
Урок 29. Виготовлення листівки для захисника Вітчизни	100
Урок 30. Якого я роду, якого народу	103
Урок 31. Права та обов'язки дітей	107
Урок 32. Створення презентації шкали часу «Мої обов'язки»	110
Урок 33. Пам'ять, пам'ятка, пам'ятник	113
Урок 34. Як здобути козацьке здоров'я	116
Урок 35. Корисні звички	119
Урок 36. Виготовлення макета зубної щітки	122
Урок 37. Що таке експеримент	125
Урок 38. «Кроки» для проведення експерименту	128
Урок 39. Дослідження «Чи поглинають рослини воду»	131
Урок 40. Для чого потрібний план дій. Алгоритм	134
Урок 41. Алгоритм проведення спостереження	137
Урок 42. Які в осені ознаки. Які осінні місяці	140

Урок 43.	Зміни в живій природі восени	144
Урок 44.	Виготовлення аплікації з опалого листа «Осінній пейзаж»	147
Урок 45.	Чи зустрічається світло з тінню	150
Урок 46.	Світлопроникні та світлонепроникні тіла	154
Урок 47.	Театр тіней	157
Урок 48.	Які властивості має повітря	160
Урок 49.	Що таке погода і як її передбачити	164
Урок 50.	Прогноз погоди	168
Урок 51.	Моделювання дощу в склянці	171
Урок 52.	Як термометр знає, тепло чи холодно	174
Урок 53.	Яка температура тіла у здорової людини	177
Урок 54.	Виготовлення моделі термометра	180
Урок 55.	Які властивості має вода	183
Урок 56.	Як вода переходить з одного стану в інший	186
Урок 57.	Як мандрує вода	190
Урок 58.	Інфекційні хвороби	194
Урок 59.	Виготовлення паперової склянки за зразком	197
Урок 60.	Як рослини готуються до зими	200
Урок 61.	Чи всі гриби їстівні	204
Урок 62.	Правила збирання грибів	207
Урок 63.	Як тварини готуються до зими	211
Урок 64.	Ліплення з пластиліну фігурки зайця	214
Урок 65.	Як осінні зміни впливають на комах	218
Урок 66.	Як риби готуються до зими	221
Урок 67.	Як птахи готуються до зими	224
Урок 68.	Як звірі готуються до зими	228
Урок 69.	Які невидимі ланцюги є в осінньому лісі	231
Розділ 2. Природа взимку		234
Урок 70.	Які ознаки в зими. Зимові місяці	234
Урок 71.	У чому сила зими	238
Урок 72.	Як не замерзнути	241
Урок 73.	Виготовлення сніжинки	245
Урок 74.	Яка погода взимку	248
Урок 75.	Створення зображення символів погодних явищ	251
Урок 76.	Природні та штучні джерела тепла	254
Урок 77.	Який у зими святковий календар	257
Урок 78.	Виготовлення новорічних іграшок-прикрас	261
Урок 79.	Правила поведінки під час новорічних святкувань	264
Урок 80.	Узагальнення та систематизація знань учнів	267
Література та Інтернет-ресурси		270

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

№ з/п	Тема уроку	Дата
Вступ		
1	Ми — другокласники і другокласниці	
2	Як поводитися в колективі	
3	Звідки ми отримуємо інформацію	
4	Види інформації. Повідомлення	
5	Виготовлення аплікації дорожніх знаків або світлофора <i>(на вибір)</i>	
6	Яка наша адреса	
7	Мала батьківщина	
8	Створення лепбука «Моя адреса»	
9	Виготовлення номера будинку з веселих цифр	
10	Для чого країнам державні символи	
11	Національна валюта	
12	Що таке носій інформації	
13	Цифрові пристрої. Принтери	
Розділ 1. Природа восени		
14	Яку форму має наша Земля. Чому буває день і ніч	
15	Сторони горизонту	
16	Чому на Землі бувають пори року	
17	Виготовлення дерева «Пори року»	
18	Рік	
19	Явища природи	
20	Скільки місяців у році	
21	Для чого потрібний календар	
22	Навчальний та календарний рік	
23	Виготовлення осіннього календаря	
24	Як розпізнати інформацію	
25	План приміщення	
26	Створення схеми безпечного шляху до школи	
27	Виготовлення ракети в техніці оригамі	
28	Який в осені святковий календар	
29	Виготовлення листівки для захисника Вітчизни	
30	Якого я роду, якого народу	
31	Права та обов'язки дітей	
32	Створення презентації шкали часу «Мої обов'язки»	
33	Пам'ять, пам'ятка, пам'ятник	
34	Як здобути козацьке здоров'я	
35	Корисні звички	
36	Виготовлення макета зубної щітки	
37	Що таке експеримент	
38	«Кроки» для проведення експерименту	
39	Дослідження «Чи поглинають рослини воду»	
40	Для чого потрібний план дій. Алгоритм	

№ з/п	Тема уроку	Дата
41	Алгоритм проведення спостереження	
42	Які в осені ознаки. Які осінні місяці	
43	Зміни в живій природі восени	
44	Виготовлення аплікації з опалого листя «Осінній пейзаж»	
45	Чи зустрічається світло з тінню	
46	Світлопроникні та світлонепроникні тіла	
47	Театр тіней	
48	Які властивості має повітря	
49	Що таке погода і як її передбачити	
50	Прогноз погоди	
51	Моделювання дощу в склянці	
52	Як термометр знає, тепло чи холодно	
53	Яка температура тіла у здорової людини	
54	Виготовлення моделі термометра	
55	Які властивості має вода	
56	Як вода переходить з одного стану в інший	
57	Як мандрує вода	
58	Інфекційні хвороби	
59	Виготовлення паперової склянки за зразком	
60	Як рослини готуються до зими	
61	Чи всі гриби їстівні	
62	Правила збирання грибів	
63	Як тварини готуються до зими	
64	Ліплення з пластиліну фігурки зайця	
65	Як осінні зміни впливають на комах	
66	Як риби готуються до зими	
67	Як птахи готуються до зими	
68	Як звірі готуються до зими	
69	Які невидимі ланцюги є в осінньому лісі	
Розділ 2. Природа взимку		
70	Які ознаки в зими. Зимові місяці	
71	У чому сила зими	
72	Як не замерзнути	
73	Виготовлення сніжинки	
74	Яка погода взимку	
75	Створення зображення символів погодних явищ	
76	Природні та штучні джерела тепла	
77	Який у зими святковий календар	
78	Виготовлення новорічних іграшок-прикрас	
79	Правила поведінки під час новорічних святкувань	
80	Узагальнення та систематизація знань учнів	

ВСТУП

УРОК 1. МИ — ДРУГОКЛАСНИКИ І ДРУГОКЛАСНИЦІ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із завданнями на навчальний рік; розвинути інтерес до школи; формувати позитивне ставлення до навчання; виховувати дружні стосунки в класі;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: картки для гри, комп'ютер, аудіозапис, пелюстки із завданнями, картки з літерами і складами, хустинка, 6 пелюсток.

Тип уроку: урок ознайомлення з новим матеріалом.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна і здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Повідомлення теми та мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

— Торік ви були першокласниками, учнями наймолодшого в школі класу. А ким ви стали тепер? (*Відповіді дітей.*)

— Правильно. Ви — другокласники. Сьогодні ми пригадаємо цікаві дні вашого першого шкільного року, поговоримо про те, як ви змінилися за цей час. А ще ви ознайомитеся з тими цікавими справами, що чекають на вас у другому класі.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Гра «Сходинок»

Педагог прикріплює внизу ліворуч на дошці аркуш паперу з написом «1-й клас». Далі школярі називають заходи, якими займався класний колектив упродовж минулого року. Наприклад: уроки, класні години, екскурсії, свята, конкурси, спортивні змагання, походи тощо. Учитель розміщує аркуші з названими учнями справами у вигляді сходинок — зліва направо. Закріпивши передостанній аркуш, учитель прикріплює над ним останній — із написом «2-й клас».

Робота за підручником (с. 3, 5–7)

1) Ознайомлення з підручником «Я досліджую світ», умовними позначеннями.

2) Вправа «Міркуємо».

— Чи потрібно продовжувати вчитися?

— Чого ви хотіли б навчитися?

— Доведіть, що вчитися краще у групі однокласників, друзів, ніж самотужки.

— Що саме вам подобається робити разом?

— Яку роботу ви охоче виконуєте самостійно?

3) Поетична хвилинка.

— Куди щодня веде вас дорога?

— Відповідь знайдіть у рядках вірша М. Сингаївського.

4) Робота над загадками.

Учні читають та відгадують загадки про школу, знання.

Руханка «Забіг»

Оплески ведучого є умовним сигналом для зміни дії: зупинитися — продовжити рух — змінити напрямок — змінити вид руху (*наприклад, з ходьби перейти на біг*). Не забудьте про веселу музику!

2. Первинне застосування нових знань

Вправа-гра «Квітка пізнання»

— Я маю сім пелюсток, на яких записано завдання. Якщо ми їх виконаємо, зможемо створити чарівну квітку-семицвітку.

- *1-ша пелюстка.* Вправа «Мікрофон»

— Мікрофон до рук візьміть, де були влітку — розкажіть.

Учні розповідають, де побували влітку.

- *2-га пелюстка.* Дослідження-пошук

— Що ви знаєте про школи, у яких навчалися дорослі члени ваших сімей?

— Що вам розповідали рідні про своє навчання?

— Які предмети вони вивчали?

— Який вигляд мала їхня шкільна форма?

— Розкажіть про сучасну шкільну форму. Чим вона відрізняється від форми ваших рідних?

- *3-тя пелюстка.* Вправа «Порівняй!»

Учні порівнюють фото сучасних школярів та минулого покоління (*підручник, с. 7*).

— До яких емоцій спонукають вас ці світлини? Поділіться враженнями одне з одним.

— Порівняйте світлини сучасної класної кімнати та класу ваших дідусів і бабусь.

— Яка ваша класна кімната? Чим вона відрізняється від класу минулого покоління? Чим схожа?

- *4-та пелюстка.* Вправа «Я був (була) у класній кімнаті...»

Перший гравець бере картку з літерою або складом і каже: «Я був (була) у класній кімнаті та бачив (бачила)...». Він повинен назвати що-небудь, що починається з літери на його картці. *Наприклад*, на літеру «П» можна назвати парту, підручник, пенал, палітру, пензлик, портфель, плакат, пластилін тощо.

Якщо використовують картки зі складами, то необов'язково, щоб цей склад розташовувався на початку слова.

- *5-та пелюстка.* Технологія «Два — чотири — всі разом»

Учитель ставить запитання для обговорення. Учні індивідуально обдумують можливі відповіді. Далі вони об'єднуються в пари з метою взаємообговорення своїх ідей.

Діти об'єднуються в четвірки, обговорюють попередньо досягнуті рішення щодо поставленого запитання, потім обговорюють поставлене запитання з усім класом.

— Якими повинні бути однокласники?

Однокласники (*які?*) ... (*веселі, доброзичливі, дружні, працьовиті, наполегливі, щирі, толерантні, дружелюбні, чемні тощо.*)

- *6-та пелюстка.* Гра «Закінчи фразу»

Один гравець, тримаючи в руці м'яч, починає речення, потім кидає м'яч комусь іншому. Той, упіймавши м'яч, має закінчити речення. Далі кидає м'яч третьому учасникові, який починає нове речення, і т. ін.

Наприклад: Петрик уранці ... (*зробив зарядку*). Оленка склала у портфель ... (*шкільне приладдя*). Василько ніколи не запізнюється ... (*на уроки*).

Примітка. Можна ускладнити гру, додатково визначивши тему діалогу.

- *7-ма пелюстка.* Гра «Тісне коло»

— Зі мною грайте, себе перевіряйте!

Учні утворюють коло. Даючи ствердну відповідь на запитання, діти роблять крок уперед.

— Хто скучив за товаришами по класу?

— Кому довелося влітку почути ... (*звуки моря, дощу, спів пташок*)? (*Звучить аудіозапис.*)

— Хто добре допомагав бабусі й дідусеві?

— Хто не забув, що ви — ввічливі школярики?

— Хто любить слухати, як рідні співають народних пісень?

Руханка «Пів слова»

Учасники гри утворюють коло і перекидають одне одному м'яч. Той, хто кидає, голосно називає склад свого імені; той, хто упіймав м'яч, повинен швидко вимовити другий склад. Якщо назвав правильно, то той, хто кидав, називає ім'я повністю. Якщо ім'я названо неправильно, гравець каже: «Ні!» і чекає, хто назве його ім'я правильно і т. ін.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Розвивальна гра «Хустинонька»

Обладнання: хустинка.

Діти утворюють коло, узявшись за руки. Учитель із хустиною в руках — у колі. Починаючи промовляти слова, діти йдуть протиходом рухові дорослого:

Ой хустинонько шовкова, ти пливи, пливи по колу!

В руки хто тебе візьме, хай нам відповідь дає.

З останніми словами всі зупиняються. Педагог передає хустину тому, навпроти кого він опинився, й пропонує йому завдання. Якщо дитина відповіла правильно, всі плескають у долоні, а вона кружляє на місці, піднявши хустинку вгору.

Орієнтовні завдання до гри

1. Утворити пестливі слова: діти — діточки; книга — книжечка; олівець — олівчик; школяр — школярчик; стілець — стільчик, стіл — столик, папір — папірець; дзвінок — дзвіночок; ручка — ручечка; блокнот — блокнотик тощо.
2. Змінити слово за зразком: гарно — гарненько, гарнесенько; чисто — чистенько, чистесенько; дрібно — дрібненько, дрібнесенько; швидко — швиденько, швидесенько тощо.

Технологія «Сітка Елвермана»

— Організуйте дискусію в класі, обговоріть проблему. (*Кожен учень робить свій висновок щодо поставленої учителем проблеми.*)

Так	Проблема	Ні
	Знання допомагають у житті?	

Вправа «Фантастичні наслідки»

— Уявіть, що могло б статися, якби у всьому світі зникли книги (*ручки, парти тощо*).

Робота над прислів'ями

— Прочитайте та поясніть зміст прислів'їв (*підручник, с. 6*).

Робота в центрі творчості

— Пропоную вам роль дизайнерів. Створіть власні моделі шкільної форми.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Технологія «Ромашка Блума»

«Ромашка Блума» — квітка з шести пелюсток — шість типів запитань.

Перша пелюстка (*проста*). Чого ви хотіли б навчитися?

Друга пелюстка (*уточнювальна*). Які справи ви любите виконувати разом?

Третя пелюстка (*пояснювальна*). Чому важливо вміти працювати самостійно?

Четверта пелюстка (*творча*). Яку шкільну форму ви хотіли б мати?

П'ята пелюстка (*оцінювальна*). Чи поліпшилися умови навчання у сучасній школі?

Шоста пелюстка (*практична*). Що потрібно робити для поліпшення навчання?

Технологія «Незакінчене речення»

- Сьогоднішній урок навчив мене...
- Я буду стежити за...
- Я буду намагатися...
- Найцікавішим завданням на сьогоднішньому уроці було...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 2. ЯК ПОВОДИТИСЯ В КОЛЕКТИВІ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з правилами поведінки в шкільному закладі та класному колективі; формувати вміння ввічливо спілкуватися з однолітками та дорослими; розвинути вміння оцінювати свої вчинки; виховувати дружні стосунки в класі, доброзичливе ставлення до молодших учнів школи;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: сюжетні малюнки, комп'ютер, мультфільми, м'яч.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Я іду до класу вранці.
Ой, як радісно мені!
Бо є в мене одnodумці —
Однокласники мої!

2. Актуалізація опорних знань

1) Робота над загадкою.

— Відгадайте загадку А. Костецького.

- Що зробити, аби торт видавався удвічі смачнішим?
Що зробити, щоб удвічі кожен день для вас побільшав?
І щоб радості, і щастя вам було аж ніде діти?
А немає тут секрету, треба... (з другом поділитись).

2) Гра «Карусель».

Учні розраховуються на «перший — другий». Перші номери утворюють внутрішнє коло, що рухається проти годинникової стрілки. Другі номери утворюють зовнішнє коло, що не рухається. За сигналом учителя всі учасники внутрішнього кола пересуваються на одного учня та опиняються перед новим партнером. Мета: пройти все коло, виконуючи поставлене завдання.

— Об'єднайтеся в пари.

— Який настрій у вас? Зобразіть його на обличчі. Посміхніться до себе, посміхніться до мене, поділіться гарним настроєм з товаришем.

— Я дуже хотіла б, щоб такий настрій у нас усіх був до кінця уроку.

3) Гра «Що спільного? Чим відрізняємось?».

Учасники внутрішнього кола шукають спільні ознаки, тобто чим вони схожі зі своїм співрозмовником, а учасники зовнішнього кола визначають, чим вони відрізняються.

Після закінчення гри вчитель запитує:

— Діти, що дає нам ця гра?

Можливі відповіді:

- вміння спілкуватися;
- дізнатися, чим ми схожі та чим відрізняємося;
- краще пізнати одне одного;
- міцніше подружитися.

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Чи здогадалися ви, якою буде тема нашого уроку?

— Сьогодні ми обговоримо правила поведінки та спілкування у колективі.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником

1) Інформаційне повідомлення.

Учні зачитують повідомлення про школу та правила спілкування у ній.

Спілкування — це процес передавання інформації у будь-якій формі від однієї особи до іншої.

— Прочитайте у словничку (*підручник, с. 8*) значення слова «спілкування».

2) Робота в парах.

— Обговоріть у парі, що таке правила поведінки.

— Навіщо вони потрібні?

— Що станеться, якщо ними нехтувати?

3) Вправа «Спільне — відмінне».

— Що спільного й відмінного у правилах поведінки на уроці та на перерві?

ПОВЕДІНКА НА УРОКАХ

Коли учитель входить у клас, учні підводяться вітаючись.

Під час уроку не можна шуміти, відволікатися самому та відволікати інших товаришів від занять розмовами, іграми та іншими справами, що не стосуються уроку.

Якщо під час занять учневі необхідно вийти з класу, то він повинен попросити дозволу в учителя, піднявши руку.

Якщо учень хоче поставити запитання вчителю або відповісти на запитання вчителя, він піднімає руку.

Під час уроку учень має право ставити запитання вчителю, якщо не зрозумів матеріал під час пояснення.

Учень має право в коректній формі обстоювати свої думки і свої переконання під час обговорення різних спірних і неоднозначних питань.

ПОВЕДІНКА УЧНІВ НА ПЕРЕРВАХ

Під час перерви учень зобов'язаний:

підтримувати чистоту і порядок на своєму робочому місці;

дотримувати вимог чергового учня чи вчителя.

Час перерви — особистий час кожного учня. Він може його проводити відповідно до свого бажання, проте не повинен заважати іншим.

Під час перерви учні можуть вільно рухатися школою, окрім тих місць, де їм заборонено знаходитися з метою безпеки (*горіще, підвал, кухня, фізична і хімічна лабораторії, майстерня, спортзала*).

Під час перерв заборонено бігати сходами, поблизу вікон та в інших місцях, не пристосованих для ігор.

Під час перерв заборонено штовхати одне одного, кидатися предметами і застосовувати фізичну силу.

Категорично заборонено самовільно відчиняти вікна, сидіти на підвіконнях чи виглядати у відчинені вікна.

На перервах школярі можуть звернутися до свого класного керівника, чергового вчителя, дирекції школи за допомогою, якщо проти них скоюють протиправні дії.

4) Метод «Прес».

— Які правила поведінки з'явилися порівняно недавно?

— Доведіть, що правила поведінки важливо виконувати. Починайте так... (*Діти використовують підказку в підручнику, с. 8.*)

Гра «Міркуй і називай!»

Учитель називає слова (*вади, характеристики поганих взаємостосунків у колективі тощо*). Завдання учнів — добирати антоніми.

Наприклад: неохайність — акуратність, недбалість — старанність, розгубленість — зібраність, зарозумілість — скромність, неувага — уважність, байдужість — чуйність, неправдивість — чесність, сварка — дружба, взаємна неприязнь — взаємодопомога.

Названі дітьми слова в процесі гри вчитель записує на дошці.

Руханка «Усі — дехто — один — ніхто»

— Підведіться ті, в кого карі очі.

Учні з карими очима мають підвестися, а потім знову сісти на місце. Продовжте: «Підведіться ті, хто вранці прокинувся у гарному настрої»; «Підведіться ті, в кого є друзі»; «Підведіться ті, хто любить кавун»; «Підведіться ті, хто йде до школи з однокласниками»; «Підведіться ті, хто полюбляє мультики»; «Підведіться ті, хто бачив кенгуру»; «Підведіться ті, хто говорить китайською» тощо.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Обговорення у загальному колі

— Пригадаймо правила роботи на уроці.

(Учитель демонструє малюнок — учні пригадують відповідне правило.)

- Відповідати швидко, вчасно.
- Уважно слухати того, хто говорить. Коли один говорить, решта — мовчать.
- Ставитися до інших так, як ти хочеш, щоб ставилися до тебе.
- Не критикувати однокласника, щоб він не казав на занятті. Кожен має право на власну думку, правильна вона чи хибна.
- Правило «підведеної руки». Якщо вчитель підвів руку — всім потрібно заспокоїтись. Повна тиша. Перегляд та обговорення мультфільмів

(Продемонструвати, як допомагають дружба і злагожденість у роботі.)

1) Перегляд відео «Ріпка».

Запитання для обговорення:

- Хто посадив ріпку?
- Хто допомагав її витягнути?
- Що було головною умовою успіху?
- Чи трапляються подібні ситуації у вашому класі? Наведіть приклади таких ситуацій.
- Як ви розумієте вислів: «Один за всіх і всі за одного»?

2) Перегляд відео «Лебідь, Щука і Рак».

Запитання для обговорення:

- Що хотіли зробити Лебідь, Щука і Рак?
- Куди кожен з них тягнув віз?
- Чи трапляються подібні ситуації у вашому класі?
- Як їх ліпше розв'язувати: кричати, сперечатися, наполягати на своєму чи радитися, домовлятися і діяти разом?

— Які роботи в класі ви виконуєте разом? *(Чергування, екскурсії, підготовка до виступу.)*

— Що потрібно для того, аби робота була успішною? *(Діяти разом.)*

Висновок. Взаємодія — це коли ви щось робите разом і допомагаєте одне одному.

Робота за підручником (с. 9)

1) Робота в парах.

— Пригадайте, про що нове і цікаве ви дізналися під час літніх канікул. Розкажіть про це одне одному.

2) Робота за схемою.

— Як правильно спілкуватися у класі? У школі?

— З ким і навіщо ви спілкуєтесь?

— Дати відповіді вам допоможе схема *(підручник, с. 9)*.

Комунікативна гра «Як тебе звуть?»

Обладнання: м'яч.

Обирають ведучого. Решта утворюють коло. Ведучий по черзі кидає м'яч гравцям, а ті повинні швидко дати відповідь на дуже просте питання: «Як тебе звуть?». Складність полягає в тому, що

потрібно називати не своє загальновідоме ім'я, а якесь прізвисько. Наприклад, хлопчик, який любить математику, може на питання: «Як тебе звуть?» відповісти: «Математик». Він же може відповісти: «Лицар», «Герой», «Музикант» і т. ін. Головна умова — щоб прізвисько відповідало якостям характеру. Дівчинка може відповісти: «Золотоволоска», «Поетеса», «Синьоока», «Гімнастка» і т. ін. Якщо гравець вчасно не зміг відповісти або не встиг швидко перекинути м'яч, він залишає гру. Переможцем стає той, хто протримається найдовше.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Поетична хвилинка

— Які правила спілкування пропонує нам Леся Вознюк?

ПРАВИЛА НАШОГО КЛАСУ

Не правуйся кулаками, а хорошими словами.
До усіх привітним будь, про образи ти забудь.
Слабших в класі захисти, скромним, чесним будь завжди.
Як усім допомагаєш, то багато друзів маєш.

Висновок. Тепле і привітне слово прикрасить будь-яку розмову.

Робота за підручником (с. 10)

1) Вправа «Спілкуйтеся правильно».

- Ознайомтеся з правилами спілкування у класі.
- Чи дотримують ваші однокласники цих правил?
- Розробіть власне правило.

2) Рубрика «Чи знаєте ви?..».

Учні ознайомлюються з «мовою» звірів.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Рефлексія

— Зачитайте висновки.

- Взаємодіяти — це щось робити разом і допомагати одне одному.
- Взаємодія і злагодженість — запорука успіху.
- У дружньому класі вчитися легше і приємніше.

Робота в центрі творчості

Оформлення міні-листівок із побажаннями сусіду по парті.

Вправа «Кошик для сміття»

— Які риси характеру ускладнюють відносини в колективі?

Наприклад, пихатість, нещирість, жадібність, зверхність, брехливість, злість, недовіра, підозрілість тощо.

— Тепер запишіть на окремих аркушах риси, які ускладнюють ваше життя, найдужче їх зібгайте і викиньте у кошик для сміття.

(Учні викидають папірці у кошик для сміття.)

Вправа «Прощання»

Учитель пропонує дітям утворити коло, узятись за руки і разом сказати: «Ми — дружний клас, ми — молодці!».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 3. ЗВІДКИ МИ ОТРИМУЄМО ІНФОРМАЦІЮ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з поняттям «інформація»; формувати вміння отримувати інформацію, аналізувати її, порівнювати, робити висновки; розвивати вміння виділяти головне, узагальнювати факти; виховувати культуру поведінки в комп'ютерному класі;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності, інформаційно-цифрова компетентність.

Обладнання: сюжетні малюнки, картки зі словами, комп'ютер, відеоролик, конверти із завданням, макет телевізора.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: інформатична, мовно-літературна, соціальна і здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Мініінтерв'ю

- Яким був попередній урок? (*Цікавим.*)
- З яким настроєм ви прийшли на урок? (*Гарним, веселим.*)
- Яка має бути атмосфера на уроці? (*Робоча.*)

2. Повідомлення теми та мети уроку

— Усе, що робить людина, так чи інакше пов'язано з отриманням і використанням інформації.

Читаємо книжку, розглядаємо фотографію — ми запам'ятовуємо і накопичуємо інформацію.

— Чи хотіли б ви дізнатися, звідки можна отримати інформацію?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

«Мозковий штурм»

— Що допомагає людині пізнавати навколишній світ?

Словникова робота

Інформація — це знання, відомості, якими володіє людина, що вона отримує з навколишнього світу.

Робота за підручником (с. 11–12)

1) Робота за малюнками.

— Користуючись малюнками (с. 11), розкажіть, як люди отримують інформацію. Доповніть власними прикладами.

— Навіщо нам потрібна інформація? (*Відповіді дітей.*)

2) Вправа «Я — вдома».

— Чи можна отримати інформацію, не виходячи з дому? Наведіть приклади. (*Наприклад: подивитися у вікно; прочитати книгу; переглянути телепередачу; зателефонувати однокласнику, мамі, бабусі; послухати радіопередачу, переглянути відеоролик на комп'ютері тощо.*)

Висновок. Якщо людина отримала повідомлення, яке містить нові для неї відомості, то говорять, що вона отримала інформацію. Інформацію можна отримати, не виходячи з дому.

3) Вправа «Дослідник».

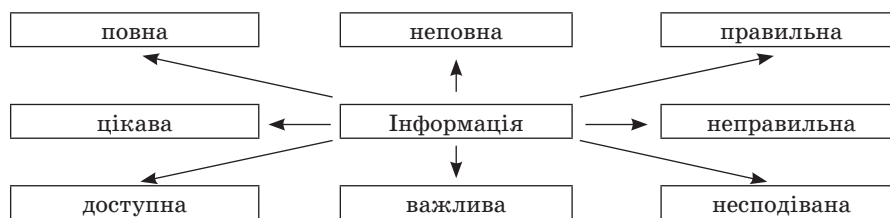
— Сприймати та передавати інформацію може не лише людина.

— Розгляньте малюнки (с. 12). Хто яку інформацію отримав?

— Коли собака отримав інформацію? Поясніть свій вибір.

Стратегія «Асоціативний куц»

— Якою буває інформація?

Фізкультхвилинка

— Спробуйте діями та словами передати інформацію. На кожне запитання відповідайте хором «Так» чи «Ні» та імітуйте відповідь рухами.

Сорока плаває? — Ні! (*Розмахують руками.*)

Окунь плаває? — Так! (*«Пливуть».*)

Горобець літає? — Так! (*Розмахують руками.*)

Щука літає? — Ні! (*«Пливуть».*)

Зозуля плаває? — Ні! (*Розмахують руками.*)

Карась плаває? — Так! (*«Пливуть».*)

2. Первинне застосування нових знань

Вправа «Колись і тепер»

— Розгляньте малюнки і розкажіть, як люди передавали повідомлення в різні часи.

— Назвіть переваги і недоліки кожного способу.

— Давнім способом передавання повідомлень є жести.

— Коли вам може допомогти жестова мова? Розкажіть.

Вправа «Вилучи зайве»

Учні отримують картки зі словами, вибирають об'єкти, за допомогою яких людина може отримати інформацію.

Наприклад: радіо, каструля, комп'ютер, телефон, лижі, термометр, телевізор, ліхтар, книга, папір, годинник.

Гра «Надай інформацію». Робота в парах

Один учень показує будь-який об'єкт, інший повинен дати про нього якомога більше інформації.

Наприклад: Це — підручник з математики для 2-го класу. Ним ми користуємося у школі на уроках математики та вдома під час підготовки домашніх завдань. Підручник містить числові вирази, рівняння, задачі, логічні вправи.

Це — кімнатна рослина — пеларгонія. Вона має округле листя та червоні квіти. Ця рослина прикрашає нашу класну кімнату, очищає повітря. Духмяні листки пеларгонії містять ефірну олію, що використовують у медицині, парфумерії.

Вправа «Інтерв'ю»

Ведучий бере інтерв'ю в учнів, ставлячи запитання: «Який спосіб передавання повідомлень найзручніший для тебе в різних ситуаціях? Чому?».

Комунікативна гра «Вимкнений звук»

Обладнання: макет телевізора з отвором замість екрана.

Ведучий по черзі пропонує дітям сісти на стілець «у телевізор». Потім просить дитину розповісти будь-яку історію, наприклад, про те, як вона йшла сьогодні до школи. Через кілька хвилин ведучий дає команду, за якою дитина замовкає. Ведучий говорить дітям: «У нашому телевізорі вимкнувся звук. Спробуємо зрозуміти, про що нам розповідає ... (*ім'я дитини*)». Діти «озвучують» розповідь дитини. Якщо оповідача зрозуміли неправильно, слід повторити ще раз. Потім можна замінити оповідача.

Робота в парах. Вправа-гра «Розібрані малюнки»

Учитель роздає учням конверти із завданням: користуючись малюнком, скласти аналогічне зображення із частин.

Вправа для збереження зору «Дублери»

- Повертати голову врізнобіч. Очіма повторювати рухи голови.
- Витягнути руки перед собою. Сконцентрувати зір на кінчиках пальців, потім, на вдиху, підняти руки вгору. Продовжувати дивитися на пальці, не піднімаючи голови. Опускаючи руки, видихнути.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Робота з анаграмою

— Складіть якомога більше слів із букв слова «інформація».

Інформація — форма, роман, норма, німфа, мафія, фон, ціна, ярмо, міна, міра, міф, фірма, яма, ...

Комунікативна гра «Автобус»

Двоє дітей — у центрі кола.

Учитель пояснює ситуацію: «Ви їдете в автобусі та раптом помічаєте в зустрічному автобусі людину, яку давно розшукуєте. Потрібно домовитися з нею про місце і час зустрічі. Маєте одну хвилину, доки автобуси стоять біля світлофора». Після невербального (*без слів*) спілкування, діти діляться інформацією про те, як вони порозумілися.

Обговорення:

- Чи легко було зрозуміти партнера?
- Чи легко передати інформацію без слів?
- Що допомагало, а що — заважало зрозуміти партнера?
- Як вам удалося порозумітися?

Вправа «Дивовижний лист»

Під час придумування змісту листа діти мають можливість та час правильно і точно сформулювати свої думки. Але в цій грі учасники «писатимуть» незвичайні листи: не людині, а предмету, стосовно якого відчують сильні емоції. Можна написати улюбленому одягу або страві, що страшенно не любиш. Потрібно «написати» такий лист, щоб цей одяг або страва прочитали його з цікавістю і викрикнули: «Ну, хто б міг подумати!».

Якщо є достатньо часу на проведення цієї гри, діти можуть придумати і лист-відповідь від свого улюбленого або несимпатичного предмета.

Вправа-гра «Склади пазл»

Діти по черзі складають пазл «Людина та інформація» (<https://sites.google.com/site/saitkvadr/materiali/2-klas/urok-02>).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Технологія «Ромашка Блума»

«Ромашка Блума» — квітка з шести пелюсток — шість типів запитань.

Перша пелюстка (*проста*). Звідки ми отримуємо інформацію?

Друга пелюстка (*уточнювальна*). Чи варто часто ставити запитання?

Третя пелюстка (*пояснювальна*). Чому ми постійно цікавимося новою інформацією?

Четверта пелюстка (*творча*). Чи сприяє інформація розвитку творчих здібностей?

П'ята пелюстка (*оцінювальна*). Чи вся інформація є корисною?

Шоста пелюстка (*практична*). Яка інформація допомагає пізнавати світ?

Технологія «Незакінчене речення»

- Сьогоднішній урок навчив мене...
- Я буду стежити за...
- Найцікавішим завданням на сьогоднішньому уроці було...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 4. ВИДИ ІНФОРМАЦІЇ. ПОВІДОМЛЕННЯ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з видами інформації та яку інформацію можна отримати за допомогою повідомлень; розвивати вміння відтворювати інформацію; виховувати інформаційну культуру;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності; інформаційно-цифрову компетентність.

Обладнання: яблуко, квітка, поролоновий м'ячик, дзвіночки, малюнок дерева, комп'ютер, відеоролики, коробка з 4–6 отворами.

Тип уроку: урок ознайомлення з новим матеріалом.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна і здоров'язбережувальна, інформатична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

Робота у групах

Дітей об'єднують у 5 груп, кожна з яких отримує по одному предмету: яблуко; квітку; поролоновий м'ячик; дзвіночок; малюнок дерева.

Завдання для всіх груп: дослідити предмет і надати повну інформацію про його властивості.

Після виступу груп учитель запитує, за допомогою якого органа чуття діти дізналися, що яблуко солодке, квітка пахуча, м'ячик м'який, дзвіночок дзвінкий, дерево високе.

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Наші органи чуття допомагають нам отримувати повідомлення про властивості різних предметів та об'єктів з навколишнього середовища.

Сьогодні дізнаємося, що таке повідомлення та які існують види інформації.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Інформаційне повідомлення

Людина сприймає інформацію із зовнішнього світу. Вона володіє каналами, по яких в її мозок (*пам'ять*) надходить інформація.

Ці канали — це чуттєві органи: зір, слух, смак, нюх, дотик.

Роль зору і слуху для сприйняття інформації зрозуміла. Але і три останні теж є джерелами інформації. Ми пам'ятаємо запахи знайомих предметів, смак улюбленої страви, на дотик ми впізнаємо деякі речі. Те, що ми пам'ятаємо, зберігається в пам'яті, — це наші знання, а, отже, — інформація.

Тому до форм існування інформації можна додати такі:

- зорова;
- слухова;
- смакова;
- нюхова;
- дотикова.

Робота за підручником (с. 13)

Робота за схемою «Види інформації»

— Людина отримує інформацію за допомогою органів чуття.

— За схемою доповніть перелік інформації, яку отримує людина. Позмагайтеся, хто назве більше прикладів.

Перегляд відеоролика

Учні переглядають та коментують відео «Сприймання людиною інформації. Властивості та види інформації» (<https://youtu.be/uT09tViPYVI>).

Словникова робота

Повідомлення — це послідовність сигналів різної природи: звуків, символів, зображень, жестів тощо.

Робота за підручником (с. 13–14)

1) Пояснення повідомлень.

— Інформацію можна передати за допомогою повідомлень: тексту, малюнків, звуків, числових виразів, умовних позначень тощо.

— Розгляньте малюнки (с. 13). Поясніть зміст повідомлень.

2) Робота за малюнками (с. 14).

— Яку інформацію можна отримати у транспорті? У громадських місцях?

3) Словникова робота.

Інформаційний знак — це умовне зображення, що легко впізнається та використовується для позначення об'єктів, їхніх властивостей і дій.

— Розгляньте малюнки (с. 14). Про що сповіщають інформаційні знаки? Які з них розміщують у громадських місцях?

Гра «З ким я подружився»

У класі є коробка з 4–6 отворами, куди діти просовують руки. Вони заплющують очі, знаходять чиюсь руку, «знайомляться» із нею, відгадують, із чиєю рукою вони «познайомилися», подружилися.

2. Первинне застосування нових знань

Мовна вправа «Додай слово»

— Інформацію із навколишнього світу людина отримує за допомогою органів чуття крізь п'ять каналів сприйняття інформації: зору, слуху, дотику, нюху, смаку.

Якщо ми отримуємо інформацію за допомогою зору, то це — ... (*зорова*) інформація.

Якщо за допомогою слуху — ... (*слухова*) інформація.

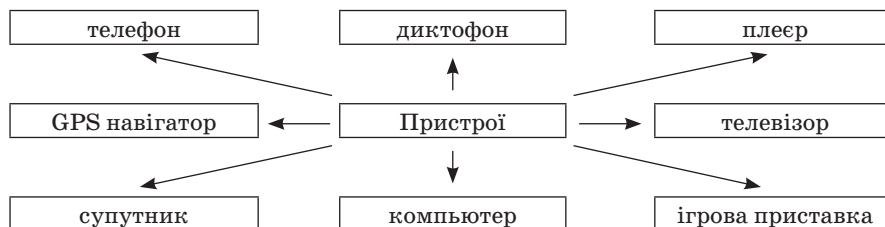
Якщо за допомогою шкіри — ... (*дотикова*) інформація.

Якщо за допомогою запаху — ... (*нюхова*) інформація.

Якщо за допомогою смакових рецепторів — ... (*смакова*) інформація.

«Асоціативний куц»

— Назвіть пристрої, що використовує людина для роботи з повідомленнями.

Вправа «Знайди зайве слово»

Аналізуючи спосіб отримання інформації, учні знаходять зайве слово.

- Червоне, блискуче, солодке, близьке.
- Тихий, мелодійний, дзвінкий, гарячий.
- Кислий, солодкий, ароматний, смачний.

Хмарні сервіси

— За допомогою хмарного сервісу «Ознаки інформації. Види інформації за способом сприймання» (<https://learningapps.org/2729856>) визначте вид інформації.

Вправа для збереження зору

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Вправа «Поміркуй!»

- Як дізнатися, що праска гаряча, а лід — холодний?
- Як дізнатися, що цукерка солодка, а лимон — кислий?
- Як дізнатися, що парфуми ароматні, а дим має неприємний запах?
- На столі — два дзвіночки. Як дізнатися, який звучить дзвінкіше?

Вправа «Ланцюжок»

Учні по черзі дають відповідь.

— Назвіть способи, якими подають повідомлення:

- диктор телебачення;
- матрос-сигнальник на флоті;
- покажчики в парку відпочинку;
- суддя футбольного матчу;
- шкільний дзвінок;
- таблички з номерами кабінетів у школі;
- розмітка пішохідного переходу на вулиці;
- регулювальник;
- диктор на залізничному вокзалі;
- учитель — батькам;
- лист до редакції журналу;
- бій годинника;
- автомобільні поворотні сигнали;
- відеофільм про екскурсію;
- гавкання собаки;
- розповідь учителя;
- рекламна афіша циркової вистави.

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

- Прочитайте повідомлення у підручнику (с. 15) про голубину пошту.
- Чи новою для вас була ця інформація?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Запитання — відповідь»

— Дайте відповіді на запитання.

- Що містять повідомлення?
- Якими способами можна подавати повідомлення?
- Як людина сприймає повідомлення?
- Що таке інформація?
- Чому для людини важлива інформація?

(Учні зачитують висновок у підручнику, с. 15.)

Зворотний зв'язок

— Які органи чуття допомагають сприймати інформацію, коли ви:

- слухаєте музику;
- переглядаєте мультфільм по телевізору;
- читаєте книгу;
- грієтеся на сонечку;
- обідаєте?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 5. ВИГОТОВЛЕННЯ АПЛІКАЦІЇ ДОРОЖНІХ ЗНАКІВ АБО СВІТЛОФОРА (на вибір)

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** закріплювати знання дітей про світлофор і правила переходу вулиць; виготовити аплікацію дорожніх знаків (або світлофора); учити розуміти значення сигналів світлофора, повторити правила вуличного руху; розвивати навички роботи з папером; виховувати потребу дітей бути дисциплінованими та уважними на вулицях, обережними й обачними; уміння піклуватися про власне здоров'я;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: кольоровий папір, кольорові олівці, прості олівці, ножиці, клей, матеріали для оздоблення, зразки дорожніх знаків, сюжетні малюнки, картонна коробка, малюнки транспорту, світлофорчики-призи.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна і здоров'язбережувальна, технологічна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Розпочато день.
Першим ділом женемо лінь.

На уроці не нудьгувати,
А творчо працювати!

2. Актуалізація опорних знань

- Які дорожні знаки ви знаєте?
- Навіщо їх використовують? (Для безпеки на дорогах.)
- Яку інформацію вони несуть?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні я хочу запросити вас до «Країни дорожніх знаків». За зразком чи власним задумом створіть аплікацію дорожніх знаків чи світлофора (на вибір).

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Осмислення змісту й послідовності застосування способів виконання дій

Відгадування загадки

- Як переходиш вулицю, на розі зупинись.
І перш за все уважно на мене подивись.
Я шлях вкажу надійний, де небезпек нема.
Трикольорове око я маю не дарма.
Нехай воно і мружиться, ніколи я не сплю.
З малими дітьми в хованки я гратись не люблю.
В роботі я суворий і стриманий завжди,
Тролейбуси, машини біжать туди-сюди.
Дивлюсь червоним оком — кажу спинитись я.
Одне мені потрібно — це витримка твоя.
А блимне жовте око — іти не поспішай,
Бо жовтий, не зелений: потрапиш під трамвай.
Увага! І зелений привітно замигтів.
Він колір найкращий — щасливої путі! (Світлофор.)

— Що ми дізналися про світлофор?

Інформаційне повідомлення

— Люди здавна почали турбуватися про розвиток доріг, створення зручностей для руху кінних обозів та піших громадян. Для того щоб мандрівник, перехожий не збилися з дороги, шлях помічали — ставили знаки-вказівки.

Навіть у Давньому Римі вздовж доріг ставили стовпи із вказівками, за якими можна було дізнатися напрямок шляхів і визначити відстань.

Поступово почали встановлювати стовпи із назвами уїздів, міст, позначеннями небезпечних ділянок дороги. Щороку дороги ставали дедалі людянішими, тому виникла потреба систематизувати позначення на стовпах для того, аби забезпечити безпеку руху. 1812 року було введено правосторонній рух, вимоги до технічного стану екіпажів, номерні знаки.

— Скільки всього існує дорожніх знаків? (130.)

— Вони регулюють рух. Ці знаки бувають різної форми та різного кольору. (*Продемонструвати ілюстрації.*)

Попереджувальні знаки — трикутник із червоною смугою по краях («Обережно, діти!»).

Знаки заборони — коло із червоною смугою по краях або суцільне червоне коло («Рух заборонений»).

Знаки припису — коло блакитного кольору («Пішохідна доріжка»).

Інформаційно-вказівні знаки — квадрат (*прямокутник*) блакитного кольору. Свідчить про місце зупинки, напрямок руху.

Знаки сервісу — прямокутник блакитного кольору. Ці знаки підказують, де знаходяться лікарня, їдальня, готель.

Перегляд відеоролика. Робота в парах

— Перегляньте відеоролик «Дорожні знаки» (<https://youtu.be/NvVOm7IOa2M>), обговоріть його зміст із сусідом по парті.

Вправа-гра «Дорожні знаки»

(*Поєднання карток дорожніх знаків із зображенням геометричних фігур.*)

Учитель пояснює значення дорожніх знаків, запитавши попередньо дітей, які знаки вони вже знають і що ці знаки означають.

— Зосередьтеся на тому, як потрібно поводитися в ролі пішохода і пасажира, коли бачиш такі знаки.

Учитель запитує учнів, чи бачили вони такі знаки поблизу школи.

— Встановіть відповідність між дорожніми знаками та зображенням геометричних фігур.

Робота за малюнком

— Розгляньте малюнок. Складіть речення за змістом малюнка.

— Яку небезпечну ситуацію зобразив художник?

— Хто із дітей чинить правильно? Відповідь обґрунтуйте.

— Які поради ви дасте дітям щодо безпечного переходу дороги?

— Хто із вас, ідучи до школи, переходить дорогу по пішохідному переходу?

— Чи натрапляєте ви на такий самий знак, який художник зобразив на малюнку? Що він означає?

Дидактична гра «Добре чи погано?»

Діти розглядають сюжетні картинки з різними ситуаціями на дорозі або в транспорті, мають зробити висновки: добре це чи погано, обґрунтовуючи свою відповідь.

Фізкультхвилинка

Ми проснулись, потягнулись,

Умилась, одяглись

І до школи поспішили.

На дорозі, на червоний зупинились,

На зелений всі пішли

І на місце прибули.

(*Стають навшипиньки, потягуються.*)

(*Імітують рухи.*)

(*Крокують на місці.*)

(*Зупиняються.*)

(*Крокують на місці.*)

(*Сідають за парти.*)

2. Організація самостійної практичної діяльності учнів

Підготовка робочих місць

— Нумо поміркуємо, які матеріали нам знадобляться сьогодні на уроці.

Учні готують матеріали до уроку.

— Пригадайте правила розривання паперу.

Вступний інструктаж

Повторення правил користування ножицями та клеєм.

Послідовність виконання роботи

- 1) Виберіть знак, що будете виготовляти.
- 2) Доберіть необхідні матеріали для виготовлення виробу.
- 3) Способом розривання паперу створіть аплікацію дорожніх знаків або світлофора (*на вибір*).
- 4) Розмістіть свої аплікації на спільному панно.

Самостійна творча робота учнів

Учні створюють аплікацію дорожніх знаків (*світлофора*) із рваного паперу, розміщують їх на панно.

- Поміркуйте, про яку інформацію можна дізнатися із цих знаків.
- Поясніть одне одному, чому важливо їх дотримувати у поведінці.

Пальчикова гімнастика «Машина»

- Ми маємо завести мотор у машини і мерщій вирушати в путь.

Мчить машина за машинами,
Шелестить машина шинами.

(Пальці рук, крім великих, зчіплено в «замок». Це «мотор». Необхідно обертати великими пальцями. Спочатку «мотор» працює швидко, потім поступово обертання сповільнюється.)

3. Перенесення способів дій у змінні або нові ситуації

Гра «Чарівна скринька»

У великій картонній коробці — картки з малюнками. Для того щоб малюнок з тим чи іншим видом транспорту з'явився з коробки, потрібно відгадати загадку. Якщо хтось загадку не відгадає, то коробка не відкриється.

Перегляд відео

— Перегляньте відео «Увага! На дорозі — діти!» (<https://youtu.be/ZK42k8otbYY>) та запам'ятайте правила поведінки під час переходу проїжджої частини.

Гра «Пройди і дай відповідь»

Учитель визначає маршрут для пішоходів. Він розміщує певну кількість дорожніх знаків і декілька пішохідних переходів, що позначаються розміткою. Учні класу об'єднуються у дві команди. Члени кожної команди стартують по черзі. Учитель стежить за виконанням правил дисциплінованого пішохода. Гравець повинен пройти без помилок за зазначеним маршрутом, а на контрольному посту одержати приз — світлофор. Щоб його отримати, гравець має відповісти на запитання вчителя, що стосуються правил дорожнього руху. Після закінчення гри вчитель підбиває підсумки, визначає результати кожної команди й окремих учнів.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Технологія «Мікрофон»

- Чи сподобалось вам наше заняття?
- Про що цікаве ви дізналися?
- Що сподобалося найбільше?
- З ким ви поділитесь враженнями про це?
- Чи справдилися ваші очікування?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 6. ЯКА НАША АДРЕСА

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** систематизувати знання дітей про планету Земля; допомогти усвідомити, що Земля має форму кулі; розвивати інтерес до пізнання та дослідження Землі з різних джерел; розвивати мовлення, пам'ять, логічне мислення; виховувати любов до рідної землі;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: картки з текстом, комп'ютер, відеоролик, круг із секторами, папір, кольорові олівці, цеглинки LEGO, рюкзак.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Доброго ранку, сонце і вітер!
Доброго ранку, ліси і поля!

Доброго ранку, плането Земля!
А всім присутнім зичимо здоров'я і добра!

2. Актуалізація опорних знань

- Як називається планета, на якій ми живемо? Що ви знаєте про нашу планету?
- Яку форму має Земля? (*Земля має форму кулі.*)
- Якщо вийти на вулицю, чи можна побачити підтвердження цієї версії? Що ми виявимо? (*Нам здається, що ми перебуваємо на плоскій поверхні.*)

Яка красива в нас планета!
Земля зелена, ніжно-голуба.

Нас переконують космічні злети:
У всій Галактиці — така одна.

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Якою буде тема нашого уроку?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Технологія «Навчаючи — вчуся»

Після ознайомлення з матеріалом, що міститься на картці, учні ознайомлюють зі своєю інформацією однокласників і одержують інформацію від них.

Коли всі поділилися тим, що їм відомо, обговорюють почуте у класі.

- Одним з найголовніших питань, що турбувало вчених стародавніх часів, є таке: якої форми наша планета. Тривалий час люди були впевнені, що Земля плоска. Про силу земного тяжіння у давні часи було не відомо, тому гадали, що коли б наша планета була круглою, то мешканці іншого її боку попадали з неї. Проте у різних народів уявлення про форму Землі різнилися.
- У тому, що Земля має форму кулі, люди переконалися ще задовго до того, як піднялися в космос. Це сталося, коли люди навчилися будувати вітрильні кораблі та почали плавати морем. Вони помітили одну цікаву особливість: коли мореплавці зустрічали інший корабель, то спочатку далеко в морі з'являлася щогла корабля, і тільки у разі його наближення ставав видимим увесь корабель.
- Минуло багато часу, поки люди зрозуміли, що так може бути тільки на Землі, яка за формою нагадує кулю.

І ось у наші дні, коли люди запустили в космос космічні кораблі, космонавти на власні очі побачили, що Земля має форму кулі.

- А як нам побачити велетенські рівнини, гори, океани і моря, розташовані на поверхні Землі? Для того щоб відтворити форму нашої планети, виготовили зменшене її зображення — модель. Модель нашої планети Земля називається глобусом.
- Перший глобус з'явився понад 500 років тому, в Німеччині, створив його німецький географ Мартін Бехайм. Виготовив він глобус з телячої шкіри, туго натягнутої на металеві ребра.

На цьому глобусі не було Америки. Береги Західної Європи і Східної Азії розділені тільки морем. Бехайм назвав свою модель «земне яблуко». Досі перший глобус зберігається в одному з музеїв Німеччини.

Робота за підручником (с. 16)

1) Словникова робота.

Учні зачитують пояснення слів *модель, глобус, космос*.

2) Відгадування загадки.

- Тут міста, країни, скелі,
Океани і пустелі,
Гори, ріки і моря —
Мандрувати буду я!
Щоби світом мандрувати,
Не виходжу я із хати,
Не сідаю у автобус,
А беру до рук я... (*глобус*).

3) Ознайомлення з інформацією.

Діти зачитують у підручнику інформацію про глобус.

— Який колір переважає на поверхні Землі?

— Покажіть місця, де можуть жити люди. Чому ви так вважаєте?

Перегляд відеоролика

Діти переглядають та аналізують зміст відео «Наша планета Земля» (<https://youtu.be/1S2FiY-MRmWs>).

Офтальмотренаж «Переглядалки»

Хто кого перегляне? Завдання: дивитися на сусіда і не кліпати якомога довше. Якщо кліпнув — заплющити очі та відпочити кілька секунд.

2. Первинне застосування нових знань

Робота за підручником (с. 17)

1) Робота з діаграмою.

Діти розглядають діаграму співвідношення води та суходолу на планеті Земля.

2) Дослідження-пошук.

— Знайдіть на глобусі місця, зафарбовані синім кольором; жовтим і коричневим кольорами.

3) Інформаційне повідомлення.

Учні зачитують та аналізують текст (с. 17) про мешканців планети Земля.

Робота з LEGO. Діаграма з цеглинок

Діти вчать: будувати моделі, висловлювати і тлумачити поняття, збирати та обробляти інформацію, творчо розв'язувати проблемні завдання, спілкуватися з однолітками, формулювати та ставити питання.

Поради:

- Запитання повинно мати обмежену кількість варіантів для відповіді, щоб діти могли обрати один варіант, тобто одну цеглинку відповідного кольору.
- Після завершення попросіть дітей перенести інформацію на папір та підписати результати.

Основні завдання:

1. У парах діти визначають питання, яке вони хочуть поставити іншим дітям. *Наприклад:* Чого на планеті більше: води чи суходолу? Кожен з варіантів, що діти добирають, повинен відповідати цеглинці певного кольору. *Наприклад:* суходіл — цеглинка жовтого кольору, вода — цеглинка блакитного кольору.
2. Діти збирають у будь-яку ємність цеглинок відповідних кольорів.
3. Після цього ходять від пари до пари і ставлять своє запитання. Відповідаючи на нього, діти обирають цеглинку і ставлять її на пластину, складаючи цеглинки одного кольору в стовпчик.

4. Діти, які ставили запитання, розповідають, яких відповідей було найбільше/найменше, чого на планеті більше/менше.

Вправа-міркування

Діти висловлюють свої міркування, відповідаючи на запитання:

- Чому Землю називають голубою планетою?

Руханка «Ураган для тих...»

Для цієї вправи приберіть зайві стільці. Усі сидять, а ведучий стоїть (*йому бракує стільця*). Він каже: «Ураган для тих, хто любить подорожувати». Усі, хто любить подорожувати, підводяться зі свого місця і намагаються сісти на інше. Той, кому забракло стільця, стає ведучим і каже: «Ураган для тих, хто відпочивав на морі... (*хто побував з батьками в іншій країні, хто любить ходити в походи...*)».

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Технологія «Акваріум»

Групи по черзі, а потім увесь клас, обговорюють, у яких країнах вони побували, називають країн-сусідів України. (*Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, Молдова, Росія, Білорусь*.)

Наприкінці обговорення учні мають дійти спільного рішення за 3–5 хв. (*Де б не бував кожен із нас, але ми любимо свою рідну країну, вона для нас — найкраща.*)

Учитель ставить класу запитання:

— Чи погоджуєтеся ви з думкою групи?

Дидактична гра «Планета Земля»

Учитель показує дітям круг «Планета Земля», розділений на сектори — це «квартири» для рослин, тварин, людини.

Діти розподіляють картинки із зазначеними зображеннями по секторах. Учитель вилучає одне із зображень. Діти розповідають, що станеться з рештою об'єктів на Землі за відсутності вилученого.

Наприклад, що може статися, якщо не буде птахів? дерев? і т. ін. (*Зображення людини вилучають в останню чергу.*)

Висновок. Усе в природі взаємопов'язано, а людина повинна дбайливо ставитися до навколишнього світу. Якщо людина зникне із Землі — природа не загине, а якщо зникне хоча б один об'єкт природи, то може загинути все навколо, і людина зокрема.

Хвилинка-цікавинка

З астрономічної точки зору, Земля займає найбільш вдале місце в космосі для зародження і підтримання життя. Навколосонячна орбіта Землі знаходиться в межах зони з оптимальною температурою для існування води у рідкому стані, а це, на думку вчених, є обов'язковою умовою для існування форм життя.

Якщо просвердлити тунель крізь Землю, а після цього стрибнути в нього, то вам знадобиться близько 42 хвилин, щоб дістатися іншої сторони.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Бліцопитування

- Джерелом світла і тепла на Землі є... (*Сонце*).
- Зменшене відтворення якогось об'єкта — це... (*модель*).
- Модель нашої планети Землі називається... (*глобусом*).

Метод «Рюкзак»

Кожен учень стисло дає відповідь на запитання: «Які з тих знань і умінь, що набув на уроці, він візьме із собою для використання?»

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 7. МАЛА БАТЬКІВЩИНА

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширювати уявлення учнів про свою Батьківщину, з'ясувати сутність поняття «мала батьківщина»; розвивати зв'язне мовлення, мислення, творчість, уміння робити висновки, висловлювати свою думку, презентувати свою роботу; виховувати любов до рідного краю;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: фотографії, комп'ютер, аудіозапис, картки із зображеннями визначних місць, м'яч, кошик із предметами, обруч, альбом, кольорові олівці.

Тип уроку: урок узагальнення знань, умінь і навичок.

Форма проведення: урок-презентація проекту.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна і здоров'язбережувальна, громадянська та історична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Повідомлення мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

— Які цікаві спостереження та дослідження ви проводили під час підготовки до сьогоднішнього уроку? *(Відповіді дітей.)*

— Сьогодні про свої здобутки над проектом «Мала батьківщина» звітуватимуть групи «Історики», «Архітектори», «Екологи».

3. Вправа «Очікування»

(Діти по черзі озвучують свої очікування від уроку, а вчитель прикріплює на дошку фотографії з куточками рідного міста (села).)

— Ось який цікавий фотоальбом створили ваші очікування! Я очікую, що ви будете:

- правильно і точно висловлювати свої думки;
- злагоджено працювати на уроці.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Робота за підручником (с. 18)

Інформаційне повідомлення

Учні зачитують повідомлення про поняття «мала батьківщина».

2. Презентація групи «Історики»

Сп і к е р. Ця презентація — інформація про місто (*село*) ..., у якому ми живемо. Презентація містить інформацію про створення міста (*села*), про видатних людей, які в ньому проживають або проживали.

Наш населений пункт має назву ... Ми дослідили, що означає його назва.

(Доповідачі презентують підготовлені матеріали.)

Висновок. Рідний край — це куточок землі, де людина народилася й живе. Він найкращий, бо тут живуть рідні та близькі люди.

Комунікативна гра «Визначні пам'ятки міста»

Обладнання: картки із зображеннями пам'ятників, площ, визначних місць як рідного міста (*села*), так і інших міст нашої країни.

Попередня робота: провести бесіду за кожною картою; учитель розповідає, що на ній зображено, чому це місце стало відомим, у якому місті воно розташоване.

Спікер групи демонструє картку дітям, а вони називають, що на ній зображено. Дитина може також пояснити, чим відома та де розташована ця пам'ятка. Решта можуть допомагати.

Дидактична гра «Що у колі» (з використанням ТРВЗ)

Мета: формувати системне бачення світу; розвивати поняттєве мислення.

Учитель повідомляє дітям, що коло — це: клас, школа, місто, країна, планета Земля. Пропонує назвати, що належить до цього кола.

Наприклад: місто (село): будинки, вулиці, тротуари, магазин(и), школа(и), парк(и), спортивні майданчики тощо.

Рефлексія

— Якщо вам сподобалось, як ви виконали завдання, поплескайте у долоні.

Фізкультхвилинка «Моє місто(село)»

Діти виконують імітаційні рухи відповідно до змісту віршованого тексту.

Ой яке чудове рідне місто(село)!	(Плескають у долоні.)
Сяє над ним сонечко іскристе.	(Піднімають руки вгору.)
Вулиці в нім — ось які широкі,	(Розводять руки у сторони.)
А будівлі — ось які високі,	(Стають навшпиньки.)
В зелені алеї тут зростають,	(Обертання.)
Нам привітно гіллячком кивають.	(Нахили в сторони.)
Мчить транспорт вулицями всюди,	(Біг на місці.)
Поспішають на роботу люди,	(Крокують на місці.)
Серед них — і я іду-крокую,	(Уповільнюють крок.)
Рідне місто від душі люблю я!	(Притискають руки до грудей.)

3. Презентація групи «Архітектори»

Спікер. Ми провели дослідження-спостереження архітектурних споруд нашого міста (села). Сьогодні звітуємо про свою роботу.

(Доповідачі презентують підготовлені матеріали.)

Комунікативна гра «Хто більше знає?»

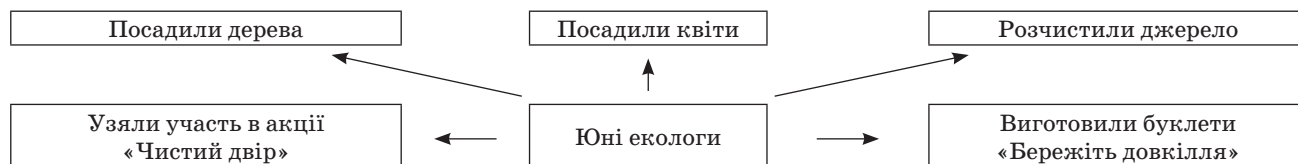
Обладнання: м'яч.

Обирають ведучого. Гравці утворюють коло. Ведучий кидає м'яча гравцям по черзі, називаючи будь-яку букву. Гравець, який отримав м'яча, повинен швидко назвати на цю букву об'єкт чи споруду, яка є у їхньому місті (селі). (Наприклад: «П» — парк, пам'ятник; «Д» — дошкільний заклад; «З» — зоопарк, завод; «Т» — торговельний центр, театр.) Називати потрібно швидко, без запинки. М'яч слід відразу перекинути назад. Якщо гравець не встиг назвати щось, він залишає гру. Те саме відбувається, якщо він не встиг вчасно віддати м'яча. Переможцем є той, хто протримається в грі найдовше.

4. Презентація групи «Екологи»

Спікер. Ми повинні змалку дбати про те, щоб наше рідне місто(село) було гарним, процвітаючим.

Група звітує про роботу, створивши «Асоціативний куц».

Гра «Буду — не буду»

Ведучий спонукає учнів завершувати зачитані ним тематичні речення, обравши один з варіантів «буду» або «не буду».

- Смітити у своєму місті(селі) я... (не буду).
- Дбати про чистоту, добробут і благоустрій рідного міста(села) я... (буду).
- Відвідувати міські театри, парки, цирк я... (буду).
- Переїматися проблемами свого міста я... (буду).
- Радіти досягненням й успіхам мого міста я... (буду).
- Вивчати історію й минуле рідного міста я... (буду).
- Ставитися байдуже до добробуту свого міста я ніколи... (не буду).

Рухлива гра «Будиночки»

Дітей об'єднують у команди, які утворюють кола на рівній відстані одне від одного. Коло обмежене гімнастичним обручем — «будиночком». У центрі класу — ведучий. Коли лунає музика, гравці вибігають із «будиночків» і біжать у колонах по одному периметром класу разом із ведучим. Коли музика припиняється, усі гравці повинні швидко зайняти свій «будиночок», ведучий може займати місце в «будиночку» будь-якої групи. Гравець, який залишився поза «будиночком», стає ведучим.

Вправа «Перевтілення»

В учителя на столі є кошик, в якому зібрано предмети, тобто вони перетворились на сміття і їх збираються викинути.

— Пофантазуйте: «Якби я був ..., я хотів би, щоб з мене зробили...».

Наприклад: Якби я була пластиковою каністрою, я хотіла б, щоб з мене змайстрували годинничку для птахів. Якби я був пластиковим пакетом, я б хотів, аби з мене зробили килимок. Якби я була ниткою, я б хотіла, щоб з мене виготовили ляльку-мотанку.

5. Творчі вправи

Вправа «Продовж речення»

- Мала батьківщина — це ...
- Для мене Батьківщина — це ...

Висновок. Наш рідний край — це наша мала батьківщина. З малих батьківщин складається велика Батьківщина — Україна.

Вправа «Юні художники»

— Пропоную намалювати свій улюблений куточок міста (*села*), у якому ви часто буваєте. (*Діти виконують завдання під ліричні народні мелодії.*)

Охочі презентують свої малюнки.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Гра «Інтерв'ю»

«Журналіст» ставить запитання учням, вони по черзі дають відповіді на них.

- На якій вулиці ви живете?
- Чому вона має таку назву?
- Чим ця вулиця відома?
- Хто живе на вашій вулиці?
- За що ви любите свою вулицю?
- Що ви робите для того, аби вулиця була гарною?

Технологія «Ромашка Блума»

«Ромашка Блума» — квітка з шести пелюсток — шість типів запитань.

Перша пелюстка (*проста*). Як називається ваша мала батьківщина?

Друга пелюстка (*уточнювальна*). Чи кожен має малу батьківщину?

Третя пелюстка (*пояснювальна*). Чому ми повинні любити рідний край?

Четверта пелюстка (*творча*). Які добрі справи ви можете зробити для рідного міста(*села*)?

П'ята пелюстка (*оцінювальна*). Як можна прославити рідний край?

Шоста пелюстка (*практична*). Яку допомогу ви можете запропонувати щодо збереження довкілля?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 8. СТВОРЕННЯ ЛЕПБУКА «МОЯ АДРЕСА»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** формувати уявлення учнів про нашу планету, країну, рідне місто (*село*), вулицю; узагальнити і вдосконалити знання учнів про нашу державу; спонукати до пізнання своєї Вітчизни; набувати досвіду розв'язання творчих завдань; розвивати дбайливе ставлення до рідного краю; виховувати громадянина та патріота своєї країни;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (*і рідною у разі відмінності*) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях, соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: аркуш картону білого кольору, аркуші паперу різних кольорів, кольорові олівці, ножиці, клей, матеріали для оздоблення.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: технологічна, мовно-літературна, громадянська та історична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Здрастуй, небо!	(Піднімають руки вгору.)
Здрастуй, Сонце!	(Руками описують велике коло.)
Здрастуй, Земле!	(Плавно опускають руки донизу.)
Здрастуй, наша велика родино!	(Беруться за руки, піднімають їх угору.)
Ми — діти твої, Україно.	
Ми — працьовиті й гарні діти.	
Все ми можемо зробити!	(Сідають за парти.)

2. Актуалізація опорних знань

- Як називається наша планета?
- У якій країні ми живемо?
- Яке місто (*село*) є для вас рідним?

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Чи можете ви назвати свою адресу? (*Відповіді дітей.*)
- Кожна людина має пишатися тим місцем, де вона народилася, добре знати свою адресу.
- Пропоную спільно створити лепбук «Моя адреса».

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Первинне застосування нових знань

Послідовність роботи над лепбуком

Крок 1. Постановка проблеми. Формулювання теми.

Крок 2. Складання плану.

Крок 3. Створення макета.

Крок 4. Наповнення лепбука.

Крок 5. Збирання інформації та матеріалу.

Об'єднання учнів у групи

Учні дістають із торбинки різнокольорові кружечки та об'єднуються у чотири групи.

Підготовка матеріалів для створення лепбука

Кожна група обирає собі матеріали для творчої роботи.

2. Перегляд зразків лепбуків та способів оформлення навчального матеріалу

3. Виконання завдань практичної роботи

Крок 1. Постановка проблеми. Формулювання теми.

— Сьогодні ви самостійно створите лепбук «Моя адреса».

Крок 2. Складання плану.

— Що, на вашу думку, нам слід зробити, аби гарно і швидко виконати поставлене завдання? (*Продумати послідовність наших дій.*)

— Правильно, нам варто скласти план нашої роботи.

План роботи

- Підготувати матеріали.
- Створити макет.
- Продумати розділи лепбука.
- Зібрати інформацію та створити наш виріб.

Крок 3. Створення макета.

— Ви маєте чітко уявити, що і в якому місці буде розташовано. Малюємо все це від руки на звичайному аркуші паперу.

Крок 4. Наповнення лепбука.

Наповнення лепбука має бути таким, щоб найкраще підходило до викладення інформації.

Крок 5. Збирання інформації та матеріалу.

Робота в групах

Послідовність виконання роботи

- 1) З кольорового паперу виріжте чотири різних за розміром кола.
- 2) Наклейте їх послідовно на картон, як зазначено у підручнику (с. 19).
- 3) Напишіть у відповідних колах назву нашої планети, країни, свого міста чи села та назву вашої вулиці.
- 4) Виконайте оздоблення лепбука за бажанням.

Учні кожної групи спочатку створюють фрагменти лепбука, обравши способи оформлення навчального матеріалу:

I група — фрагмент «Планета Земля»;

II група — фрагмент «Україна»;

III група — фрагмент «Наше місто(село)...»;

IV група — фрагмент «Наші вулиці».

Музична фізкультхвилинка «Україно, ми твоя надія» (https://youtu.be/q4Thxmaa_gc)

4. Самостійне виконання учнями завдань під контролем і за допомогою вчителя

Практична робота — створення лепбука

I група. Фрагмент «Планета Земля»

- 1) Учні вирізають та наклеюють коло блакитного кольору.
- 2) Угорі фігури пишуть слово «Земля».
- 3) На круг наклеюють різні фігури коричневого кольору, імітуючи материки.

II група. Фрагмент «Україна»

- 1) Учні вирізають та наклеюють коло жовто-блакитного кольору.
- 2) Угорі фігури пишуть слово «Україна».
- 3) За бажанням створюють аплікацію, наклеївши «гори», «річки», «ліси».

III група. Фрагмент «Наше місто (село)»

- 1) Учні вирізають та наклеюють коло зеленого кольору.
- 2) Угорі фігури пишуть слово — назву міста (села).
- 3) Для оздоблення можна використати малюнок герба міста (села), фото визначних місць.

IV група. Фрагмент «Моя вулиця»

- 1) Учні вирізають та наклеюють коло жовтого кольору.
- 2) Посередині кола наклеюють кружечок — центр міста (села).
- 3) Від кружечка у вигляді павутинки записують назви своїх вулиць.

Підсумок роботи

— Чому назву планети ви написали у найбільшому колі, а назву вулиці — у найменшому?

5. Перенесення знань у частково змінені або нові ситуації

Мініпрогулянка «Назви свою адресу»

Діти утворюють коло та передають м'яч, промовляючи: «Я живу за адресою... А ти?».

— Як називається наша школа?

— У нашої школи теж є своя адреса, куди надходять листи. Послухайте адресу нашої школи: «...». Вулиця, на якій розташована наша школа, дуже довга. Я запрошую вас на прогулянку.

— Як ви вважаєте, як ми можемо вирушити на прогулянку? (*Пішки, на автобусі...*)

— Я пропоную вам фотоподорож на казковому автобусі. Запрошую пройти на автобусну зупинку.

Учитель супроводжує мандрівку фотознімками рідного міста (*села*).

ПЕРША ЗУПИНКА

- Відгадайте, що за дім,
Музику почуєш в нім,
Пісні, танці, плач і сміх,
Задовolenня для всіх. (*Музична школа.*)

— Розгляньмо будівлю школи. Хто тут учиться і навіщо?

ДРУГА ЗУПИНКА «МІСЦЕ ПАМ'ЯТІ, ОБЕЛІСК»

Учитель розповідає дітям, чим пам'ятне це місце для жителів міста (*села*).

І живуть у пам'яті народу
Його вірні дочки і сини —
Ті, хто полягли на полі бою,
І ті, що повернулися з війни.
Вони ішли у бій за те, щоб доостанку
Перемогти ненависних катів,
Щоб світ увесь у мирному світанку
Під прапорами Перемоги золотів.

ТРЕТЯ ЗУПИНКА «СИМВОЛІКА НАШОГО МІСТА (СЕЛА). ГЕРБ МІСТА (СЕЛА)»

— Яку форму має герб?

— Які основні кольори частин герба?

— Про що нам розповідає герб міста (*села*)?

Про все, що приємно місту,
Про все, що нам дороге.
Герб вам може розповісти
Цікаво про все, про все.

ЧЕТВЕРТА ЗУПИНКА «ПАРК ВІДПОЧИНКУ».

Починаємо фізкультхвилинку —

Ми у парку відпочинку.

Ми на гойдалки всі сіли,

Дуже швидко полетіли.

Тихше, тихше, не летіть,

Гойдалки всі зупиніть.

Раз, два, раз, два,

Закінчилась наша гра.

(*Діти кружляють у парах.*)

(*Діти рухаються повільніше.*)

(*Зупиняються.*)

(*Плещуть у долоні.*)

П'ЯТА ЗУПИНКА «ШКОЛА»

Школа — велика дитяча країна,
В ній відкривається білий наш світ.
Тут пізнає себе кожна дитина
І вирушає звідси в політ.
Знань надається тут першооснова,
Жити, дружити, учитися в ній.

— Чому потрібно відвідувати школу? Навіщо люди вчаться?

— Відгадайте загадки — і ви дізнаєтесь, що вам знадобиться для навчання в школі.

- Знає цю найпершу книжку
Будь-який школяр,
Бо до всіх книжок доріжку
Прокладе... (*буквар*).
- Дуже я потрібна всім —
І дорослим, і малим.
Всіх я розуму учу,
А сама завжди мовчу. (*Книжка*)
- Худорлява і вертлява,
На папір біжить у справах,
Закарлючки полишає,
У пеналі спочиває. (*Ручка*.)
- Рівно риску проведе
Ця струнка особа,
Натиск витримає стійко
Впевнена, струнка... (*лінійка*).
- З дерева робилося,
Учневі згодилося. (*Олівець*.)

— Школярі — це гарні, виховані діти, які піклуються про свою школу, своє місто, про оточуючих.

ШОСТА ЗУПИНКА «АДМІНІСТРАЦІЯ МІСТА (СЕЛА)»

- Головна будівля нашого міста (*села*) теж розташована на нашій вулиці та називається Адміністрацією.
- Хто найголовніший у місті (*селі*)?
- Що він робить?
- Чи можна сказати, що вулиця, на якій розташована наша школа, головна в місті?
- Чи є у нашому місті (*селі*) площа?
- Як вона називається?
- Назвіть вулиці нашого міста (*села*).

Якщо в місті (*селі*) є музеї, учитель продовжує подорож з дітьми.

— Усі ви, діти, є маленькими громадянами нашого міста (*села*). Це означає, що ви маєте поводитися належним чином, тобто ставитися до рідного міста (*села*) з повагою, пишатися ним та дбати про те, щоб воно було гарним, процвітало.

Поетична хвилинка

Учні читають та аналізують зміст вірша.

РІДНА ХАТА

Різні в світі є країни,
Різні люди є у світі,
Різні гори, полонини,
Різні трави, різні квіти.
Є з усіх одна країна,
Найрідніша нам усім,
То — прекрасна Україна,
Нашого народу дім.

Там шумлять степи безкраї,
Наче вміють говорити,
Там ясніше сонце сяє,
Там солодше пахнуть квіти.
Різні в світі є країни,
Гарні є і багаті,
Та найкраще в Україні,
Бо найкраще в рідній хаті.

О. Лупій

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Відкритий мікрофон»

- Що нового дізнались на уроці?
- Чого навчились? Яку роботу виконали?
- Чи цікаво було створювати лепбук?
- Де ми його зможемо використати?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 9. ВИГОТОВЛЕННЯ НОМЕРА БУДИНКУ З ВЕСЕЛИХ ЦИФР

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** закріплювати навички роботи з папером; удосконалювати навички лічби; розвивати вміння творчо виконувати завдання; виховувати активність, самостійність; почуття любові до рідної домівки; спонукати до позитивних емоцій від спільного процесу (*робота в підгрупах*);
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (*і рідною у разі відмінності*) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях, соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: різнокольоровий папір, кольорові олівці, прості олівці, клей, матеріали для оздоблення, цеглинки LEGO, картки з цифрами, блоки Д'єнша, картки з намальованими будиночками, аркуш формату А1.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: технологічна, мовно-літературна, соціальна і здоров'язбережувальна, математична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Міркуємо — швидко!
Відповідаємо — точно!

Лічимо — правильно!
Вирізаємо — гарно!

2. Актуалізація опорних знань

Вправа «Мікрофон»

— Чи знаєте ви свою точну адресу? (*Відповіді дітей.*)

Обговорення ситуації

Тетянка із Оксанкою познайомилися під час пісенного конкурсу. Захотіли продовжити спілкуватися, тому запросили одна одну в гості.

— Я проживаю на вулиці Європейській, — сказала Тетянка, — буду рада зустрітися знову.

— А я мешкаю на вулиці Шевченка, — відповіла Оксанка, — заходь з мамою до нас у гості.

— Чи зможуть дівчатка побувати на гостинах одна в одній? (*Ні, бо не знають номера будинку.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Чи здогадалися ви, якою буде тема нашого уроку? (*Відповіді дітей.*)

— Сьогодні ви пригадаєте свої адреси та виготовите номер свого будинку із веселих цифр.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Осмислення змісту й послідовності застосування способів виконання дій

Створення проблемної ситуації

— Сьогодні до класу для вас принесли бандероль з листами. Щоб листоноша вручив їх вам, необхідно зазначити точний номер будинку, у якому ви мешкаєте.

— Запропонуйте власні ідеї розв'язання цієї проблеми. (*Діти висловлюють свої думки.*)

Підготовча робота. Гра «Цифрова біржа»

Обладнання: картки з цифрами.

Учитель готує по 10 карток з цифрами на кожного учасника гри. Завдання гравців полягає в тому, щоб зібрати 10 карток з однією певною цифрою. Перемагає той, хто зробить це першим. (*Завдання ускладнюється тим, що іноді кілька учасників гри починають збирати одну й ту саму цифру. Вони обов'язково програють, якщо хтось не поступиться. Під час гри необхідно домовлятися з гравцями, у яких є ця цифра, здійснюючи своєрідний «бартер», змінюючи «непотрібні» цифри на «потрібні».*)

Робота з LEGO. Конструювання «Вулиця нашого міста»

Учні конструюють з кубиків композицію «Вулиця нашого міста».

Фізкультхвилинка «Місто (село) оживає»

Учитель читає віршовані рядки, діти виконують рухи відповідно до тексту.

Ранок. Знову сонце сяє.	(Діти описують руками перед собою коло.)
Мое місто (село) оживає.	(Тупотять ногами.)
Зазирає промінь сонця	
В кожен дім, у всі віконця.	(Креслять у повітрі чотирикутник).
Мчать по вулицях машини	
Лиш вперед, миготять шини.	(Виконують біг на місці.)
Двірники метуть, метуть —	
Скрізь наводять чистоту.	(Імітують роботу мітлою.)
Треба всім скоріш вставати,	(Потягуються.)
На роботу поспішати.	(Енергійно крокують.)
А малятам-діточкам	
Час іти до дитсадка.	(Ідуть із підстрибуванням.)
Я по вулиці крокую,	
Місто (село) так своє люблю я!	(Ходьба з високим підніманням колін.)
Тут і школа, тут і дім,	
Добре жити в місті (селі) цім!	(Виконують оплески в долоні та сідають.)

2. Самостійне виконання учнями завдань

Підготовка матеріалів до роботи

Повторення правил техніки безпеки

- 1) Правила безпечного користування ножицями.
- 2) Правила безпечного користування клеєм.

Послідовність виконання роботи

Учні виготовляють номер свого будинку з веселих цифр.

- 1) Виберіть папір, з якого будете виготовляти цифри.
- 2) Намалюйте ескіз цифр простим олівцем.
- 3) Виріжте силуети цифр.
- 4) Оздобте свої роботи (за бажанням).

Математична хвилинка. Робота в парах

— Порівняйте в парі ваші номери: у кого більші числа, а в кого — менші.

Обговорення в загальному колі

— Обговоріть, хто з однокласників живе на початку, посередині чи в кінці вулиці.

Робота за підручником (с. 20)

— Розгляньте малюнок. Поясніть, за якими правилами потрібно шукати будинок, з парним чи непарним номером.

Довідка

Найбільш поширена схема нумерації будинків відноситься до європейської схеми, коли непарні номери знаходяться на одній стороні вулиці, а парні — на протилежній. Нумерація зростає від центру міста (села). Ця схема вперше була застосована 1805 року у Франції. Завдяки зручності пізніше поширилася усіма країнами Європи.

Непарні номери, зазвичай, ліворуч від дороги у напрямку зростання цифрових значень.

Пальчикова гімнастика «Рідний дім»

Хай живе наш рідний дім —
Тепло й затишно у нім.

Є. Желєзняков

(Долоні трохи зігнуті, кінчики пальців торкаються («дах»), середній палець правої руки піднято вертикально вгору («димар»), кінчики мізинчиків торкаються одне одного, створюючи пряму лінію («балкон».)

3. Перенесення знань у частково змінені або нові ситуації

Дидактична гра «Засели будиночок»

Мета: розвивати вміння класифікувати фігури за їхніми якостями.

Матеріал: блоки Д'єнєша (об'ємні або площинні); картки з намальованими будиночками.

Завдання гри: розселити мешканців будиночка (геометричні фігури) у кімнатах.

Учитель пропонує учням варіанти будиночків, у яких вони «розселяють» мешканців.

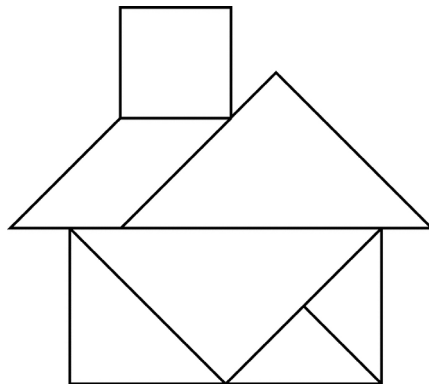
Створення колажу

Учні обирають картку із намальованим будиночком, позначають на ньому номер свого будинку (або прикріплюють виготовлений).

На аркуші формату А1 малюють кілька вулиць, на яких розміщують свої будиночки. (За бажанням діти домальовують інші будівлі, рослини тощо.)

Танграм

Із частин танграма учні (у довільній формі) складають будиночок, аналізують його форму.

Хвилинка-цікавинка

- 1763 року в Лондоні вперше почали нумерувати будинки. Історики пояснюють, що це зробили для ефективнішої та швидшої доставки листів.
- Нумерувати будинки у нашій країні почали ще у XVIII столітті. Це нововведення прижилося не відразу. Мешканці наполегливо використовували замість номерів власні назви будинків.
- Шукати у центрі Львова будинки з 13-м номером — марна справа. Ви можете змарнувати багато часу, пройти чимало вулиць, але позитивного результату так і не отримаєте.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Технологія «Ромашка Блума»

(Учні відповідають на шість типів запитань — прості, уточнювальні, інтерпретаційні, творчі, оцінювальні, практичні.)

Наприклад:

1-ша пелюстка. Як ми розпізнаємо будинки?

2-га пелюстка. Якщо я правильно зрозуміла, то кожен будинок має номер?

3-тя пелюстка. Чому, на вашу думку, у давнину не нумерували будинків?

4-та пелюстка. Як інакше можна було б позначати будинки?

5-та пелюстка. Добре чи погано, що наші будинки мають певний номер?

6-та пелюстка. Де можна позначати номер будинку?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 10. ДЛЯ ЧОГО КРАЇНАМ ДЕРЖАВНІ СИМВОЛИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів зі старовинними обладунками воїнів; учити розпізнавати державні символи України, тлумачити їхнє походження; формувати бажання якомога більше дізнатися про історичне минуле своєї Батьківщини; розвивати бажання спілкуватися українською мовою; виховувати почуття любові та гордості за неї, шанобливе ставлення до символів держави;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: малюнки із символікою, із зображенням старовинних та сучасних гербів, комп'ютер, аудіоролик, контурний шаблон герба, презентація, мультфільм.

Тип уроку: урок формування вмій і навичок.

Форма проведення: уявна мандрівка.

Освітні галузі: мовно-літературна, громадянська та історична, соціальна і здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

«Мозковий штурм»

— Розгляньте малюнки. (Учитель розміщує на дошці малюнки із зображенням старовинних та сучасних гербів.)

— Що зображено на цих малюнках? Де воно використовується?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Чи хотіли б ви більше дізнатися про старовинну та сучасну символіку? (Відповіді дітей.)

— Кожна держава має свої національні символи, що люди шанують і бережуть. Сьогодні ми дізнаємося, навіщо країнам державні символи.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Розповідь учителя

— Державні символи — це своєрідна візитівка кожної держави, у якій відображено минуле і сучасне цілого народу.

Малий словник історії України тлумачить поняття «Державна символіка» як зовнішня атрибутика країни у формі знаків, символів, кольорів та ін., що відображає національно-державницьку ідею.

Державні символи — це умовні знаки державності та суверенітету.

Український письменник Максим Рильський писав: «Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього». Пропоную вам здійснити уявну мандрівку історичним шляхом нашої держави.

Наша подорож складатиметься із чотирьох зупинок:

1-ша зупинка — «Символи стародавніх часів»;

2-га зупинка — «Державний Гімн України»;

3-тя зупинка — «Державна мова України»;

4-та зупинка — «Державний Герб України».

2. Уявна мандрівка

1-ша ЗУПИНКА — «СИМВОЛИ СТАРОДАВНІХ ЧАСІВ»

Робота за підручником (с. 21)

1) Технологія «Два — чотири — всі разом».

— Для досягнення повноцінності герба під час створення нових знаків велике значення має використання сюжетів легенд, пов'язаних із розвитком території чи виникненням населеного пункту, розкриття змісту назви поселення, відображення якихось специфічних місцевих особливостей, що підкреслюватимуть у гербі індивідуальність та не втратять свого значення протягом тривалого часу.

У стародавні часи воїни на своїх обладунках зображували впізнаванні малюнки.

Припустіть, навіщо це було потрібно.

Організація роботи:

- Учитель ставить учням запитання для обговорення.
- Учні об'єднуються у пари з метою взаємообговорення своїх ідей.
- Пари об'єднуються в четвірки, обговорюють попередньо досягнуті рішення щодо поставленого запитання.
- Четвірки об'єднуються в більші групи або обговорюють поставлене запитання з усім класом.

2) Зачитування повідомлення.

Діти зачитують та обговорюють повідомлення про те, як розрізняли приналежність до певної громади.

Довідка

1) Герб мусить подаватися у щиті.

Рекомендована форма щита для територіальних громад міст, селищ і сіл — із заокругленою нижньою частиною.

2) У гербі застосовують метали (*срібло і золото*) та кольори (*синій, червоний, чорний, зелений і пурпуровий*).

3) Не допускається використання одночасно різними користувачами однакових гербів чи прапорів (*наприклад, місто і село*).

4) Символіка герба має відображати одну або кілька особливостей поселення (*наприклад: його назву, причини розвитку, специфічних місцевих представників фауни чи флори і т. ін.*).

Гра «Герб міста»

Обладнання: зображення герба рідного міста й гербів інших міст, контурний шаблон герба, «мозаїка» герба міста в різноманітних варіантах.

Дітям пропонують розглянути герб міста та визначити, чим він відрізняється від гербів інших міст нашої країни.

Варіанти гри

1. Діти за контурним шаблоном за допомогою зразка збирають із мозаїки герб міста.

2. Діти збирають герб без допомоги зразка, з пам'яті.

3. Дітям пропонують зібрати герб міста з окремих деталей за допомогою шаблонів-накладок.

(*Якщо в містечка чи селища немає свого герба, можна використовувати герб столиці або обласного чи районного центру.*)

2-га ЗУПИНКА — «ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ»

1) Відгадування загадки.

- По радіо звучить щоденно патріотична пісня, що возвеличує Україну і прославляє навічно. (*Гімн.*)

2) Інформаційне повідомлення.

— До найбільших святинь будь-якого народу належить державний гімн. Державний Гімн України — це урочиста пісня, символ нашої державної єдності. Називається він «Ще не вмерла України і слава, і воля...».

Слова гімну написав поет Павло Чубинський, а музику — композитор Михайло Вербицький. Коли звучить Державний Гімн, треба обов'язково підвестися, цим ми виявляємо особливу пошану до наших державних святинь.

У XIX ст. українці не мали власного гімну. Павло Чубинський написав вірш, композитор М. Вербицький написав до нього музику. Пісня швидко поширилася на українських землях і за кордоном. 1917 року була офіційно визнана гімном української держави.

3) Робота в парах.

— Знайдіть на звороті першого форзаца текст Державного Гімну України. Назвіть автора слів та музики.

4) Слухання Державного Гімну України (<https://youtu.be/T7KtwMjgXCs>).

Пальчикова гімнастика «Прапор»

Синьо-жовтий прапор маєм:
Синє небо, жовте жито;

Прапор свій оберігаєм,
Він святиня, знають діти.

(Перетворити свої руки на прапорці. Розгорнути долоню правої руки від себе, великий палець опустити вниз («держак»), решту пальців притиснути і спрямувати вбік («полотнище»).

3-тя ЗУПИНКА — «ДЕРЖАВНА МОВА УКРАЇНИ»

1) Поетична хвилинка.

РІДНА МОВА

По-своєму кожна
Пташина співає,
По-своєму кожен
Народ розмовляє.

У мене й народу мого
Українська є мова чудова,
Своя, материнська.

С. Жупанин

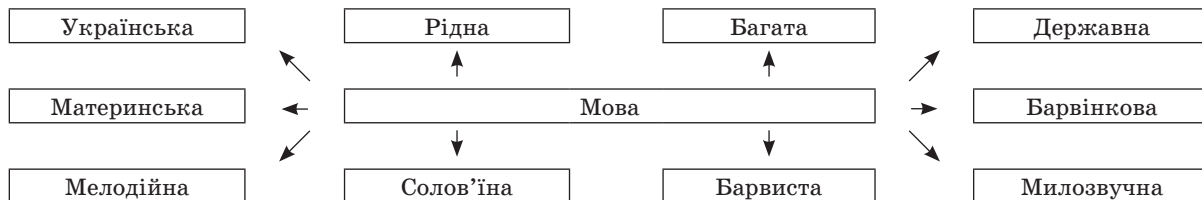
— Як називає мову автор?

2) Робота за підручником (с. 21).

Діти читають текст про мову з коментуванням.

3) «Асоціативний куц».

— Складіть павутинку зі слів, що характеризують нашу мову.

4) Робота в парах.

— Обговоріть у парах.

- Навіщо людям потрібна мова?
- Із чого вона складається?

4-та ЗУПИНКА — «ДЕРЖАВНИЙ ГЕРБ УКРАЇНИ»

1) Відгадування загадки.

- Знак держави головний —
Всяк його повинен знати.
Воля, слава, сила в нім. —
Отже, спробуй відгадати. (Герб.)

2) Вправа «Здивуй клас».

(Підготовлені учні розповідають факти про герб.)

- Малим гербом нашої держави є тризуб. Звідки і коли вперше з'явився він в історії України? Перша літописна згадка про тризуб датується X століттям. Це був великокнязівський знак. Його зображення знаходимо на печатці Святослава Ігоровича. Пізніше знак тризуба карбується на срібних монетах великого князя Київського Володимира Святославовича.
- Тризуб символізує трійцю життєтворчих енергій, тобто Мудрість, Знання і Любов (або *Вогонь, Воду і Життя*). Саме тому тризуб ми можемо зустріти на цеглі Десятинної церкви, що знаходиться у м. Київ, на плитах Успенської церкви у м. Володимир-Волинський. Його зображення наявне також на варязьких мечях, у гербі французької королеви Анни, на надгробку св. Еріка

у Швеції. Український народ сприймає тризуб як оберіг. Знак тризуба зображався в орнаментах тканин, килимів і навіть на посуді.

- З найдавніших часів тризуб шанується як магічний знак, оберіг. Його зображення археологи зустрічали у багатьох пам'ятках культури, датованих першими століттями нашої ери. За часів Київської Русі тризуб стає великокнязівським знаком. Посли київського князя Ігоря при укладанні договору з візантійцями мали свої печатки з тризубами. Київський князь Володимир Святославович карбував тризуб на монетах.

3) Робота за підручником (с. 22).

Вибіркове читання

- Як називається Державний Герб України?
- Чим був тризуб у княжі часи?
- Що символізує тризуб?

4) Рубрика «Чи знаєте ви?..».

Діти зачитують повідомлення у підручнику (с. 24).

Висновок. Державною символікою країни є герб, прапор і гімн. Державною мовою в Україні є українська.

Вправа для постави «Зростемо великими»

В. п. — основна стійка;

1 — руки в сторони;

2 — руки вгору, підвестися на носки, потягнутись і подивитися на руки;

3 — опуститися на всю ступню, руки в сторони;

4 — руки вниз. (Виконати 6–8 разів.)

3. Перегляд презентації

Діти переглядають та коментують зміст презентації «Державні символи України» (<https://veosvita.ua/library/prezentacia-na-temu-derzavni-simvoli-ukraini-21201.html>)

4. Гра «Символи нашої країни»

Обладнання: розрізані на 5–6 частин картки із зображенням герба, прапора (для ускладнення дати 2–3 зайві частини).

Попередня робота: провести бесіду для ознайомлення дітей із державними символами країни (прапор, герб).

Запропонувати дітям зібрати необхідне зображення. Гра може мати форму змагання як в індивідуальній формі, так і за підгрупами. Команди або окремі діти не лише збирають відповідне зображення, але й розповідають про походження державних символів.

5. Перегляд мультфільму

Діти переглядають мультфільм «Твоя країна — Україна» (<https://www.youtube.com/watch?v=sCkbw0sMMZw>), аналізують зміст.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Технологія «Незакінчене речення»

- Я зрозумів (зрозуміла), що...
- Я запам'ятав (запам'ятала), що...
- Під час уроку мені вдалося...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 11. НАЦІОНАЛЬНА ВАЛЮТА

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із поняттям «національна валюта»; розширити відомості про історію виникнення грошей, про історію впровадження гривні; розвивати вміння аналізувати, робити логічні висновки; виховувати ощадливість, адекватне ставлення до грошей; організованість, самостійність, відповідальність;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: плакати із зображенням української гривні різних номіналів, малюнок гривні, лупи, купюри номіналом 1, 2 гривні, торбинка, малюнки грошей для гри, «товар» для гри у «Магазин», комп'ютер, мультфільм, рюкзак.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, громадянська та історична, соціальна і здоров'язбережувальна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

Вправа «Інтелектуальна розминка»

- Що таке гроші?
- Навіщо вони потрібні? (*Відповіді дітей.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Ми звикли до грошей і сприймаємо їх як звичайні речі. Дійсно, для людей вони відіграють значну роль. На різних історичних етапах розвитку людства гроші набували різних форм, змінювався їхній зовнішній вигляд.

- Чи хотіли б дізнатися більше про гроші?
- Отже, поговоримо сьогодні про нашу національну валюту.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Словникова робота

Гроші — особливий товар, що можна обміняти на всі інші товари, тобто еквівалент обміну.

Еквівалент — такий самий, аналогічний, однаковий.

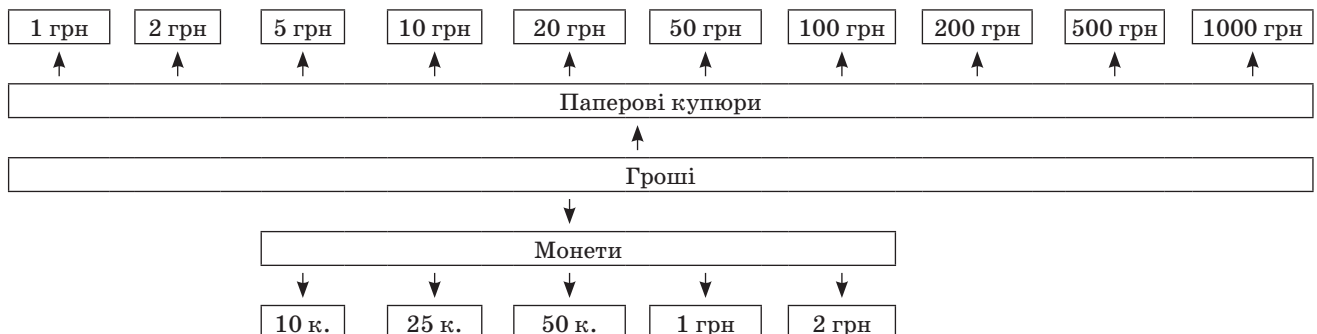
Національна валюта — грошова одиниця країни.

Робота за підручником (с. 22.)

Діти зачитують повідомлення у підручнику про національну валюту України — гривню.

Вправа «Гронування»

- Які бувають гроші?

- Якої вартості є сучасні українські паперові гроші? А якої — металеві?
- Назвіть найменшу вартість українських металевих грошей.
- Яка найбільша вартість українських паперових грошей?

Довідкове бюро

- Виступ «історика».
 - Види грошей, з якими ви знайомі найближче, це паперові гроші — банкноти, та металеві — монети. Вони називаються готівкою. Їх можна порахувати, роздивитися. (*Діти розглядають зразки грошей.*)

- Офіційною національною валютою України є гривня. Її назва походить від слова «гривна», яке за часів Київської Русі позначало нашійну прикрасу. (*Учитель демонструє малюнок.*)

- Уже у VIII–IX століттях під час торговельних операцій і сплати данини гривню використовували як міру ваги і лічби. Пізніше, у різні історичні періоди, слово «гривня» неодноразово змінювало своє значення.

На українських землях карбування власної валюти, златників та срібляників, започаткував київський князь Володимир Великий. Ці монети — перші державні документи, що зберегли зображення тризуба — знака київських князів.

Пізніше карбування монет припинилося. Роль грошей виконували переважно срібні злитки, що називалися «гривнями».

- Виступ «банкіра».

З 2 до 16 вересня 1996 року в Україні відбулася грошова реформа, унаслідок якої національною валютою стала гривня. Національний банк України ввів банкноти номіналом 1, 2, 5, 10, 20, 50 і 100 гривень. 2001 року до обігу ввели банкноту номіналом 200 грн, 2006 року — 500 грн, а 2019 — 1000 грн.

Для назви розмінної монети пропонували назви «сотий», «резана», але зрештою надали перевагу «копійці». Спершу вона карбувалася на Луганському верстатобудівному заводі та частково на монетному дворі Італії. Випущено номінали вартістю 1, 2, 5, 10, 25 і 50 копійок.

2019 року заплановано вилучення з обігу монет номіналом 1 к., 2 к., 5 к., до 2022 року — 25 к.

З 1994 року в Україні відкрито Банкнотну фабрику, у квітні 1998 року засновано Монетний двір. Тепер українська гривня друкується за найсучаснішими світовими технологіями, а віднедавна — з використанням українського льону. Дизайн банкнот також змінюють.

Дослідження-розпізнавання

За допомогою луп діти досліджують гривню, визначають зображені елементи банкнот.

Висновок. Банкноти виготовлені зі спеціального паперу, в якому містяться захисні волокна. На банкноті є кодована стрічка, що разом із захисними волокнами світиться в ультрафіолетових променях жовтим, зеленим і синім кольорами. На світлі дуже добре видно водяні знаки. Для слабкозорих і сліпих на всіх банкнотах, крім банкноти номіналом в одну гривню, є рельєфні зображення різних геометричних фігур. Це дає можливість на дотик визначати номінал банкноти.

Офтальмотренаж «Вісімка»

Голову тримати прямо, дивитися перед собою. Подумки уявити горизонтальну вісімку максимального розміру в межах вашого обличчя і плавно описати її поглядом. Повторити вправу кілька разів в одну сторону, потім — в іншу. Після цього часто-часто покліпати.

2. Первинне застосування нових знань

Перегляд мультфільму

Перегляд та аналіз мультфільму «Абетка грошей — Що таке гроші» (<https://www.youtube.com/watch?v=6c4nQUJb-6g>).

- Який музей відвідали тітонька Сова та Домовичок?
- Якими були перші гроші?
- Що було зображено на грошах?

Робота за підручником (с. 22–23)

1) Робота із синонімами.

- Відшукайте до слова *гроші* близькі за значенням слова. (*Монети, валюта, банкноти, купюри.*)

2) Вправа «Міркуємо!».

- Проаналізуйте зображені предмети, що колись використовували як гроші.
- Назвіть їх — від найдавніших до сучасних.

3) Робота в парах.

Діти обговорюють запитання в парах.

- Навіщо потрібні гроші?
- Де їх узяти?
- Чи можна зробити покупки без грошей?
- Чи доводилося вам користуватися грошима?
- Чи робили ви покупки?
- Де можна робити покупки?

Рольова гра «Магазин»

— Зараз, діти, я дістану із торбинки та роздам вам гроші (*учитель роздає малюнки грошей*), щоб ми могли зайти в магазин і щось придбати.

Але спочатку повторімо правила поведінки в магазині.

- Навіщо люди відвідують магазин?
- Які товари купують?
- Як покупці дізнаються про ціну товару?
- Як розраховуються за товар?
- Які ввічливі слова вживають покупець і продавець?

Обирають «продавця», «касира».

Учитель:

- Купіть, будь ласка, тільки один товар.
- Що є товаром першої необхідності: хліб чи іграшка?
- Купіть найдешевшу; найдорожчу річ.
- Що ви не можете, але дуже хочете купити?

Висновок. Виконуючи свої функції, гроші дають нам той досвід, який разом з багатьма життєвими факторами зробить нас упевненими, активними та багатими.

Вправа для збереження зору

На повіки натискайте,
Потім пальці відпускайте.
Пів хвилини посидіть,
Вправу знову повторіть.
Подивись на кінчик носа,
Потім глянь удалину,
Зиркни на сусіда скоса.
Вправо, вліво! Ну ж бо! Ну!
А тепер розправте спинку,
Прямо гляньте — відпочиньте.
Погляд в точці сфокусуйте
І доволно релаксуйте.
Міцно-міцно тріть долоні,
До очей їх прикладіть.
Масажуйте очі легко
І заняття знов почніть!

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Робота з прислів'ями

- Які прислів'я про гроші ви знаєте?

Діти називають прислів'я, пояснюють їхній зміст.

Наприклад:

- Гроші май, а про чорний день дбай.
- Аби гроші — мішок буде.
- Грошей багато, а щастя мало.

- Аби ми були — гроші будуть.
- Зароблена копійка — краще краденого карбованця.
- Достаток починається із бережливості.
- Хочеш гроші мати, треба добре працювати.

Вправа «Незакінчене речення»

- Людина, яка працює в банку, — це ... (*банкiр*).
- Вартість товару в грошах — ... (*цiна*).
- Грошова одиниця країни — ... (*валюта*).
- Гроші в Україні — ... (*гривня*).
- Гроші бувають — ... (*паперові та металеві*).
- Паперові гроші — ... (*купюри*).
- Металеві гроші — ... (*монети*).
- Усе, що продають і купують, називають ... (*товар*).
- Бережливе й ощадливе використання товарів, грошей та послуг — ... (*економія*).

Вправа «Перевіряємо себе»

- Розгляньте малюнки (*пiдручник, с. 23*).
- Установіть послідовність дій під час купівлі.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Сенкан

Валюта.

Національна, українська.

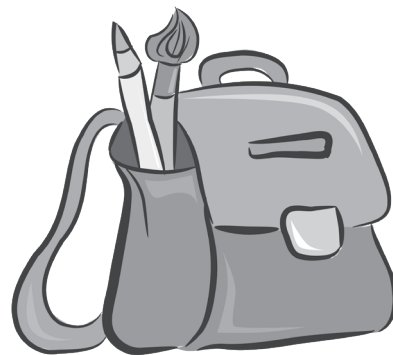
Використовують, поділяють, випускають.

Валюту використовують як засіб розрахунку.

Гроші.

Метод «Рюкзак»

Кожен учень стисло дає відповідь на запитання: «Які з тих знань і умінь, що набув на уроці, він візьме із собою для використання?».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 12. ЩО ТАКЕ НОСІЙ ІНФОРМАЦІЇ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з поняттям «носіїв інформації», з історією розвитку носіїв інформації та їхньою короткою характеристикою; розвивати логічне мислення, уважність, пам'ять, окомір; виховувати інформаційну культуру;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; інформаційно-цифрова компетентність; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: комп'ютер, презентація, коробки з горіхами, макет телевізора, аркуші паперу в клітинку, прості олівці, малюнки.

Тип уроку: урок ознайомлення з новим матеріалом.

Освітні галузі: інформатична, мовно-літературна, математична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Сьогодні нас вітає країна
Інформатика!
Ігри, вправи та завдання —
Все для вас!
Побажаю вам кмітливості.
За роботу, в добрий час!

2. Актуалізація опорних знань

- Що означає слово «інформація»?
- Як людина сприймає інформацію?
- Як її можна зберегти?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Носієм інформації може бути будь-який об'єкт або середовище. Чи хотіли б ви більше дізнатися з цієї теми?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Розповідь учителя

— Тривалий час люди зберігали інформацію у своїй пам'яті. Згодом для зберігання інформації почали використовувати підручні засоби. З виникненням писемності стало можливим зберігати текстову інформацію на папері, папірусі. З'явилися перші книги, а згодом — і бібліотеки.

— А як у наш час ви зберігаєте інформацію? (*Відповіді дітей.*)

— Пристрої для зберігання інформації називають *носіями інформації*. Комп'ютер дав змогу перетворити інформацію із звичного вигляду на електричні сигнали, записані на різні носії для зберігання, передавання, отримання та відтворення інформації.

Словникова робота

Носії інформації — це предмет, здатний отримувати, зберігати та передавати інформацію.

Дослідження-розпізнавання

1) Інформаційне повідомлення.

Діти зачитують повідомлення про передавання інформації у давні часи (*підручник, с. 24*).

2) Робота за підручником (с. 24).

Діти розглядають малюнок, дають відповіді на запитання.

— Уявіть себе вченими, які знайшли малюнок на стіні печери.

- Що хотів розказати прадавній художник?
- Яку інформацію повідомити?
- Завдяки чому вона збереглася?

Перегляд презентації

Учні переглядають та аналізують зміст презентації «Носії повідомлень. Дані» (<https://naurok.com.ua/prezentaciya-uroku-z-informatiki-na-temi-nosi-povidomlen-dani-15261.html>).

- Якими були перші носії інформації? (*Земля, пісок, камінь, пергамент, наскельні малюнки.*)
- Що таке носії повідомлення? (*Носії повідомлення — це об'єкти, на яких зберігаються повідомлення.*)
- Як сучасна людина може зберігати інформацію? (*Папір, кінострічка, оптичний диск, флеш-пам'ять.*)
- Які бувають дані? (*Текстові, графічні, числові.*)

Робота в групах

- Наведіть приклади різних видів даних.

I група — текстові дані;

II група — графічні дані;

III група — числові дані.

Представники груп демонструють зразки підготовлених видів даних.

Інсценізація за змістом вірша «Горіхова лічлочка»

Дійові особи: білочки.

Обладнання: коробки з горіхами.

Вчепилися до білочки

Горіхові лічлочки.

Не дають їй їсти й спати,

Спонукають рахувати:

(*Перекладають горіхи в іншу коробку, рахують.*)

Перший, другий, третій, п'ятий...

Одинадцятий ... двадцятий ...

Всі горішки полічила

(*Лічать до 20.*)

І тоді лиш відпочила.

Наталя Гуркіна

(*Порахувати 20 горіхів, перекладаючи з однієї коробки в іншу.*)

2. Первинне застосування нових знань

Пантоміма «Передай повідомлення»

- Спробуйте передати одне одному повідомлення за допомогою лише звуків, міміки та жестів.
- Який спосіб вам видався найлегшим? Чому?

Робота за малюнками

- Назвіть зображені сучасні способи збереження інформації (*підручник, с. 25*).
- Які із цих об'єктів можуть не лише зберігати, але й передавати збережену інформацію?

Словникова робота

Факт — дійсна, невігадана подія або явище, що відбувалися насправді.

Творча справа

- Припустіть, які факти можуть повідомлятися на зображених пристроях (*підручник, с. 25*).
- Чим факт відрізняється від вигадки? (*Відповіді дітей.*)

Комунікативна гра «Вимкнений звук»

Обладнання: макет телевізора з отвором замість екрана.

Ведучий по черзі пропонує дітям сісти на стілець «у телевізор». Потім просить дитину розповісти будь-яку історію, наприклад, про те, як вона йшла сьогодні до школи. Через кілька хвилин ведучий дає команду, за якою дитина замовкає. Ведучий говорить дітям: «У нашому телевізорі вимкнувся звук. Спробуймо зрозуміти, про що нам розповідає ... (*ім'я дитини*)». Діти «озвучують» розповідь

гравця. Якщо оповідача зрозуміли неправильно, слід повторити ще раз. Потім можна замінити оповідача.

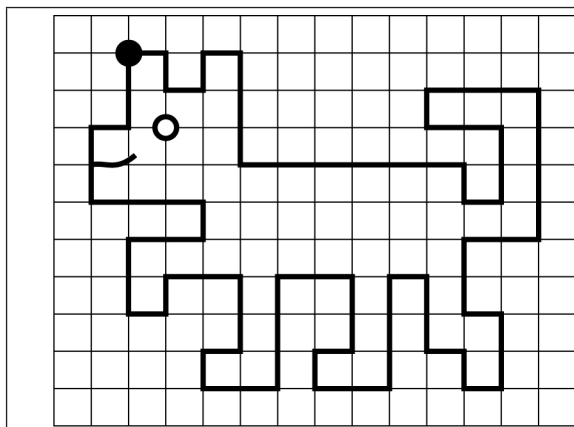
3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Графічний диктант

— До нас надійшов лист із графічною інформацією. Спробуймо відтворити її на папері та дізнатися, яка інформація там зашифрована.

Учитель диктує завдання, учні відтворюють почуте, потім демонструють свої малюнки, домалювавши їх самостійно.

СОБАКА

Униз 2 кл., ліворуч 1 кл., вниз 2 кл., праворуч 3 кл.,
вниз 1 кл., ліворуч 2 кл., вниз 2 кл., праворуч 1 кл.,
вгору 1 кл., праворуч 2 кл., вниз 2 кл., ліворуч 1 кл.,
вниз 1 кл., праворуч 2 кл., вгору 3 кл., праворуч 2 кл., вниз
2 кл., ліворуч 1 кл., вниз 1 кл., праворуч 2 кл., вгору 3 кл.,
праворуч 1 кл., вниз 2 кл., праворуч 1 кл., вниз 1 кл.,
праворуч 1 кл., вгору 2 кл., ліворуч 1 кл., вгору 2 кл.,
праворуч 2 кл., вгору 4 кл., ліворуч 3 кл., вниз 1 кл., пра-
воруч 2 кл., вниз 2 кл., ліворуч 1 кл., вгору 1 кл., ліворуч
6 кл., вгору 3 кл., ліворуч 1 кл., вниз 1 кл., ліворуч 1 кл.,
вгору 1 кл., ліворуч 1 кл.

Фізкультхвилинка

Встало вранці ясне сонце,
Зазирнуло у віконце.
І мурашки потягнулися,
До роботи всі взялися.
Будем дружно присідати,
Мурашок розвеселяти.
Встали — сіли, встали — сіли!
От уже й розвеселили.
З комашками нумо всі
Потанцюємо у росі.

Наш муравлик рано встав — раз-два.
Своє ліжечко прибрав — раз-два.
Тоді став робить зарядку — раз-два.
Кожну вправу по порядку — раз-два.
Спершу лапки розминав,
Разів десять присідав.
Порівняв собі він спинку,
Піднімаючи травинку.
Потім вгору потягнувся
І до сонечка всміхнувся.

Вправа «Відтвори інформацію»

— Розгляньте уважно малюнок і дайте відповіді на запитання.

- Які звірі знаходяться в будиночку?
- Що знаходиться у верхньому правому кутку?
- Хто знаходиться ліворуч від ялинки?
- Хто за будиночком?
- Хто праворуч від куща?
- Хто сидить на димарі?

- Що росте під ялинкою?
- Хто сидить перед будиночком?

Охочі відтворюють інформацію на власних малюнках.

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

Учні зачитують повідомлення (підручник, с. 27) про передавання інформації в давнину.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Резюме»

Учитель пропонує учням підбити підсумки своєї діяльності на уроці, створивши резюме з використанням ключових фраз.

- Під час уроку мені вдалося...
- Найважливішим завданням для мене стало...
- Під час роботи в мене виникли почуття...
- Мене зацікавили питання...
- Мені забракло наступних знань та вмінь...
- У цих питаннях я б хотів (*хотіла*) розібратися докладніше...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 13. ЦИФРОВІ ПРИСТРОЇ. ПРИНТЕРИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із призначенням різних пристроїв, використовуваних людиною для роботи з даними; продовжити формувати поняття про основні інформаційні процеси та пристрої для їхньої реалізації; розвивати логічне мислення учнів, уважність, уяву; виховувати цікавість, допитливість;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; інформаційно-цифрова компетентність, соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: предметні малюнки, кольорові олівці, малюнки для гри, 6 пелюсток.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: мовно-літературна, соціальна і здоров'язбережувальна, інформатична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Встало сонечко давно,
Зазирнуло у вікно.
На урок час поспішати
Інформатику вивчати.

2. Актуалізація опорних знань

- Які способи передавання інформації існують?
- Назвіть сучасні способи збереження інформації.

3. Повідомлення теми та мети уроку

Ми живемо в інформаційному суспільстві. Навколо нас існує безліч електронних пристроїв. На сьогоднішньому уроці ми маємо більш детально розглянути поняття «дані», ознайомитися з призначенням різних пристроїв, що використовує людина для роботи з даними.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Вступне слово вчителя

— Як ви вважаєте, чи потрібні людині помічники для отримання, зберігання, обробки, передавання та пошуку інформації? Назвіть відомі вам пристрої, здатні виконувати цю роботу. (*Відповіді учнів.*)

— Існують різні пристрої для роботи з даними — телефон, диктофон, факс, плеєр, калькулятор, фотокамера, кінокамера, ігрові приставки, навігатор, мультимедійний проектор та ін. А особливе місце, звісно, посідає комп'ютер.

Які з названих пристроїв вам знайомі? (*Відповіді учнів.*)

Словникова робота

Цифровий носій інформації — предмет, який усі інформаційні процеси виконує за допомогою комп'ютерної техніки. (*Діти зачитують пояснення у підручнику, с. 26.*)

Технологія «Навчаючи — вчуся»

Підготовлені учні ознайомлюють зі своєю інформацією однокласників і одержують інформацію від них.

— Розгляньмо пристрої та їхнє призначення, а також з'ясуймо, з якими даними вони можуть працювати.

✓ Телефон — це пристрій для передавання звуку на значні відстані за допомогою електричних сигналів. Даними є голос, звук, який в одному телефоні перетворюється на електричні сигнали та

передається до другого телефону. Там електричні сигнали знову перетворюються на звук (*голос*). Його чує співрозмовник.

✓ Диктофон — це портативний прилад для записування й подальшого відтворення усного мовлення. Дані, з якими працює диктофон, — це голос чи інші звуки, записані в аналоговому (*на касету*) чи цифровому форматі (*на карту пам'яті*).

✓ Плеєр (*програвач*) — це пристрій з автономним живленням, що відтворює звук чи відео. Дані, з якими працюють плеєри, — це пісні, ролики чи фільми в цифровому форматі. Записують їх найчастіше за допомогою комп'ютера.

✓ Калькулятор — невеликий електронний пристрій для виконання математичних обчислень, роботи з формулами. Дані для роботи калькулятора вводять за допомогою клавіш, результати обчислень виводяться на екран.

✓ Фотокамера (*фотоапарат*) — прилад для фіксування зображення на спеціальному носії (*фотоплівці або на електронній карті пам'яті*).

✓ Відеокамера — це пристрій, призначений для запису рухомого зображення на кіноплівку. Частіше використовують цифрові відеокамери, що записують дані на електронні носії.

✓ Ігрова приставка — це пристрій, розроблений і створений для того, щоб грати у відеоігри. Сучасні ігрові приставки як носії інформації використовують DVD та Blu-ray диски. Можливі також варіанти гри через Інтернет.

✓ Мультимедійний проектор — це пристрій, що створює проекцію на великий екран зображень, отриманих з фото-, відеокамери або комп'ютера.

✓ Навігатор — це пристрій, призначений для визначення місця знаходження приймача, для чого використовують дані, що отримують із супутника. Крім того, завдяки навігаційним пристроям власник автомобіля може отримати дані про пройдену відстань або, наприклад, про швидкість, а також розрахувати оптимальний маршрут з однієї точки в іншу.

✓ Комп'ютер — найпопулярніший пристрій для роботи з даними. Він може отримувати дані, передавати отримані дані, зберігати їх на спеціальних носіях та опрацьовувати. Також за допомогою програм, установлених на комп'ютер, ми можемо шукати та знаходити потрібну інформацію.

Висновок. Існує безліч пристроїв, за допомогою яких люди отримують, зберігають та передають інформацію.

Робота за підручником (с. 26)

Створення ментальної карти «Цифрові пристрої»

— Розгляньте малюнки. Чи є серед цих пристроїв ті, якими ви користувалися?

— Які ще пристрої ви знаєте? Розкажіть, навіщо вони призначені.

— Створіть ментальну карту «Цифрові пристрої».

Комунікативна гра «Яке воно?»

Обирають ведучого. Він по черзі звертається до кожного з гравців і називає якийсь предмет — цифровий пристрій. Гравець, до якого звернувся ведучий, повинен швидко придумати кілька ознак для цього предмета.

Наприклад, ведучий говорить: «Комп'ютер». Гравець може сказати: «Новий, сучасний, персональний, настільний». Завдання гравця: швидко зорієнтуватися і назвати кілька ознак для певного предмета. Якщо гравець не встиг одразу дати відповідь, він залишає гру. Переможцем вважається той, у кого найшвидша реакція, тобто який залишається в грі довше.

Офтальмотренаж «Тік-так»

Очима зображувати годинничок, дивитися праворуч — ліворуч, нібито цокає маятник.

2. Первинне застосування нових знань

Робота за підручником (с. 26–27)

1) Відгадування загадки.

Учні зачитують та відгадують загадку про принтер (с. 26).

2) Вправа «Дослідник».

— Як ви гадаєте, навіщо людство винайшло папір?

— Яку інформацію можна зберегти та передати на папері?

3) Ознайомлення з принтерами.

Учні зачитують текст (с. 27), ознайомлюючись з різними видами принтерів:

- роздруковують плоскі зображення;
- роздруковують об'ємні зображення.

4) Ситуативні завдання.

Ситуація 1

Улітку ви познайомилися з новими друзями. А тепер ви хочете надіслати їм фото та привітання. Який спосіб передавання інформації використаєте?

Ситуація 2

У родині захворіла бабуся. Яким способом можна передати повідомлення лікареві?

Розвивальна гра «Телеграф»

— Зараз ми будемо телеграфістами і передаватимемо слова до іншого міста (*попередньо вчитель пояснює дітям, як працює телеграф*).

Учитель називає учневі слово, а той має відстукати по парті стільки разів, скільки складів у цьому слові. Решта — «контролери» — перевіряють правильність виконання завдання.

Пізніше учні можуть грати самостійно в парах, даючи завдання одне одному.

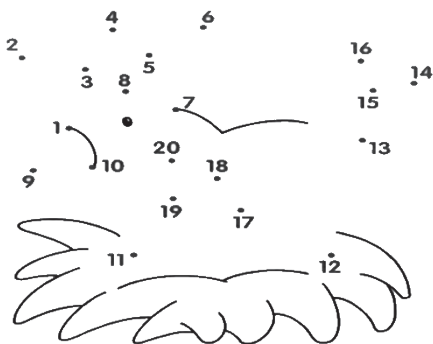
3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Вправа-гра «Я — принтер»

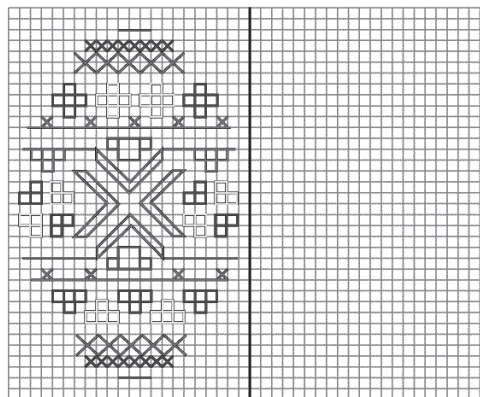
— Готуючись до уроку, я роздрукувала для вас цікаві завдання. Але у принтері закінчилася фарба, тому малюнки незавершені.

Спробуйте відтворити та розфарбувати малюнок.

I група. З'єднайте точки послідовно — і дізнаєтеся, що зображено на малюнку. Розфарбуйте.

II група. Повторіть візерунок по клітинках. Розфарбуйте.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Технологія «Ромашка Блума»

«Ромашка Блума» — квітка з шести пелюсток — шість типів запитань.

Перша пелюстка (*проста*). Які цифрові пристрої бувають?

Друга пелюстка (*уточнювальна*). Я можу помилитися, але, здається, є принтери, що роздруковують об'ємні зображення?

Третя пелюстка (*пояснювальна*). Навіщо потрібні людям цифрові пристрої?

Четверта пелюстка (*творча*). Що змінилося б у світі, якби зникли сучасні пристрої?

П'ята пелюстка (*оцінювальна*). Чи добре, що існують різні види принтерів?

Шоста пелюстка (*практична*). Якими цифровими пристроями ви користуєтесь?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

РОЗДІЛ 1. ПРИРОДА ВОСЕНИ

УРОК 14. ЯКУ ФОРМУ МАЄ НАША ЗЕМЛЯ. ЧОМУ БУВАЄ ДЕНЬ І НІЧ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з обертанням Землі навколо своєї осі як причиною зміни дня і ночі; закріплювати знання про форму Землі; розвивати вміння аналізувати і знаходити шляхи розв'язання проблеми, що розглядається; виховувати інтерес до пізнання світу;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: комп'ютер, відеоролик, глобус, малюнки із зображенням Землі і Сонця, тест, картки, пазли, хустинки.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Доброго ранку, сонце і вітер!
Доброго ранку, ліси і поля!
Доброго ранку, плането Земля!
А всім присутнім зичимо здоров'я і добра!

2. Актуалізація опорних знань

- Пригадайте, що ми можемо побачити на небі вдень. (*Хмари, синю блакить, сонце.*)
- Сонечко, мандруючи небесними просторами, дарує нам світло й тепло, але коли настає вечір, усе довкола ніби огортає якась таємниця, чарівна казка. Звідки ми дізнаємося, що настала вечірня пора? (*Із настанням вечора сонечко ховається за обрій, надворі сутеніє, стає темніше, починають спалахувати зорі, з'являється Місяць.*)
- Чому так відбувається?

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Здогадайтеся, якою буде тема нашого уроку. (*Відповіді дітей.*)
- Чи хотіли б ви дізнатися більше про нашу планету, про причину зміни дня і ночі?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота над загадками

- Відгадайте загадки.
 - Одноногий я стою,
Знаю службу я свою:
На моїй нозі сповна
Куля тримається земна. (*Глобус.*)
- Що на ньому зображено?
- Які кольори переважають на глобусі?
 - Одне за одним стороною
Мирно ходять брат з сестрою.
Братик каже: «Час вставати!» —
А сестра нас кличе спати. (*День і ніч.*)
- Поміркуйте, чому на Землі бувають то день, то ніч.

Робота за підручником (с. 30–31)

1) Стратегія «Поміч».

Завдання: прочитати текст, проаналізувати зміст.

Учитель ознайомлює учнів з маркувальними знаками і пропонує їм під час читання ставити їх олівцем на полях тексту.

Орієнтовні позначки:

«V» — це я знаю;

«+» — нова інформація;

«-» — суперечить тому, що мені відомо;

«?» — незрозуміла інформація.

Після читання учні обговорюють результати в класі, учаться формулювати свої висновки щодо навчального матеріалу.

2) Метод «Спрямоване читання».

Читаючи текст, учні шукають відповіді на поставлені запитання. Читають із зупинками, обговорюючи прочитане.

— Як називають Землю? (*Земна куля.*)

— Що відбувається із Землею? (*Вона постійно рухається.*)

— Як називають уявну лінію, навколо якої обертається Земля? (*Вісь Землі.*)

— На якій частині Землі день? (*Оберненій до Сонця.*) На якій ніч? (*На протилежній.*)

Висновок. Обертання Землі навколо своєї осі спричиняє зміну дня і ночі. День і ніч становлять добу.

Перегляд відеоролика

Учні переглядають та аналізують відео «Земля, зміна дня і ночі» (<https://www.youtube.com/watch?v=bvhC1m0EHbo>).

Рухлива гра «День і ніч»

Учні утворюють коло, у центрі якого — ведучий — «Сонце». Узятись у боки, діти ілюструють рух Землі навколо своєї осі. Під час команди ведучого «День!» — учасники гри повертаються обличчям до «Сонця» і піднімають руки догори. А коли ведучий подає команду «Ніч!», гравці повертаються до «Сонця» спиною, присідають, затуляючи обличчя руками.

2. Первинне застосування нових знань

Практична робота

Учитель роздає учням малюнки із зображенням Землі та Сонця.

— Познач на малюнку, на якому боці Землі день, а на якому — ніч.

Вправа «Допиши речення»

- Обертання Землі навколо своєї осі сприяє...
- Повністю Земля обертається навколо своєї осі приблизно за...
- Доба триває...
- Глобус — це...

Самостійна робота

Діти отримують картки.

— Підкресли те, що відбувається вдень, зеленим кольором, уночі — синім, якщо події не стосуються часу доби, взагалі не підкреслюй.

Спека, іде їжак, зірки, політ кажанів, снігопад, спів птахів, Місяць на небі, комарі, гроза, дощ, Полярна зоря, туман, квітка кульбаби, Сонце, прохолода, веселка.

Вправа «Встав слово»

Учні отримують картки, вставляють пропущені слова.

- Улітку день..., ніж узимку.
- Улітку вранці на траві можна побачити...
- Улітку йде..., а взимку...

Вправа «Знайди розбіжності»

— Чим відрізняються малюнки (*підручник, с. 31*)? Знайдіть і назвіть розбіжності.

Рухлива гра «Космонавти»

Діти утворюють коло, ставши парами. Кожен гравець — «космічний корабель».

Завдання: космічним об'єктам потрібно зістикуватися на орбіті.

Спочатку проводять «навчальні» стикування. Кожна пара гравців стає одне навпроти одного і з'єднують долоні (*ніби грають в «Ладусі»*). Потім кожен з учасників робить три кроки назад. «Космічні кораблі» «розстикувались». Далі — три кроки вперед — відбулося «стикування».

Справжнє стикування попереду! На орбіті — космічна імла, тож і діяти потрібно в темряві. Учасникам зав'язують очі. Або, розраховуючи на їхню космічну чесність, просять заплющити очі. За сигналом ведучого спочатку відбувається «розстикування» (*три кроки назад*), а потім «стикування кораблів» (*три кроки вперед*). Схибивши, пари залишають гру. Перемагає та пара, яка найдовше протрималася.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Робота в групах

— Уявіть, як змінився б наш світ, якби обертання Землі припинилося?

Діти в групах обговорюють питання, презентують свої ідеї.

Ситуативне завдання

Родина увечері зібралася біля телевізора. Йде трансляція футбольного матчу.

Диктор каже: «Зараз 11-та година дня! Ми розпочинаємо трансляцію матчу...».

Олена запитує: «Чому ведучий говорить, що зараз день?».

«Усе правильно, адже це відбувається в Америці», — відповідає Олег.

— Як це може бути? Поясніть відповідь Олега.

Рубрика «Для допитливих»

— Учені припускають, що наша планета утворилася багато років тому з величезної космічної хмари з газу і пилу, що оберталася навколо Сонця. Поступово великі частинки пилу, рухаючись в одному напрямку, приєднали до себе дрібніші. Спочатку це була розжарена куля, що складалася з гірських порід. Поступово охолоджуючись, куля ставала твердою і з неї сформувалася планета Земля.

«Стародавні українці уявляли Всесвіт в образі Світового Дерева — символу родючості й вічного життя. У наших пращурів його уособлювали дуб, явір, тополя. За допомогою Світового Дерева утворено три царства: низ (*корені*) — підземне царство, середина (*стовбур*) — земля й верх (*гілки*) — небо. Верхня частина символізувалася птахами (*сокіл, орел, соловейко*), середня — звірами, а нижня — рибами. Верхня частина Світового Дерева — життя й розвиток — напрямок росту дерева, а нижня — згасання, смерть. Світове Дерево могло правити за втілення життя і смерті (*зелене, квітуче дерево — і сухе, мертве*)».

Євген Нарожний

Висновок. Земля — планета, що має форму кулі. Глобус — модель Землі. Рух Землі навколо своєї осі спричиняє зміну дня і ночі. Такий оберт Земля робить за 24 години, або одну добу.

Дослід «Створення планети»

Замість Сонця магнітне поле створить магніт, а замість космічного пилу — металеві опурки, кнопки, скріпки.

— Подивіться, як невидима сила, магнітне поле, притягне до себе металеві предмети. Ось таким чином, як вважають учені, утворилася наша планета.

Вправа-гра «Пазли». Робота в парах

Учні складають планету із пазлів.

(Можна провести у вигляді змагання.)

Вправа «Хто уважніший?». Робота в парах

— Розгляньте і порівняйте малюнки (*підручник, с. 31*).

— Знайдіть і назвіть розбіжності.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Тест

I варіант

1. Познач, яку форму має наша планета Земля.
 - а) Квадрата;
 - б) кулі;
 - в) прямокутник.
2. Моделлю Землі є:
 - а) куля;
 - б) глобус;
 - в) м'яч.
3. Причиною зміни дня і ночі є рух:
 - а) Землі навколо своєї осі;
 - б) Землі навколо Сонця;
 - в) Місяця навколо Землі.

II варіант

1. Глобус — це:
 - а) зменшена модель Землі;
 - б) збільшена модель Землі;
 - в) модель м'яча.
2. Познач, яку форму має наша планета.
 - а) Трикутну;
 - б) кулясту;
 - в) квадратну.
3. Повний оберт навколо своєї осі Земля здійснює за:
 - а) один рік;
 - б) одну добу;
 - в) один місяць.

Технологія «Мікрофон»

- Сьогодні на уроці я дізнався (*дізналася*) про...
- Було цікаво...
- Я зрозумів (*зрозуміла*), що...
- Тепер я знаю, що...

Домашнє завдання

— Використовуючи різні джерела інформації, підготуйте розповідь про першого космонавта України — Леоніда Каденюка. Виступіть з повідомленнями перед однокласниками.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 15. СТОРОНИ ГОРИЗОНТУ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із поняттями «горизонт», «сторони горизонту»; навчати їх визначати сторони горизонту; розвивати мовлення, мислення; виховувати пізнавальний інтерес;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: комп'ютер, презентація, малюнки із зображеннями Сонця, Місяця, Землі, аудіозапис, плакат «Сторони горизонту», малюнок Колобка, аркуші паперу в клітинку, прості олівці, кольорові олівці.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Наш урок залюбки
Поведе вас у світи.

І на «як?», «чому?» і «де?»
Завжди відповідь знайде.

2. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання. Вправа «Здивуй клас!»

Охочі діляться інформацією з однокласниками.

Гра «Не лови гав»

- Вісь — це лінія, що проходить через центр Землі із заходу на схід. (*Ні, з півночі на південь.*)
- Рух Землі навколо своєї осі спричиняє зміни пір року. (*Ні, дня і ночі.*)
- Земля обертається навколо своєї осі зі сходу на захід. (*Ні, із заходу на схід.*)
- Доба триває 12 годин. (*Ні, 24 години.*)

«Мозковий штурм»

— Уявіть, що ми пливемо на кораблі. Чому берег зникає з поля зору? (*Учні висловлюють свої міркування.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Чи знаєте ви, як орієнтувалися під час подорожей мандрівники й мореплавці в минулому?

— Чи доводилося вам самотійно шукати дорогу в невідомому населеному пункті? Що вам допомогло?

— Сьогодні на уроці ми «подорожуватимемо» нашою планетою.

Ви дізнаєтеся, що таке горизонт (*обрій*), лінія горизонту та основні чотири сторони горизонту: північ, південь, схід і захід.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 31–32)

1) *Відгадування загадки.*

- Видно край, та не дійдеш. (*Горизонт.*)
— Поясніть, що таке горизонт.

2) *Словникова робота.*

Учні зачитують із підручника пояснення поняття «горизонт».

3) *Читання повідомлення.*

Учні читають повідомлення про горизонт у підручнику, коментуючи зміст.

Перегляд презентації

Учні переглядають презентацію «Наша планета Земля. Чому на землі бувають день і ніч» (<https://www.slideshare.net/natashanatasha200/ss-44112969>).

- Якою Землю уявляли в давнину?
- Що таке горизонт?
- Які чотири сторони має горизонт?

Робота за підручником (с. 32)

Стратегія «Доповідач — респондент». Робота в парах

Діти читають текст, запам'ятовуючи його.

Двоє учнів виходять до дошки. Один переказує зміст прочитаного, а другий уважно слухає. Потім усе, що було пропущено, показує за допомогою рухів, жестів, міміки. Перший учень намагається доповнити розповідь тим, що ще не було сказано.

Гра «Орієнтування на місцевості»

- Якщо опівдні стати обличчям у напрямі своєї тіні та розвести руки в сторони, то права рука показуватиме на...
- Пологий схил мурашника повернутий на...
- Крутий схил мурашника повернутий на...
- Якщо опівдні стати обличчям у напрямі своєї тіні та розвести руки в сторони, то ліва рука показуватиме на...

Рухлива гра «Сонце, Місяць та Земля»

— Щоб краще зрозуміти, як змінюється день на ніч, пограймо в гру. Для цього, за допомогою лічилки, оберімо Сонце, Місяць та Землю. «Сонце» буде всередині кола, «Земля» — в колі, а «Місяць» — за колом, поряд із дитиною-«Землею» решта дітей виконують роль інших планет. «Діти-планети» рухаються по колу та навколо своєї осі під музику. Коли музику вимкнули, діти зупиняються, дивляться на «Землю» і визначають, коли дитина повернута обличчям до «Сонця», — буде день, а коли спиною — буде ніч, «Місяць» стає видно тільки вночі.

2. Первинне застосування нових знань

Тестування

1. Горизонт — це:
 - а) простір, який ми бачимо;
 - б) уявна лінія між земною поверхнею і небом;
 - в) усе, що ми бачимо у вікні.
2. Познач рядок, у якому названо всі основні сторони горизонту.
 - а) Північ, південь, захід, схід;
 - б) північ, південь, захід, північний схід;
 - в) північ, схід, південь, південний захід.

Робота за підручником (с. 33)

Учні «дощиком» зачитують висновок у підручнику.

Гра «Чомусики»

- Чи може горизонт мати форму будь-якої геометричної фігури? Поясніть чому.
- Чи можна дійти до лінії горизонту? Поясніть чому.
- Син і батько поверталися з базару додому в село. Син їхав верхи, а батько вів коня за поводи. Хто з них першим побачить село? Обґрунтуйте свою думку.

Динамічна вправа «Сторони горизонту»

Учитель називає по черзі сторони горизонту.

За командою діти плескають у долоні перед собою — «північ», за спиною — «південь», праворуч — «схід», ліворуч — «захід».

Учитель задає темп: спочатку — повільний, потім — з прискоренням.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Мовна гра «Що об'єднує слова»

— Прочитайте зашифровані слова, скажіть, що їх об'єднує.

Некрабой (*небокрай*), брійой (*обрій*), ризонгот (*горизонт*), ежма (*межа*).

Хвилинка-цікавинка

Визначення сторін горизонту за допомогою рослин і тварин

- Кора дерева з північного боку зазвичай грубіша й темніша, ніж з південного (*особливо це помітно на березі*).
- Південні схили гір та горбів частіше більш сухі, ніж північні; на них менше чагарників, вони більше розмиті водою.
- Трава навесні з північного боку галявини густіша, ніж з південного.
- У березні — квітні навколо стовбурів дерев, пеньків, стовпів сніг утворює заглиблення, витягнуті у південний бік.

Гра «Куди покотився Колобок?»

На дошці чи плакаті заздалегідь розкреслено схему основних сторін горизонту (*без умовних позначень*). Учитель викладає на місця умовних позначень малюнок Колобка, а учні почергово і швидко визначають сторони горизонту. Хто припустився помилки, залишає гру. Переможцями стають ті учні, які жодного разу не помилилися.

Робота за підручником (с. 32)

— Розгляньте малюнок. З'ясуйте, у якому напрямку рухається Назар.

Графічний диктант

Завдання: написати графічний диктант і розгадати намальований предмет.

(1 клітинка на схід, 2 клітинки на північ, 3 клітинки на схід, 2 клітинки на північний захід, 1 клітинка на схід, 2 клітинки на північний захід, 1 клітинка на схід, 2 клітинки на південний захід, 1 клітинка на схід, 2 клітинки на південний захід, 1 клітинка на схід, 2 клітинки на південний захід, 3 клітинки на схід, 2 клітинки на південь, 1 клітинка на схід).

— Який предмет намальовали? (*Ялинку*.) Розфарбуйте.

— На захід від ялинки намалюйте пеньочок з грибами, на схід — кущик.

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

— Куди ми дивимось увечері, щоб побачити сонечко? (*На захід*.)

— Коли сонце заходить, настає ніч. Прочитайте (*підручник, с. 33*), скільки має тривати ваш сон.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Барикадні битви»

Учитель об'єднує дітей у дві групи, визначає тему для «битви» — «Сторони горизонту». Діти готують «зброю» — запитання за заданим матеріалом. Кожна група по черзі «стріляє» в суперника, тобто ставить запитання, називаючи, хто саме відповідатиме. Якщо відповіді немає, то «суперника вважають знешкодженим». «Битва» триває до тих пір, поки в одній з команд не залишиться жодного воїна.

Метод «Шість капелюхів, що мислять»

Білий капелюх. Про які сторони горизонту ви дізналися?

Червоний капелюх. Чому, на вашу думку, виникла необхідність визначати сторони горизонту?

Чорний капелюх. Які проблеми можуть виникнути, якщо неправильно визначити сторони горизонту?

Жовтий капелюх. Чи добре вміти орієнтуватися на місцевості?

Зелений капелюх. Як орієнтувалися на місцевості в давнину?

Синій капелюх. Чому необхідно знати сторони горизонту?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 16. ЧОМУ НА ЗЕМЛІ БУВАЮТЬ ПОРИ РОКУ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з обертанням Землі навколо Сонця як причиною зміни пір року на планеті; формувати вміння аналізувати, узагальнювати, робити висновки з прочитаного, побаченого, почутого; розвивати увагу, мовлення; виховувати дбайливе ставлення до природи;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: комп'ютер, відеоролик, ілюстрації, цеглинки LEGO, картки, паперові листочки, малюнки, аркуш формату А1, конверти з малюнками для гри, мнемотаблиця, панно.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

— Які рухи Землі вам відомі? (*Рух навколо своєї осі, рух навколо Сонця.*)

— Чому сприяє рух Землі навколо своєї осі? (*До зміни дня і ночі.*)

— Чому сприяє рух Землі навколо Сонця? (*Ми поки що не знаємо.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Як ви вважаєте, чому буде присвячений урок? (*Ми дізнаємося, що відбувається на Землі, коли вона рухається навколо Сонця.*)

— Сьогодні на уроці ми дізнаємося, чому на Землі існують пори року.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Перегляд відеоролика

— Щоб дати відповідь на запитання про зміну пір року, перегляньмо відеоролик «Чому змінюються пори року» (https://www.youtube.com/watch?v=M3D9t0UJ_xI).

Робота за підручником (с. 33–34)

Метод «Читання в парах — узагальнення в парах»

Учні в парах читають та обговорюють текст «Чому на Землі бувають пори року». Спочатку частину тексту читає один учень, а інший ставить йому запитання або переказує прочитаний текст. Потім вони міняються ролями. Далі учитель пропонує учням поставити запитання до всіх учнів.

Висновок. Зміна пір року — незмінне явище природи. Його причинами є нахилена земна вісь і рух Землі навколо Сонця.

Гра «Знайди пару»

Паморозь та іній	весна
Струмочки сині	зима
Листя золоте	літо
Сонце променисте	осінь

Інсценізація за змістом вірша «Діти і осінь»

(Діти групою йдуть, високо піднімаючи ноги, переступаючи уявні калюжі.)

— Дощ закінчився, ми можемо забрати парасолю.

Злий чаклун прийшов до нас,

Діти всі завмерли враз.

Він руками помахав

І дітей зачаклував.

(Стають струнко.)

(Беруть до рук султанчики.)

Руки вгору всі підняли
І деревами враз стали.
Вітерець на них подмухав,
Всі уважно стали слухать,
Як листочки шелестять —
Хочуть в танці закружлять.

(Піднімають руки вгору.)

(Похитуються, ніби дерева від вітру.)

(Прикладають долоню до вуха.)

(«Шелестять»: Ш-ш-ш!)

(Кружляють.)

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Тестування

I варіант

- 1) Познач тривалість обертання Землі навколо Сонця.
а) Один рік; б) один місяць; в) одна доба.
- 2) Зміна пір року відбувається внаслідок руху:
а) Землі навколо своєї осі; б) Землі навколо Сонця; в) Місяця навколо Землі.
- 3) У різні пори року Земля отримує... кількість тепла і світла.
а) Неоднакову; б) однакову.
- 4) Запиши, якої пори року сонячні промені падають на земну поверхню прямо і більше її нагрівають.

II варіант

- 1) Унаслідок обертання Землі навколо Сонця відбувається зміна:
а) пір року; б) дня і ночі; в) вигляду Місяця.
- 2) Земля повністю обертається навколо Сонця за:
а) одну добу; б) один місяць; в) один рік.
- 3) Коли Сонце піднімається високо на небосхилі, то на Землі:
а) холодно; б) тепло.
- 4) Запиши, якої пори року сонячні промені падають на земну поверхню під кутом і нагрівають її найслабше.

Робота за малюнками. Робота в парі

— Розгляньте пейзаж у різні пори року. Як змінюється розташування (*висота*) Сонця в різні пори року?

- Чому розташування Сонця на небосхилі в різні пори року змінюється?
- Що є причиною настання весни, літа, осені та зими на нашій планеті?
- Скільки триває одне обертання Землі навколо Сонця?

Дослідження-спостереження. Робота в групах

- Які пори року ви знаєте? (*Осінь, зима, весна, літо.*)
- Скільки їх? (4.)
- Об'єднаймося у 4 групи.

Учні обирають цеглинки LEGO 4-х кольорів: жовтий, блакитний, зелений, червоний.

— Учні з цеглинками жовтого кольору мають виявити не менше 5 сезонних змін якої пори року?

(Осені.)

— Учні з цеглинками блакитного кольору мають виявити не менше 5 сезонних змін якої пори року? (*Зими.*)

— Учні з цеглинками зеленого кольору мають виявити не менше 5 сезонних змін якої пори року?

(Весни.)

— Учні з цеглинками червоного кольору мають виявити не менше 5 сезонних змін якої пори року?

(Літа.)

Групи по черзі презентують свої міркування.

На дошці розміщують ілюстрації із пейзажами відповідної пори року. (*Звертають увагу на зміни в живій і неживій природі.*)

Висновок. Кожна пора року гарна по-своєму, має свої особливості, тобто свої сезонні зміни.

Руханка «Збирання листочків»

У грі використовують паперові листочки, розкидані на підлозі. Учитель разом із дітьми зображує рухи тварин і птахів, потім діти рухаються самостійно. За сигналом «Зібрати листочки!» діти

збирають їх впродовж 15–20 с. Перемагає той, хто зібрав найбільшу кількість листочків. За сигналом «Розійтися!» діти розбігаються і якнайвище підкидають листочки вгору.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Створення колажу «Пори року»

Учитель будує на аркуші формату А1 великий круг, ділить його на 4 сектори: «Зима», «Весна», «Літо», «Осінь».

Учні об'єднуються у 4 групи, вибирають конверт з малюнками.

Завдання: вибрати малюнки, що відповідають певній порі року, створити колаж.

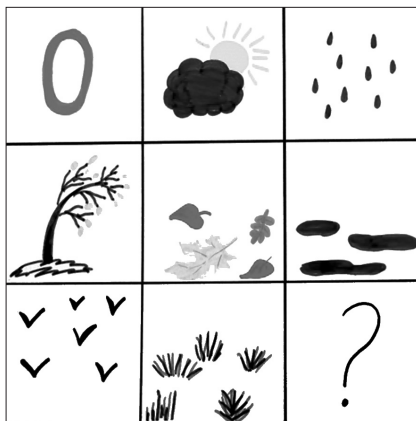
Після закінчення роботи групи презентують колажі, коментуючи вибрані малюнки.

Створення мнемотаблиць

— Пригадаймо ознаки пір року, створюючи мнемотаблиці.

Учні називають ознаки осені, учитель, розділивши аркуш паперу на 9 квадратів, малює схематично те, про що розповідають діти.

Аналогічно діти створюють мнемотаблиці про ознаки зими, весни, літа.

Дидактична гра «Пори року вже ми знаємо — їхні прикмети називаємо!»

На дошці розташовують демонстраційне панно. Дітям роздають елементи для панно в рівній кількості для кожного учасника гри. Учитель читає загадку про одну пору року. Діти знаходять відповідні елементи, називають їх, описують сезонне явище, закріплюють деталі на панно.

Вправа «Поміркуй!»

— У якому класі ви будете навчатися, коли Земля повністю обернеться навколо своєї осі?

— Коли Земля повністю обернеться навколо Сонця?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Цифровий диктант

- Рік має ... місяців.
- Є ... пори року.
- Кожна пора року триває ... місяці.

Вправа «Чомучка»

— Що відбувається під час обертання Землі навколо Сонця? (Зміна пір року.)

— Яка головна причина зміни пір року? (Нахил земної осі та рух Землі навколо Сонця.)

— Чому влітку день триває довше? (Сонце піднімається високо над горизонтом.)

— Чому взимку холодно? (Сонце низько над горизонтом.)

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 17. ВИГОТОВЛЕННЯ ДЕРЕВА «ПОРИ РОКУ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширити уявлення дітей про сезонні зміни в природі; повторити та закріпити вивчене про пори року; розвивати вміння виготовляти вироби власноруч; дрібну моторику рук, зв'язне мовлення, фантазію; виховувати акуратність та наполегливість у роботі;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: папір білого кольору, кольорові та прості олівці, картон, ножиці, клей, матеріали для оздоблення; комп'ютер, відеоролик, аудіозапис, таблички — назви пір року, картини, ілюстрації.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: мовно-літературна, технологічна, природнича.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Дзвоник пролунав веселий,
Дружно всіх він кличе в клас.
І цікаве на уроці
Пропоную я для вас.

2. Актуалізація опорних знань

Дидактична гра «По порядку»

- Які пори року ви знаєте?
- Розставте у певному чергуванні назви пір року.

(Діти виставляють картки із назв пір року: зима — весна — літо — осінь).

Першою іде зима,
Новий рік веде вона.
Другою іде весна
Квітами завітчана.
Третім літо йде в наш край,
Дозріває урожай.
А четверта — осінь —
Коровай приносить.

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Діти, за якими характерними ознаками ми можемо розпізнати пори року? *(Восени жовтіють і опадають листочки; взимку падає сніг; навесні розквітають перші квіти; влітку дозрівають фрукти.)*

— Пропоную вам доповнити наш куточок природи. Як ви вважаєте, як це можна зробити? *(Оздобити його малюнками, поробками із природних матеріалів.)*

- У вас чудові ідеї, а я пропоную створити дерево «Пори року»!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Осмислення змісту й послідовності застосування способів виконання дій

Конкурс «Хто знає — той відгадає»

Учитель загадує загадки.

- Хоч сама і сніг, і лід,
А йде — сльози лле. *(Зима.)*
- Вона приходить з ласкою
І зі своєю казкою.

Чарівною паличкою махне —
У лісі пролісок цвіте. (Весна.)

- Можна купатися і рибу ловити,
Можна по лісу з кошиком бродити. (Літо.)
- Всіх нагородила,
Сама все загубила. (Осінь.)

Учні загадують загадки про пори року, підготовлені заздалегідь.

Робота за підручником (с. 34)

— Розгляньте зразок виготовлення дерева «Пори року».

Гра «Деревець»

— Утворіть коло, підніміть руки та уявіть, що ми — дерева.

(Учитель умикає музику.)

— Ось стоїть ліс. У лісі всі дерева молоді, красиві. Тут є різні дерева: берізки, дубки, тополі. У лісі зима. Іде сніг, дме вітер. Деревам холодно. (Діти показують, як хитаються дерева від вітру, як їм холодно, сумно.)

Вітер стихає. Припинило сніжити. Виглянуло сонечко. Це настала весна. (Діти розправляють «ручки-гілочки», показують, як бубнявють бруньки (кистями рук), і радіють сонечку.)

— Сонечко гріє все тепліше. Ось уже розпустились бруньки і весь ліс зазеленів. Усі дерева радіють, що настало літо. (Діти показують.) Та ось на небі з'явилась хмарка, подув сильний вітер, упали перші крапельки дощу. Дощик припустився. Деревра радіють дощику. Але поступово дощ став холоднішим і холоднішим... Повіяв холодний вітер. Це настала осінь. Деревра стають сумними, облітає з них листячко. Деревра засинають.

(Усе це діти показують так, як вони уявляють або повторюючи за вчителем. Присідають, затуляють обличчя руками. Педагог хвалить дітей за те, що вони були, ніби справжні дерева.)

2. Самостійне виконання учнями завдань

Підготовка матеріалів до роботи

— Прочитайте у підручнику (с. 34), які матеріали вам знадобляться для роботи, підготуйте їх.

Повторення правил техніки безпеки

- 1) Правила безпечного користування ножицями.
- 2) Правила безпечного користування клеєм.

Підготовча робота

Діти об'єднуються в 4 групи: «Зима», «Весна», «Літо», «Осінь».

— Ви всі вже добре вмієте виготовляти різні поробки. Пригадаймо, як виготовляти деякі деталі виробу: листочки, яблужка, квіточка, сніжинка.

— Як ви будете робити сніжинку? (Квадратний аркуш паперу потрібно двічі поділити навпіл, а потім кожну сторону ще раз поділити навпіл, зробити невеличкі розрізи посередині та загнути бокові куточки один до одного на кожному промінчику сніжинки.)

— Як виготовити листочок? (Трикутний аркуш паперу скласти «гармошкою» і склеїти, з'єднуючи сторони листочка.)

— Як можна виготовити квіточку? (Круглий аркуш паперу скласти навпіл, потім зігнути куточок униз, і тримаючи складку, другою рукою розкрити пелюсточку, зробити 5 пелюсточок, приклеїти їх до основи, серединку квітки прикрасити жовтими кульками із паперу.)

— А яблужко? (Прямокутний аркуш паперу скласти «гармошкою», зігнути навпіл і склеїти сторони).

Послідовність виконання роботи

Діти працюють у 4 групах. (Звучить музика П. І. Чайковського «Пори року».)

1. Акуратно виріжте чотири деталі дерева і підставку-коло. (Кожна група вирізає одну деталь дерева.)
2. Зігніть частину дерева навпіл всередину по центральній пунктирній лінії. Потім підігніть підставу кожної частини дерева.

3. Виріжте додаткові елементи для кожної пори року, щоб доповнити і прикрасити фігурками сезонне дерево. (Діти виготовляють сніжинки, листочки, квіти, яблучка.)
4. Склейте свої половинки, щоб утворилося ціле дерево. Не забудьте врахувати порядок зміни пір року.
5. Тепер необхідно зміцнити підставку-коло нашого дерева. Це додасть виробу стійкості. (Учитель вирізає з цупкого картону коло відповідного розміру, діти зверху наклеюють шаблон підставки.)
6. Наклейте дерево на основу, поєднуючи його із зображеннями пір року на колі.
7. Навпроти кожної частини дерева прикріпіть атрибути відповідної пори року.
Дерево «Пори року» готове!

Перегляд відеоролика

— Ми виготовили об'ємне дерево «Пори року». Подивіться, як ще можна створити модель пір року.

Учні переглядають відеоролик «Чотири пори року» (<https://www.youtube.com/watch?v=BvZJ5hOGvt4>), коментують побачене.

Підбиття підсумків практичної роботи

Презентація виробу.

Гра «Пори року»

Мета: закріпити вміння дітей називати пори року за їхніми ознаками, знаходити відповідні картинки.

Матеріал: великі картини з порами року та маленькі картки з порами року для всіх дітей.

На дошці — картини з порами року. Учитель пропонує кожній дитині взяти одну картку і підійти до картини з відповідною порою року. Далі необхідно назвати пору року, пояснити, чому саме дитина підійшла до певної картини.

3. Узагальнення та систематизація знань

Метод фокальних об'єктів (МФО) «Вільна асоціація»

- 1) Об'єкт.
- 2) Обрати навмання випадковий об'єкт.
- 3) До об'єкта дібрати певні його властивості.
- 4) Знайдені властивості переносимо на об'єкт. Шукаємо цікаві думки про нього.

I група «Осінь»

Об'єкт — осінь

Квітка

чарівна

пахуча

ніжна

зів'яла

II група «Зима»

Об'єкт — зима

Сніг

холодний

мокрий

білий

замерзлий

III група «Весна»

Об'єкт — весна

Веселка

весела

красива

різнокольорова

тепла

IV група «Літо»

Об'єкт — літо

Вітер

пустотливий

лагідний

ніжний

гарячий

Гра «Четвертий зайвий»

Учні одержують картки з 4 малюнками. Переглянувши, називають зайвий малюнок, пояснюють свій вибір.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Чомучка»

- Що відбувається під час обертання Землі навколо Сонця? (*Зміна пір року.*)
- Яка головна причина зміни пір року? (*Нахил земної осі та рух Землі навколо Сонця.*)
- Чому влітку день триває довше? (*Сонце піднімається високо над горизонтом.*)
- Чому взимку холодно? (*Сонце низько над горизонтом.*)

Поетична хвилинка

Підсумуймо нашу роботу, прочитавши вірш.

Сонце низько чи високо —
 Посила Землі уклін,
 З ним приходять пори року
 І приносять безліч змін.
 Осінь — багряна. Літо — барвисте.
 Весна — це красуня в зеленім вбранні.
 Зима — синьо-біла, морозно-срібляста,
 Та кожна із них — до вподоби мені.

Рефлексія

- Скільки пір року ви зобразили на дереві?
- Чому саме так ви їх зобразили?
- Яка ваша улюблена пора року? (*Діти по черзі називають і показують на дереві «Пори року».*)

Поясніть чому.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 18. РІК

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з поняттями «рік», «орбіта»; розвивати спостережливість, кмітливість, науковий світогляд; виховувати інтерес до наукових знань;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: фотоілюстрації, комп'ютер, інтерактивна гра, аркуш формату А1, папір, кольорові олівці, ілюстрації.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: мовно-літературна, природнича.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

Учні розглядають фотоілюстрації пір року та добирають до них узагальнювальне слово. (Рік.)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Як ви вважаєте, якою буде тема нашого уроку? Чому?

— Сьогодні ми продовжимо розмову про рух Землі навколо Сонця, ознайомимося із поняттями «рік», «орбіта».

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Інформаційне повідомлення

— Спостерігаючи за Сонцем, ви помітили, що у різні пори року висота його над Землею не однакова. Коли Сонце стає високо на Землю, тоді тепло, а коли низько — холодно.

Земля обертається навколо своєї осі й одночасно рухається навколо Сонця. Вісь Землі нахилена до площини обертання. Цей нахил не змінюється. Ця обставина і зумовлює зміну пір року. Якби земна вісь не була нахиленою, тобто набувала вертикального положення до площини орбіти, змін пір року не спостерігалось би: завжди в одному місці було б літо, а в іншому — весна або зима.

Шлях, яким Земля рухається навколо Сонця, називають *орбітою*. (Учні розглядають малюнок у підручнику, с. 34.)

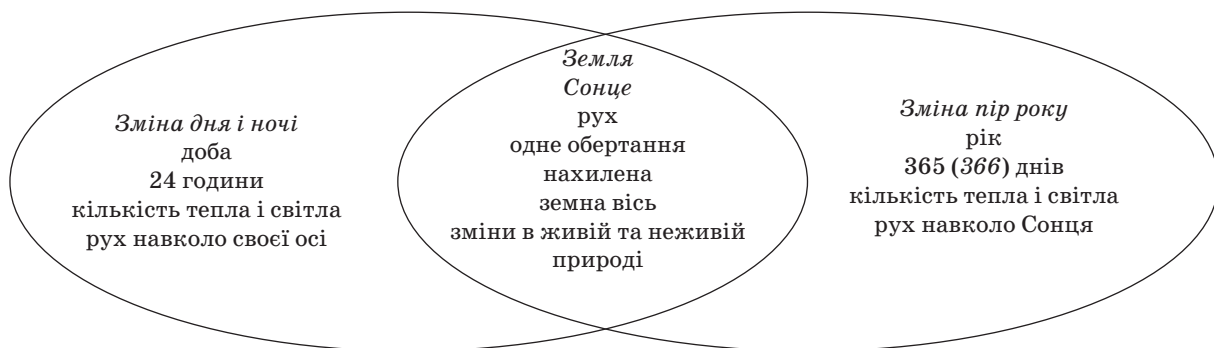
За рік на Землі змінюються 4 пори року. Повністю обертається навколо Сонця Земля за 365 діб. Цей час називають *роком*.

Словникова робота

Учні читають «дощиком» пояснення слова «рік» (підручник, с. 35).

Стратегія «Діаграма Венна»

— Що спільного і відмінного у русі Землі навколо своєї осі та навколо Сонця?

Фізкультхвилинка «Пори року»

Літом плавати люблю.	(Руки перед грудьми, потім розводять у сторони.)
Взимку сніжки я ліплю.	(«Кидання» сніжок.)
Навесні поляю, саджаю.	(Нахили тулуба.)
Восени врожай збираю.	(Піднімають руки вгору, стають навшипінки.)

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Робота за підручником (с. 35)

Метод «Спрямоване читання»

Читаючи самостійно текст, учні шукають відповіді на поставлені запитання.

- Як зміна дня і ночі, пір року впливає на життя людини та її здоров'я?
- Від чого залежать зміни у живій та неживій природі?
- Коли ми спостерігаємо зміни активності?
- Коли зростає активність?

Висновок. Зв'язок людини з навколишнім середовищем надзвичайно складний і різноманітний. Від якості цього середовища залежать умови праці та здоров'я людини. На здоров'я людини також позначаються добові та сезонні ритми Землі.

Дослідження-спостереження

- Поспостерігайте за собою: коли ви більш активні — уранці чи ввечері?

Інтерактивна гра «Пори року»

Учні виконують завдання гри (<https://www.slideshare.net/lenaana/ss-27660288>).

Вправа для збереження зору

Осінь по узліссі фарби розлила,
По листі тихенько пензлем поводи́ла.
Пожовкла ліщина, зашарілись клени,
В пурпурі осики, тільки дуб зелений.
— Не шкодуйте літа, — осінь утішає. —
Подивіться — осінь все в золото вдягає.

(Колові рухи очима: ліворуч — вгору — праворуч — униз — праворуч — угору — ліворуч — униз. Подивитися ліворуч — праворуч. Подивитися вгору — вниз. Заплющити очі, потім кліпнути 10 разів. (Повторити двічі.))

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Створення колажу «Рік». Робота в групах

Учні об'єднуються у 4 групи: «Зима», «Весна», «Літо», «Осінь».

Кожна група малює ілюстрацію відповідної пори року. Презентуючи свою роботу, учні готують загадку та вірш про зиму, весну, літо, осінь.

Група «Зима»

- 1) Ілюстрація.
- 2) Загадка.

- Снігом все позамітала,
Ріки в кригу закувала.
Холоднішої нема,
Аніж тітонька... (зима).

- 3) Вірш про зиму.

Хуртовина замітає,
Дід Мороз за ніс щипає,
І сьогодні вранці тато
Нам ялинку вніс у хату.
А з гори летять малята,
Хто на лижах, хто в санчатах,
Бо зима до нас прийшла,
Сніг і кригу принесла.

Група «Весна»

- 1) Ілюстрація.
- 2) Загадка.

- З кінцем зими прийде вона,
Улюблениця всіх — ... (весна).

- 3) Вірш про весну.

Де учора сніг білів,
Там струмочок задзвенів.
На галявинці у лісі
Білі проліски звелися.

Пташки весело співають
І дерева розквітають.
Прокидаючись від сну,
Зустрічає світ весну.

Група «Літо»

- 1) Ілюстрація.
- 2) Загадка.

- Полунички у сметанці,
Соловей щечече вранці,

Дощ, немов крізь ситечко,
Наступило... (літечко)!

- 3) Вірш про літо.

Сонце з неба усміхається,
Діти на галявці граються,
А у лісі, за рікою,
Пахне свіжою травою.

Пташки цілий день співають,
Абрикоси достигають.
Все ясным, яскравим стало:
Літо в гості завітало.

Група «Осінь»

- 1) Ілюстрація.
- 2) Загадка.

- Ліс у гості закликає,
Нас грибами пригощає,

Неба потускніла просинь,
У права вступає... (осінь).

- 3) Вірш про осінь.

Листя стало золотим,
На полях туман, як дим.
Сірий дощик накрапає,
Сумом землю огортає,

В вирій пташки відлітають,
І листочки опадають.
У туманах вся, у росах
Осінь йде золотокоша.

— Створіть колаж з намальованих ілюстрацій. Яку назву ми можемо дати нашій картині? (Рік.)

Задача-жарт

— Який рік триває один день? (Новий рік.)

Довідкове бюро

Календарний рік у григоріанському та юліанському календарях дорівнює 12 місяцям (365 днів у невисокосні роки та 366 днів у високосні роки). За григоріанським календарем, рік поділяється на 12 місяців, які мають тривалість 30 днів або 31 день, крім лютого, який триває 28 днів у невисокосні роки й 29 днів — у високосні роки.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Гра «П'ять речень»

Учні в п'яти реченнях формулюють засвоєні на уроці знання.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 19. ЯВИЩА ПРИРОДИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з поняттями «явища природи», «сезонні явища»; учити встановлювати відповідність між фотоілюстраціями явищ природи і назвами пір року; відтворювати природознавчі знання про явища природи в образотворчій діяльності; розвивати спостережливість, допитливість, увагу, вміння працювати в групі; виховувати інтерес до явищ навколишнього світу;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: комп'ютер, відеоролики, аудіозапис, картки, плакат.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Встаньте, діти, усміхніться,
Землі рідній поклоніться.
І до сонця потягніться,
До товариша всміхніться.

2. Повідомлення теми та мети уроку

— Діти, аби сформулювати тему нашого уроку, відгадайте загадки.

- Червоне коромисло
Через річку повисло. (*Веселка.*)
- Спершу блиск,
За блиском тріск,
За тріском плеск. (*Блискавка, грім, дощ.*)
- Щось на небі гуркотить,
Наче звір страшний летить.
Сильний дощ на землю ллється,
Звір у руки не дається.
Очі світяться яскраво —
Всі у дім тікайте жваво! (*Грім та блискавка.*)

— Отже, про що ми говоритимемо на уроці? (*Про веселку, блискавку, дощ.*)

— Як назвати це загальним поняттям? (*Явища природи.*)

— Отже, тема нашого уроку — «Явища природи».

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Вступне слово вчителя

В усі часи усі народи
Вивчали явища природи.
Природа-матінка дивує:
То дощ паде, то вітер дує,
Мороз тріщить, туман лягає,
На небесах веселка сяє.
Отож і ми часу не гаймо:
Природні явища вивчаймо.

Робота за підручником (с. 35–36)

Мовчазне читання

— Подивіться довкола. Усе навкруги змінюється. Прочитайте про ці зміни у статті підручника.

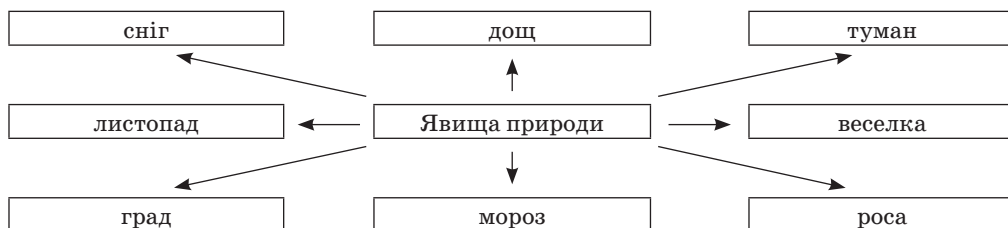
- Що таке явища природи?
- Які явища природи ви запам'ятали?
- З чим вони пов'язані? (Із сезонними змінами.)

Робота над загадками

Діти переглядають відеоролик «Явища природи» і відгадують загадки.
(<https://www.youtube.com/watch?v=nwen5d5Ndic>)

Стратегія «Асоціативний куц»

- Назвіть відомі вам явища природи. Запишіть їхні назви.

Фізкультхвилинка «Вітерець»

навкруги вітер гуляє,
Моє деревце хитає.
Угору потягнуся,
А йому не піддаюся.
Тихше, тихше, вітерець,
Втомився накінець.

(Ходьба на місці.)
(Руки піднімають угору, нахиляють праворуч — ліворуч.)
(Стають навшпиньки.)
(Потягуються.)
(Повільно опускають руки.)
(Сідають за парти.)

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Перегляд відеоролика

- Перегляньте відеоролик «Явища природи» (<https://www.youtube.com/watch?v=UHbcf3y1GM8>).
Додайте до «Асоціативного куца» явища природи, згадані у відео.

Робота за малюнком

- Розгляньте малюнок (підручник, с. 36), наведіть приклади явищ природи, властивих різним порам року.

Висновок. Явища природи характеризують зміни у природі, що відбуваються у певні пори року.

Самостійна робота

Підкресли явища, що відбуваються вдень.

- співають птахи;
- вилітають сови і кажани;
- затуляють пелюстки квіти, складається листя;
- літають яскраві метелики;
- літають нічні метелики;
- розпускаються квіти.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Гра «Відгадай явище природи»

(Для кожної групи звучить музичний твір, що містить явище природи певної пори року.)

Завдання для груп

- 1) Послухайте та відгадайте, яке природне явище відображає музичний твір.
(УНТ «Метелиця»; В. Косенко «Дощик», М. Пацхаладзе «Осінній дощик», «Гроза».)
- 2) Знайдіть у «Тематичному словнику школяра» пояснення цього явища та назви інших явищ, характерних для вашої пори року.
- 3) Малюнки: «Метелиця», «Дощик», «Осінній дощик», «Гроза».
- 4) Естетично-терапевтична вправа «Кольорознавство».
— Якими кольорами ви зобразили би метелицю, весняний дощик, осінній дощик і грозу?

Гра «Назви пору року»

Учням пропонують визначити й назвати пору року, якій відповідає назване учителем природне явище, особливість погоди.

Мовленнєвий матеріал до гри

Повінь — весна, спека — літо, мряка — осінь, льодохід — весна, заметіль — зима, потепління — весна, сльота — зима, листопад — осінь, посуха — літо, гроза — літо або пізня весна, снігопад — зима, бабине літо — осінь, поземка — зима, туман — осінь, іній — зима, приморозки — осінь, хуртовина — зима.

Вправа «Позитивне — негативне»

Обговоріть у групі позитивні та негативні наслідки деяких явищ природи. Результати обговорення запишіть до таблиці (на плакаті). Зробіть відповідні висновки.

Явище природи	Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Дощ		
Спека		
Вітер		

Фантазування «Коло думок»

— Продовжте речення: *Якби я був явищем природи, то я був би ..., тому що ...*

Гра «Режисер»

— Створіть кадри діафільму, змінюючи поданий шаблон відповідно до назв явищ природи (*шаблон виконати простим олівцем для можливості змін; створені в групах кадри доцільно об'єднати в єдину стрічку*):

Група «Зима». Іній, снігопад.

Група «Весна». Повінь, цвітіння дерев.

Група «Літо». Дощ, веселка.

Група «Осінь». Вітер, листопад.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Продовж речення»

- Рипить сніг під ногами — на...
- Ластівки літають низько над землею — чекайте...
- Червоний захід сонця віщує...

Рефлексія

- Що нового дізналися на уроці? (*Про явища природи.*)
- Що таке явища природи? (*Явища природи — це зміни, що відбуваються в природі.*)
- З чим пов'язані явища природи? (*Із сезонними змінами.*)
- Наведіть приклади осінніх змін. (*Дощ, дні коротші, птахи відлітають.*)
- Які явища природи бувають узимку? навесні? влітку?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 20. СКІЛЬКИ МІСЯЦІВ У РОЦІ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** закріпити назви місяців та явища природи, характерні для певного місяця; розвивати уяву, фантазію, мовлення, спостережливість; виховувати любов до природи;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: комп'ютер, відеоролик, модель «Пори року».

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна, математична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

Вправа «Знайомство»

- Підведіться ті, хто народився взимку.
- Підведіться ті, хто народився навесні.
- Підведіться ті, хто народився влітку.
- Підведіться ті, хто народився восени.

— Які явища природи характерні для місяця, у якому ви народилися? (*Охочі діляться своїми міркуваннями.*)

- Чи могли б ви стати за порядком місяців, як вони ідуть протягом року?

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Щоб не помилитися, вивчимо назви місяців та явища природи, характерні для них.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 37)

1) Робота над загадкою.

Діти читають та відгадують загадку про пори року. Ознайомлюються із повідомленням про тривалість пір року.

2) Математична розминка.

- Скільки місяців у році? Скільки місяців у половині року?
- У двох роках? А у трьох?
- Яка тепер пора року? Який місяць?
- Назвіть попередній місяць. Який місяць наступний?

Перегляд відеоролика

— Перегляньте відео «Місяці і пори року» (<https://www.youtube.com/watch?v=mBDU8UwJdpM>) та відгадайте загадки про місяці.

Вправа «Здивуй клас»

І група. Зимові місяці

Перший зимовий місяць називався грудень (*час непроїзних доріг, «грудь» — земля перетворюється на замерзлі грудки*), інша назва була студень (*пов'язано з настанням холодів*).

Наступний місяць — січень, який мав назву просинець (*просинь з'являлась на небі після суцільної осінньо-зимової хмарності*), січень («сочень» *свідчив про перехідний період зими, що відбувається саме в січні, поділ зими на дві частини, одна з яких — настання лютих морозів*).

Лютий — сніжень чи лютий (*період, коли панують люті морози*).

II група. Весняні місяці

Березень — березол (*у найсухішу пору березовий ліс підсихав, його спалювали для отримання золи, яку далі використовували як добриво*).

Квітень — цвітень (*саме тоді починають цвісти перші дерева, розквітає весна*), лукавець (*через примхливу погоду*) або снігогон (*течуть струмки, забираючи із собою залишки снігу*).

Травень — травний, травень (*час буйного цвітіння трав*).

III група. Літні місяці

Червень — найперша давньоукраїнська назва місяця була ізок (*коник-цвіркун*), оскільки їх багато в цей період; також цьому місяцю була притаманна звична для нас назва червень (*червоний місяць, період досягання та червоніння ягід, плодів*).

Липень — липець (*час цвітіння липи, з якої виготовляли ліки від хвороб*) чи грозник (*від сильних гроз*).

Серпень — серпень, жнивень (*пора жнив серпами*).

IV група. Осінні місяці

Вересень — хмурень (*небо часто «хмуриться», ідуть дощі*), вересень (*на честь квітів вересу*) або ревун (*саме у вересні починались осінні холодні вітри*).

Жовтень — жовтень (*місяць пожовклого листя*) або паздерник (*звичайно в цей період кострицею переробляли м'яту, льон*). Також у народі його називали весільник (*період святкування весілля після збирання врожаю*).

Листопад — падолист, листопад (*у цей період опадає листя з дерев*).

Фізкультхвилинка

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Перегляд відеоролика

Учні переглядають відео «Пори року» (<https://www.youtube.com/watch?v=NUefOfTvxaU>), називають по порядку місяці.

Дидактична гра «Пори року»

Мета: закріплювати уявлення дітей про пори року і місяці осені.

Матеріали: модель «Пори року».

Учитель демонструє дітям модель «Пори року»: квадрат, розділений на 4 частини (*пори року*), забарвлені в червоний, зелений, блакитний і жовтий кольори. Жовтий сектор розділений ще на 3 частини, забарвлені в світло-жовтий, жовтий і жовто-коричневий.

Запитує у дітей: «Скільки всього пір року? Назвіть їх по порядку. (*Показує пори року на моделі, уточнюючи колір*.) Покажіть на моделі осінь. На скільки частин поділено цю пору року? Як ви вважаєте, чому тут 3 частини? Які місяці осені ви знаєте? Назвіть їх по порядку». (*Вересень, жовтень, листопад*.) Учитель показує місяці на моделі.

Аналогічно повторюють інші пори року та їхні місяці.

Висновок. Явища природи характеризують зміни у природі, що відбуваються в певні пори року. Кожна пора року триває три місяці.

Робота за підручником (с. 37–38)

1) Уявна подорож у казку. Робота в парах.

- Пригадайте казку «Дванадцять місяців». Назвіть усі місяці.
- Обговоріть у парах, що в казці було справжнім, а що — вигаданим.
- Назвіть те, що насправді не відбудеться.
- Як відрізнити вигадку від правди?

2) Вправа «Відгадай».

- Прочитайте загадку. Відгадайте пору року. Які ознаки вам допомогли?

3) Робота за малюнками.

- Розгляньте малюнки. Для яких пір року характерні ці явища?
- Як ви вважаєте, чому говорять: «Січень — року початок, зимі — середина»?

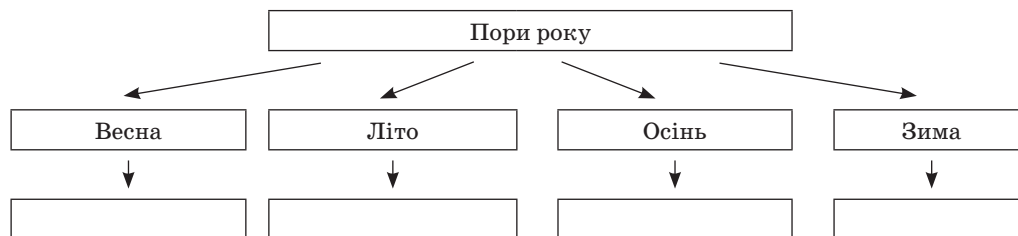
Гра «Чарівний посох»

Звучить музика. Учні по черзі передають одне одному посох Діда Мороза, називаючи по порядку місяці. Під час раптової зупинки музики учасник, який не встиг назвати місяць або переплутав, залишає гру.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Робота за схемою

— Доповніть схему, записавши з довідки назви місяців до кожної пори року.

Довідка. Січень, листопад, березень, серпень, жовтень, лютий, квітень, вересень, травень, липень, грудень, червень. (Четверо дітей підписують під назвою кожної пори року відповідні назви місяців.)

Робота за підручником (с. 38–39)

1) Рубрика «Чи знаєте ви?..».

Діти зачитують текст про зміну пір року на планеті, обговорюють зміст.

2) Гра «Відшукай зайве».

Учні розглядають малюнки у підручнику, називають зайвий об'єкт, обґрунтовують свій вибір.

Прислів'я про місяці

Діти «ланцюжком» називають прислів'я про місяці.

- Січень січе та й морозить, а ґазда дрова з лісу возить.
- Лютий лютує, та весні дорогу готує.
- У березні сім погод надворі: сіє, віє, крутить, зверху ллє, знизу мете.
- Квітневий день рік годує.
- Травень ліси одягає — літа в гості чекає.
- У червні на полі густо, а в коморі пусто.
- У липні день відбуває, а спека прибуває.
- Як у серпні дбаємо, так зимою маємо.
- Як вересніє, то й дощик сіє.
- Ходить жовтень по краю та й виганяє птахів із раю.
- Листопад зимі ворота одчиняє.
- Грудень рік кінчає, а зиму починає.

Фантазування

— Вигадайте та намалюйте ознаки місяця, якого не існує, але вам він подобався би. Яку назву він матиме?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Не хочу хвалитися, але я...»

Кожен учень доповнює фразу «Не хочу хвалитися, але я...» словами, що стосуються теми уроку. (Наприклад: знаю назви пір року, називаю по порядку місяці року, знаю місяці осені (зими, весни, літа), називаю явища в живій та неживій природі у різні пори року тощо.)

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 21. ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБНИЙ КАЛЕНДАР

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із поняттям «календар» та його походженням; учити користуватися календарем, знаходити в додаткових джерелах знань відповіді на запитання до природи; розвивати уяву, мислення, увагу, пам'ять учнів; виховувати допитливість, пізнавальний інтерес;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: календарі, розрізні літери, Щоденники вражень.

Тип уроку: урок формування вмій і навичок.

Освітні галузі: мовно-літературна, природнича, математична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Сонечко встало,
Іде новий день.

Любі діти,
Усім: «Добрий день!».

2. Актуалізація опорних знань

— Як ми дізналися, який сьогодні день?

Учні висловлюють свої ідеї. (Наприклад: наступний після вчорашнього; батьки сказали; почули у новинах; подивилися на телефоні; побачили на календарі тощо.)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні на уроці ми поговоримо про дивний винахід, яким користується кожна людина. Він є в кожному будинку.

Наш урок буде присвячений календарю. Ми з'ясуємо, які спостереження за природою допомогли людині створити календар та навіщо він потрібний.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Відгадування загадки

- Є в квартирі молодець,
Математик і мудрець,
Він тебе не підведе,
Бо точний рахунок дням веде. (Календар.)

«Мозковий штурм»

— Що ви знаєте про календар? (На ньому зазначено рік, назви днів тижня, числа.)

Довідкове бюро

Пояснення значення слова «календар»

Слово *календар* походить від лат. *calendae*. Цим словом римляни називали перші й останні числа місяця.

Календар — це система або спосіб числення часу; список днів усього року з поділом на тижні та місяці.

Перед вами — звичайний календар. Коли перегортаєте його аркуші, дізнаєтеся про тривалість дня, про час сходу і заходу Сонця. І, напевно, не кожен замислюється над історією такого своєрідного щоденного підручника людини. Тим часом він має довгу і складну біографію.

Технологія «Навчаючи — вчуся»

Підготовлені учні ознайомлюють зі своєю інформацією однокласників і одержують інформацію від них.

- Уже перші спостереження за небесними тілами породили науку астрономію, а разом із нею і правила обчислення днів, місяців, років, тобто все те, що називається календарем. Уявіть, що було б, якби раптом не стало ані годинників, ані календарів. Як тоді дізнатися, котра година, який зараз місяць, день? З упевненістю розрізнати пори року було б особливо важко в тих частинах світу, де температура протягом року майже не змінюється. Саме із такою проблемою стикнулися люди в давнину. Але дуже швидко вони зрозуміли, що тіла на небі переміщуються в певній послідовності, що можна використовувати ці переміщення та вимірювати хід часу.
- Наші предки багато тисячоліть тому навчилися вимірювати проміжки часу, зіставляти їх із явищами, що повторювалися періодично (*зміна дня і ночі, рік року*). Коли людина почала вирощувати хліб і збирати врожай, вона помітила, що час посіву щорічно припадав на один і той самий час. Люди почали рахувати, скільки часу минає між посівами. Це була перша спроба людини визначити число днів у році!
- Стародавні єгиптяни першими визначили тривалість року з високою точністю. Вони знали, що кращим часом для посівів був час після щорічних розливів річки Ніл. Єгиптяни помітили, що між розливами минає 12 повних місяців по 30 днів. Щорічно, майже одночасно з початком розливу Нілу, перед сходом Сонця на небосхилі з'являлася яскрава зірка. Між цими подіями виявилось 365 днів. Це було 6000 років тому. Саме єгиптяни розділили рік на 12 місяців по 30 днів, наприкінці року додавали 5 додаткових днів. Так з'явився перший календар.

Робота за підручником (с. 40–41)

1) **Робота за малюнками.**

- Розгляньте малюнки. Які види календарів зображено?
- Прочитайте визначення слова «календар».

2) **Робота в парах.**

- Обговоріть у парах. Чи користуєтеся ви календарем? З якою метою? Де його можна побачити?

3) **Вправа «Запитання — відповідь».**

- Розгляньте календар. Дайте відповіді на запитання та виконайте завдання.
- Прочитайте цікавинку про найкоротший місяць року (с. 41).
- Коли додається один день у календарі?
- Який рік називають високосним?

Руханка «За календарем»

- У якому місяці ви святкуєте свій день народження? (*Діти по черзі називають.*)

За сигналом учителя всі гравці повинні помінятися місцями так, щоб вони розташувалися за місяцями року (*від січня — до грудня*).

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Математична розминка

- Обчисліть вирази.

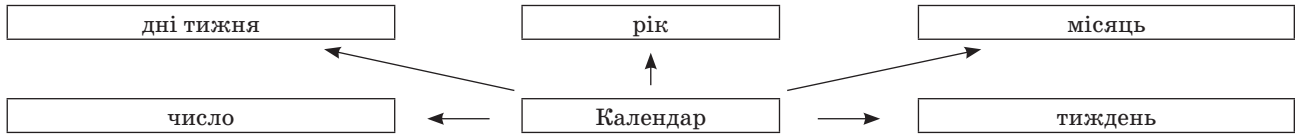
$37 + 41 + 13 + 9 =$	100
$300 + 60 + 5 =$	365
$24 + 7 =$	31
$2 + 19 + 7 =$	28
$40 - 28 =$	12
$100 - 80 + 10 =$	30
$35 - 5 - 23 =$	7
$97 - 37 =$	60
$36 - 9 - 23 =$	4

- Як ці числа пов'язані з календарем та одиницями вимірювання часу?

100 років — століття
 7 днів — тиждень
 365 днів — рік
 60 с, хв, год — одиниці вимірювання часу
 31, 30, 28 днів — місяць
 4 — пори року
 12 місяців — рік

«Асоціативний куц»

— З чого складається календар?

Висновок. Отже, за допомогою календаря ми дізнаємося який зараз день тижня, число, місяць.

Фізкультхвилинка

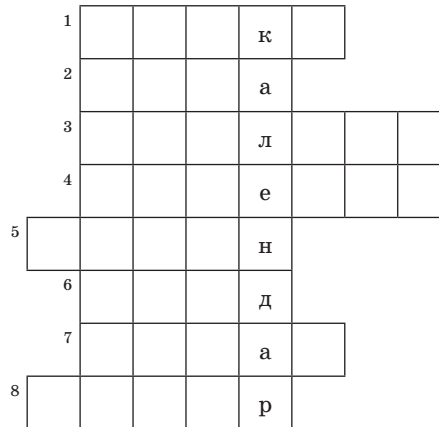
руки сонцю підставляйте,
 З сонцем в піжмурки пограйте.
 До вподоби нам ця гра.
 Любить сонце дітвору.
 Один, два — рада сонечку трава.

(Піднімають руки вгору.)
 (Затуляють очі руками.)
 (Плещуть руками.)
 (Піднімають руки вгору.)
 (Присідають.)

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Розгадування кросворда

— Пригадайте явища природи та розгадайте кросворд. Прочитайте виділене слово.

1. Жарка літня погода. (*Спека.*)
2. Краплини води на траві, що зникають зі сходом сонця. (*Роса.*)
3. Намерзання льоду на землі, деревах. (*Ожеледь.*)
4. Іноді з'являється на небі після дощу. (*Веселка.*)
5. Уранці стелиться над землею. (*Туман.*)
6. Опали у вигляді льодяних кульок. (*Град.*)
7. Явище світла, коли з'являються уявні зображення. (*Міраж.*)
8. Повітря, що рухається. (*Вітер.*)

Робота за підручником (с. 41)

1) Дослідження-пошук.

— Розгляньте малюнок. Тарас зобразив мірну стрічку. Що означає ця стрічка і кожна її частина?
 — Дослідіть, якого розміру стрічка. На що схожа?

Висновок. Тарас зобразив рік, позначивши різними кольорами пори року, квадратиками — місяці.

УРОК 22. НАВЧАЛЬНИЙ ТА КАЛЕНДАРНИЙ РІК

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширити знання та уявлення дітей про навчальний та календарний рік; учити записувати розклад уроків у таблицю; розвивати світогляд учнів, мислення; виховувати спостережливість, допитливість;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях, соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: зразки календарів, плакати «Розклад уроків», м'яч, розрізна азбука, цеглинки LEGO.

Тип уроку: урок формування вмій і навичок.

Освітні галузі: природнича, соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Добрий день!
На вас чекає гарний день.

Бачу: всі веселі і здорові,
До уроку всі готові!

2. Актуалізація опорних знань

— Ви — другокласники. Чи цілий рік ви навчалися у першому класі? (*Ні, були довгі літні канікули.*)

— Чи збігається навчальний рік із календарним?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Як ви вважаєте, якою буде тема нашого уроку? Чому?

— Отже, ми порівнюємо навчальний і календарний рік, дізнаємося їхню тривалість.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 42)

1) Вправа «Уміння аналізувати». Робота в парах.

— Порівняйте навчальний рік з календарним. Яка між ними відмінність? Чим вони схожі?

— Назвіть місяці навчального року. Скільки місяців він триває?

Висновок. Навчальний рік триває 9 місяців, а календарний — 12 місяців.

2) Вправа на увагу.

— Прочитайте назви місяців навчального року. Скількома кольорами записані їхні назви? Чому?

— Прочитайте назви місяців календарного року. Скількома кольорами записані їхні назви?

Чому?

Висновок. Навчальний рік має два семестри, тому місяці записано двома кольорами. Календарний рік містить чотири пори року, тому назви місяців записано чотирма кольорами.

3) Практична робота «Вивчаємо календар».

— Розгляньте календар. Найчастіше він має форму таблиці.

— Що розміщується в рядку? (*Назви днів тижня та дати.*)

— Що розміщується у стовпчику? (*Числа певного дня протягом місяця.*)

— У вас на партах є календар поточного місяця. Знайдіть сьогоднішнє число. Назвіть день. Назвіть числа тижня, який триває.

Розвивальна гра «Живий календар»

Цю гру з-поміж інших вирізняє спрямованість на розвиток асоціативного мислення, уміння робити висновки, тренування спостережливості й уважності.

Участь у грі беруть дві команди з рівною кількістю гравців. Ведучий називає місяць і надає кожному учасникові команди відомості про якусь подію. Кожна команда укладає свій календар, пояснюючи зв'язки між подіями. Для «живого календаря» можна використовувати різну тематику (наприклад: «Святкова дата», «День народження відомої особистості», «Професійне свято», «Відомі винаходи та відкриття» тощо).

Гра «Дні тижня»

Діти утворюють коло. Ведучий кидає м'яч комусь із дітей і каже: «Який день тижня сьогодні?». Дитина, яка зловила м'яч, відповідає: «П'ятниця», кидає м'яч іншій дитині та ставить запитання: «Який день тижня був учора?». Так роль ведучого переходить від однієї дитини до іншої.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Робота за підручником (с. 43)

Ознайомлення з розкладом

- Розгляньте малюнок. Із чого складається таблиця?
- Що розміщено у стовпчиках? А в рядках?
- Що має розміщуватися в порожніх клітинках таблиці?
- Пригадаймо наш розклад. Які уроки запишемо в понеділок (вівторок, середу...)?

Вправа «Склади розклад». Робота в групах

Учні об'єднуються у кілька груп. Учитель роздає дітям таблички.

— Об'єднайтеся в групи. Складіть такий розклад уроків, який би ви хотіли мати. (Учитель каже дітям, що можна записувати і такі уроки, яких немає у їхньому розкладі.)

Після закінчення роботи учні презентують складені розклади.

Гра «Яке слово підходить?»

Учитель задає дітям різні запитання, наприклад: «Місяць зими (називає деякі місяці, серед яких повинен бути зимовий місяць) жовтень, листопад, вересень, лютий». Діти відповідають: «Лютий». Місяць літа... (квітень, травень, червень, березень). Місяць весни... (січень, березень, грудень, лютий). Пора року (березень, квітень, вечір, зима). Частини доби... (літо, травень, ніч, квітень)».

Робота з календарем

1) Календарний рік.

— Рік має 12 місяців. Для того щоб люди змогли визначити місяць, число, день тижня, було придумано таблицю — календар. У ньому вписано всі місяці. Це перший місяць року. (Учитель демонструє календар.) Як він називається? До якої пори року належить? Яке свято є у січні? Скільки у ньому днів? А ось найкоротший місяць у році. Це лютий, третій місяць зими. Нарешті знайдемо поточний місяць. Назвіть попередній, наступний місяці. Кожний місяць має 4 тижні, кожен тиждень має 7 днів. Який зараз день тижня? Погляньте уважно на календар. Ось сьогоднішній день. Пригадайте всі дні тижня.

2) Навчальний рік.

— Знайдіть 1 вересня. Що відбувається цього дня? Які ще свята відзначають у вересні? (8 вересня — Міжнародний день грамотності; 14 вересня — День фізичної культури і спорту; 21 вересня — День миру; 30 вересня — Всеукраїнський день бібліотек.)

— Коли закінчується I семестр? II семестр? навчальний рік?

Руханка «Дні тижня по порядку»

Діти утворюють коло. Учитель кидає м'яч комусь із дітей і пропонує сказати, який день йде до або після названого. Педагог чергує запитання на кшталт: «У який день у вас математика (музичне мистецтво, фізична культура, образотворче мистецтво)? Куди ми ходили в понеділок, середу?».

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Інсценізація за змістом вірша

Дійові особи: діти.

Обладнання: розрізна азбука.

Понеділок... Що за свято?! —
Тиждень нового початок.

Гей, вівторок, другий брате
Чи у тижні вас багато?
Третя — середа кругленька —
Пропищала — багатенько!
А за нею йде четвер
Серед тижня він тепер.
П'ятниця, краса-дівчина
Каже — завтра відпочину.
Йду я, діти, на весілля
До суботи та неділі.

А. Гревцова

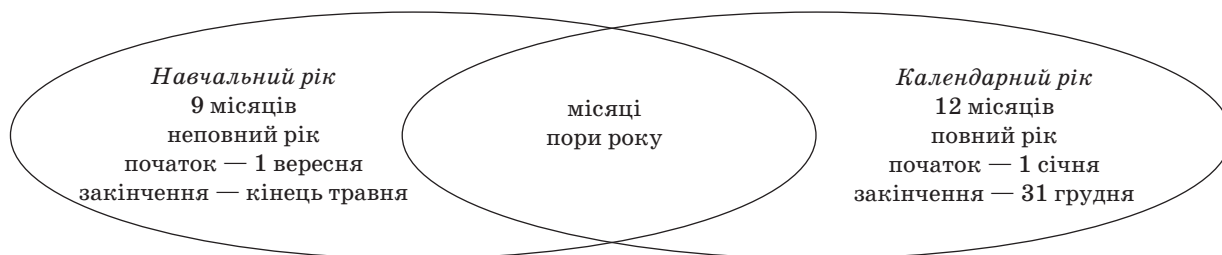
(Учитель роздає дітям розрізну азбуку. Діти складають з букв «живі» слова — назви днів тижня.)

Робота з LEGO. Робота в групах

- Створіть із цеглинок LEGO модель навчального року.
- Створіть із цеглинок LEGO модель календарного року.

Стратегія «Діаграма Венна»

— Що спільного і відмінного у календарному та навчальному роках?

Гра «Живий календар»

Один з гравців називає рослину або тварину, в ролі якої він хоче бути. Решта запитують його, що він робить кожної пори року.

Фантазування. Робота в групах

Діти об'єднуються у дві групи.

— Зобразіть у вигляді схеми, малюнка:

I група — навчальний рік;

II група — календарний рік.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Технологія «Мікрофон»

- Чи сподобалось вам наше заняття?
- Про що цікавого ви дізналися?
- Що сподобалося найбільше?
- З ким ви поділитесь враженнями про це?
- Чи справдилися ваші очікування?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 23. ВИГОТОВЛЕННЯ ОСІННЬОГО КАЛЕНДАРЯ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** закріпити знання учнями осінніх місяців, уміння орієнтуватися в часі; формувати вміння виготовляти календар власноруч; удосконалювати навички роботи з папером та картоном; розвивати просторову уяву, фантазію; виховувати спостережливість, допитливість;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: зразки календарів, картон білого кольору, кольорові олівці, ножиці, клей, матеріали для оздоблення, таблички з назвами місяців, пазли, ілюстрації, клубок.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, технологічна, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Дзвоник пролунав веселий,
Дружно всіх він кличе в клас.

І цікаве на уроці
Пропоную я для вас.

2. Актуалізація опорних знань

На кожній парті — зразки різних календарів.

— Що є на ваших партах? (*Календарі.*)

— Чи однакові вони?

— Якими календарі бувають? (*Діти демонструють з коментуванням.*)

— Коли ми ними користуємося?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Чи можна самостійно виготовити календар?

— Пропоную сьогодні виготовити осінній календар власноруч.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Осмислення змісту й послідовності застосування способів виконання дій

Робота за підручником (с. 43)

— Розгляньте у підручнику послідовність виготовлення осіннього календаря.

— Чи здогадалися ви, чому саме осіннього? (*На ньому записано осінні місяці.*)

— Назвіть осінні місяці по порядку. (*Вересень, жовтень листопад.*)

Комунікативна гра «12 місяців»

Гравці, що є «місяцями», розповідають про себе. Решта відгадують цей місяць.

Хвилинка ерудита

— Що ви знаєте про осінь?

— За народним переказом, Осінь — старша дочка Сонця. Вона останньою залишила батьківський дім і стала на Землі четвертою порою року. Посилаючи Осінь на Землю, Сонце сказало їй: «Збирай все моє багатство. Я віддаю тобі все своє золото. Будь щедрою — і люди полюблять тебе». Осінь, як ви бачите, виконує наказ Сонця, щороку даруючи нам щедрі дарунки, чаруючи нас своїм осіннім золотом.

Матінка-осінь полями іде,
Трійко хлоп'ят за собою веде:
Вересень, жовтень — старшенькі,
А листопад ще маленький.
Вересень каже: «На полі, в гаю,
Я подарунки усім роздаю:
Повні грибів мої жмені,
Яблука маю в кишені».

Жовтень говорить: «А я, погляди,
В жовту одіжку вдягаю сади,
З мряки заслону розстелю,
Сонце вкладу у постелю».
А листопад: «А я з тихим плачем
Землю поллю безкінечним дощем,
Листя стрясу з деревини,
Вистелю гори й долини».

- Про які осінні місяці ви прослухали вірш?
- Який перший осінній місяць? другий? третій?
- Що ви про них дізналися?

Фізкультхвилинка

Хмарка сонечко закрила,	(Затуляють очі руками.)
Слізки срібнії зронила.	(Барабаняють пальцями по столу.)
Ми ті слізки пошукаєм,	(Присідання.)
У травиці позбираєм.	
Пострибаєм, як зайчата,	(Стрибають.)
Політаєм, як пташата.	(Махають руками.)
Потанцюєм трішки,	(Танцювальні рухи.)
Щоб спочили ручки, ніжки.	
Всі веселі? От чудово!	(Посміхаються.)
А тепер — до праці знову!	(Сідають за парти.)

2. Самостійне виконання учнями завдань під контролем і за допомогою вчителя

Підготовка матеріалів до роботи

- Підготуйте матеріали, що знадобляться нам для роботи (*підручник, с. 43*).

Повторення правил техніки безпеки

- Правила безпечного користування ножицями.
- Правила безпечного користування клеєм.

Послідовність виконання роботи

1. Візьміть картон білого кольору (A4). Відступіть від краю 1 см і проведіть лінію.
2. Побудуйте рівносторонній трикутник. Для цього поділіть проведену лінію навпіл. Від знайденої точки відміряйте 21 см. Вершини трикутника з'єднайте.
3. Проведіть лінію посередині трикутника. Від її країв проведіть лінії до середини нижньої лінії. (Має утворитися 4 однакові трикутники.)
4. Вирізаючи великий трикутник, відступіть по 1 см із трьох сторін для склеювання (як зазначено на малюнку у підручнику, с. 43).
5. Зігніть картон по всіх проведених лініях.
6. Користуючись зразком, запишіть назви осінніх місяців, накресліть сітку для позначення днів тижня та чисел.
7. Позначте числа кожного місяця.
8. Розфарбуйте та прикрасьте календар на свій смак.
9. Склейте календар пірамідкою.

Пальчикова гімнастика «Кошик»

— Білочка просить нас приготувати для грибів незвичайний кошик. Його необхідно зобразити пальцями рук.

До лісу кошик я беру
І гриби туди кладу.

(Долоні повернені на себе, пальці сплетені, лікті розведені в сторону. Долоні ніби роз'їжджаються, і між пальцями утворюються зазори. Великі пальці зображують ручку кошика.)

3. Перенесення знань і способів дій у нові ситуації

Практична робота

— Позначте на календарі-пірамідці: дні осінніх канікул блакитним кольором; дні народження однокласників — зеленим кольором.

Висновок. Календар є потрібним і важливим помічником у житті людини. Він дає змогу планувати справи, нагадує про важливі дати, допомагає орієнтуватися в часі.

Робота в групах

Діти об'єднуються у 3 групи. Кожна отримує завдання.

I група. Гра «Пазли». Зберіть осінній пейзаж.

II група. Виберіть назви осінніх місяців із карток «12 місяців».

III група. Виберіть ілюстрації, де зображено осінь.

Презентація групових робіт.

Комунікативна гра «Скажи комплімент осені»

— Якими словами ви описали би осінь? Яка вона?

Вправа «З народної скарбнички»

— Поясніть зміст прислів'їв про осінні місяці.

- Як вересніє, то і дощик сіє.
- Вересень пахне яблуками, а жовтень — капустою.
- У жовтні з сонцем розпрощайся, ближче до печі підбирайся.
- Жовтень хоч і холодний, а листопад його перехолодить.
- Листопад не лютий, проте питає, чи одягнутий та взутий.
- Білі мухи — не диво в листопаді.

Вправа «Міркуємо!»

— Розгляньте малюнки (*підручник, с. 44*).

— У яких пристроях можна знайти календар?

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

Учні зачитують повідомлення про «правило кісточок» для запам'ятовування кількості днів у місяцях (*підручник, с. 44*).

Спочатку вчитель демонструє «правило», потім – кілька учнів.

Гра «Котись, клубочку»

Учитель роздає дітям таблички з назвами місяців (*12*). Вони стають у довільному порядку.

Педагог дає клубок ниток дитині з табличкою «січень». Відповідно, вона передає клубок дитині з табличкою «лютий» і т. ін.

На завершення гри — діти передають клубок у зворотному напрямку.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Метод «Шість капелюхів, що мислять»

Білий капелюх. Який виріб ви сьогодні виготовили?

Червоний капелюх. Чи сподобалася вам робота над виробом?

Чорний капелюх. Чи виникали у вас труднощі під час виготовлення виробу?

Жовтий капелюх. Чи добре, що календар можна виготовляти власноруч?

Зелений капелюх. Як ще можна оздобити ваші календарі?

Синій капелюх. Чому слід дотримувати правил техніки безпеки під час роботи з ножицями?

Сенкан

Календар.

Настільний, осінній.

Найчастіше календар має форму таблиці.

Щорічник.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 24. ЯК РОЗПІЗНАТИ ІНФОРМАЦІЮ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з правилами перевірки достовірної інформації; учити розрізняти приватну та публічну інформацію; розширити коло знань про джерела інформації; розвивати критичне мислення; виховувати здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, толерантне ставлення до думок інших;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; інформаційно-цифрова компетентність, соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: предметні малюнки, фішки з умовним позначенням звуків, кубики зі складами, комп'ютер, відеоролик, мікрофон.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: інформатична, мовно-літературна, математична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Запитань навкруг багато.
Як на них відповідати?
За парти швидко ви сідайте
І урок розпочинайте!

2. Актуалізація опорних знань

— Пригадайте, якою буває інформація. (*Повною, неповною, правильною, неправильною, доступною, цікавою, важливою тощо.*)

- Як люди передають інформацію?
- Чи завжди легко розпізнавати інформацію?

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Як ви вважаєте, якою буде тема нашого уроку? Чому?
- Пропоную вам дізнатися, як можна розпізнати інформацію.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 45–46)

1) Вправа «Розшифруй символи».

Учні зачитують повідомлення у підручнику про символи.

- Розгляньте малюнки (с. 45). «Розшифруйте» стародавні зображення зліва.
- Утворіть пари «символ — об'єкт».

2) Вправа «Схоже — відмінне».

— Розгляньте зображені літери (с. 46). Що в них схожого, а що — відмінного?

3) Вправа «Міркуємо!».

- Якому запису відповідає фраза: «До десяти додати дев'ять»?
- Що об'єднує ці записи?
- Чим вони відрізняються? Обчисліть.

Висновок. Інформація має бути зрозумілою відправникові та одержувачеві.

Мовна вправа «Лото в парах»

Обладнання: предметні малюнки, фішки з умовним позначенням звуків (*для кожного учня*).

- Зараз кожний із вас стане шифрувальником і спробує зашифрувати слова за допомогою фішок.

На партах дітей розміщено предметні малюнки та фішки. Один учень кладе малюнок на парту, інший називає його, викладаючи з фішок звукову модель. Потім учні міняються ролями. Під час гри вчитель ходить між рядами та контролює правильність виконання завдання.

Розвивальна гра «Кубик — склад»

Обладнання: кубики зі складами.

Учні утворюють коло, вчитель — у центрі. У руках учителя — кубики зі складами. Діти йдуть по колу, промовляючи:

— Я — школярка, ти — школярик, разом ми вчимо букварик. Учитель кине кубик нам, щоб читали по складах.

Учитель кидає комусь із дітей кубик, на якому написано склади. Дитина повинна швидко їх прочитати.

2. Первинне застосування нових знань

Вправа «Перевіряємо себе»

— Розгляньте малюнки (*підручник, с. 46*).

— Об'єднайте інформацію у відповідні групи.

(*Номер телефону, місце навчання, банківська карта, улюблена справа, хобі, світлина.*)

Словникова робота

— Перевірте правильність виконання завдання за визначеннями у словничку.

Діти зачитують пояснення понять «приватна інформація», «публічна інформація» (*підручник, с. 47*).

Вправа «Доповни таблицю»

Учитель розділяє дошку на дві частини (*I ч. — приватна інформація, II ч. — публічна інформація*).

Учні по черзі наводять приклади інформації, зазначаючи, у яку графу її записувати.

Наприклад:

Приватна інформація
(*може точно вказувати на людину*)

паспорт
адреса
номер телефону
місце роботи батьків
електронна скринька

Публічна інформація
(*може бути притаманна багатьом людям*)

вік
школа, у якій навчається
улюблена їжа
хобі (*захоплення*)
ім'я

Технологія «Акваріум»

Учитель пропонує одній із груп сісти в центрі класу. Подає команду розпочати обговорення проблеми «Правила безпеки під час використання інформації».

Наприкінці обговорення учні мають дійти спільного рішення за 3–5 хв.

Учитель ставить класу запитання:

- Яких правил слід дотримувати під час використання інформації?

Наприклад:

- Ніколи не розповідай незнайомим людям, де ти живеш, де навчаєшся, не повідомляй свій номер телефону. Про це можуть знати тільки твої друзі та родина.
- Не зустрічайся без батьків зі знайомими по спілкуванню в Інтернеті. Люди можуть бути різними в електронному спілкуванні та під час реальної зустрічі.
- Не надсилай незнайомим людям свої фотографії, знімки своєї сім'ї та друзів. Вони можуть використати їх так, що це зашкодить або тобі, або твоїм близьким.

- У жодному разі не спілкуйся з незнайомцями. Пам'ятай: багато людей в Інтернеті розповідають про себе неправду.
 - У жодному разі не можна повідомляти особисті дані в Інтернет: дату дня народження, скільки тобі років, адресу електронної скриньки, телефон, номер банківської карти батьків.
 - Ніколи самостійно нічого не купуй в Інтернеті. Ти можеш дуже легко натрапити на шахраїв та втратити кошти.
 - Якщо тобі надходять листи з неприємним змістом, або хтось поводить себе неналежним чином, повідом про це дорослих.
 - Розповідай дорослим усе, що ти побачив чи дізнався нового. Повідомляй батьків або вчителів про отримання інформації, яка налякала або збентежила тебе.
- Висновок.* Надавайте в Інтернеті мінімум інформації про себе, бо ви ніколи не знаєте справжніх намірів інших людей.

Релаксаційна вправа «Рот на замочку»

— Сховайте губи так, щоб їх зовсім не було видно. Закрийте рот на «замочок», міцно-міцно стиснувши губи. Потім розслабте їх.

У мене є свій секрет, не скажу його вам, ні! (*Стискають губи.*)

Ох, як складно втриматися, нічого не розповівши. (*4–5 с.*)

Губи все ж я розслабляю, а секрет собі залишаю.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Вправа «Інтерв'ю»

Ведучий по черзі підходить до учнів, ставить їм запитання. Якщо інформація публічна, учень дає відповідь; якщо приватна — ні.

Наприклад:

— Коли відбудеться родинне свято?

— Де працює твій тато?

— Коли повертається з роботи твоя мама?

— Коли відбудуться класні батьківські збори?

— Який гурток ти відвідуєш?

— Я тобі зателефоную. Який номер телефону в тебе?

Робота з прислів'ями

— Народна мудрість про використання інформації говорить:

- Лагідні слова роблять приятелів, а гострі слова — завзятих ворогів.
- Не говори, що знаєш, але знай, що говориш.
- Хто мовчить, той двох навчить.
- Де мало слів, там більше правди.
- Хто багато обіцяє, той рідко слова дотримує.
- Людина має два вуха, щоб багато слухати, а один язик, аби менше говорити.

Робота в групах

— У групі спробуйте передбачити негативні наслідки порушення правил поширення приватної та публічної інформації.

Можна провести у вигляді змагання. Представники груп по черзі називають свої міркування. Перемагає та група, яка останньою назве свої аргументи.

«Козацька розминка»

Раз — два — голова,

Щоб трималася на в'язях

(*Хитають головою.*)

Ми тренуємо всі м'язи.

Три — чотири, руки в ділі —

(*Згинають і розгинають руки.*)

Раз кулак, два кулак —

Бий сильніше, козак.

(*Згинають і розгинають кисті рук.*)

Щоб триматись на коні,

Треба ноги нам міцні,

(*Ходьба напівприсяд.*)

Сильні ноги, дужі ноги —
Не злякаються дороги.
Підемо разом у присядку
Це найкраща в нас зарядка.

(Ходьба на місці.)

(Присідають.)

(Сідають за парти.)

Гра «Так чи ні?»

Учитель зачитує ситуації, а учні кажуть, безпечно це чи ні.

- Розповідай всім про себе.
- Не називай незнайомцям номер свого будинку.
- Спілкуйся з незнайомцями.
- Не називай час повернення після відвідування гуртка.
- Ділися своїм номером телефону на вулиці.
- Надсилай фотографії своєї родини незнайомцям в Інтернеті.
- Знайомся на вулиці.
- Не називай місце роботи батьків.

Творча вправа. Театралізація

- Розгляньте малюнки (*підручник, с. 47*). Що означають жести дітей?
- Які жести ви використовуєте у повсякденному житті?
- Театралізуйте мовою жестів вітання.

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

Діти зачитують та обговорюють повідомлення (*підручник, с. 50*) про те, як отримують інформацію люди з порушенням зору.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

1. Перегляд відеоролика (<https://www.youtube.com/watch?v=nUJZZ8PsNDg>)

— Визначте, що належить до приватної, а що — до публічної інформації.
(Діти переглядають відео, коментують свій вибір.)

2. Вправа «Запитання — відповідь»

- Яка різниця між приватною та публічною інформацією?
- Наведіть приклади приватної інформації.
- Наведіть приклади публічної інформації.
- Що цікавого ви дізналися на уроці?
- Що найбільше сподобалося?
- Що запам'яталось?
- Про що хотіли б дізнатися більше?

3. Рубрика «Запам'ятайте!»

Учні зачитують настанови щодо правил безпеки поширення інформації (*підручник, с. 47*).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 25. ПЛАН ПРИМІЩЕННЯ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із поняттями «схема», «план»; розкрити практичне значення плану приміщення; розвивати просторову уяву, окомір, уміння порівнювати і робити висновки; виховувати пізнавальний інтерес;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: гумки та сірникові коробки, аркуші паперу, прості олівці, малюнки, кольорові олівці, картки, трафарети.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна, математична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Запитань навкруг багато.
Як на них відповідати?
За парти швидко ви сідайте
І урок розпочинайте.

2. Актуалізація опорних знань

Бесіда

- Чи знаєте ви, що означає слово «план»?
- На яких уроках ви чули це слово?
- Що означає це слово на уроках української мови, математики, читання, образотворчого мистецтва, курсу «Я досліджую світ»?
- Чому легше складати оповідання чи писати переказ, коли є план?
- Як план допомагає створити малюнок, виготовити певну поробку?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Існують різні способи зображення предметів: малюнок, фотознімок. Проте вони мають цілий ряд недоліків. На малюнку і фотознімку об'єкти переднього плану закривають наступні. Найбільш зрозумілим способом стало б невелике креслення, схема або план.

Отже, пропоную сьогодні навчитися читати план приміщення та користуватися ним.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 48–49)

1) Вправа «Знайди пару».

- Відшукайте відповідні пари «схема-зображення».
- Що вам допомогло виконати завдання?
(Учні коментують свій вибір.)

2) Математична розминка.

- Складіть задачу про транспорт, користуючись математичною схемою (с. 48).
- На стоянці було 5 автомобілів. Коли на стоянку заїхало ще кілька автомобілів, то їх стало 9. Скільки автомобілів заїхало?
- На стоянці було 9 автомобілів. Коли кілька автомобілів виїхало, на стоянці залишилося 5 автомобілів. Скільки автомобілів виїхало?
- Відстань між селами 9 км. До зупинки автобус проїхав 5 км. Скільки кілометрів залишилося проїхати?

3) *Словникова робота.*

Учні знаходять рубрику «Словничок», зачитують пояснення слів «схема», «план».

Практична робота

— У вас на партах є гумки та сірникові коробки, обведіть їх на аркуші паперу.

— Що у вас утворилося?

— Ви отримали два прямокутники, що є планом гумки і сірникової коробки.

Так само можна накреслити план будь-якого предмета.

«Мозковий штурм»

— Як накреслити план великих предметів? (*Діти висловлюють свої ідеї.*)

Висновок. Щоб накреслити план великого предмета, потрібно зменшити довжину його ліній у кілька разів.

Приєм «Дерево рішень»

— Як ми зображуємо предмети на плані? (*Діти висловлюють свої міркування.*)

Висновок. Для зображення предметів на плані ми використовуємо умовні позначення.

Розвивальна гра «Будиночок»

Обладнання: аркуш паперу, кольорові олівці.

Учитель роздає дітям ескізи будиночків, пропонує доповнити їх необхідними деталями і закінчити малюнок. Кожна дитина домалює вікна, двері, трубу, дим, сонце, хмари тощо. (*Доцільно обмежувати час для виконання роботи.*)

2. *Первинне застосування нових знань*

Ознайомлення з планом класу

— Розгляньте план класу. Розкажіть за планом (*підручник, с. 48*), де ви сидите. (*Охочі озвучують свою розповідь.*)

Комунікативна вправа «Розкажи мені». Робота в парах

— Пригадайте призначення шкільних приміщень. Які з них є доступними для учнів, учителів, кухарів?

Вправа «Порівняй!»

Мета: повторити поняття «збоку», «зверху».

— Перед вами — ваза. Чи однаковими будуть малюнок і план вази?

— Пропоную перевірити ваші здогадки. Намалюйте вазу.

— Пригадаймо, що таке малюнок. (*Малюнок — це зображення предмета таким, яким ми його бачимо просто перед собою.*)

— Як виконати план вази? (*Потрібно подивитися на неї згори.*)

Висновок. Малюнок вази відрізняється від плану тим, що на малюнку зазначено вигляд вази збоку, а на плані — вигляд зверху.

Вправа «Розпізнай інформацію». Робота в парах

— Що тут зображено (*підручник, с. 49*)? За допомогою чого можна зрозуміти цю інформацію?

— Чи є подібні зображення в підручнику?

— Яке, на вашу думку, їхнє призначення? Поділіться інформацією в парі.

— Чи всі зображення може прочитати людина?

— Що допомагає розшифрувати кодовану інформацію?

Гра «Добери за формою»

Обладнання: картки, трафарети.

На 15 картках зображено знайомі предмети (*піраміда, огірок, портфель тощо*) і 4 трафарети геометричних фігур (*прямокутник, трикутник, коло, овал*). Дітям пропонують до кожного трафарету дібрати схожий за формою предмет. (*Можна працювати командами на швидкість.*)

Офтальмотренаж «Далеко-близько»

Діти дивляться у вікно. Учитель називає спочатку предмет, розташований далеко, а через 2–3 секунди — предмет, розташований близько. Діти повинні швидко знайти очима предмети, що називає учитель (*6–8 разів*).

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

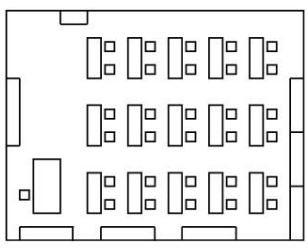
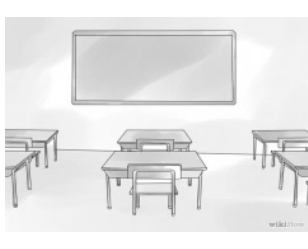

Гра «Так чи ні?»

- Плани предметів завжди креслять, не змінюючи реальних розмірів. (Ні.)
- На плані об'єкти позначено особливими умовними знаками. (Так.)
- За планом предмета можна визначити розмір його частин. (Ні.)
- Щоб побудувати план предмета, потрібно виміряти його довжину і ширину. (Так.)
- Існують плани маленьких предметів. (Так.)

Гра «Закінчи думку»

- Щоб накреслити у зошиті план невеликого предмета, його розміри необхідно...
- Аби накреслити у зошиті план великого предмета, його розміри слід...

Вправа «З'єднай слово з малюнком»

			
План	Малюнок	Макет	Фотографія

Гра «Геометричні картки»

Обладнання: аркуші паперу, олівці.

Дітям пропонують різнокольорові олівці та аркуші з однаковими зображеннями (наприклад, хатинка чи колодязь), утвореними з геометричних фігур. Учні мають доповнити це зображення на свій розсуд іншими зображеннями, також утвореними з геометричних фігур.

Проявивши свої творчі здібності, діти можуть створити різнобарвні колажі, картини з певними сюжетами тощо.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Сенкан

План.

Великий, загальний.

Будується, допомагає, застосовується.

Діти ознайомилися з планом приміщення.

Креслення.

Технологія «Незакінчене речення»

- На уроці я удосконалив(ла) свої вміння...
- На уроці найважливішим відкриттям було...
- Найцікавішим завданням на сьогоднішньому уроці було...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 26. СТВОРЕННЯ СХЕМИ БЕЗПЕЧНОГО ШЛЯХУ ДО ШКОЛИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** закріпити та поглибити знання дітей з правил дорожнього руху; формувати навички безпечної поведінки на вулицях і дорогах; розвивати увагу дітей, уміння переходити дорогу; формувати звичку уникати небезпеки на дорозі, запобігати травматизму; виховувати дисциплінованість пішохода, повагу і дбайливе ставлення до свого життя та здоров'я;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: картки, капелюх, плакат, папір, кольорові олівці, малюнок світлофора, умовні знаки, малюнки, фішки.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Форма проведення: урок-тренінг.

Освітні галузі: соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Знайомство»

«Збери фразу»

Учитель готує картки з фразами, кладе їх у капелюх. Кожен з учасників наосліп дістає картку, на якій написано частину фрази. (Наприклад, на одній картці написано: «Безпечний», а на іншій «шлях до школи».) Учасники повинні відшукати серед гравців власника другої половинки фрази.

2. Вправа «Очікування»

— Чого ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

Учитель роздає дітям картки із зображенням «чоловічків», яких вони прикріплюють на плакат із зображенням вулиці.

— Чому ми взяли плакат саме із таким малюнком?

3. Повторення правил тренінгу

- Цінування часу (*говорити коротко*).
- Увічливість.
- Позитивність.
- Говорити від свого імені.
- Правило добровільної активності.
- Правило «підведеної руки».
- Зворотний зв'язок.

4. Повідомлення теми уроку

— Чи здогадалися ви, про що говоритимемо?

— Сьогодні у нас урок-тренінг, на якому ми пригадаємо правила дорожнього руху, правила безпечного шляху до школи.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Мінілекція

— Кожен з вас іде вранці до школи, а після уроків повертається додому. Це — дорога до школи. Вибір такої дороги слід обдумати й обговорити з дорослими, щоб вони знали, де вас зустрічати, за потреби. Ця дорога повинна бути якомога безпечнішою, щоб, за можливості, не переходити вулицю або переходити її найменшу кількість разів.

Як же вибрати саме такий безпечний маршрут? Виявляється, що просто. Кілька разів потрібно з дорослими пройти до школи різними маршрутами, підрахувати, скільки часу витрачено на кожен з них, які перешкоди трапляються на шляху, скільки разів ви переходите дорогу і чи можна цього уникнути. Тоді вибираєте найбезпечніший маршрут і ходите лише ним, щоб батьки знали, де вас зустрічати, якщо раптом ви затримаєтеся у школі.

Безпечна дорога — це життєва необхідність. І ваш маршрут повинні знати найближчі люди, щоб, за потреби, надати допомогу.

2. Робота за підручником (с. 49)

— Розгляньте схему безпечного шляху до школи. Обговоріть зображений шлях у парах.

3. Практична робота

— Створіть за зразком схему свого безпечного шляху до школи. (*Охочі демонструють та коментують свій маршрут.*)

Руханка «Сигнали світлофора»

Учні вишикувані у шерензі обличчям до світлофора.

На зелений колір — крок уперед, на жовтий — на місці, на червоний — крок назад.

Хто припустився помилки, залишає гру. Перемагають ті, хто жодного разу не помилився.

4. Вправа «Запам'ятай правила». Робота в групах

— Обговоріть у групах та презентуйте правила безпечного шляху до школи.

I група. Вихід з будинку.

- Якщо біля будинку можливий рух транспортних засобів, відразу зверніть на це увагу і подивіться, чи не наближаються до вас автомобіль, мотоцикл, мопед, велосипед.
- Якщо біля будинку стоять транспортні засоби або ростуть дерева, що закривають огляд, призупиніть свій рух і озирніться: чи немає за перешкодою небезпеки.

II група. Рух тротуаром.

- Рухайтесь правим боком тротуару.
- Не йдіть краєм тротуару.
- Ідучи тротуаром, уважно спостерігайте за виїздом транспорту з двору або з території підприємства.

III група. Підготовка до переходу дороги.

- Зупиніться, огляньте проїжджу частину дороги.
- Учністься розпізнавати транспортні засоби, що наближаються.
- Не стійте на краю тротуару.
- Зверніть увагу на транспортний засіб, що готується до повороту, спостерігайте за сигналами покажчиків повороту в автомобіля та в рухах мотоцикліста й велосипедиста.
- Виконуйте такі рухи: поворот голови для огляду вулиці, зупинка — для огляду дороги, зупинка — для пропуску автомобілів.

IV група. Перехід проїжджої частини.

- Переходьте дорогу лише по пішохідних переходах або на перехрестях — по лінії тротуару.
- Йдіть тільки на зелений сигнал світлофора.
- Виходячи на проїжджу частину, припиніть розмови.
- Не поспішайте і не біжіть, переходьте дорогу завжди розміреним кроком.
- Не переходьте дорогу навскіс.
- Не виходьте на проїжджу частину з-за транспортного засобу, не оглянувши попередньо вулицю.
- Не поспішайте перейти дорогу, якщо на іншій стороні ви побачили друзів, родичів, знайомих, потрібний автобус або тролейбус. Не поспішайте і не біжіть до них.

5. Вікторина

1. З якої сторони слід обходити машину, пішохода? (*Ліворуч.*)
2. Як потрібно переходити дорогу? (*Звичайним кроком, не відволікаючись.*)
3. Яке значення мають зелений і жовтий сигнали світлофора? (*Зелений дозволяє перехід, а жовтий — необхідно почекати.*)
4. Де повинні ходити пішоходи, якщо немає тротуарів? (*По лівому краю проїжджої частини вулиці.*)
5. Що означає червоний колір світлофора? (*Червоний колір — це сигнал небезпеки і слід зупинитися, почекати. Він забороняє переходити дорогу.*)
6. Як потрібно обходити трамвай? (*Спереду.*)
7. Як необхідно обходити автомобіль, автобус і тролейбус? (*Ззаду.*)
8. З якого боку дороги рухаються транспортні засоби? (*У нашій країні — правосторонній рух.*)

9. Як повинні рухатися пішоходи по тротуару? (*Тримаючись праворуч на тротуарі.*)
10. Де можна переходити дорогу? (*По пішохідному переходу. За відсутності — де добре проглядається проїжджа частина дороги.*)

6. «Мозковий штурм»

— Чому потрібно знати Правила дорожнього руху та виконувати їх? (*Учні висловлюють свої міркування.*)

Змагання-гра «Перехрестя»

— У центрі нашого класу — «перехрестя». За сигналом: «Рух!» — гра розпочинається.

Діти грають по черзі групами. «Водії» заводять свої «машини», «пішоходи» йдуть до перехрестя. «Світлофор» показує свої сигнали.

Наприклад: «Світлофор» показує зелений сигнал — «водії» стоять, «пішоходи» переходять перехрестя. Потім — жовтий сигнал — усі стоять, «водії» заводять свої «двигуни». Червоний сигнал — «пішоходи» стоять, «водії» поїхали. Хто помиляється, залишає гру. А переможці одержують фішки. (*Гру проводять двічі-тричі.*)

Перемагає група, яка отримала найбільше фішок.

7. Малюнковий скрайбінг «Уявна подорож»

Учитель читає оповідання, а учні по черзі за допомогою умовних знаків, малюнків передають його зміст.

Одного чудового осіннього ранку учні нашого класу пішли в похід. Свій шлях почали зі школи. Спочатку ми пройшли біля дитячого садка. Далі по доріжці пройшлися парком і дісталися озера. Біля озера ми перепочили і вирушили далі. На шляху нам зустрічалися багато будинків, клумб. Перехрестя ми переходили, дотримуючи Правил дорожнього руху.

Нарешті ми дійшли до ігрового майданчика. Під час ігор повторили правила поведінки у громадських місцях. Далі — перейшли через міст і потрапили до скверу. Час було повертатися. Ми обрали найкоротший безпечний шлях і повернулися до школи.

Нам дуже сподобалася прогулянка містом (*селом*).

8. Ситуативні задачі

Задача 1

Тетянка вийшла зі школи і побачила трамвай, що наближався до зупинки. Вона вмить схопилася і побігла назустріч трамваю, адже знала: має обмаль часу і може запізнитися на заняття у музичній школі.

— Про що забула Тетянка?

Задача 2

Після відвідування басейну Павлик та Сергійко швидко застрибнули у тролейбус. Розштовхуючи всіх, вони кинулися до вільних місць. Коли тролейбус поїхав, почали голосно обмірковувати план змагань, потім засперечалися, адже не змогли поступитися одне одному.

— Проаналізуйте дії хлопців.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Аукціон»

Учні називають правила безпечної дороги до школи. Доповнюють одне одного. Той, хто назве правило останнім, а решта не зможуть доповнити, виграє.

Метод «Мікрофон»

— Чи справдилися ваші очікування?

— Що найбільше сподобалося на уроці?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 27. ВИГОТОВЛЕННЯ РАКЕТИ В ТЕХНІЦІ ОРИГАМІ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів зі складовими частинами ракети та їхніми назвами; закріпити вміння складати папір за схемами; учити використовувати у своїй роботі різні матеріали та інструменти; виготовляти моделі за графічним зображенням; розвивати навички конструювання, творчу уяву, дрібну моторику рук, охайність у роботі; виховувати естетичні смаки;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: кольоровий папір, прості олівці, ножиці, клей, кольорові олівці, матеріали для оздоблення, комп'ютер, відеоролик, обручі, LEGO DUPLO, танграм.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: соціальна і здоров'язбережувальна, технологічна, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Доброго ранку, щедрого дня,
Сонечко радо всіх вас віта!

2. Актуалізація опорних знань

- Що ви знаєте про мистецтво оригамі?
- Чи виготовляли ви вироби у техніці оригамі?
- Які матеріали для цього потрібні? (*Папір.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Прочитайте акровірш. Про що у ньому йдеться?

Розтина блакить, остроголова,
Аж до зір готова дотягти;
Космонавтики вона основа;
«Екіпаж споряджено — лети!».
Тут, у вірші, й відповідь готова,
А тобі — лишається знайти.

- Як ви вважаєте, який виріб будемо виготовляти?
- Сьогодні ми виготовимо ракету, застосовуючи техніку оригамі.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Усвідомлення учнями змісту роботи та послідовності дій

Розповідь учителя

Діти, певно, кожен з вас і, гадаю, вже не раз
Паперовий аркуш брав, з нього граючись складав
Чи то човника, чи пташку, чи кишеньку, чи баклажку,
Чи то жабку, чи жучка, чи то просто літачка.
Тож вернімось разом з вами до складання знову,
Про мистецтво оригамі поведемо мову.

Н. Котелянець

— Слово «оригамі» японською мовою утворюють два ієрогліфи. Один з них «орі» — означає «складати», а другий «камі» — означає «папір». Отже, поговоримо про мистецтво складання паперу.

Старовинне мистецтво складання фігурок з листка паперу — оригамі — мистецтво цілого. Саме це відрізняє оригамі від аплікації, пап'є-маше і вирізання силуетів, а також від багатьох інших прикладних мистецтв та народних промислів, побудованих на приєднанні та відділенні матеріалу.

Згідно з японською традицією, для класичних фігурок оригамі використовують аркуш паперу квадратної форми, хоч деякі прості моделі виготовляють з прямокутного аркуша паперу. Оптимальна довжина сторони квадрата — 20–25 см.

Для більшої виразності та індивідуальності моделей деякі деталі на них можна домалювати, наприклад: очі і зуби, мордочки тваринам, ілюмінатори — ракеті тощо.

Словникова робота

— Чи знаєте ви, з яких частин складається ракета?

Корпус — основа чого-небудь.

Ілюмінатор — вікно, яке герметично зачиняється.

Сопло — насадка на кінці трубки для регулювання струменю рідини та газу.

Робота за підручником (с. 51)

— Ознайомтеся з умовними позначеннями, наведеними в таблиці.

Учні зачитують назву лінії та її значення. Учитель (або учень) біля дошки демонструє виконання зазначених дій.

Рухлива гра «Космонавти»

Діти беруться за руки і водять хоровод, промовляючи слова вірша:

Чекають нас швидкі ракети,
Чекають нас далекі планети.
На яку захочемо,

На таку полетимо!
Тільки один секрет знаєм:
Запізнився — місця немає!

Потім розбігаються і намагаються зайняти «космічні кораблі» (*обручі*). Ті, кому місця забракло, залишають гру. Їх записують у загін космічних дублерів. Потім прибирають ще один-три «космічних кораблі» і проводять гру знову. Перемагає «космонавт», який протримається у грі найдовше.

2. Організація самостійної практичної діяльності учнів

Підготовка робочих місць

— Нумо прочитаємо (*підручник, с. 50*), які матеріали нам знадобляться сьогодні на уроці.

Учні готують матеріали до уроку.

Послідовність виконання роботи

— Застосовуючи техніку оригамі, виготовте ракету за схемою чи власним задумом.

1. Візьміть аркуш кольорового паперу, складіть навпіл. Кожну утворену частину складіть ще раз навпіл.
2. Візьміть правий верхній кут паперу, перегніть на себе до середньої лінії.
3. Аналогічно перегніть лівий верхній кут паперу.
4. Праву частину виробу перегніть на себе навпіл між середньою та правою лініями.
5. Утворену частину зігніть від себе, орієнтуючись на середню лінію.
6. Виконайте аналогічні дії із лівою частиною виробу.
7. Поверніть ракету корпусом до себе. Щоб утворити сопла ракети, зробіть надрізи (2 см) уздовж корпусу, відігніть куточки від себе з обох сторін.
8. Естетично оформіть свою роботу.

Перегляд відеоролика (<https://www.youtube.com/watch?v=EUbh2Tsq8R8>)

— Для кращого запам'ятовування послідовності виготовлення виробу перегляньте відеоролик «Ракета — оригамі з паперу».

Самостійна робота учнів

— Застосовуючи техніку оригамі, виготовте ракету за схемою (*підручник, с. 51*) чи власним задумом.

Учитель підтримує творчу ініціативу учнів.

Оздоблення виробу

— Виконайте оздоблення іграшки. Приклейте або намалюйте ілюмінатори. Виріжте та наклейте «вогонь» із сопла ракети.

Пальчикова гімнастика «Машина»

— Ми маємо завести мотор у машини і мерщій вирушати в путь!

Мчить машина за машинами,
Шелестить машина шинами.

(Пальці рук, крім великих, зчіплено в «замок». Це «мотор». Необхідно обертати великими пальцями. Спочатку «мотор» працює швидко, потім поступово обертання сповільнюється.)

3. Перенесення знань і способів дій у нові ситуації

Вправа «Шифрувальники»

— Обчисліть вирази (підручник, с. 50). Розшифруйте закодоване слово. (Лето.)

Робота з LEGO DUPLO

— Перегляньте ролик «Моя перша ракета DUPLO LEGO» (<https://www.youtube.com/watch?v=phQAsLOUU8c>).

— Об'єднайтеся в групи, створіть ракети з деталей конструктора.

Групи презентують свої моделі ракет.

Пантоміма

— Покажіть пантомімою: Сонце, скафандр, телескоп, Землю, Місяць, ракету.

Гра «Танграм»

— Утворіть із геометричних фігур різні ракети.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Технологія «Читаємо та запитуємо». «Ромашка Блума»

(Учні відповідають на шість типів запитань — прості, уточнювальні, інтерпретаційні, творчі, оцінювальні, практичні.)

Наприклад:

1-ша пелюстка. Що означає слово «оригамі»?

2-га пелюстка. Якщо я правильно зрозуміла, для виготовлення виробів використовують різні матеріали?

3-тя пелюстка. Чому цікаво працювати у техніці оригамі?

4-та пелюстка. З чого ще можна виготовити ракету?

5-та пелюстка. Добре чи погано, що в техніці оригамі працюють без клею?

6-та пелюстка. У які ігри можна грати із виготовленою вами ракетою?

Вправа «Не хочу хвалитися, але я...»

Кожен учень доповнює фразу «Не хочу хвалитися, але я...» словами, що стосуються теми уроку. (Наприклад: дізнався (дізналася), як працюють у техніці оригамі, умію працювати за схемою, скласти об'єкти з LEGO тощо.)

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 28. ЯКИЙ В ОСЕНІ СВЯТКОВИЙ КАЛЕНДАР

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** повторити та закріпити назви осінніх місяців; ознайомити учнів зі святковим календарем осені; розвивати зв'язне мовлення, мислення; виховувати патріотичні почуття;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності, загальнокультурна грамотність.

Обладнання: комп'ютер, відеоролик, аудіозапис, аркуші паперу, фломастери, пазли, дитячі відерця, горіхи, м'ячі, шапки.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: мовно-літературна, громадянська та історична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

Відгадування загадок

- Прийшла дівчина до хати,
Узялась хазяйнувати:
Вправно скриню відімкнула,
В жовту свитку ліс вдягнула. (*Осінь*.)
- В жовте лист пофарбувала,
Урожай з полів зібрала.
Золотила вербам коси
Чарівна цариця — ... (*Осінь*).

— Що ми дізналися про осінь із загадок?

— Ще чим славиться осінь?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Крім багатих урожаїв осінь має ще й багато свят. Пропоную сьогодні ознайомитися зі святковим календарем осені.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Відгадування загадок

— Відгадайте загадки та пригадайте назви осінніх місяців.

- В школах дзвоник продзвенів,
Школярів дім знань зустрів.
В лісі вирости грибочки,
У опеньках всі пеньочки... (*Вересень*.)
- Чарівник прийшов у ліс,
Фарби, пензлика приніс.
У діброві та садочку
Стали жовтими листочки. (*Жовтень*.)
- Каплі з неба,
Дахів, стріх,
Дощ холодний,
Перший сніг,
Почорнів без листя сад.
Що за місяць?.. (*Листопад*).

Робота за підручником (с. 52, 54)

1) Поетична хвилинка.

— Прочитайте вірш. Про яке осіннє свято пише Олесь Лупій?

— Що робить Покрова? (*Дарує щедрі плоди, оберігає нас своїми крилами.*)

— Як автор називає Покрову? (*Захисницею запорожців, помічницею воїнів.*)

— До кого усміхається Покрова?

2) Робота за малюнком.

— Якою зображено Покрову на малюнку? Опишіть.

3) «Асоціативний куц» (с. 54).

— Розгляньте «ґроно». Назвіть пам'ятні та святкові дні, що відзначають восени.

— Доповніть цей перелік. (*Міжнародний день грамотності, День фізичної культури і спорту, День Українського козацтва, День захисника України, Всесвітній день дитини.*)

Вітання іменинників

— Чи є серед наших однокласників осінні іменинники? Привітайте їх!

1) Вправа «Я бажаю тобі...».

Учні по черзі висловлюють свої побажання однокласникам-іменинникам, починаючи вітання фразою: «... (ім'я), я бажаю тобі ...».

2) Вправа-гра «Букет квітів».

— Намалюймо для наших іменинників букет осінніх квітів.

Діти об'єднуються у групи (*за кількістю іменинників*). На відстані 4–5 м лежать аркуш паперу і фломастери. Кожен учасник повинен намалювати квітку, повернутися назад і передати право малювати іншому.

Після закінчення роботи створені картини дарують іменинникам.

Музичне вітання для іменинників

Для іменинників звучить пісня «День народження» (https://www.youtube.com/watch?v=Hocda_sAf10).

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Довідкове бюро

— Свято Покрови Пресвятої Богородиці святкується в Україні не лише як народне — релігійне свято, а як свято національне, бо матір Богородиця є також символом і покровителькою нашої держави.

Покров Богородиці простягається над усією землею. Над тобою, наді мною, над нашими рідинами, над нашою Батьківщиною.

Відомий дослідник звичаїв українського народу Олекса Воропай писав, що після зруйнування Запорозької Січі козаки, що пішли за Дунай в еміграцію, узяли із собою образ Покрови Пресвятої Богородиці. Упродовж століть в Україні це свято набуло ще й козацького змісту та отримало другу назву — Козацька Покрова. З 1999 року свято Покрови в Україні відзначається як День українського козацтва.

Перегляд відеоролика

— Щоб більше дізнатися про свято Покрови, пропоную переглянути відео «День захисника України. 14 жовтня. Покрови» (<https://www.youtube.com/watch?v=ViNHVCGBocs>).

Висновок. 14 жовтня святкують державне свято — День захисника України, релігійне — Покрови Пресвятої Богородиці та День Українського козацтва.

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

Учні зачитують та аналізують повідомлення (*підручник, с. 55*) про День Покрови Пресвятої Богородиці.

Робота за підручником (с. 55)

— Прочитайте прикмету про Покрову. Як ви розумієте її зміст?

— Чи підходить ілюстрація до поданої прикмети?

Вправа «Народні прикмети»

— Які ще прикмети про День Покрови ви знаєте?

- Яка погода на Покрову, такою буде і зима.
- На Покрову вітер — весна буде вітряна.
- Якщо до Покрови береза і дуб повністю листя скинули, зима буде теплою.
- До Покрови — осінь, після Покрова — зима настає.
- Якщо сніг випав на Покрову, то і на Різдво сніжитиме.
- Якщо день ясний і теплий, то осінь буде довгою, а снігу не буде до Михайлового дня.

- Відліт журавлів до Покрови — на ранню зиму.
- Звідки вітер на Покрову, звідти і на морози чекати.

Ігри-конкурси

— На свято Покрови влаштовують різні конкурси, змагання. Пропоную і вам позмагатися.

1) Гра «Соколине око».

Від кожної групи обирають по кілька учасників. Один тримає пластмасове дитяче відерце, решта по черзі повинні поцілити у нього горіхом. Кожна команда робить однакову кількість «пострілів». Перемагає команда, гравці якої мають більшу кількість влучень.

2) Конкурс «Перевірка міцності».

Між ногами — м'яч-кінь, на голові — шапка. Завдання: обігнати стілець і передати естафету. Перемагає та команда, яка першою закінчить гру.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Вправа «Реклама»

«Осіньнє шоу» — найкраща програма,
Цікава у ній навіть реклама!
Тож маю до слова рекламного агента запросити,
Прошу шанувати і любити!

Охочі виконують роль рекламного агента, рекламують власну програму певного осіннього свята. Обирають експертне журі, яке визначає кращого рекламного агента.

Гра «Осінні пазли»

Діти отримують розрізані картинки-пазли, склеюють із них цілі картинки і виставляють на осінню виставку.

Поетична хвилинка

— Доберіть риму.

Осінь, золота красуня, вже ступає по землі,
Осінь барви розсипає всі яскраві, ... (*чарівні!*)
Чую, осінь зовсім близько...
Шарудить тихенько... (*листя*).
Птахи в вирій відлітають,
Хмарки небо... (*закривають*).
Ніжно журавлі курличуть
І летять у теплий край.
Осінь в танці закружляє,
Полетить за... (*небокрай!*)
Кольорові фарби всюди розсипає,
Люба, мила осене, ми тебе... (*чекаєм!*)!

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Піца»

На дошці — коло, розділене на чотири частини-сектори. Зверху кожного «шматочка» цієї імпровізованої «піци» — твердження: «Мені зрозуміло все», «Мені було цікаво на цьому занятті», «Інформація була новою для мене», «Мені подобається тут, і я очікую наступних занять».

Кожен учень малює чотири кружечки (*біля кожного твердження*). Чим ближче кружечок до середини «піци», тим більше вони згодні з твердженням.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 29. ВИГОТОВЛЕННЯ ЛИСТІВКИ ДЛЯ ЗАХИСНИКА ВІТЧИЗНИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** учити учнів виготовляти вітальні листівки; розширити знання дітей про День захисника Вітчизни; розвивати зв'язне мовлення дітей; збагачувати словниковий запас; виховувати почуття любові до своєї Батьківщини, шанобливе ставлення до захисників Вітчизни;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях, загальнокультурна грамотність.

Обладнання: картон світлого кольору, папір рожевого та червоного кольорів, прості олівці, ножиці, шаблони «сердечка», клей, матеріали для оздоблення, осінні календарі.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: технологічна, мистецька, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Рішучість до нас на урок завітала,
Аж ось Енергійність її наздогнала,
Завзяття з Умінням до класу прийшли
Й (ЛБ) Любов до навчання з собою взяли,
Терпіння й Активність теж не забарились

І Творчість, звичайно, до класу з'явилась.
Якщо об'єднати це все в одне ціле,
То можна сміливо нам братись за діло!
Якщо ж вони стануть усі в один ряд,
То вийде відмінний у нас... (РЕЗУЛЬТАТ).

2. Актуалізація опорних знань

«Мозковий штурм»

- Чи знаєте ви, хто такі захисники? (Діти висловлюють свої міркування.)
- Чи зустрічалися з ними?
- Яке свято в Україні вшановує воїнів-захисників?

3. Повідомлення теми та мети уроку

- В усі часи люди вшановували воїнів-захисників.
- Сьогодні ми виготовимо листівки для захисників Вітчизни.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Усвідомлення учнями змісту роботи та послідовності дій

Розповідь учителя

— Для козаків Покрова була найбільшим святом. Цього дня відбувалися вибори нового отамана.

Наші лицарі вірили, що свята Покрова охороняє їх, а Пресвяту Богородицю козаки вважали своєю заступницею і покровителькою. На Запорозжжі була церква святої Покрови. Козаки збудували також багато однойменних храмів та шанували особливо ікони Покрови. Деякі Покровські храми, переважно XVIII століття, вціліли до нашого часу. Перлинами української архітектури можуть уважатися Покровський собор Харкова та київська трибанна церква Покрови на Подолі.

Козаки дуже шанували Божу Матір. Найперше, що вони будували на Січі, — це Покровську церкву та ревно молились Божій Матері перед боєм, щоб допомогла здолати ворога. А ікона Пресвятої Покрови завжди була з ними у поході.

Ми є нащадками славних козаків, які до безтями любили свою Батьківщину і ладні були віддати своє життя за неї. Тому на свято Покрови ми ще й святкуємо День захисника України. Свято встановлено 14 жовтня 2014 року указом Президента України з метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності та територіальної цілісності України, військових традицій і звичаїв українського народу.

Технологія «Сітка Елвермана»

- Хто може стати захисником? Чи можете ви ними бути?

— Організуйте дискусію в класі, обговоріть проблему. (*Кожен учень робить свій висновок щодо поставленої учителем проблеми.*)

Так	Проблема	Ні
	Чи можуть діти бути захисниками Вітчизни?	

Технологія «Два — чотири — всі разом»

— Які якості, на вашу думку, притаманні захисникам?

Учні індивідуально обмірковують можливі відповіді. Потім об'єднуються в пари, доповнюючи думки одне одного.

Далі діти в четвірках ухвалюють спільне рішення. Завершується робота обговоренням поставленого завдання з усім класом.

Наприклад: Захисники (які?) — ... (сміливі, відважні, хоробрі, народні, сильні, великі, могутні, дружні, дорогі, рідні, найкращі, непереможні, надійні тощо).

Мовна вправа «Опиши захисника»

— Чи траплялося так, що ви потребували захисту? Хто вас захищав?

— Опишіть риси характеру вашого захисника/захисниці.

Динамічна вправа «Подарунок»

Учні утворюють коло. Починаючи з ведучого, кожний по черзі засобами пантоміми зображує певний предмет чи поняття і «дарує» його сусіду (*морозиво, квітку, кішку, сонце, свій настрій тощо*). Сусід «приймає подарунок» і робить інший подарунок наступному учасникові.

Вправа для постави «Йдуть солдати»

Енергійна ходьба на місці з широкими вільними рухами руками і високим підніманням стегна. Звернути увагу на правильну координацію роботи рук і ніг: крок лівою, права рука вперед; крок правою, ліва рука вперед.

2. Організація самостійної практичної діяльності учнів

Підготовка робочих місць

— Перш, ніж узятися за виготовлення виробу, варто підготувати усе необхідне для роботи. Прочитайте у підручнику (с. 55), які матеріали вам знадобляться.

Вступний інструктаж

Повторення правил користування ножицями та клеєм.

Послідовність виконання роботи (підручник, с. 56)

1. На аркуші картону позначте середину та перегніть його навпіл.
2. На звороті кольорового паперу обведіть шаблон «сердечка» та виріжте його.
3. Виріжте чотири «сердечка» з паперу червоного кольору та чотири — з паперу рожевого кольору. Вирізані «сердечка» перегніть навпіл, як зазначено на малюнку.
4. Нанесіть клей на картон та приклейте «сердечка».

Самостійна робота учнів

— Користуючись схемою у підручнику (с. 56), виготовте з паперу за зразком чи власним задумом листівку для захисника Вітчизни.

Пальчикова гімнастика «Ати-бати»

Ати-бати — йшли солдати.

Ати-бати — на базар.

Ати-бати, що купили?

Ати-бати — самовар.

(*Дітям пропонують «перетворити» долоню на солдата: намалювати на тильному боці очі й рот. Учні показують пальчиками, як солдати марширують.*)

3. Перенесення знань у змінені або нові ситуації

Підбиття підсумків практичної роботи

1) *Естетичне оформлення роботи.*

— Виконайте оздоблення листівки та підпишіть її.

Учитель ознайомлює дітей з планом складання вітання.

- Звернення до того, кого вітаємо.
- З чим вітаємо, чого бажаємо.
- Від кого вітання.

Охочі зачитують написане ними вітання.

2) Презентація виробів.

Робота з календарем

— В осінньому календарі позначте червоним кольором 14 жовтня — День захисника України.

Технологія «Акваріум»

Учитель пропонує одній із груп сісти в центрі класу. Подає команду розпочати обговорення статті (*підручник, с. 53*) про свята, що відзначаються 14 жовтня.

Наприкінці обговорення учні мають дійти спільного рішення за 3–5 хв.

Учитель ставить класу запитання:

- Чи погоджуєтеся ви з думкою групи?

Технологія «Крісло автора»

Кілька дітей, за бажанням, розповідають, як святкують цей день у їхній родині.

Вправа «Інтерв'ю»

Учні-журналісти запитують в однокласників:

— Хто для вас є героєм? Що потрібно, аби стати ним?

— Розкажіть про героїв, яких ви зустрічали в казках і в реальному житті. Що їх об'єднує?

— Упізнайте та назвіть героїв українських казок (*підручник, с. 54*). Які риси їм притаманні?

Вправа-гра «Розвідники»

Мета: розвивати спостережливість, увагу.

Учні об'єднуються у кілька груп, потім по черзі виконують роль розвідників.

«Розвідники» займають спостережливі пункти, решта учнів створюють скульптурні композиції.

Коли група «розвідників» відвертається, у створену композицію вносять 4–5 змін. Повернувшись, «розвідники» повинні назвати, що змінилося.

Далі групи міняються місцями, поки кожна з них не побуває у ролі розвідників.

Гра «Прикордонники і порушники»

Хлопці утворюють коло, тримаючись за руки. Після слів: «Кордон відкритий», піднімають руки, дівчатка марширують під музику в коло і з нього. Після слів: «Варта» хлопці опускають руки. Тих, хто залишився в колі, вважають затриманими і відправляють у «комендатуру» (*на свої місця*). (*Повторити кілька разів.*)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Сенкан

Захисник.

Сміливий, мужній.

Охороняє, відстоює, оберігає.

Слава нашим захисникам Вітчизни!

Оборонець.

Вправа «Репортер»

Учитель пропонує учням уявити себе в ролі репортерів і підготувати найбільш цікаве, на їхню думку, запитання відповідно до теми уроку.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 30. ЯКОГО Я РОДУ, ЯКОГО НАРОДУ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів зі славетною епохою козацтва; формувати уявлення дітей про козаків як про сміливих вправних воїнів, які захищали український народ, Україну; розвивати мислення, зв'язне мовлення, пам'ять, увагу; виховувати патріотизм, гордість за героїчне минуле нашого народу;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: тематичні малюнки, фліпчарт, гімнастичні палиці, конверти з малюнками одягу, горщик, ложки, комп'ютер, аудіозапис.

Тип уроку: урок формування вмій і навичок.

Освітні галузі: громадянська та історична, мовно-літературна, математична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Другу руку простягни,
Посмішку усім пошли.

Добрий ранок! Добрий день!
Нашу зустріч розпочнем!

2. Актуалізація опорних знань

— Відгадайте загадку.

- Він могутній, наче дуб,
Дуже довгий носить чуб,
Серце він хоробре має,
Україну захищає. (*Козак.*)

— Що ви знаєте про козаків? (*Відповіді дітей.*)

— Що означають слова: «Козацького ми роду, славних предків діти»?

— Предки — це люди, які жили до нас, наші родичі та земляки. Отже, наші предки — це козаки — сміливі та вільні люди, які боронили нашу землю від ворогів.

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Здогадайтеся, якою буде тема нашого уроку.

— Сьогодні ми поговоримо про наших предків — козаків; дізнаємося, де вони мешкали та чим займалися.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

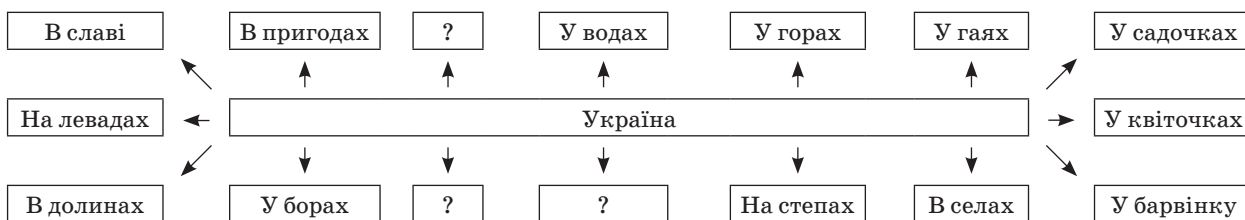
1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 57)

1) «Асоціативний куш».

Діти читають вірш Юрка Шкрумеляка «Де Україна?».

— Де автор бачить Україну?

— Доповніть рядки вірша: де ще є Україна?

2) Стратегія «Поміч».

Завдання: прочитати текст про козаків; проаналізувати зміст.

Учитель ознайомлює учнів з маркувальними знаками і пропонує їм під час читання ставити їх олівцем на полях тексту.

Орієнтовні позначки:

«V» — це я знаю;

«+» — нова інформація;

«-» — суперечить тому, що мені відомо;

«?» — незрозуміла інформація.

Після читання учні обговорюють результати в класі, учаться формулювати свої висновки щодо навчального матеріалу.

3) Вибіркове читання.

— Знайдіть у тексті відповіді на запитання.

- Де мешкали козаки?
- Як називалася їхня держава?
- Що першими у світі створили козаки?

4) Словникова робота.

Учні читають у підручнику (с. 57, 58) пояснення слів: *пороги, Січ, конституція.*

Малюнковий скрайбінг

Учитель зачитує учням повідомлення про козаків, супроводжуючи читання демонструванням тематичних малюнків, які розміщує на фліпчарті (*дошці*).

У козаків були свої символи. Вони називались клейноди. Розгляньте їх. (*Малюнок.*)

А ось такий вигляд мали запорізькі козаки. (*Розглядання зовнішнього вигляду та одягу.*)

На Січі існували дуже суворі правила, яких дотримували всі козаки. Вони працювали на Січі, будували церкви, будинки, що мали назву курені. (*Малюнок.*)

Козаки займалися господарством, мисливством, розводили худобу, але більшість їхнього часу минала в походах і боях. (*Малюнки.*)

— Діти, як ви вважаєте, якою була у козаків зброя? (*Малюнки.*)

— Козаки їздили на конях. А також були в них і кораблі, що називались чайками. (*Малюнок.*)

Козацьке товариство обирало собі мудрого і досвідченого гетьмана. (*Малюнок.*) Символом його влади була булава. (*Малюнок.*)

— Козаки не лише працювали та воювали, вони вміли і розважатися: співали гарні пісні, жартували і, звісно, танцювали. Дуже цікавим є козацький гопак. (*Малюнок.*) Танець — гопак — це спеціальні спортивні вправи, які допомагали козаку в бою. Козак, як вихор, міг вистрибнути із шаблею в руках. У козаків було справжнє вишколене військо.

Комплекс ЗРВ з палицями

- Вправа «Козаки потягуються».

В. п. — стійка ноги нарізно, палиця перед грудьми, діти підводяться на носках, випрямляють руки з палицею над головою, набувають в. п.

- Вправа «Козак козаку підморгує».

В. п. — стійка ноги нарізно, палиця за спиною, діти виконують повороти тулуба праворуч — ліворуч.

- Вправа «Козаки пливають на човнах».

В. п. — сидячи, стійка ноги нарізно, нахили вперед.

- Вправа «Козаки забавляються».

В. п. — сидячи, ноги зігнуті в колінах, ступні на підлозі, тримаючи палицю в руках, діти «переносять» ноги через палицю.

- Вправа «Козаки скачуть верхи».

Утримуючи гімнастичну палицю між ногами, діти повільно біжать по колу, дотримуючи дистанції.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Вікторина

— Дайте відповіді на запитання.

- Що означає слово «козак»? (*Вільна людина.*)
- На якому острові було збудовано Запорозька Січ? (*Хортиця.*)
- Як називалось місце, де жили козаки? (*Курінь.*)
- Як називалися козацькі штани? (*Шаровари.*)
- Як називається зачіска козаків? (*Оселедець.*)
- Як називають козацьких ватажків? (*Гетьман, отаман.*)
- Символ влади гетьмана? (*Булава.*)
- Яку зброю носили козаки? (*Шаблі, пістолі.*)
- Як називались козацькі човни? (*Чайки.*)

Вправа «Вивчаємо символи»

— Відшукайте в тексті Державного Гімну України слова про козацький рід. (*«І покажем, що ми, браття, козацького роду».*)

— Заспівайте разом Державний Гімн України.

(*Перед виконанням Гімну учні повторюють правила поведінки під час звучання державної пісні.*)

Вправа-гра «Одягни козака»

Діти об'єднуються у кілька груп. Учитель роздає групам конверти з малюнками різних видів одягу.

— Пропоную вам дібрати одяг для козака. (*Діти вибирають малюнки з одягом для козаків.*)

Рухлива гра «Схопи ложку»

У горщику — ложок на 1–2 менше, ніж дітей, які стають навколо нього. Учитель умикає жваву музику. Поки вона звучить, діти біжать по колу. Коли вона стихне, потрібно підбігти до горщика та схопити ложку. Діти, яким забракло ложки, залишають гру. Потім ще кілька ложок забирають, і гра триває. Завершується гра, коли залишаються один чи двоє переможців.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Робота з прислів'ями

— Які прислів'я про козаків ви знаєте? Поясніть їхній зміст.

- Козацькому роду нема переводу.
- Козак — чесна людина, найдорожча йому Батьківщина.
- Хліб та вода — то козацька їда.
- Береженого Бог береже, а козака — шабля.
- Не журись, козаче, нехай ворог плаче.
- Не той козак, що боїться собак.
- Степ та воля — козацька доля.
- Терпи, козаче, отаманом будеш!

Козацька мирилка

— Вивчіть напам'ять козацьку мирилку.

Я козак і ти козак,
Я вояк і ти вояк,
Щоб в бою стояти мужньо

Ми повинні бути дружні.
Ми хоробрі вояки —
Побратими-козаки.

Козацькі задачі

- Йшов у Запорозьку Січ козак, а назустріч йому маленькі українці: Петрик, Іванко, Оленка. Скільки людей ішло в Запорозьку Січ?
- У кошику лежало 10 яблук і 4 помідори. Кожен козак узяв по одному овочу. Скільки було козаків?
- По Дніпру плавало 8 козацьких «чайок», 4 причалило до берега. Скільки «чайок» залишилося плавати?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Рефлексія

- Про кого ми сьогодні говорили на занятті?
- Що нового ви дізналися про життя козаків?
- Що вам найбільше сподобалося робити на занятті?
- За якими зовнішніми ознаками можна було розпізнати козака? (*Козаки носили широкі шаровари, на поголеній голові — довгий чуб, у них була зброя.*)
- Якими повинні бути справжні козаки?

Підбиття підсумків

Учні зачитують висновок у підручнику (с. 61).

Робота у Щоденнику вражень

- Коротко запишіть чи намалюйте схематично, що вам найбільше сподобалося робити на занятті.

Вправа «Єднаймося заради України»

Ми за руки візьмемося,
Одне одному посміхнемося.
По колу ми йдемо,
Україну бережемо.

(Діти рухаються по колу, тримаючись за руки.)

Домашнє завдання

Розмалювка «Козак».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 31. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ДІТЕЙ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** закріплювати поняття «права», «обов'язки», поглибити знання учнів про свої права та обов'язки; розвивати комунікативні навички, уміння аналізувати ситуації, що характеризують порушення прав дитини, зіставляти добрі та погані вчинки; виховувати почуття власної гідності, впевненості у собі, колективізм;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: карта України, «чоловічки», тлумачні словники, кубик з ілюстраціями, червоні та зелені кружечки, різнокольорові пелюстки, картки, жетони, капелюх, кольорові олівці, кольоровий папір, ножиці, клей, пластилін, паперова капуста.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Форма проведення: урок-тренінг.

Освітні галузі: громадянська та історична, соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Вправа «Знайомство»

«Моє ім'я»

Учні по черзі називають своє повне ім'я і те, як вони люблять, щоб їх називали.

Висновок. Кожна дитина має право на особисте ім'я і на те, щоб бути громадянином певної країни.

Ми — громадяни України.

2. Вправа «Очікування»

— Чого ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

Учитель роздає дітям картки із зображенням «чоловічків», яких вони прикріплюють на карті України.

3. Повторення правил тренінгу

- Цінування часу (*говорити коротко*).
- Увічливість.
- Позитивність.
- Говорити від свого імені.
- Правило добровільної активності.
- Правило «підведеної руки».
- Зворотний зв'язок.

4. Повідомлення теми уроку

— Чи здогадалися ви, про що говоритимемо?

— Сьогодні у нас урок-тренінг, присвячений правам та обов'язкам дитини. Отже, маємо з'ясувати, що саме означають ці слова.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Словникова робота

— На ваших партах лежать тлумачні словники. Знайдіть у них та прочитайте значення слів: «права», «обов'язки».

Права (людини) — забезпечені законом можливості мати, користуватися й розпоряджатися соціальними благами та свободами.

Обов'язки — те, чого слід беззастережно дотримувати.

2. Вправа «Діалог»

— Обговоріть у парі, як ви розумієте права дітей. (*Охочі висловлюють свої міркування.*)

3. Робота за підручником (с. 58)

— Розгляньте малюнки. Що на них зображено? (*Схематично зображено права дітей.*)

Учні по черзі називають, на що кожна дитина має право. Коментують свої висловлювання.

4. Технологія «Два — чотири — всі разом»

— Які права ще у вас є?

Учні індивідуально обмірковують можливі відповіді. Потім об'єднуються в пари, доповнюючи думки одне одного.

Далі діти в четвінках ухвалюють спільне рішення. Завершується робота обговоренням поставленого завдання з усім класом.

Наприклад. Кожна дитина має право на... (*життя, ім'я, рівність у своїх правах, громадянство, сім'ю, власну думку, захист від фізичного та психологічного насилля, вільне спілкування; особлива турбота — дітям-інвалідам, дітям-сиротам тощо*).

5. «Мозковий штурм»

— Хто може допомогти у захисті ваших прав? (*Учні висловлюють свої ідеї.*)

6. Дидактична гра «Права дитини»

Мета: закріпити знання дітей про права на любов і піклування, відпочинок і дозвілля, повноцінне харчування, освіту та медичну допомогу.

Матеріал: кубик з ілюстраціями прав дитини.

Діти утворюють коло. За сигналом учителя починають передавати кубик в руки одне одному. На слово — «Стоп!», дитина, яка тримає кубик, розглядає картинку і розповідає про право дитини, що на ній зображено.

Гра триває до тих пір, поки всі ілюстрації будуть розглянуті.

Дихальна вправа «Виросту великим»

В. п. — стоячи прямо, ноги разом. Руки спочатку піднімати в сторони, потім угору. На вдиху діти піднімаються на носочки і потягуються. На видиху руки опускають, стаючи на ступні, говорять: «Ух».

7. Дидактична гра «Склади квітку»

Мета: закріпити знання дітей про права дитини; виховувати негативне ставлення до проявів агресії, жорстокості, бажання бути справедливим.

Матеріал: червоні та зелені кружечки; різнокольорові пелюстки, на яких наклеєно картинки із зображенням прав дитини або порушення їх.

I група. Навколо зеленого кружечка викласти пелюстки, на яких наклеєно картинки із зображенням дотримання прав дитини.

II група. Навколо червоного кружечка викласти пелюстки із зображеннями порушення прав дитини.

Діти по черзі вибирають пелюстку, розглядають її, пояснюють: право дитини захищається чи порушується.

Гра завершується, коли обидві квітки будуть складені. (*Можна провести у вигляді змагання. Виграє група, яка першою правильно складе квітку.*)

8. Вправа «Підкажи слово»

Дітям пропонують закінчити речення.

- Якщо мене вдарить хлопчик Дмитрик, то я...
- Якщо я побачу, що Надійка плаче, то я...
- Коли мені погано, я...
- Я ходжу до школи, бо маю право на...
- Я відвідую гурток хореографії, тому що маю право на...
- Я посварився з другом і хочу...
- Коли я хворію, то маю право на...

9. Робота в групах. Технологія «Синтез думок»

Діти обговорюють у групах, які обов'язки вони мають. Передають свої узагальнення в інші групи по колу. Порівнюють думки груп із власними варіантами та обговорюють у загальному колі.

— Об'єднайтеся у кілька груп. Напишіть якомога більше своїх щоденних обов'язків. (*Діти виконують завдання.*)

— Прочитайте, що ви написали, та підкресліть ті обов'язки, що відрізняються.

Висновок. Кожен має певні щоденні обов'язки. Деякі хатні обов'язки дітей різняться.

10. Малюнковий скрайбінг

Учитель пропонує учням вибрати малюнок. Прикріплюючи його на дошку, кожен говорить: «Наш обов'язок... (називає зображене)».

Наприклад:

Наш обов'язок... (шанувати членів своєї родини, дбати про своє здоров'я, дотримувати правил особистої гігієни, допомагати меншим та старшим, виконувати правила культури поведінки, правила для учнів, дбати про хатніх тварин, берегти та охороняти природу тощо).

11. Десять НЕ МОЖНА Сухомлинського

Не можна байдикувати, коли всі працюють.

Не можна сміятися над старістю.

Не можна вступати в суперечки з дорослими.

Не можна виявляти невдоволення через те, що в тебе немає певної речі.

Не можна допускати, щоб мама чи тато давали тобі те, чого вони не дають собі.

Не можна робити те, що засуджують старші.

Не можна залишати літню людину самотньою, якщо у неї немає нікого, крім тебе.

Не можна збиратися в дорогу, не запитавши дозволу старших.

Не можна сідати обідати, не запросивши старшого.

Не можна чекати, доки з тобою привітається старший, ти маєш привітатися першим.

Динамічна вправа «Відкриємо серце одне одному»

Кожен гравець отримує жетон у формі сердечка, на якому він пише своє ім'я. Ведучий іде з капелюхом по колу. Гравці голосно називають свої імена й опускають сердечко у капелюх. Завдання гравців: витягнути з капелюха сердечко, прочитати ім'я і віддати його господареві, сказавши побажання.

12. Гра «Продовж речення»

Учні вибирають картку, на якій записано одне із прав дитини, і продовжують речення: «Я маю право..., але я не повинен/повинна...».

Наприклад:

«Я маю право... (на житло), але я не повинен/повинна... (псувати його, ламати речі)».

«Я маю право... (гратися), але я не повинен/повинна... (заважати гратися іншим)».

«Я маю право... (на повноцінне харчування), але я не повинен/повинна... (забирати їжу в інших людей)».

«Я маю право... (на освіту), але я не повинен/повинна... (заважати іншим навчатися)».

13. Творча вправа «Мої права»

— Виконайте завдання за вибором.

- Створіть малюнок «Мої права».
- Виконайте аплікацію «Хатинка моєї мрії».
- Виготовте з пластиліну композицію «Мій відпочинок».

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Гаряча капуста»

Учні утворюють коло. Під музику передають одне одному «гарячу капустину». Коли музика зупиняється, той, у кого в руках «капустина», розгортає один листок і дає відповідь на запитання, що на ньому написано.

Вправа «Я — вільний!»

Знайте, що усі ви рівні
Від народження в правах,

І людина — змалку вільна,
Наче в небі синім птах.

(Діти вільно рухаються класною кімнатою, імітуючи політ птахів.)

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 32. СТВОРЕННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ШКАЛИ ЧАСУ «МОЇ ОБОВ'ЯЗКИ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** продовжити роботу над формуванням понять «права» та «обов'язки»; учити учнів виконувати свої обов'язки в родині та в школі; працювати над створенням презентації; розвивати мислення, увагу; виховувати відповідальність, дисциплінованість;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: комп'ютер, відеоролик, фішки, кошик, папір, ножиці, клей, комп'ютер.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: соціальна і здоров'язбережувальна, технологічна, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Вже дзвінок сигнал нам дав:
Працювати час настав!

Тож і ви часу не гайте,
Працювати починайте.

2. Актуалізація опорних знань

- Які права дитини ви знаєте?
- Чи є у дітей обов'язки?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні ми будемо закріплювати знання вами прав та обов'язків, створимо презентацію шкали часу «Мої обов'язки».

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Осмислення змісту й послідовності застосування способів виконання дій

Робота за підручником (с. 59)

Учні зачитують текст, аналізують зміст.

- Про які обов'язки ви дізналися з тексту?
- Доповніть цей список.

Перегляд відеоролика

- Пригадайте, про які права та обов'язки ми говорили попереднього уроку.

— Пропоную переглянути відеоролик «Права і обов'язки дітей» (<https://www.youtube.com/watch?v=zRR0XiriGp4>).

Пантоміма «Домашні обов'язки»

Учні об'єднуються у кілька груп. Учитель розподіляє між учнями картки (*сюжетні малюнки*) та пропонує по черзі показати пантоміму. Решта мають відгадати, яку хатню роботу виконують діти й дорослі, зображені на малюнку.

Запитання для обговорення:

- Що відчувають старші або молодші члени родини, яким допомагають діти?
- Чи допомагаєте ви так само?
- Що з цих хатніх справ ви вже вмієте робити?
- Чого хотіли б навчитися?

Висновок. Допомагаючи виконувати хатню роботу, ви приносите користь усій вашій родині.

Рухлива гра «Кольорова кімната»

Усі діти утворюють коло, а один учасник — ведучий — стає в його центр. Він називає будь-який колір. Решта гравців у колі розбігаються кімнатою. Вони мають якнайшвидше знайти в кімнаті предмет такого самого кольору, що загадав ведучий. Перемагає той учасник, який найшвидше знайде предмет потрібного кольору. Він стає ведучим у наступному турі.

2. Організація самостійної практичної діяльності учнів

Дослідження-спостереження

— Простежте, як змінилися ваші обов'язки, коли ви підросли. (Учні обговорюють завдання в групах.)

Підготовка робочих місць

— Щоб створити презентацію шкали часу «Мої обов'язки», вам необхідно підготувати матеріали на вибір (малюнки, ножиці, клей, кольорові олівці).

Самостійна робота учнів

Учитель пропонує учням дістати по черзі з кошика фішки, аби об'єднатися в групи.

Ті, хто дістали фішку із зображенням олівця, створюють *колаж* шкали часу; хто дістав фішку із малюнком комп'ютерної мишки, готують *слайд-шоу* (з допомогою учителя).

Учитель пропонує дітям картки-підказки про обов'язки дітей певного віку. Учні добирають малюнки, виконують завдання.

Обов'язки дитини по дому (3 роки):

- збирати іграшки;
- чистити зуби, умиватися, зачісуватися;
- самостійно роздягатися, з невеликою допомогою одягатися;
- складати книжки, журнали на полицю.

Обов'язки дитини по дому (4 роки):

- допомагати розстелити і прибирати ліжко;
- протирати пил;
- прикрашати що-небудь (*їжу, кімнату тощо*);
- допомагати прибирати в саду, в будинку;
- допомагати мити посуд.

Обов'язки дитини по дому (5 років):

- розстелити і прибирати свою постіль;
- допомагати прибирати квартиру;
- годувати свого хатнього улюбленця і прибирати за ним;
- самостійно зав'язувати шнурки і прибирати одяг;
- готувати бутерброди.

Обов'язки дитини по дому (6 років):

- прибирати пилососом;
- поливати квіти;
- вигулювати хатніх улюбленців (*якщо вони є*);
- виносити сміття;
- збирати речі в школу;
- чистити овочі;
- накривати на стіл.

Обов'язки дитини по дому (7 років):

- мити собаку / кішку;
- самостійно прокидатися вранці та лягати ввечері спати (*використовуючи будильник*);
- наводити лад у шафах і на полицях;
- самостійно наповнювати собі ванну;
- доглядати за молодшими братами і сестрами.

Підбиття підсумків практичної роботи

- 1) Естетичне оформлення роботи.
- 2) Презентація виробів.

Висновок. Обов'язки в родині існували здавна. Виконуючи їх, ви робите приємно своїм рідним. У родині, де кожен дбає про інших, усі відчуваються щасливими.

Фізкультхвилинка

3. Перенесення знань і способів дій у нові ситуації

Комунікативна гра: «Це чудово!»

Мета: усвідомлення відповідальності перед своїми близькими, осмислення дієвого піклування.

Учні утворюють коло. Учитель дає зразок мовлення: «Мене звати Ольга Іванівна. Я люблю частувати свою родину смачним борщем». Діти роблять жест схвалення (*великий палець піднято вгору, решту стиснуто в кулак*) і хором промовляють: «Це чудово». Кожен учень неодмінно повідомляє щось, пов'язане з його піклуванням про свою сім'ю, отримує схвалення дітей.

Робота з цеглинками LEGO. Гра «Всі ми — різні»

Учитель розкладає у різних місцях кімнати чотири цеглинки LEGO (*червоний, зелений, жовтий, синій*); звертається до дітей.

— За моїм сигналом виконайте завдання.

- Шикуйтеся у колону за зростом — від найнижчого до найвищого.
- Біля синього кубика нехай зберуться ті діти, які вважають себе спокійними і врівноваженими, біля жовтого — рухливі та жваві.
- Біля червоного кубика мають стати ті діти, які люблять танцювати; біля синього — співати; жовтого — декламувати вірші; зеленого — грати на музичних інструментах.

Висновок. Є багато ознак, за якими люди подібні чи відрізняються. Не існує цілковито однакових людей, але права у всіх людей однакові.

Вправа «Долонька»

— Візьміть аркуш паперу, обведіть свою долоньку. Оця маленька долонька може принести вашим батькам велику радість. Напишіть на кожному пальчику, що ви можете зробити для своїх батьків. (*Прибрати у кімнаті, помити посуд, вигуляти хатнього улюбленця, почистити своє взуття тощо.*)

Учитель пропонує охочим назвати одну справу із записаних на долоньці, що вони зроблять сьогодні.

Гра «Кого вам було шкода»

Мета: виховувати почуття співпереживання, доброти.

Правила гри: запропонувати дітям пригадати, кого їм було шкода і чому. Згадати випадки прояву жалісності до дітей зі свого класу.

— Як проявляється жалісність?

— Чим відрізняються жалісність і допомога?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Гра «Веселий м'ячик»

— Гру розпочинають лічилкою.

Ти котись, веселий м'ячик,
Швидше, швидше по руках.

У кого лишився м'ячик,
Той розкажує права.

Учень, у якого в руках м'яч, називає певне право чи обов'язок.

Рефлексія

- Що таке обов'язок?
- Чим обов'язок відрізняється від права?
- Які обов'язки ви виконуєте вдома?
- Які обов'язки ви виконуєте у школі?
- Які обов'язки вам приємно виконувати?
- Навіщо потрібні обов'язки?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 33. ПАМ'ЯТЬ, ПАМ'ЯТКА, ПАМ'ЯТНИК

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із поняттями «пам'ять», «пам'ятка», «пам'ятник»; формувати та розвивати в учнів дослідницькі уміння, навички пошуково-дослідницької роботи, естетичні смаки, спостережливості; виховувати почуття любові до історії свого міста/села і всієї України;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: топонімічні словники, комп'ютер, довідкова література, тематичні малюнки, конверти із завданням, фотографії, дзвіночок.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна, громадянська та історична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

«Мозковий штурм»

— Навіщо люди зберігають старовинні речі, ставлять пам'ятники? (*Щоб знати минуле своєї країни, родини; цікавитися минулим; увіковічнити пам'ять тощо.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні ми будемо вчитися розрізняти поняття *пам'ять, пам'ятка, пам'ятник*.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Словникова робота

Пам'ять — процес запам'ятовування.

Пам'ятник — архітектурна споруда в пам'ять або на честь когось, чогось.

Пам'ятка — предмет матеріальної культури минулого; твір стародавньої писемності тощо.

Робота за підручником (с. 59–60)

1) Робота за малюнками.

— Якому із зображень відповідає слово «минуле», а якому — «тепер»?

2) Топонімічна розминка.

— Прочитайте повідомлення про стародавні міста України. Знайдіть у словниках значення назв даних міст.

Учні працюють з топонімічними словниками.

Острог (огорожене частоколом місто, укріплення) — місто обласного значення в Рівненській області.

Рівне (поселення, розташоване на рівній низинній місцевості) — місто обласного значення в Україні.

Ружин (рушниця) — селище міського типу в Житомирській області.

Ковель (коваль) — місто обласного значення у Волинській області.

Дубно (замок, збудований з дуба) — місто обласного значення у Рівненській області.

Луцьк (лук, вигин річки) — обласний центр Волинської області.

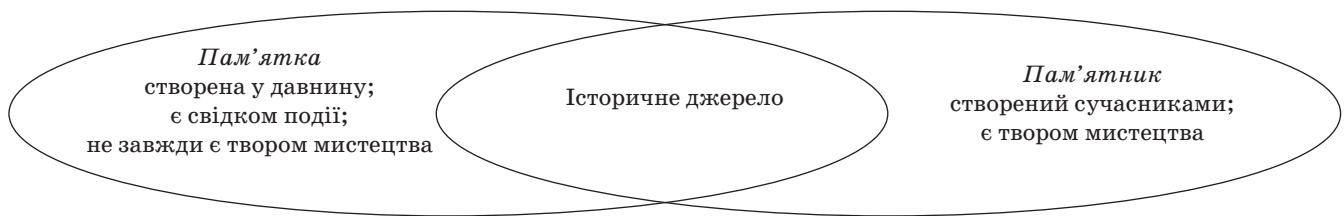
Могилів (засноване Єрем'єм Могоилою) — місто обласного значення у Вінницькій області.

3) «Мозковий штурм».

— Розгляньте малюнки (с. 60). Що об'єднує слова *пам'ять, пам'ятка, пам'ятник*?

Стратегія «Діаграма Венна»

— Що спільного і відмінного між пам'яткою та пам'ятником?

Розвивальна гра «Прихований дзвіночок»

Для цієї гри потрібен невеликий дзвіночок, який учасники, стоячи в колі чи на лінії, передаватимуть одне одному. Важливо передати дзвіночок так, щоб він не задзвенів. Ведучий повинен визначити, у кого знаходиться дзвіночок. Відповідно, гравець, який видав себе, має замінити учасника в колі.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Дослідження-пошук

— Які є пам'ятки природи та культури у вашому краї?

— Кому встановлюють пам'ятники?

— Про що вони нагадують і розповідають?

Дізнайтеся про це у зручний для себе спосіб.

Учні працюють у групах.

I група. Бесіда з учителем.

II група. Робота з довідковою літературою.

III група. Пошук у мережі Інтернет.

Презентація роботи груп.

Технологія «Два — чотири — всі разом»

— Що крім людини також має пам'ять?

— Назвіть відомі вам пристрої, що мають пам'ять.

Учні індивідуально обмірковують можливі відповіді. Потім об'єднуються в пари, доповнюючи думки одне одного.

Далі діти в четвірках ухвалюють спільне рішення. Завершується робота обговоренням поставленого завдання з усім класом.

Наприклад. Пристрої, що мають пам'ять, — ... (комп'ютер, зап'ятовувальний пристрій — ПЗП, флеш-пам'ять, твердий диск, дискета, оптичний диск, магнітна стрічка тощо.)

Робота в групах. Вивчення пам'яток історії

— Об'єднайтеся у три групи.

Учитель роздає групам конверти із завданням.

— Розгляньте фотографії пам'яток історії. Обговоріть, що зображено на кожній з фотографій.

Висновок. Про минуле людства ми можемо дізнатися з пам'яток історії. До пам'яток історії належать визначні місця, пов'язані із життям та діяльністю відомих осіб, з важливими історичними подіями.

Перегляд відеоролика

— Ви неодноразово бували біля пам'ятника Тарасу Шевченку. Чи замислювалися ви над тим, скільки є таких пам'ятників?

— Перегляньмо відеоролик «Гордість України» (<https://www.youtube.com/watch?v=gKn-XC-rTdM&t=11s>).

— Що цікавого дізналися з розповіді?

1384 — такою є кількість пам'ятників, що встановили українському поетові в усьому світі. А це рекордний показник для діяча культури.

Більшість монументів Шевченку розташовані на території України — 1256, зате майже півтори сотні розмістились у 35 країнах світу.

В Україні найбільше пам'ятників Т. Шевченку в Івано-Франківській області (201).

Висновок. Тарасу Шевченку встановили найбільшу кількість пам'ятників у світі.

Ігри для розвитку пам'яті

1) «Картинки».

Для гри учитель готує фотографії (*історичні пам'ятки, пам'ятники*).

Учитель демонструє фото обмежений час. Діти повинні запам'ятати, що на ньому зображено. Очі з пам'яті відтворюють усе, що вони побачили.

2) «Слова».

Діти грають групами по черзі. Перший гравець називає слово (*наприклад, музей*), наступний учень повторює його і додає своє слово (*наприклад, парк*). Далі гравці називають усі перераховані раніше слова і додають своє слово. (*Наприклад, музей, парк, статуя тощо*.)

Гра триває до того часу, поки один з гравців не зможе відтворити всі раніше названі слова.

Перемагає група, яка назвала найбільше слів.

Народна гра «Гречка»

Усі діти стають попарно, однією рукою беруться за руки, вільною рукою тримають одну ногу. За-лишаючись на одній нозі, починають скакати (2–3 хв), приспівуючи:

Ой, гук, гречки,
Чорні овечки,

А я гречки намелю,
Гречаників напечу.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Робота з прислів'ями

- До мовних пам'яток належать приказки, прислів'я, що народ складав у давнину.
- Прочитайте прислів'я (*підручник, с. 60*), поясніть їхнє значення.

Хвилинка-цікавинка

— Чи чули ви про апетитні пам'ятники? Їх в Україні — п'ять.

Пам'ятник херсонському кавуну. Цей монумент зустрічає гостей Херсонської області. Кавун чи-маленький: сама ягода заввишки приблизно 3,5–4 метри, плюс півтора метри — постамент.

Пам'ятник ніжинському огірку. Щоб ушанувати пам'ять овоча, який приніс місту Ніжин та око-лицям багато економічних переваг, та його селекціонерів — тих, хто його вирощував та продав, 2005 року відкрили пам'ятник огірку.

Пам'ятник житомирському морозиву. У Житомирі знаходиться штаб-квартира компанії «Рудь» та її головний локомотив — Житомирський маслозавод. 2013 року на Новому Бульварі міста було урочисто відкрито пам'ятник морозиву.

Пам'ятник полтавській галушці. Монумент зображує не одну галушку, а цілих сімнадцять! Га-лушки лежать у мисці поруч із величезною ложкою, під мискою з ложкою — не менш монумент-альний рушник на столі-постаменті. Монумент полтавській галушці розташований на Соборному майдані міста Полтава.

Пам'ятник бердянському бичку. Бердянськ — портове і курортне місто на узбережжі Азовського моря, у Запорізькій області. Скульптура зображує бичка-кругляка, що є найпоширенішим видом свого роду бичкових у нашому регіоні.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Рефлексивний екран»

Учні по колу висловлюються одним реченням.

- Сьогодні я дізнався / дізналася...
- Я виконував / виконувала завдання...
- Тепер я зможу...
- У мене вийшло...
- Мене здивувало...
- Я спробую...
- Було цікаво...
- Було складно...
- Я зрозумів / зрозуміла...
- Я відчув / відчула, що...
- Я навчився / навчилася...
- Мені захотілося...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 34. ЯК ЗДОБУТИ КОЗАЦЬКЕ ЗДОРОВ'Я

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із поняттям «енергія»; формувати свідоме ставлення до здорового способу життя та систематичних занять фізичними вправами; підвищити розумову та фізичну активність, працездатність; розвивати спритність, рухливість; виховувати бажання зміцнювати своє здоров'я;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності, екологічна грамотність і здорове життя.

Обладнання: м'яч, обручі, картопля, мотузка, комп'ютер, аудіозапис, плакат, аркуші паперу, фломастери.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна, фізкультурна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

— Навіщо займаються фізкультурою? (Відповіді дітей.)

— Чи впливають заняття фізичними вправами на ваше здоров'я?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— З давніх-давен український народ найголовнішою цінністю в житті вважав здоров'я. Вітаючись і прощаючись, люди бажали одне одному: «Здоровенькі були!».

Наші предки-козаки були сильними, спритними, завжди дбали про своє здоров'я.

Сьогодні поговоримо, як здобути козацьке здоров'я.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 61)

Учні зачитують повідомлення про здоров'я та силу козаків.

Висновок. Вершиною національного фізичного виховання, самовдосконалення тіла і духу була епоха Запорозької Січі. Запорізькі козаки багато часу проводили на свіжому повітрі, працювали фізично, вели рухливий спосіб життя, мали повноцінне харчування, жили серед природи, що впливала позитивно на духовність, фізичне і психологічне здоров'я.

Вправа «Ланцюжок»

— Що ви вмієте робити?

— Розгляньте малюнки (підручник, с. 61). Що із зображеного ви вмієте робити?

— Доповніть цей перелік дій.

Наприклад. Я вмію... (читати, писати, рахувати, малювати, вирізати, розповідати; кататися на лижах, санчатах, ковзанах, самокаті, скейті; застеляти ліжко, мити посуд, замітати, поливати квіти; шити, в'язати тощо).

Словникова робота

Енергія — це діяльність, сила, міць.

Енергія — це фізична величина, що показує, яку роботу може виконати тіло.

«Мозковий штурм»

— Звідки ви отримуєте енергію? (Діти висловлюють свої міркування.)

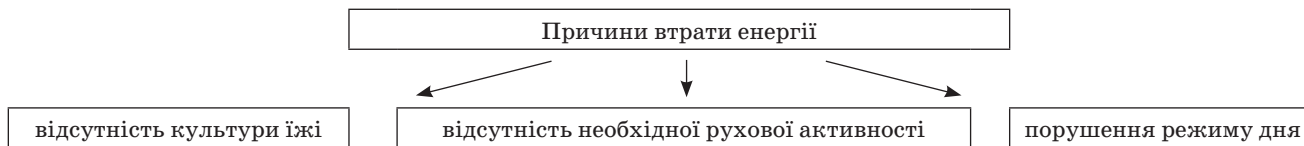
Робота за підручником (с. 62). Стратегія «Доповідач — респондент»

Учитель пропонує учням прочитати текст і запам'ятати його.

Двоє учнів виходять до дошки. Один переказує зміст прочитаного, а інший уважно слухає. Потім усе, що було пропущено, показує за допомогою рухів, жестів, міміки. Перший учень намагається доповнити розповідь тим, що ще не було сказано.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Вправа «Міркуємо!»

Козацькі змагання

Ми тепер порозважаємось,
В різних іграх позмагаємось.

Два гурти козаків гожих
Вам покажуть, хто що може.

— Пропоную позмагатися!

1) Гра «Гарячий хліб».

— Уявіть, що ви справжні козаки: сильні, спритні, мужні, швидкі, розумні. Щоб ви ще більше сили здобули, ми вам хліба напекли! Пограймо у гру!

Хліб гарячий тримай, впасти не давай!

Діти утворюють коло і швидко передають по черзі «хліб» (м'яч). Хто випускає його, виходить із кола. Перемагає дитина, яка не впустила м'яч із рук.

2) «Повідомлення з вежі».

Гравці повинні передати своїй команді повідомлення, не називаючи його, використовувати лише рухи та жести.

По двоє представників від команди показують пантоміму, яку відгадує решта учасників команди. (Завдання для пантоміми готує ведучий.)

3) Конкурс «Зав'яжи вузлик».

Хто більше зробить вузликів на мотузці за 30 секунд? (Звучить музика.)

4) Конкурс «Фотооко».

Гравці мають запам'ятати якомога більше слів і записати їх у тому порядку, що і на плакаті (честь, слава, козак, воля, пороги, степ, острів, отаман, вороги).

5) Конкурс «Як козаки картоплю збирали».

Учасник від кожної команди біжить до «городу» (обруч, у якому лежить картопля), бере картоплю (м'ячика) й кидає її у відро, що стоїть на певній відстані, потім повертається до своєї команди, передаючи естафету наступному учасникові. Далі те саме виконують усі члени команди.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Гра «Додай слово»

— Козаки дбали про своє здоров'я, знали багато прислів'їв і приказок про нього. Пригадаймо їх!

- Весела думка — половина... (здоров'я).
- У здоровому тілі — здоровий... (дух).
- Здоров'я за гроші... (не купиш).
- Здоров'я — найдорожчий... (скарб).
- Без здоров'я нема... (щастя).
- Все можна купити, тільки... (здоров'я) — ні.
- Вартість здоров'я знає лише той, хто його... (втратив).
- Рухайся більше — проживеш... (довше).

Творчі змагання

1) «Вишиванка».

Команди дівчаток шикуються у дві шеренги. Вони беруть по одному фломастеру (різних кольорів). На плакатах — ескізи сорочок. Завдання дівчаток: намалювати орнамент — «вишити сорочку».

Перша учасниця біжить, розфарбовує одним кольором і повертається, далі — наступні учасниці. Перемагає команда, яка першою і краще «вишиє сорочку».

2) «Веселий козак».

Завдання: на альбомних аркушах із заплученими очима намалювати портрет одного з козаків, учасників конкурсу.

Кулінарна вікторина

— Назвіть традиційні козацькі страви.

- Густий суп із пшона. (*Куліш*.)
- Відокремлений від м'яса підшкірний свинячий жир, що вживають сирим, смаженим, солоним. (*Сало*.)
- Солодкий напій із сушених фруктів та ягід. (*Узвар*.)
- Біла булка особливої форми, випечена з крученого й переплетеного тіста. (*Калач*.)
- Зварені в цукровому сиропі або в медові ягоди чи фрукти. (*Варення*.)
- Тонкий коржик із рідкого тіста, спечений на сковорідці. (*Млинець*.)
- Невеличкий варений виріб, зліплений із тіста й начинений сиром, картоплею, капустою. (*Вареник*.)
- Суп, зварений на основі риби. (*Уха, рибна юшка*.)

Хвилинка-цікавинка

— Учені визначили 7 продуктів, що забезпечать організм енергією найбільше.

Чи здогадалися, які це продукти? (*Відповіді дітей*.)

- ✓ Лосось (*позитивно впливає на роботу мозку*).
- ✓ Мигдаль (*містить велику кількість вітаміну E*).
- ✓ Зелений чай (*підвищує загальний тонус організму, позбавляє втоми*).
- ✓ Авокадо (*містить корисні жири, знижує рівень холестерину в крові*).
- ✓ Овочі (*захищають організм від хронічних захворювань*).
- ✓ Чорний шоколад (*підтримує здоровий стан кровоносних судин*).
- ✓ Ягоди (*забезпечують постійне утворення енергії*).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Метод «Шість капелюхів, що мислять»

Білий капелюх. Що вирізняло козаків?

Червоний капелюх. Чи сподобалися вам козацькі забави?

Чорний капелюх. Чи важко поповнювати енергію?

Жовтий капелюх. Чи добре, що козаки вели рухливий спосіб життя?

Зелений капелюх. Як ще можна поповнити наш організм енергією?

Синій капелюх. Як здобути козацьке здоров'я?

Гра «Тільки одна хвилинка»

Кожен з учасників повинен за хвилину виголосити «промову» на задану тему: «Харчування — енергія для життя», «Загартовування козаків», «Рухливий спосіб життя козаків». Гравцям дозволено фантазувати, головне — щоб вони не відхилялися від теми, не роздумували довго і не повторювалися.

Учасники можуть самі придумувати теми або витягувати картки з темами. Після кожного імпровізованого виступу інші учасники можуть прокоментувати його. Переможцем стає той, хто виголосить, на думку ведучого або журі, кращу промову.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 35. КОРИСНІ ЗВИЧКИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** поглибити знання учнів про корисні та шкідливі звички, їхній вплив на здоров'я; розвивати бажання вести активний спосіб життя, дбати про своє здоров'я; виховувати негативне ставлення до шкідливих звичок, бажання вести здоровий спосіб життя;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: м'яч, тематичні малюнки, пам'ятки.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна, фізкультурна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. **Організаційний момент**
2. **Актуалізація опорних знань**

Зрозуміло, всім відомо,
Що приємно бути здоровим,
Тільки треба знати,
Як здоровим стати!

— Чи знаєте ви, як стати здоровим?

3. **Повідомлення теми та мети уроку**

— Сьогодні ми поговоримо, як звички впливають на ваше здоров'я.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. **Вивчення нового матеріалу**

«Мозковий штурм»

— Що таке звичка? (Учні висловлюють свої міркування.)

Інформаційне повідомлення

— Звичка — особлива форма поведінки людини.

Коли людина виконує якісь дії постійно, підсвідомо у неї виникає бажання або необхідність робити їх знову — це і є звичка, зміст якої виявляється у схильності робити ті чи інші дії, що закріпилися внаслідок багаторазового їхнього повторення.

Звичка є важливим аспектом життя людини, стосовно її здоров'я, способу життя. Звички бувають корисними, які зміцнюють здоров'я людини і свідчать про рівень її культури, та шкідливими, що сприяють погіршенню здоров'я людини. Корисні звички підвищують працездатність, сприяють фізичному і психічному розвитку особи, зумовлюють її активне довголіття. Чим раніше вони сформувалися, тим міцніше її здоров'я, тим легше їй уникнути шкідливих звичок.

Шкідливі звички, навпаки, руйнують її волю і здоров'я, знижують працездатність, скорочують тривалість життя.

Робота за підручником (с. 62)

- Як слід дбати про своє здоров'я?
- Розгляньте малюнки. Назвіть корисні звички.
- Доповніть перелік дій, щоб не хворіти.

Дидактична гра «Добре — погано»

Мета: учити розуміти та давати оцінку своїм звичкам; виховувати дбайливе ставлення до власного здоров'я.

Матеріал: тематичні малюнки із зображенням дітей у різних ситуаціях.

Діти роздивляються картинки із зображенням однолітків у різних життєвих ситуаціях, характеризують ці ситуації та певну поведінку героїв із точки зору дбайливого ставлення до власного здоров'я.

Гра «Так чи ні?»

Мета: учити дітей робити самостійний вибір, обґрунтовуючи свою думку.

Учитель ставить запитання, на які учні повинні відповісти тільки одним із двох слів: «так» або «ні».

Орієнтовні запитання:

- Спати потрібно не менше 9 годин на добу? *(Так.)*
- Харчуватися слід завжди в один і той самий час? *(Так.)*
- Недоїдання корисне для здоров'я? *(Ні.)*
- Їсти потрібно швидко, не затримуючи інших? *(Ні.)*

Руханка «Назви звичку»

Діти утворюють коло, передаючи по черзі м'яч, називають корисну звичку. Якщо учень швидко не назвав звичку, залишає гру.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Гра «Наслідки шкідливих звичок»

Учитель читає першу половину речення, а діти продовжують.

- Якщо я довго сидітиму за комп'ютером, то... *(зіпсую свій зір).*
- Якщо я не провітрюватиму регулярно свою кімнату, то... *(повітря в ній стане важким, у ньому з'являться шкідливі для здоров'я мікроби).*
- Якщо я запізно лягатиму спати, то... *(не висплюсь і зранку почуватимуся сонним, кволим).*
- Якщо я їстиму несвіжу, неякісну їжу, то... *(у мене болітиме живіт або я можу отруїтися).*
- Якщо я зловживатиму солодощами, то... *(в мене будуть хворі зуби).*
- Якщо я питиму занадто холодні напої, то... *(застуджу горло, захворію).*
- Якщо я мало рухатимусь, то... *(ростиму кволим, не буду спритним, витривалим).*
- Якщо я ходитиму зсутулившись, то... *(моя постава формуватиметься неправильно).*

Ситуативні вправи

— Проаналізуйте ситуацію, поясніть розв'язання проблеми.

Ситуація 1

Ти з однокласником гуляєш у дворі, до вас підходить старший брат твого товариша. У нього в руках невідомий предмет. Він пропонує добре роздивитися та розібрати його.

Ситуація 2

Твій друг заліз на яблуню, зірвав кілька яблук і запропонував пригоститися. Але він не помив яблук, а тільки протер рукавом.

Ситуація 3

Сусідський хлопчина пропонує тобі влаштувати змагання: хто з'їсть більше цукерок.

Ситуація 4

Ваш клас вирушив на екскурсію до лісу. Ви побачили джерело й захотіли напиться з нього.

Висновок. Завжди ухвалюйте правильні рішення, щоб вами пишалися батьки і вчителі, аби ви завжди почувалися здоровими, енергійними та впевненими.

Гра «Корисно — шкідливо»

— Якщо я назву корисну звичку — плесніть у долоні, якщо шкідливу — сидіть тихо.

- Доглядати за одягом, взуттям.
- Допізна дивитися телевізор.
- Вітатися під час зустрічі.
- Брати до рота і гризти предмети.
- Виконувати ранкову зарядку.
- Мити руки перед уживанням їжі.
- Гризти нігті.
- Дотримувати режиму дня.
- Допомогати слабшим.
- Щоденно чистити зуби.

Вправа для постави «Дотягнутися до хмарки»

Потрібно витягнути руки вперед, ніби щось потрібно дістати. Потім розслабити їх і опустити на видиху. Після цього руки підняти вгору і намагатися подумки дотягнутися до хмаринки, знову опустити їх.

Дихальна вправа «Виросту великим»

В. п.— стоячи прямо, ноги разом. Руки спочатку піднімати в сторони, потім угору. На вдиху діти піднімаються на носочки і потягуються. На видиху руки опускають, стаючи на ступні, говорять: «Ух!».

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Літературна хвилинка

— Послухайте вірш.

ГАРНІ ЗВИЧКИ, ГАРНІ МРІЇ

У Тетянки гарні звички!
Є порядок на поличках,
Ліжко вміє прибирати,
Кицю любить шанувати,
Підмете підлогу в хаті,

Випре слинявчик братів,
Вчасно квіти напуває,
Зранку радо всіх вітає,
В школу завжди йде охоче —
Стати вчителькою хоче!

— Які гарні звички має Тетянка?

Вправа «Реклама»

— Прорекламуйте свою улюблену корисну звичку так, щоб вашим однокласникам теж захотілося мати таку звичку.

Наприклад:

- Я щодня вранці та увечері чищу зуби, тому жодного разу не довелося звертатися до стоматолога.
- Я захоплююся грою у футбол, тому маю кілька кубків за результативність у грі.
- Я ніколи не сутулюся, тому маю гарну поставу.
- Я завжди вчасно лягаю спати, тому постійно маю бадьорий настрій зранку.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Метод «Прес»

— Наведіть приклади корисних звичок.

Учитель роздає учням пам'ятки, у яких зазначено чотири етапи методу «Прес».

Я вважаю, що...

... тому що ...

..., наприклад, ...

Отже, ... таким чином ...

Гра «Мікрофон»

— Які звички обговорювали на уроці?

— Які важливі рішення ви ухвалили для себе щодо шкідливих звичок у своєму житті?

— Яка форма роботи на уроці вам найбільше сподобалась?

— Що б ви порадили одноліткам, які мають шкідливі звички?

— Послухайте мою пораду.

Поки ви ще невеличкі —
Виробляйте добрі звички,
Щоб здоров'я зберегти
І щасливими рости.

Є погані звички й гарні,
Хай погані йдуть від нас!
А хороші звички, славні,
Набувайте, в добрий час!

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 36. ВИГОТОВЛЕННЯ МАКЕТА ЗУБНОЇ ЩІТКИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із поняттям «макет»; навчити виготовляти макет зубної щітки; розширити знання дітей про зуби, їхнє значення для загального здоров'я; вчити правильно доглядати за зубами; розвивати охайність; виховувати навички особистої гігієни;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях, екологічна грамотність і здорове життя.

Обладнання: комп'ютер, відеоролик, папір, картон, ножиці, клей, фотографії.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: технологічна, соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна, математична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Станьте, діти, всі рівненько,
Щоб урок пройшов гарненько.
А тепер сідайте рівно

І працюйте всі активно.
Будьте уважними і терплячими,
І результат тоді побачимо.

2. Актуалізація опорних знань

На дошці — фотографії людей, які посміхаються.

- Чи подобаються вам ці фотографії?
- Чим саме?
- Чи хочете мати таку посмішку?
- Що для цього потрібно?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Відгадайте загадку.

- Повен хлівець білих овець. (*Зуби.*)
 - Щоб наші зуби були білими, нам потрібні... (*зубна паста та зубна щітка*).
 - Сьогодні ми пригадаємо правила чищення зубів та виготовимо із паперу зубну щітку.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Осмислення змісту й послідовності застосування способів виконання дій

Робота за підручником (с. 63)

1) *Відгадування загадки про зуби.*

2) *Читання з коментуванням.*

Учні читають текст про правила догляду за зубами, коментуючи зміст.

Технологія «Навчаючи — вчуся»

— Продовжимо нашу розмову про догляд за зубами.

Підготовлені учні ознайомлюють зі своєю інформацією однокласників і одержують інформацію від них.

— Відгадайте загадку.

- Кістяна спинка,
На черевці щетинка,

По брамі стрибала,
Всі крихти виганяла. (*Зубна щітка.*)

- Зубну щітку придумали ще первісні люди. Це була звичайна паличка з розжованим кінцем. Уже в Стародавньому Єгипті були палички-зубочистки, загострені з одного кінця і розпушені з іншого. Цією природною мітелкою терли зуби. Є й пам'ятник зубній щітці заввишки шість метрів. Він побудований у німецькому місті Крэфельд.

- Кожна людина повинна мати власну зубну щітку. Дітям слід придбати спеціальну, дитячу. Вона менша і зручніша. Лікарі вважають, що і для дорослих потрібно використовувати маленьку щіточку, що зможе дістатися найвіддаленіших зубів.. Уважають, що найкращою є щітка з увігнутою головкою по формі зубів. Але що можна зробити однією сухою щіткою? Що потрібно покласти на щіточку перед тим, як чистити зуби? (*Відповіді дітей.*)
- Дуже важливо для здоров'я дбати про свої зуби, а тому запам'ятайте такі правила догляду за ними.

Чисть зуби вранці та ввечері протягом 1–2 хвилин. Зубну щітку і пасту тобі допоможуть дібрати зубний лікар (*стоматолог*) та батьки.

Почистив зуби — прополощи рот теплою водою. Вимий зубну щітку водою з милом. Постав її щетиною догори.

Щоразу після їди прополіскуй рот теплою водою.

Кожні пів року відвідуй стоматолога.

Літературна хвилинка

Діти слухають аудіозапис вірша «Хвора киця» (<https://www.youtube.com/watch?v=0jygHxDHQpA>).

— Які поради дав лікар киці?

— Як ви доглядаєте за зубами?

Перегляд відеоролика

— Перегляньте відеоролик «Догляд за зубами» (<https://www.youtube.com/watch?v=A2Qcxfqw02I>).

Чи дотримуєте ви показаних правил?

Офтальмотренаж «Переглядалки»

Хто кого перегляне? Дивитися на сусіда і не кліпати якомога довше. Якщо кліпнув — заплющити очі та відпочити кілька секунд.

2. Організація самостійної практичної діяльності учнів

Підготовка робочих місць

— Перш ніж узятися за виготовлення виробу, варто підготувати все необхідне для роботи: папір, картон, ножиці, клей.

Вступний інструктаж

Повторення правил користування ножицями та клеєм.

Послідовність виконання роботи (підручник, с. 63)

1. Відміряйте від аркуша картону смужку завдовжки 15 см та завширшки 2 см. Виріжте смужку.
2. Повторіть дії. (*Вийде дві однакові смужки.*)
3. Із картону (*або паперу*) виріжте ще одну смужку завдовжки 3 см та завширшки 2 см.
4. Наріжте «щетину» завдовжки 1 см.
5. На край довшої смужки наклейте коротшу так, щоб «щетина» виходила за край ручки щітки.
6. Зі зворотного боку наклейте другу довшу смужку, щоб утворилася ручка щітки.

Самостійна робота учнів

— Користуючись малюнком у підручнику (с. 63), виготовте макет зубної щітки.

Словничок

Макет — це зменшена модель справжнього об'єкта.

Пальчикова гімнастика «Кулак — долоня ребро»

Стиснути пальці в кулак, простягнути руку долонею догори, поставити долоню на ребро. (*Повторити кілька разів.*)

3. Перенесення знань у змінені або нові ситуації

Підбиття підсумків практичної роботи

Презентація виробів.

Моделювання правил чищення зубів

— Розгляньте малюнок-схему в підручнику (с. 63).

— За поданою схемою змодельуйте правила чищення зубів.

Охочі демонструють правила чищення зубів, користуючись схемою у підручнику та плакатом.

Робота в групах. Складання інструкції «Бережіть зуби»

На основі вивченого, почутого учні у групах складають інструкцію, як берегти зуби.

1. Регулярно чистити зуби.
2. Не зловживати солодощами.
3. Не гризти твердих предметів.
4. Не їсти гарячого після холодного і навпаки.

Зачитування висновку в підручнику (с. 64)

Діти зачитують висновок, добираючи слова до рими.

Математична розминка

— Поміркуйте і розв'яжіть задачі (*підручник, с. 63*).

— Прочитайте рубрику «Чи знаєте ви?..», складіть задачі за її змістом.

Наприклад:

- У слона 6 зубів, а у собаки — 42. У скільки разів менше зубів у слона?
- У собаки 42 зуби, а у kota — 30. На скільки більше зубів у собаки?
- У свині — 44 зуби, а у собаки 42. У кого більше зубів і на скільки?

Хвилинка-цікавинка

Троє українців презентували та запускають масове виробництво одноразових зубних щіток з паперу.

Ідея виникла декілька років тому. Працювали довго, бо ні в кого з команди не було профільних знань, лише бажання поліпшити екологію.

Щетина виготовлена з нейлонових ниток, основа — з переробленого паперу, а покриття — з курудзяного крохмалю. Щітка з цих матеріалів не гнеться, не має жодного присмаку. І головне — швидко розкладається та не шкодить природі. Стартап увійшов у п'ятірку екоідей світу на міжнародному конкурсі в Німеччині.

Підраховували, що одна щітка коштуватиме три гривні. Про масове виробництво домовилися у Китаї, вже готуються укласти договір з великою корпорацією, що постачає одноразові щітки в сорок країн світу.

Творча вправа

I варіант. Намалювати фрукти, що зміцнюють зуби (*морква, яблуко...*).

II варіант. Намалювати їжу, що руйнує зуби (*цукерки, горіхи...*).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Прийом «Одним словом»

Учні за допомогою одного слова висловлюють свої враження від уроку.

Наприклад:

Сподобалося, цікаво, нудно, весело, складно тощо.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 37. ЩО ТАКЕ ЕКСПЕРИМЕНТ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** спонукати в дітей бажання самостійно досліджувати, вивчати властивості речовин; формувати вміння розуміти навчальні завдання та виконувати їх; продовжувати вчити дітей ставити запитання та отримувати на них відповіді; розвивати пізнавальний інтерес; виховувати навички позитивної соціальної поведінки, стриманість, інтерес до дослідницької діяльності;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях, екологічна грамотність і здорове життя.

Обладнання: дзеркало, стільці, цибуля, комп'ютер, відеоролик, вода, цукор, засіб для миття посуду, ножиці, піпетка, соломка, банка з водою, яйце, сіль.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Форма проведення: урок-дослідження.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна, інформатична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

- Як люди дізналися, що Земля кругла?
- Чому відбувається зміна дня і ночі?
- Чому птахи відлітають у теплі краї?
- Як люди дізнавалися відповіді на ці запитання?

3. Повідомлення теми та мети уроку

- У природі повсякчас відбуваються різноманітні зміни. Щоб зрозуміти їх, потрібно спостерігати, досліджувати, експериментувати.
- Сьогодні ми детальніше поговоримо про експеримент як спосіб пізнання природи.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

«Мозковий штурм»

- За малюнками (*підручник, с. 64*) дайте відповідь на запитання: навіщо людям знання про навколишній світ? (*Діти висловлюють свої міркування.*)

Робота за підручником (*с. 65*)

1) Вправа «Чарівне дзеркало».

- За допомогою дзеркала прочитайте слово. (*Експеримент.*)
- Що воно означає?

2) Словникова робота.

Діти зачитують і пояснюють значення слова «експеримент».

3) Технологія «Акваріум».

Учитель пропонує одній із груп сісти в центрі класу. Подає команду розпочати обговорення статті (*підручник, с. 65*) про проведення експериментів дослідниками.

Наприкінці обговорення учні мають дійти спільного рішення за 3–5 хв.

Учитель ставить класу запитання:

- Чи погоджуєтеся ви з думкою групи?

Вправа «Доповнення речення»

Учитель пропонує дітям закінчити речення.

- Учені проводять такі експерименти...
- Ми проводили такі експерименти...
- Мета наших експериментів...
- Спостереження відрізняється від експерименту тим, що...

Вправа «Міркуємо!». Робота в парах

— Відгадайте загадки (*підручник, с. 65*). Поміркуйте, що допомогло людині їх придумати: спостереження чи експеримент.

— Поділіться інформацією в парі.

Наприклад:

— До першої загадки відгадка — *лід*. Методом спостереження можна визначити, що лід прозорий. Щоб дізнатися, що лід не тоне і не горить, потрібно провести експеримент.

— До другої загадки відгадка — *бурулька*. Під час спостереження можна помітити, що бурулька тоне за сонячної погоди.

Релаксаційна вправа «Бурулька»

— Підведіться, заплющте очі, руки підніміть угору. Уявіть, що ви — бурулька. Напружте всі м'язи вашого тіла. Запам'ятайте це відчуття. Необхідно завмерти у цьому положенні на 1–2 хвилини. Потім уявіть, що під дією сонячного тепла ви починаєте поволі танути, розслаблюючи поступово кисті рук, потім — м'язи плечей, шиї, корпусу, ніг тощо. Запам'ятайте свої відчуття у стані розслаблення. Виконуйте вправу доти, доки не досягнете оптимального емоційного стану.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Практична робота

— Пропоную вам побути у ролі дослідників і провести кілька нескладних експериментів.

Тема 1. «Я і природа»

Мета: продемонструвати значення зору та функцій очей.

- Експеримент № 1.

Матеріал: два ряди стільців (*або інших предметів*).

Запропонувати дітям щільно затулити очі долонями й спробувати пройти поміж двох рядів стільців. Чи легко це зробити? Потім пройти з розплющеними очима. Чи є різниця?

Висновок. Із заплющеними очима важко орієнтуватися у просторі.

- Експеримент № 2.

Матеріал: цибуля.

Піднести розрізану цибулину до очей. Що відбувається з ними?

Висновок. Крапельки цибулевого соку подразнюють слизову оболонку очей. Захищаючи око, повіки швидко кліпають, а сльози очищають очі. Так очі захищаються від зовнішнього впливу.

- Експеримент № 3.

Запропонувати дітям уважно розглянути очі дитини, яка сидить навпроти. Зненацька легенько плеснути в долоні перед її очима. Що вона зробила відразу? (*Заплющила очі.*)

Висновок. Ми переконалися, що організм має захисну реакцію. Очі слід берегти. Адже саме завдяки зору ми дізнаємося про світ навколо нас.

Тема 2. Веселка з мильної бульбашки

- Експеримент № 4.

Матеріали: вода, цукор, засіб для миття посуду, ножиці, піпетка, соломка.

— Налийте у склянку води. Додайте 1 столову ложку цукру та 2 столові ложки засобу для миття посуду. (*Для найкращого ефекту можна накрити рідину поліетиленом і дати настоятися їй 24 години.*) Переріжте піпетку навпіл.

— Зверніть увагу! Поверхня, на якій ви будете працювати, повинна бути чистою і рівною. Намочіть пальці в рідині та розітріть робочу поверхню. Занурте кінець піпетки у мильну рідину, надуйте напівсферу бульбашки на зволожувальній поверхні. Соломку занурте знову в розчин, спробуйте ввійти всередину першої бульбашки і надуть нову. Не поспішайте і намагайтеся видувати бульбашки всередині інших. У вас поступово утворюватиметься мильна сфера.

Висновок. «Цукрова» бульбашка буде триматися на поверхні довго через те, що на ній немає бруду.

Експеримент можна переглянути за посиланням: (<http://sts.sumy.ua/society/eksperimenti-dlya-ditej-z-vodoyu-prosto-i-tsikavo.html>)

Гра «Веселка»

Діти утворюють коло, в центрі якого — ведучий. Він називає різні кольори веселки. Кожна дитина повинна знайти названий колір (*наприклад, на своєму одязі або на предметах, що поруч.*) Дитина, яка не виконала завдання, стає ведучим.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Перегляд відеоролика

Діти переглядають відеоролик «Три експерименти з водою» (<https://www.youtube.com/watch?v=FAVxRzeZiZY>), роблять висновки.

1) Експеримент «Дзеркальний ефект».

Висновок. Вода дає дзеркальне відображення.

2) Експеримент «Мікс: олія, барвники, вода».

Висновок. В олії кольори барвників не змішуються, навіть коли перемішати. Доливши води, можемо спостерігати, як краплі фарби опадають у воду і вже там змішуються.

3) Експеримент «Торнадо у банці».

Висновок. У закритій банці мийний засіб, взаємодіючи з водою, утворює «торнадо».

Експеримент «Чому це так?»

— Візьміть півлітрову банку з водою і сире куряче яйце. Покладіть його у воду.

— Що сталося з яйцем? (*Яйце потоне, бо воно важке.*)

— Додайте у воду 2 столові ложки солі, розмішайте і знову опустіть туди яйце.

— Що сталося з яйцем? Чому? (*Воно виплило на поверхню води.*)

Висновок. Змінилася щільність води, тому яйце виштовхнуло назовні. Отже, чим більше солі, тим більша щільність води і тим складніше потонути.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Робота у Щоденнику вражень

— Намалюйте або запишіть те, що найбільше сподобалося під час вивчення цієї теми, що найбільше зацікавило.

(*Деякі учні, за бажанням, демонструють те, що вони намалювали/написали.*)

Вправа «Одне речення»

Учні по черзі одним реченням підсумовують роботу на уроці.

Домашнє завдання

— Проведіть удома з дорослими експерименти.

I група. Тварини

Мета: з'ясувати дію органів чуття тварин.

Матеріал: різні види корму (*залежно від того, яка тварина задіяна в експерименті*).

Розкласти перед кішкою (*чи іншою твариною*) закриті пакетики з рибою, м'ясом, печивом, морквою. Спостерігати, до якого з них вона підійде. Пошепки покликати тварину. Спостерігати за її діями.

II група. «Рослини»

Мета: показати значення води для росту рослин.

Матеріал: дві прозорі банки (*з водою та без води*), дві однакові цибулини.

Довготривале спостереження за змінами, що відбуваються з цибулинами у банках. Перевірити, чи потрібна для росту рослин вода.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 38. «КРОКИ» ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з «кроками» для проведення експерименту; закріпити правила безпеки під час досліджень; розвивати спостережливість, бажання експериментувати; виховувати інтерес до дослідницької діяльності;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях, екологічна грамотність і здорове життя.

Обладнання: склянки, вода, голки, цигарковий папір, пластилін, желатинові рибки.

Тип уроку: урок формування вмій і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання

Охочі презентують проведені разом з дорослими вдома експерименти.

Зворотний зв'язок

- Що таке експеримент?
- Які експерименти ви вже проводили?
- Чи безпечно самостійно проводити експерименти?
- Яких правил безпеки слід дотримувати?
- Чи запам'ятали ви послідовність роботи під час проведення експериментів?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні ми продовжимо свою дослідницьку роботу. Ознайомимося із «кроками» для проведення експерименту.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Правила безпеки під час проведення експериментів

Перш ніж починати будь-який експеримент, потрібно забезпечити техніку безпеки й обговорити правила безпеки з дітьми.

Заходи безпеки залежать від виду експерименту, але існують загальні правила для всіх.

- Перед проведенням експерименту потрібно уважно прочитати його опис, точно дотримувати інструкції.
- Робоче місце повинно бути добре освітлене і вільне від сторонніх предметів.
- Слід обережно поводитися із відкритим вогнем і гарячими предметами.
- Бути обережними з ножицями та іншими гострими предметами.
- Для проведення дослідів має бути окремий посуд.
- Не можна нахилятися над посудом, у якому відбувається реакція.
- Потрібно берегти шкіру та слизові від потрапляння на їхню поверхню крупинок і бризок.
- Після проведення експерименту необхідно прибрати робоче місце, вимити посуд і руки. За потреби провітрити кімнату.
- Використані розчини слід акуратно вилити в раковину, попередньо відкривши кран з холодною водою (*щоб вода розбавляла розчин*).
- Експерименти слід проводити разом з дорослими!

Робота за підручником (с. 66)

— Ознайомтеся з «кроками», що потрібно зробити для проведення експерименту.

1. Мета.
2. Гіпотеза.
3. Ресурси.
4. План.
5. Експеримент.
6. Фіксування результатів.
7. Висновки.

— Як ви розумієте кожен крок?

Висунення гіпотези. Робота в групах

— Висуньте гіпотезу про те, що станеться із Землею, якщо:

- вона буде ближче до Сонця (*I група*);
- далі від Сонця (*II група*);
- Сонце згасне (*III група*).

Учні обговорюють свої гіпотези у групах, користуючись пам'яткою.

Гіпотеза

Передбачаємо...

Припустимо...

Що буде, коли...

Можливо...

I група. Сонце дає нашій планеті світло і тепло. Передбачаємо, якщо Земля буде ближче до Сонця, то воно світитиме ще яскравіше, підвищиться температура повітря, життя на Землі зникне.

II група. Припустимо, Земля буде далі від Сонця. Тоді наша планета не отримає необхідну кількість тепла. Все живе загине, настане вічна мерзлота.

III група. Можливо, Сонце згасне. Наша планета порине у темноту і холод. Життя на Землі зникне.

Вправа «Міркуємо!»

— Розгляньте фото кульбаби (*підручник, с. 67*). Висуньте припущення, що відбудеться з «парашутиком» кульбаби далі.

Припущення. Можливо, вітер віднесе «парашутики» далеко від рослини.

Припустимо, буде безвітряна погода і «парашутики» обсипляться на землю.

Дихальна вправа «Повітряна кулька»

Усі пальчики обох рук складені в «пучку» й дотикаються кінчиками. У цьому положенні діти дують на пальчики, вони набувають форми кульки. Повітря «виходить», і пальчики набувають вихідного положення.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Робота за підручником (с. 67)

1) Обговорення у загальному колі.

— Де вчені проводять дослідження?

— Яких правил безпеки потрібно дотримувати у науковій лабораторії?

— Що може статися, якщо їх не виконувати?

— Чи є навчальні лабораторії у вашій школі?

— Чи можна у них проводити дослідження?

2) Вправа «Помічники дослідника».

— Розгляньте малюнок (*підручник, с. 67*). Припустіть, що можна дослідити за допомогою цих пристроїв?

Дослідницька робота

- Експеримент № 1. Голка на воді.

Припущення. Голка, намащена жиром, також потоне.

Налийте воду в дві однакові тонкі склянки. У кожен обережно покладіть по маленькому клаптику цигаркового паперу. На один клаптик покладіть не дуже товсту швацьку голку, на другий — обережно опустіть таку саму голку, обмащену жиром. Що станеться з голками?

Висновок. Через деякий час папірці намокнуть і підуть на дно. Одна голка потоне, а змащена жиром лежатиме на поверхні води. Голки зроблені зі сталі важать значно більше, ніж відповідно до

їхнього об'єму вода. Тому обидві вони мусять тонути. Так і буде, якщо сухі голки обережно покласти на поверхню води. Оболонка з жиру не дає можливості голці потонути. Жир відштовхує від неї воду. Правильніше було б сказати, що голка не плаває у воді, а лежить на її поверхні.

- Експеримент № 2. Пластиліновий човник на воді.

Припущення. Кулька і човник з пластиліну у воді не потонуть.

— Зліпіть кульку з пластиліну. Налийте воду в склянку і покладіть туди кульку. Чи плаває вона? (*Кулька потонула.*)

— Зліпіть з пластиліну човник з високими бортами. Чи плаває зараз пластилін? (*Так.*)

Висновок. Човник займає більше місця, ніж кулька, тому він більше витісняє води. Вода так сильно тисне на човник, що утримує його на поверхні.

Довідка

Металеві човни дуже важкі. Вони мають таку форму, яка виштовхує багато води. Вода тисне на корабель із силою, достатньою, щоб він не потонув.

Пальчикова гімнастика «Човен»

По річці пливе човен,
Він дітлахами повен.

(*Обидві долони поставлені на ребро і складені «ковшем», великі пальці притиснуті до долонь.*)

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Експеримент. Желатинова рибка

Матеріали: желатинова рибка.

Учитель задалегідь готує желатинову рибку. (*Розчиніть желатин у теплій воді та вилийте отриману рідину тонким шаром на поліетиленовий пакет, поставте отриману масу в прохолодне місце до повного охолодження, виріжте з неї форму у вигляді рибки.*)

— Покладіть «рибку» на холодну поверхню, а згодом подихайте на одну з її сторін. Після проведених дій рибка «оживе». (*Діти озвучують свої гіпотези.*)

Висновок. Це спричинено тим, що під час нагрівання желатин розширюється, а нижня сторона, що лежала на холоді, залишається без змін. За рахунок зміни температури навколишнього повітря рибка починає згинатися в одну сторону, немов оживати.

Вправа «Фантастичне використання»

Завдання. Назви свій улюблений предмет. Як ти його використовуєш?

Пофантазуй і знайди нові застосування улюбленця.

Учні по черзі розповідають свої фантастичні історії.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Рефлексія. Метод «п'яти пальців»

Учні підсумовують вивчене на уроці за п'ятьма напрямками.

М — мізинець — знання. Які знання я сьогодні здобув(ла)?

Б — безіменний — мета. Чого я сьогодні досяг(ла)?

С — середній — настрої. Який сьогодні був у мене настрої?

В — вказівний — допомога іншим. Чим я сьогодні допоміг (*допомогла*) іншим?

В — великий — здоров'я. Що я зробив(ла) для свого здоров'я?

Домашнє завдання

— Проведіть експеримент «Малюнки сонця».

Покладіть на добре освітлене підвіконня аркуш чорного паперу. Викладіть на нього геометричні фігурки. Через деякий час фігурки заберіть. Чи зміниться щось на чорному аркуші?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 39. ДОСЛІДЖЕННЯ «ЧИ ПОГЛИНАЮТЬ РОСЛИНИ ВОДУ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** формувати елементарні знання про умови росту та розвитку рослин; розвивати вміння спостерігати, встановлювати взаємозв'язки між об'єктами живої та неживої природи; виховувати ціннісне ставлення до природи, бажання вивчати її;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях, екологічна грамотність і здорове життя.

Обладнання: чотири білі квітки хризантеми, прозорі окуляри, вода, харчові барвники, банка з водою, грудка землі, апельсин, аркуш білого паперу, прозорий скотч, поліетиленовий пакет (на 4 літри), глечик з водою (1 літр), ножиці.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Форма проведення: урок-дослідження.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Усміхніться всім навколо:
Небу, сонцю, квітам, людям.
І тоді обов'язково
День для вас веселим буде!

2. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання

Охочі презентують проведений удома експеримент.

(Висновок. На місці предметів залишаються їхні відбитки. Папір під дією яскравого сонця вигорає, а під фігурками залишається чорним.)

«Асоціативний куц»

— З чим асоціюєте слово *вода*?

Учні по черзі записують на дошці слова-асоціації.

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні у нашій дослідницькій лабораторії ми дізнаємося нове про рослини, їхню життєдіяльність.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Інформаційне повідомлення

— Водний режим рослини складається з таких процесів:

- поглинання води рослиною;
 - переміщення води по рослині;
 - виділення води рослиною;
 - засвоєння води рослиною.
- За нестачі води у рослини порушується обмін речовин.

Функції води в організмі рослини:

- Вода забезпечує потік поживних і мінеральних речовин.
- Проростання насіння залежить від наявності води.
- Вода бере участь у процесі фотосинтезу.

- Водні розчини, що наповнюють клітини, забезпечують рослині пружність, таким чином рослина зберігає свою форму.
- Отже, пропоную перевірити цю інформацію, провівши експеримент.

Експеримент «Чи поглинають рослини воду»

— Використовуючи «кроки» для проведення експерименту (*форзац 2*), дослідіть у групі, чи поглинають рослини воду. Чи потрібна рослинам вода?

Матеріали: чотири білі квітки хризантеми, прозорі окуляри, вода, харчові барвники.

1. У кожну із чотирьох склянок налейте води до половини об'єму.
2. Додайте до кожної склянки харчовий барвник іншого кольору та занурте у воду стебла хризантеми.
3. Спостерігайте зміни з плином часу! Зробіть висновок.

(Результат можна перевірити наступного уроку, або учитель може заздалегідь підготувати квіти, щоб учні зробили висновок.)

Висновок. Рослини поглинають воду. Ми в цьому переконалися, коли білі квіти хризантеми забарвилися у різні кольори, поглинаючи воду з барвниками.

Довідка

Зазвичай рослина поглинає воду своєю кореневою системою з ґрунту. У цьому беруть участь кореневі волоски.

Листя ж, крізь пори, випаровує воду. Сенс поглинання надлишків води, щоб потім її випарувати, здебільшого зводиться до того, що потік води забезпечує перенесення речовин по тілу рослини.

Якщо випаровування води рослиною перевищує надходження води, то у рослини спостерігається в'янення. Так нерідко буває вдень, коли спекотно. Вночі рослина поповнює нестачу водних запасів, адже випаровування в цей час доби значно знижене.

Дихальна вправа «Як носять воду?»

— Раніше, коли на все село була одна криниця, дівчата мали носити воду у відрах. Вони висіли з двох боків на коромислах, що носили на плечах. Уявіть, що ви несете саме так воду. Ходіть з палицею на плечах, розправивши плечі та випрямивши спину. Будьте дуже уважними, не розлийте воду!

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Дослідницька робота

- Експеримент № 1. Чи дихають рослини.

Припущення. Корені рослин не дихають під землею, адже там немає повітря.

Грудочку твердої землі вкинути у банку з водою. Спостерігати появу бульбашок.

— Звідки вони взялися? (*Із землі.*)

Висновок. Корені рослин дихають, адже у ґрунті є повітря.

— Рослини, як і всі живі істоти, дихають повітрям. Якщо ґрунт твердий, то в ньому мало повітря, кореням майже нічим дихати. Необхідно рятувати рослину від загибелі, розпушуючи землю.

- Експеримент № 2. Поплавок з апельсина.

Припущення. Апельсин тоне у воді.

— Візьміть звичайний апельсин і занурте його у воду. Виміряйте рівень, на якому він буде триматися на воді. Вийнявши фрукт, почистіть його від шкірки і покладіть назад на поверхню води. Що з ним сталося?

Висновок. Почищений апельсин потонує. Цілий апельсин тримається на воді.

Пояснюється це тим, що у шкірці є маленькі отвори з повітрям, що тримають апельсин на плаву. Без них фрукт тоне.

Робота за підручником (с. 68)

Учні зачитують висновок про експеримент як один зі способів дослідження природи.

Гра «Листячко, квіти, плоди»

Мета: учити дітей активно використовувати знання про рослини; виховувати такі якості, як взаємодопомога, доброзичливість, витримку (*щоб не зривали незрілі плоди*).

Матеріал: вирізані та наклеєні на фланель чи замшевий папір листя, плоди, квіти.

Ігрове завдання: виростити плоди або квітку.

Правила гри: добирати плоди до листя, квіток або навпаки.

Варіант I. На демонстраційній дошці викладіть дві гілки: на одній плоди, квіти і листя однієї рослини, а на іншій — плоди і листя різних рослин, наприклад, листя агрусу та плоди вишні. Чи дозріють ці плоди, розквітнуть квіти і навпаки?

Охочі виправляють помилку — до листків добирають потрібні плоди, квіти.

Варіант II. На гілці з листям є різні плоди, квіти. Лише одні з них розміщені правильно.

Завдання. Замінити помилково вирощені плоди, квіти правильними.

Рухлива гра «Перенеси квіти»

Мета: удосконалювати вміння ходити в одному напрямку; учити переходити від ходьби до бігу.

Дітям дають завдання перенести по одній квітці на відстань 3–4 м. Щоразу можна брати із собою лише одну квітку. Учитель пояснює гравцям, що з квіткою можна тільки йти, без квітки — бігти.

(Перед початком гри кожній дитині слід показати місце, куди потрібно перенести квітку.)

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Творчий експеримент. Чому кактуси не висихають у пустелі?

Матеріали: аркуш білого паперу, прозорий скотч, поліетиленовий пакет (на 4 літри), глечик з водою (1 літр), ножиці.

- Складіть аркуш паперу, як віяло. Складка віяла повинна бути близько 2,5 см завширшки.
- З'єднайте кінці віяла так, щоб утворився циліндр. Скріпіть кінці скотчем.
- Покладіть у циліндр поліетиленовий пакет. Загніть відкритий кінець пакета зовні.
- Стисніть свій циліндр так, щоб він став вузьким. Поставте його на стіл відкритою стороною пакета угору.
- Налийте в пакет води.
- Повільно налийте у циліндр воду.
- Спостерігайте за циліндром, після того, як наллете води.

Висновок. Поверхня кактусів виглядає так само, як цей циліндр. Це дає їм змогу поглинати воду під час дощових періодів, як наш циліндр. Потім, коли дощів немає, кактус використовує цю воду.

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

Діти читають про запропонований експеримент (*підручник, с. 68*).

(Можна провести його у класі або вдома разом з дорослими.)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Технологія «Ромашка Блума»

«Ромашка Блума» — квітка з шести пелюсток — шість типів запитань.

Перша пелюстка (проста). Як ми дізналися, чи поглинають рослини воду?

Друга пелюстка (уточнювальна). Чи допоміг експеримент отримати відповідь на завдання уроку?

Третя пелюстка (пояснювальна). Чому потрібно поливати рослини?

Четверта пелюстка (творча). Чи хотіли б ви придумати свій експеримент?

П'ята пелюстка (оцінювальна). Чи добре, що люди проводять експерименти?

Шоста пелюстка (практична). Які ще експерименти можна провести з рослинами?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 40. ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБНИЙ ПЛАН ДІЙ. АЛГОРИТМ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із поняттями «план дій», «алгоритм»; повторити види речень за метою висловлювання; учити складати алгоритм; розвивати логічне мислення, увагу; виховувати дисциплінованість;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності.

Обладнання: малюнки, мнемотаблиці.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

— Чим схожі та чим відрізняються ці речення?

Петрик любить читати.

Петрику, ти любиш читати?

Петрику, читай!

— Останнє речення є спонукальним.

Пропоную утворити коло і звернутися одне до одного, використовуючи спонукальне речення.

Наприклад:

Передай другові посмішку.

Підійди до вищого за тебе зростом.

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні повторимо, коли ми вживаємо спонукальні речення, ознайомимося із поняттям «алгоритм».

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за малюнками

— Озвучте команди, що виконують люди. Наведені команди спонукають до дії. Назвіть ці дії.

- Малюнки у підручнику (с. 69).
- Сюжетні малюнки.

Словничок

— Повторіть, яке речення називають спонукальним (*підручник, с. 69*).

— Наведіть приклади речень, що містять наказ, вимогу, заклик, прохання тощо.

Висновок. Усі команди є спонукальними реченнями.

Робота в групі. Вправа «Міркуємо!»

— У групі виберіть з-поміж поданих речень ті, що є командами (*підручник, с. 69*).

— Для кого їх призначено? Хто їх віддає?

Вправа «Якщо ..., то ..., інакше ...».

Наприклад:

- ЯКЩО хочеш їсти, ТО приготуй канапку, ІНАКШЕ будеш голодний.
- ЯКЩО хочеш іти гуляти, ТО склади свої речі, ІНАКШЕ прогулянку доведеться відкласти.
- ЯКЩО уроки вивчені, ТО йди гуляти, ІНАКШЕ вчи уроки.

Графічний диктант

— На аркуші у клітинку виконайте такі команди ... (*підручник, с. 70, учитель диктує завдання*).

— Яку геометричну фігуру ви накреслили? (*Прямокутник*.)

Творче завдання

— Припустіть, що ви поміняли місцями команди. Чи вийде у вас така сама команда? Які варіанти можливі. Змоделуйте у зошиті.

Висновок. Ви щойно виконали заданий алгоритм, а потім змінили його. У житті ми часто виконуємо певні алгоритми дій.

Пальчикова гімнастика «Місток»

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Словникова робота

Алгоритм — набір інструкцій, які описують порядок дій виконавця, аби досягти результату.

— Прочитайте у підручнику (с. 70) пояснення слова «алгоритм».

Робота в парах

— Поміркуйте в парі. Що у природі відбувається у певній послідовності? (*Малюнки, підручник, с. 70*).

— Доповніть власними прикладами.

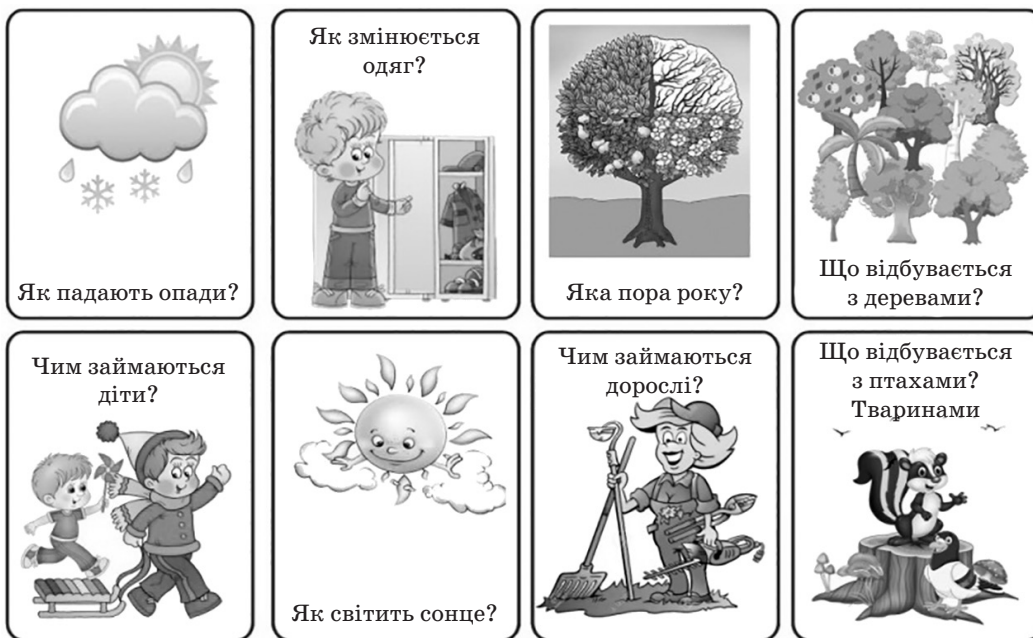
Вправа «Складаємо алгоритм»

- Алгоритм «Посади дерево».

— Перегляньмо приклад алгоритму.

- 1) Виколай ямку.
- 2) Поклади у ямку добрива.
- 3) Полий водою.
- 4) Опустив в ямку коріння рослини.
- 5) Засип землю ямку.
- 6) Полий водою.

- Алгоритм складання розповіді «Пори року» (*за мнемотаблицею*).

Охочі складають розповідь, використовуючи алгоритм.

Рухлива гра «Чотири стихії»

За сигналом («Вода!», «Земля!», «Повітря!», «Сонце!») діти виконують різні рухи.

«Вода!» — знаходять свою пару.

«Земля!» — присідають.

«Повітря!» — піднімають руки вгору і кружляють.

«Сонце!» — утворюють коло.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Блок-схема

- Алгоритм може бути не тільки у вигляді плану дій, але й у вигляді блок-схеми.
- Складіть алгоритм переходу вулиці на пішохідному переході без світлофора.

Музична хвилинка

- Пригадайте та проспівайте розспівку, що є алгоритмом переходу дороги.

Дуже-дуже обережно
Через вулицю іди:

Глянь наліво, глянь — направо,
Пам'ятай про це завжди.

Гра «Допоможи Півникові»

— Ось ми завітали в гості до героя казки. Погляньте на малюнок — здогадались, як називається казка? («Колосок».)

— Пригадаймо: наприкінці казки працюючий Півник напик смачних пиріжків. Але сьогодні він не зміг упоратися із цим завданням, бо не знає, з якої дії почати роботу, адже всі вони переплуталися. Допоможімо Півникові! Наше завдання: відтворити події казки, розставивши за порядком команди.

Відповідь:

1. Знайти колосок.
2. Обмолотити.
3. Намолотити борошна.
4. Замісити тісто.
5. Витопити піч.
6. Спекти пиріжків.

— Ми допомогли Півникові встановити команди відповідно до порядку їхнього виконання, тобто відновили послідовність команд. Тепер Півник знає, яку команду за якою потрібно виконувати, щоб отримати результат — напекти пиріжків.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Бліцопитування

Перший учень ставить коротке питання другому. Другий — третьому, і так до останнього учня. Час на відповідь — кілька секунд.

Сенкан

Алгоритм.

Чіткий, правильний.

Допомагає, впорядковує, вибудовує.

Ми користуємося алгоритмами у повсякденному житті.

Інструкція.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 41. АЛГОРИТМ ПРОВЕДЕННЯ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** закріплювати вміння складати алгоритм та користуватися ним; розвивати увагу, спостережливість, мислення, уміння працювати за планом; виховувати дисциплінованість, наполегливість;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: куб, пам'ятки, картки, мотузки, іграшки, обручі.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна, математична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

Метод «Кубування»

Завітав сьогодні в клас
Знову на урок до нас
Кубик, діти, не простий,

Кубик, діти, чарівний.
Він доріжку прокладає
І знання перевіряє.

Завдання написані на гранях куба.

1-ша грань. Які речення бувають за метою висловлювання?

2-га грань. Які речення ми можемо називати командами?

3-тя грань. Як називають того, хто виконує команди?

Назвіть вимоги до команд.

4-та грань. Що таке команда?

5-та грань. Хто такий виконавець?

Що таке «система команд виконавця?»

6-та грань. Наведи приклад команди.

Хто може бути виконавцем?

Висновок. Отже, ми пригадали, що команда — це речення, що спонукає до дії. Це — чіткий і короткий наказ.

— З яким ще поняттям ми ознайомилися попереднього уроку? (*Алгоритм.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Як ви вважаєте, якою буде тема нашого уроку? Чому?

— Сьогодні ми продовжимо вивчення алгоритмів. Навчимося обирати правильний алгоритм для проведення спостереження.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 71)

1) Дослідження-пошук.

— Яку дію виконують першою у виразах з дужками?

— Чи зміниться результат, якщо дії виконати не за правилом?

— Переконайтеся за допомогою обчислень.

$$\begin{array}{r} 2 \qquad 1 \\ 20 - (10 + 5) = 5 \end{array} \qquad \begin{array}{r} 1 \qquad 2 \\ 20 + (10 - 5) = 25 \end{array}$$
$$\begin{array}{r} 1 \qquad 2 \\ \underline{20 - (10 + 5) = 15} \end{array} \qquad \begin{array}{r} 2 \qquad 1 \\ 20 + (10 - 5) = 25 \end{array}$$

2) *Робота в групах.*

— Чи важливий порядок команд в алгоритмі? Доведіть свою думку в групі.

3) *Вправа «Впізнай знак».*

— Розгляньте малюнки. Який умовний знак зображено на кнопках пристроїв для вмикання?

4) *Вправа «Перевіряємо себе!». Робота в групах.*

— Оберіть у групі правильний алгоритм (*послідовність дій*) для проведення спостереження.

— Хто з учнів помилився? Поясніть.

Учні читають послідовність дій хлопчика і дівчинки, визначають, хто помилився.

Звіт груп.

Висновок. У хлопчика складено правильний алгоритм. Він точно визначив послідовність дій.

Складання алгоритму спостережень

— Учні об'єднуються у дві групи, складають алгоритм спостережень за:

I група — рослинами;

II група — тваринами.

Алгоритм проведення спостереження за рослинами

- Назва (*цікаві відомості, пов'язані з назвою*);
- класифікація (*дерево, кущ, трав'яниста рослина*);
- зовнішній вигляд, частини, призначення;
- умови, необхідні для росту, та розвитку;
- середовище життєдіяльності;
- значення у житті людини;
- правила поведінки у природі.

Алгоритм проведення спостереження за живими істотами

- назва (*цікаві відомості, пов'язані з назвою*);
- зовнішній вигляд, особливості;
- класифікація (*комахи, риби, птахи, тварини*);
- засіб пересування;
- їжа;
- середовище життєдіяльності;
- взаємозв'язок у природі;
- значення у житті людини;
- правила поведінки у природі.

Рухлива гра «Лебідь, рак і щука»

Два кінці мотузки прив'язують до поясів двох дітей, які стоять спинами одне до одного. Перед кожним на деякій відстані лежить іграшка, що гравці мають дістати, перетягнувши суперника на свою територію.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Робота за підручником (с. 72)

Технологія «Акваріум»

Групи по черзі, а потім увесь клас, обговорюють, які команди виконують зображені пристрої, хто подає їм команди.

Наприкінці обговорення учні мають дійти спільного рішення за 3–5 хв.

Учитель ставить класу запитання:

— Чи погоджуєтесь ви з думкою групи?

Завдання на вибір. Робота в групах

— Складіть на вибір алгоритм:

- поливання кімнатних рослин у класі;
- роботи з будь-яким пристроєм.

Висновок. У повсякденному житті ми користуємося алгоритмами: плануємо справи, вибудовуємо послідовності своїх дій. Пристрої також уміють виконувати команди та алгоритми.

Гра «Кішка і кошенята»

Діти об'єднуються у дві групи — «кішки» та «кошенята».

«Кішки» сидять перед обручем. «Кошенята» по чергово пролазять крізь обруч і стрибають на обох ногах. За сигналом учителя «кішки» починають «нявкати» і «кошенята» повертаються на свої місця.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Вправа «Знайди помилку»

Учитель дає завдання групам: знайти помилку в алгоритмі.

I група. Алгоритм наповнення відра водою

1. Візьми відро.
2. Постав під кран з водою.
3. Чекай, поки відро наповниться.
4. Відкрий кран.
5. Закрий кран.

II група. Алгоритм відмикання дверей

1. Встав ключ у замок.
2. Поверни.
3. Відчини двері.
4. Зайди до квартири.
5. Зачини двері.
6. Поклади ключ на полицю.

III група. Алгоритм висаджування кімнатної рослини

1. Візьми вазон.
2. Постав у вазон пагін квітки.
3. Насип пів вазона ґрунту.
4. Полий квітку.
5. Досип ґрунт.

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

Діти читають та коментують текст про навігатор.

Фантастичне перетворення «Я — навігатор»

Охочі, виконуючи роль навігатора, коментують свій шлях від школи додому.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Не хочу хвалитися, але я...»

Кожен учень доповнює фразу «Не хочу хвалитися, але я...» словами, що стосуються теми уроку. (Наприклад: *дізнався (дізналася), що таке алгоритм, що таке план дій, навчився/навчилася дотримувати алгоритму, вмію сам/сама складати алгоритм тощо.*)

Вправа «Резюме»

Учитель пропонує учням підбити підсумки своєї діяльності на уроці, створивши резюме з використанням ключових фраз.

- Під час уроку мені вдалося...
- Найважливішим завданням для мене стало...
- Під час роботи в мене виникли почуття...
- Мене зацікавили питання...
- Мені забракло таких знань та вмінь...
- У цих питаннях я б хотів (*хотіла*) розібратися докладніше...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 42. ЯКІ В ОСЕНІ ОЗНАКИ. ЯКІ ОСІННІ МІСЯЦІ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширити та збагатити знання учнів про характерні ознаки осені; закріпити назви осінніх місяців; розвивати увагу, спостережливість, інтерес до довкілля; виховувати любов та дбайливе ставлення до природи;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: осінній пейзаж, ілюстрації, картки зі складами, сигнальні картки, LEGO, картки з малюнками, комп'ютер, відеоролики, папір, кольорові олівці.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

Робота за картиною

Учитель демонструє учням осінній пейзаж.

— Погляньте, яка гарна картина. Хто цей художник? (*Осінь.*)

— Чому ви вважаєте, що це — осінь? Я вважаю, що це — зима.

— Якщо ви не згодні зі мною, то доведіть, що цю картину намалювала саме осінь.

(*Діти описують картину.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Ви вже назвали деякі ознаки осені. Продовжимо нашу розмову, аби більше дізнатися про зміни, що відбуваються восени.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 73)

— Відгадайте загадку. За якими ознаками ви впізнали пору року?

Метод «Знаємо — хочемо дізнатися — дізналися»

Учитель з'ясовує в учнів, що вони знають про ознаки осені та що хотіли б ще дізнатися. Потім учитель креслить таблицю на дошці, записує відомості та запитання.

Знаємо	Хочемо дізнатися	Дізналися
<ul style="list-style-type: none">• Осінь — пора року після літа.• Стає холодно.• Жовтіє, опадає листя.• Часто дощить.• Птахи відлітають у теплі краї.	<ul style="list-style-type: none">• Які ще є ознаки осені?• Які є осінні явища природи?	<ul style="list-style-type: none">• 23 вересня — день осіннього рівнодення.• Восени ночі стають довшими.• Осінні явища природи: дощ, туман, листопад, іній.• Іній — дрібні кришталіки льоду.

(*Графу «Дізналися» учитель разом з учнями заповнює наприкінці уроку.*)

Продовження роботи за підручником (с. 73)

Метод «Спрямоване читання»

Перед читанням учитель ставить запитання, на які учні знаходять відповіді у тексті.

— Якими були день і ніч улітку?

— Що відбувається 23 вересня?

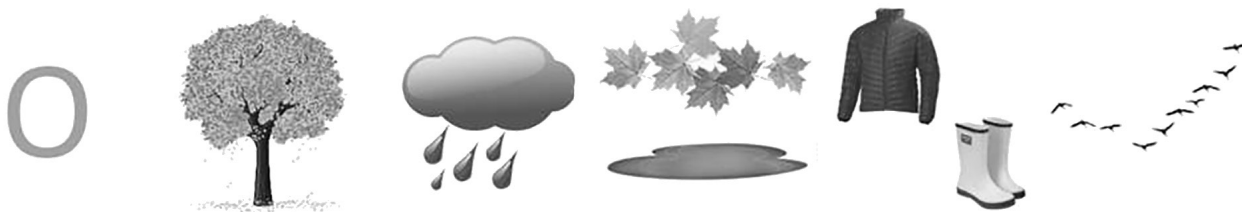
— Як називають цей день? (*День осіннього рівнодення.*)

— Якими стають день і ніч?

— Чому Сонце слабше нагріває Землю?

Робота за мнемотаблицею

— Складіть розповідь про ознаки осені, скориставшись таблицею.

Слухання та аналіз казки

Учитель читає скорочений варіант казки В. Сухомлинського «Як починається осінь», демонструє дітям ілюстрації до твору.

В Осені коси завітчані пшеничними колосками й червоними ягідками калини. Ходить вона лугами, берегами. Де зітхне — там холодом війне.

Любить Осінь ночами сидіти на березі ставка. А вранці над водою підіймається сивий туман і довго не розходиться. Оце й починається Осінь.

Бояться її пташки. Як тільки побачать її ластівки, злітаються і про щось тривожно радяться. А журавлі піднімаються високо в небо й тривожно курличуть.

Любить Осінь заходити у садки. Доторкнеться до яблуні — яблука жовтіють. А дятли радіють, зустрівшись із Осінню: голосно кричать, перелітають із місця на місце, шукають поживи на деревах.

Сьогодні теплий, сонячний день. Низько стоїть сонце — світить, але не дуже гріє.

Запитання для обговорення

- Про яку пору року ця казка?
- Що можна побачити осіннім ранком над водою ставка, річки?
- Як поведуться на початку осені птахи: ластівки, журавлі, дятли?
- Що робить осінь у садках?
- Яка погода? Які дні починають осінь? Як світить сонечко на початку осінньої пори?

Фізкультхвилинка

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Мовна вправа «Загублені склади»

На партах учнів — картки зі складами. *Завдання:* назвати слово-ознаку про осінь на заданий склад.

Наприклад:

СО — сонячна, ДО — дощова, ТЕ — тепла, РА — рання, ЗО — золота, БА — барвіста, ЩЕ — щедра, ХО — холодна, ЧА — чарівна, НЕ — незрівнянна тощо.

Гра «Так чи не так?»

Учитель зачитує твердження, учні сигналізують відповіді: зелена сигнальна картка — «Так»; червона сигнальна картка — «Ні».

- Зараз іще літо? (Ні.) Вже розпочалася осінь? (Так.)
- Зараз рання осінь? (Ні.) Зараз пізня осінь? (Так.)
- Восени ранки холодніші, ніж улітку? (Так.)
- Дні на початку осені дуже спекотні? (Ні.)
- Небо ясне, блакитне? (Ні.) Часто дощить? (Так.)
- На початку осені вранці бувають тумани? (Так.)
- Перелітні пташки починають збиратися до вирію? (Так.)
- Уже багато жовтого листя на деревах? (Так.)

Відгадування загадок

- Коли падаю я з неба,
Люди кажуть: «Так і треба.
Восени тоді вважай
Буде добрий урожай!». (Дощ.)
- Вкриває землю й океан,
А називається... (туман).
- Золоті метелики з дерева летять,
Крильцями своїми сумно шарудять. (Листопад.)

- Рано-вранці увесь світ
Вбрався в білий оксамит. А як вітер нападе,
Оксамит цей пропаде. (Іній.)

— Як можна назвати відгадки? (*Явища природи.*)

Продовження роботи за підручником (с. 74–76)

1) Читання тексту.

— Прочитайте текст про осінні явища природи.

— Чи доводилося вам за ними спостерігати?

2) Вправа «Міркуємо!».

— Розгляньте малюнки. Чому алгоритм проведення спостережень саме такий?

— Як пов'язані жива і нежива природа? (*Міркування дітей.*)

Висновок. Зміни у неживій природі спричиняють зміни у живій природі.

3) Словникова робота.

Діти читають у підручнику значення слова «іній» (с. 75) та слова «листопад» (с. 77).

4) Вправа «Знайди пару».

— За ознаками на малюнках (с. 76) і в текстах віршів назвіть осінні місяці.

— Якому місяцю відповідає кожен малюнок?

5) Дослідження-пошук «Місяці осені».

— Дослідіть. Як утворилися назви місяців?

Вересень — цвіте верес.

Жовтень — жовтіє листя на деревах.

Листопад — падає з дерев листя.

— Які слова можна вписати у подані схеми? (*Ве/ре/сень; жов/тень; ли/сто/пад.*)

Метод «Шість цеглинок». Робота з LEGO

1) Гра «Збери осінній листок».

Діти об'єднуються або міняються кольорами, домовляються, складають осінній листок.

2) Гра «Місяці осені».

— Складіть із цеглинок букву, з якої починається назва місяця.

I група — перший місяць осені (*В*);

II група — другий місяць осені (*Ж*);

III група — третій місяць осені (*Л*).

Коли діти працюють з LEGO, звучить мелодія М. Парцхаладзе «Осінній дощик» (https://youtu.be/twA_TJd2OzY).

— Яку роботу виконує кожен з місяців?

Музична фізкультхвилинка

Діти виконують рухи під танок «Золотий листопад» (<https://youtu.be/djIvqf5jFaw>).

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Логічна гра «Знайди і виправ помилку»

Учитель читає речення, учні знаходять у них невідповідності та коригують їхній зміст.

- Почався другий осінній місяць — листопад. (*Жовтень.*)
- У цю пору листочки на деревах починають виростати. (*Опадати.*)
- Листя на деревах різнобарвне: чорне, біле, синє. (*Жовте, червоне, оранжеве.*)
- Щодня стає дедалі тепліше. (*Холодніше.*)
- Птахи відлітають на північ. (*Південь.*)
- Услід за осінньою порою настане суворе та морозне літо. (*Зима.*)

Творчий диктант «Осінь»

Діти читають відеозагадки про осінні дари (<https://youtu.be/VEwtG9LBtR0>), записують відгадки. (*Осінь, дощ, хмарка, каштан, капуста, помідор, цибуля, гарбуз, сливи, груші.*)

Гра «Вершки — корінці»

Діти об'єднуються в групи. Кожна група отримує набір карток із зображенням овочів.

I група обирає овочі, вершки яких уживають в їжу, тобто листя, зелень;

II група — овочі, корінці яких уживають в їжу;

III група — овочі, у яких їдять і зелень, і корінці.

Групи презентують свої роботи.

Робота над прислів'ями

Діти називають прислів'я про осінь, пояснюють їхній зміст.

- Осінь сумна, а весело жити.
- Осінь іде і за собою дощ веде.
- Восени і горобець багатий.
- Як вересніє, то й дощик сіє.
- Серпень страву готує, а вересень її до столу подає.
- Вересневий час — сім погод у нас: сіє, гріє, віє, туманіє, холодніє, гуде, ще й з гори йде.
- У вересні й горобець ситий.
- Жовтень ходить по краю, та виганяє птиць із гаю.
- Як листопад дерев не обтрусить — довга зима бути мусить.

Робота в групах. Складання казки

— Складіть казку «Три сини осені». Розкажіть або намалюйте, яким ви бачите кожного сина.

I група. «Вересень — найстарший син осені».

II група. «Жовтень — середній син осені».

III група. «Листопад — наймолодший син осені».

Гра «Загадування бажань»

Діти утворюють коло, уявляють, що тут здійснюються всі бажання. Кожна дитина по черзі загадує свої бажання (*реальні або фантастичні*).

- Якби я був(ла) зайчиком, восени я б...
- Якби я був(ла) білочкою, восени я б...
- Якби я був(ла) їжачком, восени я б...
- Якби я був(ла) ведмедем, восени я б...
- Якби я був(ла) парасолькою, восени я б...
- Якби я був(ла) дощиком, восени я б...

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Метод «Знаємо — хочемо дізнатися — дізналися»

Учитель разом з учнями заповнює графу «Про що дізналися?».

Зворотний зв'язок

— Назвіть причину осіннього похолодання. (*Коли Сонце влітку піднімалося високо, дні були довші, Земля краще обігрівалася промінням сонця. Тепер Сонце опускається низько, тому на Землю потрапляє менше тепла.*)

— Які ознаки осені ви ще помітили? (*У повітрі літає насіння клена, берези, акації.*)

— Чи змінюється стан неба?

— Як змінилося забарвлення дерев, кущів? (*Листя пожовкло, побагровіло, починає опадати на землю.*)

— Якими є ознаки кожного з осінніх місяців?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 43. ЗМІНИ В ЖИВІЙ ПРИРОДІ ВОСЕНИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширювати знання учнів про сезонні зміни в природі восени; формувати вміння милуватися барвистими кольорами осінньої пори; розвивати прагнення до дослідження, творчу фантазію, креативність мислення, інтерес до довкілля; виховувати дбайливе ставлення до природи;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: комп'ютер, відеоролики.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Форма проведення: урок-екскурсія.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

— Яка зараз пора року? (*Осінь.*)

— Чи все ви знаєте про осінь?

— Чи хотіли б дізнатися більше?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Пропоную здійснити мандрівку на шкільне подвір'я, аби побачити зміни, що сталися в природі.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Підготовка до проведення екскурсії

Гра «Передбачення»

— Який парк восени?

— Кого ми можемо зустріти в парку?

Робота за підручником (с. 74)

— Розгляньте малюнок. Які зміни в живій природі можна спостерігати восени?

— Сьогодні ми вийдемо на шкільне подвір'я, щоб іще раз зустрітися з природою, поспілкуватися, відчутти серцем і душею красу осінньої пори.

- Хто вона, ота красуня
В золотім намисті,
Що без пензля і без барв

Скрізь малює листя?
На деревах листя те
Так блищить, мов золоте. (*Осінь.*)

Літературна хвилинка

— Послухайте вірш.

Ліс — це царство ніжного світанку,
Сяйво сосен дивних і беріз.
Не роби деревам й квітам ранки,
Не ламай гілок, як входиш в ліс.
Візьми компас і, звичайно, карти,
Щоб не заблукати у пільмі.

Руйнувати гнізд пташок не варто,
Особливо, як вони малі.
Загаси багаття, не рви трави,
Забери з собою все сміття.
І ліси чарівно й золотаво
Випірнуть з людського забуття.

О. Стасюк

— Про які правила поведінки в лісі (*парку*) говорить автор?

Інструктаж з техніки безпеки

Учні повинні:

- бути уважними під час екскурсії;

- знати та виконувати правила дорожнього руху;
- знати та виконувати правила поведінки у природі;
- усвідомити правила поведінки на об'єкті екскурсії;
- чітко виконувати вказівки вчителя.

Перехід до місця проведення екскурсії

2. Проведення екскурсії

Фенологічні спостереження

- Яке зараз небо?
- Як, за вашими спостереженнями, змінилася погода?
- Яка зараз температура повітря? (*Вимірювання температури повітря за допомогою термометра.*)

Дослідження-спостереження

- Як змінилися дерева восени? Чому листочки опадають?
- Які дерева залишилися зеленими? Чому?
- Упізнайте й назвіть осінні квіти.
- Які дари приносить осінь?

Фізкультхвилинка

Робота в групах

- Об'єднайтеся в групи. Виберіть дерево чи кущ, опишіть зміни, які з ним відбулися восени.

Наприклад:

Клен. Листя клена восени пофарбоване у золотаво-червоні, багряно-вишневі, яскраво-жовті, багрянні кольори. Листочки відриваються і повільно падають на землю. Вони не можуть нікого залишити байдужим. Таке собі різьблене диво природи. Клен має плід — крилатку.

Дуб. Дуб ще не скинув свого листя, стоїть жовто-червоний. Листя міцне, аж дзвенить на вітрі. Гілки вкриті плодами — жолудями.

Береза. Осінь розфарбувала листочки берези в жовтий колір, ніби вплела в її гілля золоті стрічки, які сплелися на землі у яскравий килим.

Творча вправа

- Викладіть з опалого листя назви осінніх місяців.

I група. ВЕРЕСЕНЬ.

II група. ЖОВТЕНЬ.

III група. ЛИСТОПАД.

Гра «Живе — неживе»

Учні об'єднуються у дві команди, призначають ведучого, який швидко називає різні об'єкти. Якщо він називає об'єкт живої природи, діти піднімають руки, якщо неживої — присідають. Той, хто припустився помилки, залишає гру. Перемагає команда, у якій залишиться більше учасників.

Мовна вправа «Азбука осені»

Учитель називає букву, а діти придумують слово чи словосполучення, яке стосується осені.

Наприклад:

Д — дощ, Л — листопад, Х — холод, У — урожай, В — відлітають птахи, В — вітер, Ч — чорне поле, К — короткі дні, Т — туман тощо.

Складання казки. Робота в парах

- Складіть казку «Про що шепоче опале листя».

Охочі розповідають свої казки.

Гра «Наповни кошик»

— Наступного уроку ми будемо виготовляти аплікацію з опалого листя. Назбирайте листочків, щоб підготувати їх для майбутньої роботи.

- Як потрібно готувати листя? (*Покласти між сторінками книги і притиснути вантажем.*)

3. Повернення до класу

Робота за мнемотаблицею

Учні повторюють ознаки осені, переглядаючи відео — створення мнемотаблиці «Жовтень» до вірша Леоніда Куліша-Зіньківа «Жовтень» (https://youtu.be/D_0ZIBxryCs).

Висновок. Осінь, як і інші пори року, має свої природні явища. До них належать: зменшення тривалості світлового дня, зміна забарвлення листя, листопад, туман, дощ, іній, перший сніг.

Робота за підручником (с. 75)

- За діаграмою з'ясуйте, де ростуть найвищі сосни.
- Яка висота сосен в Україні? (40 м.)
- Яка різниця у висоті між найвищим і найнижчим деревами? (64 м.)

Довідкове бюро

Сосна є однією з найцінніших хвойних порід у нашій країні. Досягаючи 35–40 м заввишки, належить до дерев першої величини. Окружність стовбура досягає 1 м. Він покритий червонувато-бурою, з борозенками, корою.

Хвоя сосни має сизо-зелений колір. Вона досить щільна, часто стирчить, вигнута, зібрана в пучки по 2 голки. Завдовжки 4–7 см. Хвоїнки загострені, трохи сплюснуті, мають тонку поздовжню смугу. Живе хвоя 3 роки. Восени, частіше у вересні, частина хвої опадає. Перед цим хвоїнки набувають жовтого кольору, від чого крона виглядає строкатою.

Шишки розташовані поодинокі або по 2–3 штуки на опущених униз ніжках. Незріла шишка має конічну форму і темно-зелений колір. Іноді може бути буруватий відтінок. Соснові шишки дозрівають на другий рік. Дозрілі шишки стають коричневого або бурого кольору. Завдовжки 3–6 см, завширшки 2–3 см.

Середня тривалість життя сосен становить близько 200 років.

Вправа «Добери вислів»

- Доберіть порівняння.
- Осінь, як... (золотокоса дівчинка);
- листочки клена, як... (зірочки, метелики);
- листочки верби, як... (рибки, човники);
- туман, неначе... (молоко, серпанок);
- хмарки, ніби... (пух, кучугури снігу, вовна).

Творча вправа

— Зафіксуйте зображення осінніх квітів, які ростуть поблизу школи, вашої домівки.

Учні малюють осінні квіти під мелодію пісні «Наша осінь щедра, наша осінь мила!..» (https://youtu.be/lh_p_59Y258).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Незакінчене речення»

- За календарем осінь настає... (1 вересня).
- Під час екскурсії ми помітили ознаки осені...
- Осінь буває... (рання, золота, пізня).
- Ми зібрали листя з таких дерев: ...
- Ми побачили птахів: ...
- Під час екскурсії ми чули звуки...

Робота у Щоденнику вражень

Теми на вибір:

- Мене вражає краса осені.
- Осінь я уявляю так...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 44. ВИГОТОВЛЕННЯ АПЛІКАЦІЇ З ОПАЛОГО ЛИСТЯ «ОСІННІЙ ПЕЙЗАЖ»

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** закріплювати вміння учнів виготовляти аплікацію з природних матеріалів; спонукати творити красу власноруч; розвивати творчу уяву, естетичне сприймання навколишньої природи, акуратність; виховувати естетичні смаки, бажання передавати красу природи у своїх роботах;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: картон світлого кольору, сухе листя, кольорові олівці, прості олівці, ножиці, клей, матеріали для оздоблення, кошик з овочами та фруктами, зразки аплікацій, комп'ютер, відеоролики, макет дерева, предметні малюнки.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: мовно-літературна, технологічна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Вправа «Вітання»

Гра «Доброго ранку, гарного дня!»

— Мені дуже хочеться побажати доброго ранку всім і кожному з вас. Пограймо в гру «Доброго ранку, гарного дня!». Я промовлятиму слова «Доброго ранку, гарного дня» і називатиму когось із нашого класу. Ті, кого я назву, у відповідь помахують мені рукою.

- Доброго ранку, гарного дня всім дівчаткам!
- Доброго ранку, гарного дня всім хлопчикам!
- Доброго ранку, гарного дня тим, хто встиг уже посміхнутися!
- Доброго ранку, гарного дня тим, хто має гарний настрій!
- Доброго ранку, гарного дня тим, кому сумно!
- Доброго ранку, гарного дня тим, кому цікаво, що ми будемо робити!

2. Повідомлення теми та мети уроку

- На екскурсії ви назбирали осінніх листочків. Вам було завдання посушити їх.
- Що, на вашу думку, ми будемо робити на уроці? (*Відповіді дітей.*)
- Вам необхідно виготовити аплікацію «Осінній пейзаж» із сухого листя.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Осмислення змісту й послідовності застосування способів виконання дій

Словникова робота

— Чи знаєте ви, що означає слово «пейзаж»?

Пейзаж — жанр в образотворчому мистецтві, у якому об'єктом зображення є природа.

Аплікація — виріб, створений за допомогою накладання одного матеріалу на інший та подальшого їхнього закріплення.

Правила техніки безпеки «Робота з природними матеріалами»

1. Для з'єднання деталей з природних матеріалів (зокрема, засушені стебла, насіння, листочки, гілочки, квітки) дозволено використовувати пластилін чи клей.
2. Заборонено куштувати природні матеріали.
3. Не можна розкладати інструменти на столі. Їх слід зберігати у спеціальних коробках, пакетах, підставках, пристосуваннях.
4. Після використання інструментів їх слід повернути до місця зберігання

Аналіз зразка, вибір інструментів

— Розгляньте аплікації з природних матеріалів.

- Які деталі з чого зроблені?
- Розгляньте уважно зразок композиції.
- Як ви вважаєте, якими інструментами будемо користуватися?

Вправа «Перевір себе!»

- Ви заздалегідь готували листя для аплікації. Його потрібно було належним чином висушити.
- Перевірте, чи правильно ви це зробили, прочитавши статтю у підручнику (с. 78).

Технологія «Акваріум»

- Чому не варто сушити листя праскою?

Учитель пропонує одній із груп сісти в центрі класу. Подає команду розпочати обговорення проблеми.

Наприкінці обговорення учні мають дійти спільного рішення за 3–5 хв.

Учитель ставить класу запитання:

- Чи погоджуєтесь ви з думкою групи?

Музична фізкультхвилинка

Учні переглядають відео, виконують рухи під мелодію «Човники — листочки» (<https://youtu.be/XS47BuRsFw>).

2. Організація самостійної практичної діяльності учнів

Підготовка робочих місць

— Перш, ніж узятися за виготовлення виробу, варто підготувати все необхідне для роботи: сухе листя, кольорові олівці, прості олівці, ножиці, клей і основи, на яких будуть розміщені ваші майбутні роботи.

Гра «Що в кошику?»

— Щоб роботи були цікавими, оригінальними, пропонуємо обмінятися листками. Пригадаймо, які подарунки несе нам осінь, пограймо в гру «Що в кошику?».

Учні на дотик визначають овочі та фрукти і називають їх. За кожну відповідь одержують осінні листочки — подарунки.

Гра «Впізнай листок»

— У вас на партах — листя для аплікації.

— Чи знаєте, з яких воно дерев?

— Розгляньте зразки листя у підручнику (с. 78). Які з них є на ваших партах?

Охочі називають, листя яких дерев вони підготували.

Підготовча робота

— Аплікація — це найдавніший вид мистецтва, тому що її виникнення належить до тих часів, коли з'явилися перші голки і шви на одязі зі шкір тварин. Саме тоді почали прикрашати одяг, взуття, предмети побуту, житло. Ця традиція існує у багатьох народів до нашого часу.

Аплікації бувають різні.

Симетрична аплікація — це наклеєні на фон зображення предметів, що мають симетричну будову.

Силуетна аплікація — наклеєне на певний фон зображення предметів по створюваному силуету.

Перегляньте зразки.

Симетрична аплікація

Силуетна аплікація

Практична робота

— Виготовте із сухого листя за зразком чи власним задумом аплікацію «Осінній пейзаж».

— Для аплікації використовуйте листя різних дерев. Щоб досягти бажаного результату, форму листя можна змінювати за допомогою ножиць.

Послідовність виконання роботи

1. На картоні намалюйте ескіз пейзажу.
2. Підготуйте листя. Розкладіть його на картоні, уточніть місце розташування кожного листка.
3. Нанесіть клей на картон та приклейте листя.
4. Виконайте оздоблення аплікації за бажанням.
5. Дочекайтесь, поки клей висохне.
6. Придумайте назву для своєї аплікації.

Самостійна робота учнів.

Учитель, за потреби, допомагає у розміщенні аплікації.

Діти працюють, слухаючи пісню «Осінь-диво» (<https://youtu.be/OWlBZhH-RfE>).

Гра-хоровод (за вибором учителя)

Підбиття підсумків практичної роботи

1) *Естетичне оформлення роботи.*

2) *Презентація виробів.*

— Прикрасьте аплікацією класну кімнату або подаруйте її рідним.

3. Творчі вправи

Створення панно

— Пропоную створити осіннє панно із ваших робіт. Розмістіть свої аплікації так, щоб вийшло панно «Осіній пейзаж».

Технологія «Крісло автора»

— Осінь у кожної людини своя. Для когось вона дощова й похмура, для когось — яскрава й гарна, ще для когось — врожайна й щедра. Якою є осінь для вас?

Охочі діляться своїми міркуваннями.

Дидактична гра «Що можна побачити на осінньому дереві»

Під макетом дерева — різні предметні картинки. Дітям слід відібрати тільки відповідні, прикріпити їх дерева.

Мовна вправа «Осіній комплімент»

Учні класу об'єднуються у дві групи. Учні першої групи називають слово, яке відповідає на питання *хто?* або *що?*. Діти другої групи добирають до них слова, що відповідають на питання *який? яка? яке? які?* (Осінь — золота, дощ — дрібний, листок — жовтий тощо.)

Рубрика «Чи знаєте ви...»

Діти зачитують (*підручник, с. 79*) і пояснюють прикмети, пов'язані з осінню.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Технологія «Мікрофон»

- Чи сподобалось вам наше заняття?
- Про що цікаве ви дізналися?
- Що сподобалося найбільше?
- З ким ви поділитесь враженнями про це?
- Чи справдилися ваші очікування?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 45. ЧИ ЗУСТРІЧАЄТЬСЯ СВІТЛО З ТІННЮ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** дати поняття про виникнення світла і тіні; формувати знання про джерела світла на Землі; закріпити правила поведінки під час пожежі; розвивати прагнення до пошуково-пізнавальної діяльності; виховувати інтерес до природних явищ, бажання вивчати довкілля;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: дзеркало, предметні малюнки, іграшкові телефони.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Раз, два, три, чотири, п'ять,
Вийшло сонечко гулять.
Ходить синім небосхилом,
Усміхається нам мило.
Шле землі воно тепло,
Щоб усе росло й цвіло.

2. Актуалізація опорних знань

— Відгадайте загадку.

- Вдень у небі гуляє,
А ввечері на землю сідає. (Сонце.)

— Що ви знаєте про Сонце, його значення для життя на Землі?

— Чи однаково світить і гріє Сонце у різні частини доби?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Як ви вважаєте, якою буде тема нашого уроку? Чому?

— Сьогодні ми більше дізнаємося про Сонце як джерело світла на Землі.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 80)

— Прочитайте, про що йдеться у загадці. (Про сонячний промінь.)

Літературна хвилинка

— Послухайте казку.

СОНЯЧНІ ЗАЙЧИКИ

Тікав Зайчик лісом від Лисички, вибіг на галявину, заховався під Кущиком, вушка піджав, тремтить біденький. Кущик питає його:

— Чого ти злякався, Зайчику?

— Мене Лисичка хоче з'їсти.

— Не бійся, я тебе сховаю.

Вибігає на галявину Лисичка та й питає у Кущика:

— Кущику, Кущику, ти не бачив тут Зайчика?

— Так їх тут дуже багато, — відповідає Кущик. — Он, дивись, побіг один.

Лисичка глянула на галявинку, а там під кожною травинкою, під кожною квіточкою ховався Зайчик. Зраділа Лисичка, стриб за одним, стриб за другим — упіймати не може. Так стрибала вона цілий день, аж до вечора. Втомилась та й пішла додому ні з чим.

- Ну, вуханчику, кажи «дякую» Сонечку. Ох і погралося воно з Лисичкою,— усміхнувся Кущик.
 — А до чого тут Сонечко? — запитав Зайчик.
 — То ж були Сонячні зайчики!
 Так Сонечко врятувало Зайчика від Лисички.

В. Сметанкін

- Чому Лисичка не змогла зловити жодного Зайчика?
 — А чи змогли б ви зловити? Перевірмо!

Дослідження-спостереження

Учитель за допомогою люстерка демонструє, як сонячний «зайчик» стрибає по стелі, стіні, дошці, партах тощо. Охочі намагаються його впіймати.

— Як ми утворили сонячного «зайчика»? Що нам допомогло це зробити? (*Сонце, сонячний промінець.*)

Малюнковий скрайбінг

— Відгадайте загадку.

- Хоч ніхто мене не сіє,
 Але кожен розуміє:
 Дочекаюся світанку —
 Й зйду в небі спозаранку. (*Сонце.*)

- Що дає нам сонце? (*Світло, тепло.*)
 — Які ще є джерела світла?

Діти називають, учитель розміщує малюнки на дошці. (*Зорі, Місяць, свічка, ліхтарик, багаття, електрична лампочка тощо.*)

Робота за підручником (с. 80)

1) Технологія «Акваріум».

Учитель пропонує одній із груп сісти в центрі класу. Подає команду розпочати обговорення питання «Кому потрібне сонячне світло?».

Наприкінці обговорення учні мають дійти спільного рішення за 3–5 хв.

Учитель ставить класу запитання:

- Чи погоджуєтесь ви з думкою групи?

2) Робота за малюнками.

- За малюнками розкажіть, які є джерела світла.
 — Розрізняють природні та штучні джерела світла. Наведіть приклади.

Наприклад:

<i>Природні</i>	<i>Штучні</i>
Сонце	вогнище
Місяць	електрична лампочка
зорі	ліхтарик
Полярне сяйво	свічка
світлячки	лазер

Висновок. Сонце — головне джерело світла й тепла на Землі. Світло — необхідна умова життя рослин, тварин і людини.

Фізкультхвилинка

Лісові мешканці запрошують вас відпочити.

Один, два, три, чотири — ми у гай ходили,
 Зайчика зустріли.
 Зайчик прудко так стрибає,
 Пташка весело літає,
 Швидко лис десь пробіжить,
 Їжачок в кущах сидить.

Раз, два, три — йшли качата до води,
 На «чотири» — дружно сіли,
 Лапками затріпотіли.
 На «п'ять» — дружно встали,
 І назад почеберяли.
 Ми на ґанку спозаранку,

Робимо зарядку.
Похитали головою,
«Раз» — притупнули ногою,
Руки вгору, руки вниз.
«Два» — присіли, піднялись.
Гарно всі ми відпочили,
Й до роботи приступили.
Піднесли всі руки — раз!
На носках стоїть весь клас.
Два! — присіли, знову встали.

Головою похитали.
Нахил вправо, нахил вліво,
Повторили знову вміло.
«Раз, два» — всі пірнають,
«Три, чотири» — виринають,
«П'ять, шість» — на воді,
Кріпнуть крильця молоді.
«Сім, вісім» — повторили,
І за парти тихо сіли.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Вправа «Корисний — шкідливий». Обговорення у загальному колі

- Яким джерелом світла є вогнище?
- Чим вогонь корисний, а чим — небезпечний?
- Чого він «боїться»?
- Як з ним «товаришувати»?

Технологія «Навчаючи — вчуся»

Підготовлені учні ознайомлюють зі своєю інформацією однокласників і одержують інформацію від них.

- Вогонь — друг! Колись у давнину люди не вмiли користуватись вогнем. Холодною зимою вони не могли зігрітись, а їжу споживали сирію. Та коли люди навчились приборкувати цю природну силу, то вони отримали відразу і світло вночі, і тепло взимку, і смачну їжу.
- Без вогню неможливе життя на землі. Він потрібен всюди: вдома, в школі, на заводах і фабриках. Навіть польоти реактивних лайнерів і космічних кораблів стали можливими лише тоді, коли людина освоїла й уміло почала використовувати могутню силу вогню.
- Вогонь — ворог. Вогонь може стати і жорстоким ворогом, якщо з ним необережно поводитись, він виходить з-під контролю людини, може знищити міста і села, будинки, ліси, урожаї, — все, що зустрінеться на його шляху. Часто у вогні пожеж гинуть люди.
- Щороку в світі трапляється близько 5 млн пожеж. В Україні щодня трапляється близько 120 пожеж. Приблизно кожна шоста-восьма пожежа в нашій країні виникає через пустощі дітей, їхнє невміле, необережне поводження з вогнем. Кожен п'ятий, що загинув під час пожежі — неповнолітній. За цією статистикою — трагедії багатьох людей, збитки державі у мільйони гривень. Пожежа — це лихо, яке завдає шкоди.

Вправа «Міркуємо!»

- Чому в разі пожежі не можна ховатися в шафі, під ліжком та в інших схованках?
- За яким номером телефону викличете пожежників?

Гра «Виклик пожежників»

Діти в парах складають діалог.

Наприклад:

- Алло! Пожежна служба! Що у вас сталося?
- У нас пожежа.
- Назвіть свою адресу.
- Вулиця Миру, 38.
- Назвіть себе!
- Олексієнко Володимир, мій номер телефону — 097 ...

Робота в групах. Складання правил поводження з вогнем

- За малюнком (*підручник, с. 81*) передбачте наслідки такого відпочинку в лісі.
- Як можна запобігти пожежі?
- Для уникнення пожежі в лісі складіть правила поводження з вогнем.

1. На території лісового фонду багаття розкладати дозволено на спеціально обладнаних ділянках зон і місць відпочинку.

2. Перш ніж розкласти вогонь на галявині, у визначеному для цього місці знімають дернину і відносять її вбік. На галявині виривають суху траву.
3. Викопайте неглибоку ямку і в ній розкладіть багаття. Бажано це робити біля річки чи якоїсь водойми.
4. Багаття не повинно бути занадто великим: полум'я може пошкодити розташовані поблизу дерева та кущі, а також може виникнути пожежа.
5. Коли потреба у вогні зникає, його гасять, заливаючи водою або закидаючи землею, а дернину кладуть на місце.

Висновок. Природу важливо оберігати від вогню.

Рухлива гра «День і ніч»

Мета: розвивати зорові відчуття; формувати уявлення про світло й темряву.

— Пограймо в гру «День і ніч»! Коли я вмикаю світло — «настане день». У цей час ви будете ходити, бігати, танцювати, грати. А коли я вимкну світло й стане темно — «настане ніч», тоді ви сядете за парти і будете «спати».

Завдання виконати кілька разів.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Вправа «Віднови текст». Робота в парах

Учні в парах доповнюють текст словами.

Причиною пожежі можуть бути:

- пустощі з ... (*вогнем*);
- іскри ... (*бенгальського*) вогню;
- саморобні ... (*обігрівальні*) прилади;
- одяг, що сушиться біля ввімкнених ... (*електричних чи газових*) приладів;
- несправна ... (*штепсельна*) вилка, ... (*розетка*).

Робота над прислів'ями. Робота в групах

— Обговоріть у групах зміст поданих прислів'їв (*підручник, с. 80*).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Метод «Шість капелюхів, що мислять»

Білий капелюх. Яке значення Сонця для життя на Землі?

Червоний капелюх. Що спонукало людей створювати штучні джерела світла?

Чорний капелюх. Коли вогонь — ворог?

Жовтий капелюх. Чи полегшують винаходи нових джерел світла життя людей?

Зелений капелюх. Що нового ви хотіли б створити для людства?

Синій капелюх. Як люди використовують різні джерела світла?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 46. СВІТЛОПРОНИКНІ ТА СВІТЛОНЕПРОНИКНІ ТІЛА

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із поняттям «світлопроникні та світлонепроникні тіла»; учити розрізняти прозорі та непрозорі об'єкти; сприяти опануванню прийомів практичної взаємодії з навколишніми предметами; розвивати спостережливість, увагу, пам'ять; виховувати бажання вивчати природу;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: ліхтарики, книга, дощечка, картон, шматочки скла, пластику, склянка, коробка, цеглинки LEGO, малюнки тіней різних предметів, комп'ютер, відеоролик.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Щоб природі другом стати,
Таємниці всі впізнати,
Всі загадки розгадати,
Навчіться спостерігати.

2. Актуалізація опорних знань

— Відгадайте загадку.

- Хто поруч іде, а сліду не залишає? (*Тінь.*)

— Чи траплялося вам спостерігати за тінню від предметів?

«Мозковий штурм»

— Як утворюється тінь? (*Міркування дітей.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Чи хотіли б ви більше дізнатися про властивості сонячного світла?

— Сьогодні ми дізнаємося, як поширюються сонячні промені, чи всі тіла пропускають сонячне світло.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 82–83)

1) Коментоване читання.

Учні читають текст про властивості сонячного проміння, коментують прочитане.

2) Словникова робота.

Діти зачитують пояснення про причину утворення тіні, знайомляться зі значенням цього слова. *Тінь* — це частина простору, куди не потрапляє світло.

Гра «Знайди тінь»

Учні знаходять у класній кімнаті об'єкти, які утворюють тінь.

Вправа «Перевір себе». Робота в парах

- Розгляньте малюнки (*підручник, с. 82*). Які тіла пропускають світло, а які — ні?
- Поясніть це одне одному, залучаючи власний досвід.

Гра «Хто більше?». Робота в групах

— Назвіть світлопроникні та світлонепроникні тіла.

Наприклад:

I група. Світлопроникні тіла: скло (склянка, вікно, вітрина, ваза, теплиця, акваріум, окуляри), вода, бурштин, алмаз, діамант, оргскло, капрон, тюль тощо.

II група. Світлонепроникні тіла: дерево, камінь, дерев'яний стіл, книга, картина, килим, м'яч, альбом, скрипка тощо.

Дослідження-спостереження

Охочі виконують роль лаборантів.

- Дослід 1.

— Закриємо ввімкненого ліхтарика книгою (дощечкою, картоном, долонею). Чи проникає світло? (Ні.)

Висновок. Книга, дощечка, картон, долоня — світлонепроникні тіла.

- Дослід 2.

— Закриємо увімкненого ліхтарика шматочком скла (склянкою, шматочком прозорого пластику). Чи проникає світло? (Так.)

Висновок. Скло, склянка, прозорий пластик — світлопроникні тіла.

- Дослід 3.

— Погляньте на Сонце через зошит або книжку. Чи бачите ви його?

— Чи проходить сонячне світло крізь непрозорі предмети?

Висновок. Сонячне проміння не проходить крізь непрозорі предмети.

Вправа «Коло думок»

— Чому в наших будинках прозорі вікна, зі скла? (Діти висловлюють свої міркування.)

Фізкультхвилинка

Учитель пускає сонячні «зайчики», учні плескають у долоні, ловлячи їх.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Дослідження-спостереження

- Дослід 4.

— Подивіться в отвір у кришці коробки. Ви бачите, що в ній лежить? (Ні.)

— Чому? (Там темно.)

Учитель кладе у коробку ввімкнений ліхтарик.

— Подивіться в отвір у кришці коробки. Ви бачите, що в ній лежить? (Так.)

— Чому? (Там є світло.)

Висновок. Об'єкти видно, коли є джерело світла.

- Дослід 5.

— Посвітіть ліхтариком на цеглини LEGO з різних боків. Що ви помітили? (Утворюється тінь.)

Висновок. Від непрозорого предмета, освітленого з протилежного боку, утворюється тінь.

- Дослід 6.

— Посвітіть на цеглинку LEGO під різним кутом, опускаючи чи піднімаючи ліхтарик. Що ви помітили?

Висновок. Тінь довша, коли ми опускаємо ліхтарика, коротша — коли піднімаємо.

Вправа «Додай слово»

— Вставте пропущені слова в реченнях. Користуйтеся довідкою та малюнками (підручник, с. 83).

Висновок. Непрозорі предмети, розташовані на шляху світла, утворюють тінь. Довжина тіні залежить від висоти джерела світла.

Розвивальна гра «Тіні»

Обладнання: малюнки тіней різних предметів.

Діти отримують завдання розпізнати предмет за його тінню або виявити однакові предмети за їхніми тіннями. Така гра дуже цікава дітям і сприяє розвитку їхнього творчого потенціалу.

Орієнтовні завдання

- Знайти дві однакові тіні.
- Знайти правильну тінь кожного зображення.
- Які тіні належать сурмачеві?

Пальчикова гімнастика «Акварель»

Намалювати можна нею
Будинки, хмари і поля.
Зелену затишну алею,
Високі гори і моря.

(Рука — це «пензлик», пальці — «волосинки». Плавними рухами «розфарбовувати» знизу догори, справа наліво. Пальці мають бути м'якими й пружними.)

Уявити, що ви малюєте будинки, хмари, поля, алею, гори і моря, про які йдеться у віршику.)

3. Творчі вправи

Вправа «Міркуємо!»

— Розгляньте малюнки (підручник, с. 83). Чи всі тіні художник зобразив правильно? Де міститься джерело світла (попереду чи позаду дітей)?

Вправа на увагу

— Яка відмінність між малюнками (підручник, с. 83)? (Міркування дітей.)

(На першому малюнку ми бачимо тінь від об'єкта. На другому — тінь та півтінь.)

— За якої умови це можливо? (Міркування дітей.)

Тінь — це область простору за непрозорим предметом, куди не потрапляє світло.

Півтінь — це область простору, куди світло потрапляє частково (не від усіх точок джерела.)

Перегляд відеоролика

— Щоб краще уявити, як утворюються тінь та напівтінь, перегляньмо відео «Демонстрація утворення тіні та напівтіні» (<https://youtu.be/29U7j0ci5mA>).

Вправа «Впізнай тінь»

— Розгляньте світлини (підручник, с. 84). Визначте, від чого падають зображені тіні.

Рубрика «Чи знаєте ви...»

Діти зачитують та обговорюють повідомлення про тіньовитривалі рослини (підручник, с. 83).

Довідка

Тіньовитривалі рослини зростають переважно в тінистих місцях, куди потрапляє мала кількість прямих сонячних променів. Тіньовитривалість рослин залежить від багатьох факторів, зокрема, від родючості ґрунтів, достатньої кількості води та інших факторів.

У тіньовитривалих рослин переважають більш широкі, м'які та тонкі листки для максимального уловлювання розсіяного сонячного світла.

Основна частина сільськогосподарських культур належить до світлолюбних рослин, тому їх вирощують на відкритих просторах. Тільки деяка частина рослин тіньовитривалі (наприклад, щавель, салат, ревінь, огірок, кабачок, спаржа, редис, ріпа, смородина, ожина).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Технологія «Незакінчене речення»

- Я запам'ятав/запам'ятала, що...
- Я зрозумів/зрозуміла, що...
- Мені на уроці...
- Уважаю, що...

Рефлексія «Мене найбільше вразило...»

Запитайте, що найбільше вразило учнів. Запропонуйте їм описати свої враження усно або зобразити їх письмово (за допомогою букв, слів, піктограм).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 47. ТЕАТР ТІНЕЙ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із поняттям «театр тіней»; учити виготовляти фігурки для тіньового театру з картону та паперу; формувати навички практичної та творчої діяльності; розвивати зорово-моторну координацію, творче мислення; виховувати інтерес до театральної діяльності;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: комп'ютер, мультфільм, ширма, настільна лампа, тематичні картки, папка, наповнена гелем, картон, прості олівці, ножиці, клей, палички для барбекю, кольоровий папір, порожні сірникові коробки, картинки із зображенням тварин і тіней цих тварин.

Тип уроку: урок творчого застосування знань і вмінь.

Освітні галузі: соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

«Мозковий штурм»

- Чи можна використати тінь? Як саме? (*Діти висловлюють свої ідеї.*)
- Чи знаєте ви щось про театр тіней?

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Існує багато видів театру — драматичний, ляльковий, тіньовий, пальчиковий тощо.
- Пропоную вам улаштувати театр тіней у нашому класі?

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Усвідомлення учнями змісту роботи та послідовності дій

Довідкове бюро

Театр тіней — мистецтво, що зародилося десь у древніх цивілізаціях Індії та Китаю більше 1700 років тому.

Легенда розповідає, нібито самі боги, гуляючи по Землі, побачили у вікні майстерні симпатичні ляльки і вирішили погратися з ними. Фігурки, немов живі, закружляли у танці, пурхали, ніби метелики, відкидаючи на стіни химерні тіні.

Цей чарівний танок потайки підгледів майстер. Дуже захотілося йому повторити дивовижний танець. Чоловік прикріпив тоненькі нитки до ляльок і подарував їм нове життя.

Театр тіней використовує великий напівпрозорий екран і кольорові плоскі маріонетки, якими керують на тонких паличках.

Перегляд мультфільму

- Герої із мультфільму «Фіксики» допоможуть нам краще зрозуміти, що таке театр тіней.
- Перегляньмо серію «Театр тіней» (<https://youtu.be/RBvPR5OdRe4>).

Підготовчі вправи «Тіні на стіні»

Мета: розвивати зорові відчуття, формувати уявлення про світло й темряву.

Учитель використовує ширму і настільну лампу.

1) «Дерево».

Підняти пряму руку вгору, розчепирити пальці; поворушити пальцями й помахати рукою зі сторони в сторону («*подув вітер, і дерево захиталося*»).

2) «Собака».

Прямі пальці з'єднати разом. Рухаючи й розводячи середній і підмізничний пальці (*або мізинець*), показати, як «гавкає собачка».

3) «Птах».

Випрямити долоні рук і схрестити їх у зап'ясті — це «птах з розправленими крилами». Рухаючи руками вгору й вниз, показати, як летить птах.

Вправа-гра «Упізнай тінь»

— Ви спостерігали за утворенням тіні. А чи можна упізнати предмет за його тінню? Пропоную спробувати.

Учитель показує картки, де серед різних тіней потрібно обрати ту, що належить певному об'єкту.

Корекційна гра «Театр тіней»

— Чи звертали ви увагу на те, як яскравій сонячній днини за вами невідступно слідує власна тінь, повторюючи, копіюючи всі ваші рухи? Гуляєте ви, чи бігаєте, чи стрибаєте — вона весь час з вами. А якщо ви з кимось ідете або граєте, то ваша тінь, наче подружившись з тінню вашого супутника, знов-таки все повторює, але не розмовляючи, не промовляючи жодного звука. Вона все робить безшумно. Уявімо, що ми — наші тіні. Погуляймо кімнатою, подивімося одне на одного, спробуймо одне з одним поспілкуватися, а потім разом що-небудь побудуймо з уявних кубиків. Але як? Будемо рухатися тихо, не видаючи жодного звука. Отже, почали!

(Разом з учителем діти мовчки рухаються кімнатою, дивляться одне на одного, вітаються за руку. Потім за зразком учителя будують з уявних кубиків вежу. Успіх гри залежить від фантазії вчителя.)

2. Самостійне виконання учнями завдань під керівництвом учителя

Вправа «Майструємо!»

— Виготуйте з картону силуети звірят або казкових героїв.

Матеріали: картон, прості олівці, ножиці, клей, палички для барбекю.

(Учитель роздає учням заздалегідь роздруковані картинки із силуетами тварин чи казкових героїв.)

Послідовність виконання роботи

1. Виріжте силуети звірят (казкових героїв).
2. Наклейте посередині зі зворотного боку паличку для барбекю.
3. Почекайте, поки клей висохне.
4. Персонажі для гри готові.

Рольова гра «Театр»

Розіграйте «театр тіней».

(Учитель використовує ширму і настільну лампу.)

Учні об'єднуються у групи, готують свою виставу, демонструють глядачам.

Виготовлення гри «Знайди пару»

Мета: розвивати логіку, мислення і зорову пам'ять.

Матеріали: кольоровий папір, ножиці, клей, порожні сірникові коробки, картинки із зображенням тварин і тіней цих тварин.

Послідовність виконання роботи

1. Обклеюємо порожні сірникові коробки кольоровим папером.
2. Роздруковуємо картинки із зображенням тварин та їхніх тіней.
3. Вирізаємо картинки по контуру і приклеюємо їх на вже готові сірникові коробки.
4. Гра готова!

Хід гри: запропонувати дітям знайти кожній тварині свою тінь і з'єднати коробочки.

(Можна проводити у вигляді змагання на швидкість.)

3. Творчі вправи

Гра «Знайди тінь»

Матеріал: папка, наповнена гелем, у якій розміщено площинні зображення тварин, іграшок тощо; тло із зображенням тіні.

Ігрове завдання. Дітям пропонують знайти та накласти фігури на відповідні тіні (шести-восьми фігур) або знайти тінь зображення із кількох схожих.

Дидактична гра «Тіні казкових героїв»

I група

- Розкладіть малюнки героїв казки «Колобок» на їхні тіні.
- На яку геометричну фігуру схожий Колобок? (*На круг.*)

II група

- Розкладіть малюнки героїв казки «Рукавичка» на їхні тіні.
 - На яку геометричну фігуру схожа рукавичка? (*На прямокутник.*)
 - Які ще геометричні фігури ви знаєте? (*Овал, квадрат, трикутник.*)
- (Дітям роздають площинні геометричні фігури, потрібно назвати фігуру та її колір.)

Літературна хвилинка

— Послухайте казку «Про дівчинку Олеся та її тінь». Проаналізуйте причину зміни довжини тіні в різні частини дня.

Одного сонячного літнього ранку допитлива дівчинка Олеся вийшла на подвір'я, посміхнулася пухнастому котикові, довговухим кроликам та дзвінкоголосим пташкам у саду. Сонечко лагідно торкнулося її плеча, і раптом Олеся побачила біля себе темний та прозорий силует іншої дівчинки, дуже схожої на неї. Ця кумедна істота так само рухалася, тільки чомусь була дуже довгою і незграбною. Її руки нагадували Олесі макаронну локшину, а ноги — ходулі артистів львівського цирку. Це була Олесина тінь. Дівчинка не злякалася незнайомки, а навпаки, вирішила погратися з нею. Разом вони гуляли в саду, стрибали через скакалку, грали у м'яча. Тим часом сонце піднімалося дедалі вище. Було дуже весело, тільки Олеся помічала, що дівчинка-тінь постійно зменшується, ніби тане, як морозиво, коли ним не встигають ласувати.

У полудень Олесина бабуся попросила онучку принести кроликам свіжої травички, а пухнастому котикові налити молока. Маленька помічниця залюбки впоралася з роботою. Сонечко похвалило її та піднялося ще вище. А Олесина тінь стала зовсім короткою.

Олеся ніяк не могла зрозуміти, чому так трапилось.

— А ви як вважаєте, діти? (*Міркування дітей.*)

Хвилинка відпочинку

— Перегляньмо виступ театру тіней «Верба» (<https://youtu.be/ATN1t6J9kvE>). Що допомогло артистам передати зміст композиції?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Кубик запитань»

Учитель розпочинає гру: кидає кубик у центр кола і, відповідно до комбінації, що випала на верхній грані кубика, читає запитання й дає відповідь на нього, а потім називає ім'я дитини, яка продовжує гру.

Гра триває доти, поки всі діти не кинуть кубик і дадуть відповідь на одне запитання.

- 1 — Чому ти любиш бавитися?
- 2 — Яка твоя улюблена гра? Чому?
- 3 — Чим ти любиш займатися у вільний час?
- 4 — У які ігри ти любиш гратися сам (*сама*), а в які — з друзями?
- 5 — Який сюжет ти можеш запропонувати для театру тіней?
- 6 — Яку роль ти хотів би зіграти у театрі тіней?

Технологія «Незакінчене речення»

- Сьогодні я дізнався(*лася*)...
- Було цікаво...
- Я зрозумів(*ла*), що...
- Тепер я знаю...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 48. ЯКІ ВЛАСТИВОСТІ МАЄ ПОВІТРЯ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширити й поглибити знання дітей про значення та властивості повітря; розвивати спостережливість, допитливість; виховувати дбайливе ставлення до природи;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: колба, скляна посудина, вода, клаптик тканини, склянки, термометр, комп'ютер, презентація, папір, половинки горіха, миска з водою, Щоденники вражень.

Тип уроку: урок формування вмій і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна, інформатична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Знову наш шкільний дзвінок
Кличе всіх нас на урок.
Тож швиденько ти сідай,
Новинки-цікавинки для себе відкривай.

2. Актуалізація опорних знань

Вправа «Пригадай!»

— Пригадайте, які властивості має повітря. (*Повітря рухається, займає увесь простір, воно прозоре, безбарвне, не має смаку, без запаху.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Це ще не всі властивості повітря. Чи хотіли б дізнатися більше про нього?
- Сьогодні продовжимо ознайомлюватися із властивостями повітря.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Інформаційне повідомлення

Діти зачитують повідомлення (*підручник, с. 85*) про значення повітря для Землі. (*Захищає від перенагрівання та переохолодження.*)

Робота в парах

— Розгляньте малюнки (*підручник, с. 85*). Які досліди доводять, що повітря існує (*рухи віялом*), займає будь-який простір (*наповнена кулька*), має масу (*порожня і наповнена повітрям кулька*), рухається (*вітрячок*)?

Дослідження-спостереження

Учні проводять досліди, користуючись алгоритмом (*підручник, форзац 1*).

Проводимо досліди

Мета — гіпотеза — ресурси — дослід — фіксування результатів — висновок.

- Дослід 1.
— Спробуйте закрити ніс і рот. Що ви відчуваєте? (*Брак повітря.*)
— Яке значення має повітря для організмів?
Висновок. Живі організми не можуть жити без повітря.
- Дослід 2.
— Спробуйте прочинити зовнішні двері, коли надворі холодно. Що ви відчуваєте? (*Діти читають пояснення у підручнику, с. 85*).
Висновок. Повітря рухається. Тепле повітря вийде, а його місце займе холодне.

- Дослід 3.

Обладнання: колба, скляна посудина, вода, клаптик тканини.

Учні проводять дослід, користуючись поясненням у підручнику (с. 86).

Висновок. Під час нагрівання повітря розширюється, а під час охолодження — стискається. Тепле повітря легше від холодного. Воно піднімається вгору, а холодне опускається вниз.

- Дослід 4.

Візьмімо 2 склянки з гарячою водою. Виміряймо температуру в обох склянках. Одну склянку накриймо більшою. А іншу — залишимо відкритою. Через деякий час виміряймо температуру води в обох склянках.

Висновок. У накритій склянці вода залишилася гарячою, тому що між склянками було повітря. Повітря погано проводить тепло.

Дихальні вправи

ПОВІТРЯНА КУЛЯ ПІДНІМАЄТЬСЯ ВГОРУ

Ти, як кулька, полети.
Зверху Землю бачиш ти.

В. п. — основна стійка, одну руку покласти між ключицями, сконцентрувати увагу на них і на плечах.

- 1 — підняти плечі та ключиці (*вдих*);
- 2 — опустити плечі та ключиці (*видих*).

ВІТЕР

Раптом вітер ось подув,
Слізки з ваших щічок здув.

В. п. — основна стійка, повний видих носом, втягуючи живіт і грудну клітку.

- 1 — зробити повний вдих;
- 2 — затримати дихання на 3–4 с;
- 3 — крізь стиснуті зуби з силою випустити повітря декількома переривчастими видихами.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Словникова робота

Учні зачитують визначення у підручнику (с. 86)

Вітер — це рух повітря.

Буря — природне явище із сильним вітром, грозою, дощем або снігом.

Буревій (ураган) — це вітер руйнівної сили та високої швидкості.

Робота за підручником (с. 86–87)

1) Робота над текстом.

- Які із цих природних явищ вам доводилося спостерігати?
- Прочитайте текст про користь та шкоду вітру, обговоріть його зміст.

2) Технологія «Навчаючи — вчуся».

— Що «вміє робити» вітер? Розгляньте малюнки у підручнику (с. 86).

Підготовлені учні ознайомлюють зі своєю інформацією однокласників і одержують інформацію від них.

- Вітрильний судно — судно, що використовує вітрило та силу вітру для руху. Перші вітрильні судна з'явилися ще кілька тисячоліть тому.

Вітрило — рушій вітрильного судна — шмат матерії, на сучасних суднах — синтетичної, що кріпиться до рангоуту, дає змогу перетворювати енергію вітру в рух судна. Вітрила поділяють на прямі й косі.

Використання косих вітрил дає змогу судну рухатися круто до вітру.

- Вентилятор — обертальна лопаткова машина.

Вентилятори мають лопатки, які примушують повітря переміщатися. Їх застосовують, зокрема, для провітрювання приміщень, очищення повітря в приміщеннях та на шахтах.

- Багато рослин мають пристосування для поширення насіння вітром.

В одних рослин плоди і насіння дуже легкі (*орхідеї*), в інших — розвиваються волоски (*тополя біла*), парашутики (*кульбаба*), крилатки (*клен*). У степових і напівпустельних рослин (*верблюжа колючка, курай*), яких називають «перекотиполем», висохлі куці мають кулеподібну форму, які легко перекочуються вітром, розсіваючи при цьому насіння.

- Вітер є джерелом енергії.

Сучасні вітрогенератори працюють на енергії вітру. Це є одним із найдавніших відомих способів використання енергії із навколишнього середовища. Останнім часом енергію вітру дедалі більше використовують для одержання електроенергії. Створюють вітряки великої потужності та встановлюють на місцевості, де дмуть часті й сильні вітри.

Практична робота

— Зробіть вітрильник із паперу та половинки горіха, наберіть води в мисочку, опустіть туди «човен», подуйте на вітрило (*зробіть штучний вітер*), кораблик почне рухатися за вітром.

- Дослід 1.

— Як рухатиметься вітрильник, якщо вітер змінюватиме силу?

Учитель пропонує дітям дуги по-різному: вітер поступово набирає силу, вітер одразу дуже сильний — порив вітру, вітер дуже сильний (*кілька дітей можуть дуги на одні вітрила*), вітер дме збоку тощо. Як рухається кораблик?

Висновок. Що сильніший вітер, то швидше рухаються човни. Щоб човен рухався швидше, слід поставити більше вітрил. Що більше вітрило, то швидше може рухатися судно.

- Дослід 2.

— Поміркуйте, як можна створити штучний вітер, перевірте, який спосіб найефективніший. Як перевірити ефективність? (*Співвідношення швидкості руху вітрильника та нашої втоми...*)

Висновок. Рух вітрильника залежить від сили вітру.

- Дослід 3.

— Як рухатиметься вітрильник, якщо його навантажити (*він стане важчим*)? Влаштуйте перегони двох корабликів — навантаженого і без вантажу (*вітер має бути однаковим!*).

Висновок. Вітрильник із вантажем рухається повільніше при однаковому вітрі.

Робота в групах

— Об'єднайтеся в групи. Розгляньте малюнки (*підручник, с. 87*). Обговоріть у групах, що забруднює повітря.

Звіт груп.

Висновок. Повітря потребує охорони. Найбрудніше — повітря над великими містами.

Фізкультхвилинка

Добре те, що сонце світить.

(Піднімають руки вгору.)

Добре те, що віє вітер.

(Зображують хитання дерев.)

Добре те, що цей ось ліс

(Присідають.)

Разом з нами ріс і ріс.

(Стають навшпиньки, потягуючись угору, як дерева.)

Хай живуть у ньому в мирі

(Крокують.)

Всі птахи і різні звірі.

(Плескають у долоні.)

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Метод «Шість цеглинок». Моделювання складу повітря

— Перед вами — цеглинки LEGO. Спробуйте зобразити склад повітря.

Азот (*жовтий*) — його в повітрі найбільше.

Кисень (*блакитний*) — він найголовніший, коли ми дихаємо, то легеньками ми виловлюємо його з повітря.

Вуглекислий газ (*зелений*) — він дуже важливий для рослин. Його ми видихаємо.

Ба більше, в повітрі є інертні гази (*оранжевий*), водяна пара (*синій*) і пил (*червоний*).

Спочатку вчитель демонструє, потім учні самостійно створюють модель.

Психологічне розвантаження

— Уявіть, що ви — молекули повітря. Спробуйте зобразити рухами та емоціями:

- чисте повітря;

- повітря над заводом;
- повітря в задушливій кімнаті;
- повітря в повітряній кульці.

Вправа «Мікрофон»

Учень у ролі журналіста ставить запитання учням на вибір.

- Яке повітря вранці, коли ви йдете до школи?
- Яке повітря увечері?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Робота за підручником (с. 87)

Учні зачитують висновок про властивості повітря.

Перегляд презентації

— Щоб підсумувати нашу роботу, повторити властивості повітря, перегляньмо презентацію «Повітря» (<https://youtu.be/1HR1RMKq1EM>)

Гра «Так — ні»

- Повітря належить до неживої природи. (Так.)
- Без повітря людина проживе кілька годин. (Ні.)
- Повітря — газоподібне тіло. (Так.)
- Повітря немає навколо нас. (Ні.)
- Повітря заповнює всі порожнини. (Так.)
- Повітря погано проводить тепло. (Так.)
- Живі організми можуть жити без повітря. (Ні.)

Вправа «Поміркуй!»

— Коли краще зберігається тепло в кімнаті: якщо вікно заклеєне товстим склом чи коли воно з подвійними рамами? (Учні висловлюють свої міркування.)

Висновок. Тепло краще зберігається в кімнаті, коли вікно з подвійними рамами. Повітря погано проводить тепло.

Рубрика «Чи знаєте ви...»

Учні зачитують повідомлення (підручник, с. 87) про те, як повітря допомагає риbam виринати з води.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Метод «Рюкзак»

Кожен учень стисло дає відповідь на запитання: «Які з набутих на уроці знань і умінь, він візьме із собою для використання?».

Робота в Щоденниках вражень

- Мене здивувало...
- Мене зацікавило...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 49. ЩО ТАКЕ ПОГОДА І ЯК ЇЇ ПЕРЕДБАЧИТИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із поняттям «погода», складовими елементами погоди; учити спостерігати за погодою свого краю; розвивати вміння аналізувати, порівнювати, робити висновки, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами природи; виховувати розуміння важливості для людей знань про погоду та її зміни;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: таблиця, картки, карта області.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Усміхніться всім навколо:
Небу, сонцю, квітам, людям,
І тоді обов'язково
День тобі веселим буде!

2. Актуалізація опорних знань

Фенологічні спостереження

— Чи звернули ви увагу, яка сьогодні погода?

Проблемне запитання

— Чи замислювалися ви над такими запитаннями:

- Чи потрібно сьогодні брати парасольку?
- Чи надягати зранку шапку?
- Яку куртку потрібно надягати, виходячи на прогулянку?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Більшість із нас перед тим, як зранку піти з дому, обов'язково цікавиться погодою на день.

— Сьогодні на уроці ми з'ясуємо, що таке погода та як її передбачити.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Розповідь учителя

— Люди спостерігають за погодою, ведуть календарі спостережень, аналізують поведінку тварин, стан рослин. На їхній основі складають описи погоди і прогнози на майбутнє.

Погода повсякчас змінюється, тому так важливо вміти її передбачати.

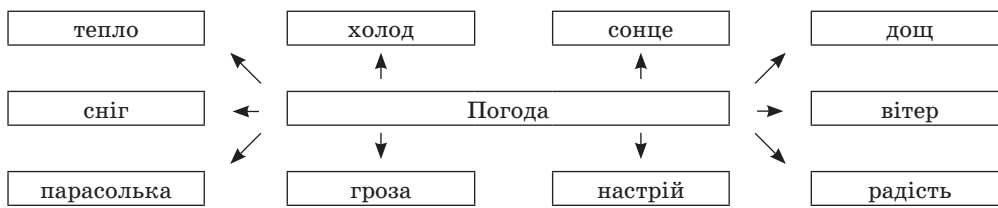
Для нас погода може бути гарною або поганою, але для спеціаліста поняття «погода» містить: температуру повітря, швидкість, силу і напрям вітру, хмарність та опади.

Усі ці показники можуть змінюватися у часі та у просторі. Це означає, якщо в одній місцевості сухо, тепло і сонячно, то за кілька десятків кілометрів від неї може бути холодно і волого.

Синоптики на метеостанції проводять спостереження за всіма явищами природи: швидкістю та напрямком вітру, хмарністю, температурою повітря, атмосферним тиском, і визначають стан погоди на завтрашній день, на наступний тиждень, навіть на декілька місяців уперед.

«Асоціативний куц»

— Доберіть асоціації до слова «погода».

Робота за підручником (с. 88)

1) Словникова робота.

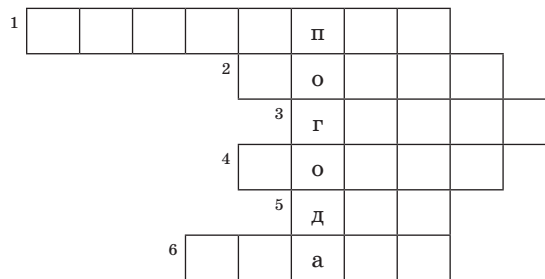
Діти зачитують значення слів «погода», «синоптик».

2) Читання в парах — узагальнення в парах.

Учні читають та обговорюють текст у парах. Спочатку частину тексту читає один учень, а другий ставить йому запитання або переказує прочитаний текст. Потім вони міняються ролями.

Розгадування кросворда

— Відгадайте загадки, розгадайте кросворд. Запишіть відгадки у клітинки та прочитайте ключове слово.

1. Ой, зима все посріблила,
Світ весь ковдрою накрила.
Засипає поле й сад
Сильний білий... (снігопад).
2. Що сходить без насіння? (Сонце.)
3. У річці купалася, у хмарі ховалася,
Від блискавки-грому полинула додолу.
На землю спустилася — на сто крапель розбилася. (Гроза.)
4. Хто малюнки на вікні уночі зробив мені? (Мороз.)
5. Мене просять і чекають,
А як прийду — утікають. (Дощ.)
6. То чорні, то сині по небу ходили,
А як набив їх вітер — слези розпустили. (Хмари.)

Висновок. Усі слова відгадки характеризують погоду.

Руханка «Вітер»

Школярі уявляють, як вітер колише дерева, піднімають руки вгору, нахиляють тулуб праворуч і ліворуч, імітуючи шум вітру.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Технологія «Акваріум»

Учитель пропонує одній із груп сісти в центрі класу. Подає команду розпочати обговорення питання «Чим займаються люди в різні пори року? Чи впливає погода на їхнє заняття?».

Наприкінці обговорення учні мають дійти спільного рішення за 3–5 хв.

Учитель ставить класу запитання:

- Чи погоджуєтесь ви з думкою групи?

«Мозковий штурм»

— Як ви розумієте народну мудрість?

В осінній час сім погод у нас: сіє, віє, туманіє, шумить, гуде, мете і зверху йде.

Робота за таблицею «Показники погоди»

— Розгляньте таблицю, запам'ятайте, за якими показниками визначають погоду.

Температура повітря	Сила вітру	Хмарність неба	Наявність опадів
Тепло +9° 	Помірний	Ясно 	Дощ
Холодно -7° 	Сильний	Хмарно 	Град
	Ураганний	Похмуро 	Сніг

Вправа «Впізнай знак»

— Розгляньте умовні позначення (*підручник, с. 88*).

— Якій погоді відповідає кожен умовний знак? (*Діти встановлюють відповідність: знак — підпис.*)

Рольова гра «Синоптик»

— Опишіть погоду своєї місцевості. Використайте умовні позначення.

Охочі виконують роль синоптика.

Руханка «Град»

Учні утворюють коло. Ведучий пропонує їм пригадати, як іде дощ, а за ним — град, і почати разом із ним повільно тупотіти ногами, імітуючи падіння градин. Поступово темп тупотіння стає дуже швидким, а потім сповільнюється до повного припинення.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Гра «Знайди пару»

Небо	хмарне
Повітря	тане
Сонячні промені	підвищується
Температура повітря	прозоре
Сніг	прогрівають землю

Дослідження-спостереження

— Дослідіть народні прикмети.

- Про сонце. Захід сонця червоний і незахмарений — буде ясно і вітряно.
- Про температуру повітря. Температура повітря у другій половині дня різко падає — будуть заморозки.
- Про хмарність. Дрібні «баранці» вкрили все небо — буде дощ.
- Про опади. Якщо від крапель дощу на воді утворюються бульбашки — на довгу негоду.
- Про вітер. Вітер посилився — погода погіршиться.

Інтерактивна гра «Склади прогноз на завтра»

— Уявіть, що ви — ведучі телестудії та вам потрібно повідомити прогноз погоди на завтра.

(На розрізних картках — умовні позначки погоди, на дошці — карта області. Завдання: скласти прогноз погоди і красиво його повідомити.)

I група — літній день;

II група — зимовий день;

III група — осінній день.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Тестування

— Позначте галочкою у таблиці правильні відповіді.

1. Погода — це те, що буває щодня.
2. Погода — це стан природи в певному місці в певний час.
3. Хмари — це об'єкти неживої природи.
4. Хмари — це природне явище.
5. Хмари складаються з водяної пари.
6. Хмари складаються з водяної пари, крапель і крижин.
7. Погоду можна замовити по телефону.
8. Погоду можна передбачити.
9. Погода залежить від настрою.
10. Погода залежить від висоти Сонця над горизонтом.

Взаємоперевірка

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	+		+		+		+		+

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 50. ПРОГНОЗ ПОГОДИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** поглибити та систематизувати знання про погоду та її елементи; формувати практичні вміння характеризувати різні типи погоди, пояснювати її вплив на здоров'я людей; розвивати навички, уміння проводити спостереження за погодою; формувати знання про безпечну поведінку в умовах несприятливих погодних процесів та явищ; виховувати пізнавальний інтерес;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: картки-доміно, комп'ютер, презентація, пелюстки.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

— Що таке погода?

— Що спричиняє зміни погоди?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Усі ми, вирушаючи до школи, на роботу, цікавимося, якою буде погода. Виглядаємо у вікно, є опади чи немає, дивимось на термометр — холодно чи тепло, намагаємось передбачити, який буде день. Отже, погода може змінюватись за короткий проміжок часу. Та найпростіше ввімкнути радіо, телевізор чи комп'ютер і послухати ... (*прогноз погоди*).

— Сьогодні ми дізнаємося, навіщо складають прогноз погоди та як рослини і тварини передбачають погоду.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

«Мозковий штурм»

— Пригадайте терміни і поняття, пов'язані з темою, що ми вивчаємо, і, відповідно до початкових літер, назвіть їх.

П — повітря, посуха.

О — опади.

Г — гроза, грім.

О — ожеледиця, осінь.

Д — дощ.

А — атмосфера.

Робота за підручником (с. 88–89)

1) Вправа «Мікрофон».

Охочі відповідають на запитання:

- Навіщо людям передбачати погоду?
- Людям яких професій потрібна інформація про погоду? (*Моряк, лісник, водій, пілот, агроном тощо.*)

2) Словникова робота.

Прогноз — це припущення про майбутні зміни погоди.

3) Читання з коментуванням.

— Учні читають текст про прогноз погоди, коментуючи його зміст.

Технологія «Сітка Елвермана»

— Організуйте дискусію в класі, обговоріть проблему. (Кожен учень робить свій висновок щодо поставленої учителем проблеми.)

Так	Проблема	Ні
	Чи можна обійтися без прогнозу погоди?	

Вправа «Дослідник»

Діти відповідають на запитання:

- Як за будь-якої погоди мати гарний настрій та бути здоровим?

Руханка «Погода в Занзібарі»

Утворити коло, повернутися праворуч і йти, наслідуючи рухи ведучого.

— У Занзібарі гріє сонечко (*гладити по плечах того, хто йде попереду*), дме легкий вітерець (*пронести пальцями по спині*). Та ось хмарки закрили сонце, почав накрапати дощик (*стукати пальцями*), здійнявся вітер (*терти спину*), почалася злива (*енергійно стукати пальцями по спині*), град (*постукувати кулаками*). Але що це? Буря вщухає (*усе в зворотному порядку*). Злива поступається місцем дрібному дощику, буря перетворюється на дрібненький вітерець. У Занзібарі знову сонечко.

Можна продовжити гру, розвернувши учасників на 180°, і запропонувати тим, хто стояв позаду: «А в Україні холодно. Коли виходиш на вулицю, мороз хапає за щоки (*щипати за щоки*), за вуха (*масажувати вуха*), забирається під куртку (*щипати спину*), мерзнуть ноги (*тупотіти ногами*). Та коли заходиш у дім, стає тепліше, пощипують вуха, щоки (*терти вуха, щоки*). Поступово зігріваєшся, розслаблюєшся (*гладити по плечах, спині*)».

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Вправа «Чомучка»

- Чому прогноз погоди передають кілька разів на день по радіо та телебаченню?
- Чому погода змінюється?
- Чому сьогодні головними помічниками у складанні прогнозів погоди стали космічні супутники?
- Чому за холодної погоди люди частіше хворіють?
- Чому зміни погоди можуть вплинути на самопочуття людей?

Перегляд презентації

Учні переглядають презентацію «Вплив погоди на здоров'я людини» (<https://naurok.com.ua/prezentaciya-na-temu-vpliv-pogodi-na-zdorov-ya-lyudini-16866.html>), обговорюючи зміст.

Гра-доміно «Прогноз погоди»

За допомогою лічилки обирають ведучого.

Діти беруть по кілька карток із умовними позначеннями погоди. Решта карток лежать на середині столу — це «Базар». Ведучий робить перший хід — кладе одну з карток на стіл. Решта гравців підкладають картки одну за одною, відповідно до символу, зображеному на картці. Якщо у гравця немає потрібної картки, то він йде на «Базар». Умова: брати картки по одній. Якщо з першого разу не дісталася потрібна — гравець пропускає хід. Виграє той, у кого першого закінчатся картки; програє, відповідно, гравець, у якого залишилася більша кількість карток.

Комунікативна гра «Сумна пора»

Діти, зважаючи на спостереження та навідні запитання, розповідають про пізню осінь.

- Чому сумним виглядає небо? (*Небо похмуре, сіре, низьке, темне, сумне.*)
- Чому сумними виглядають дерева та кущі? (*Дерева та кущі темні, без яскравих барв, без листя.*)
- Земля також виглядає засмученою? (*Так, вона тьмяна, мокра; осінній дощ поналивав калюж.*)
- Який повіває вітер? (*Сердитий, потужний, пронизливий, неприємний.*)
- Яка погода переважає цієї пори? (*Холодна, сира, незатишна, хмарна, дощова.*)

Руханка «Буря на морі»

Діти утворюють коло, зображуючи бурхливе хвилювання моря. Частина дітей зображує рибок, які ховаються на морське дно; чайок, які швидко махають крилами і ховаються на березі.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Робота за підручником (с. 90)

— Що означає бути щасливим? Розкажіть за малюнками. Доповніть власними думками.

Технологія «Крісло автора»

Охочі складають розповідь.

- Коли я почуваюся щасливим/щасливою?

Вікторина «Народні прикмети»

— Передбачати погоду можна за поведінкою рослин, тварин. Пропоную вашій увазі прикмети, у яких необхідно дописати пропущені слова.

I група. Назви тварин.

- ... (*Гава*) купається до негоди.
- ... (*Кроти*) виходять з-під землі — гарної погоди не чекай.
- ... (*Журавлі*) курличуть до дощу.
- Коли... (*кажани*) після заходу сонця невпинно літають — чекай на ясну погоду.
- ... (*Ластівки*) літають високо — на суху погоду.
- ... (*Горобці*) перелітають зграйками з місця на місце — перед сильним вітром.
- ... (*Мухи*) прокинулися рано і дзижчать сильно — на гарну погоду, тепло.

II група. Назви рослин.

... (*Ялинка*) перед дощем піднімає гілки.

Якщо рано вранці... (*нагідки*) розтуляють пелюстки — чекай на ясну погоду.

З листя... (*верби*) рясно капає волога — перед негодою.

Якщо немає... (*горобини*), то немає і гречки.

Якщо на... (*сосні*) багато шишок — рік буде добрий.

Рубрика «Чи знаєте ви...»

Учні зачитують відомості про народні прикмети (*підручник, с. 91*).

Робота над прислів'ям

— Знайдіть у «хмаринці слів» ліворуч прислів'я (*підручник, с. 90*). (*Де тепло, там і добро.*)

Вправа «Хмарка слів»

— Створіть власну «хмарку слів» праворуч (*с. 90*) на тему «Погода».

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Технологія «Ромашка Блума»

«Ромашка Блума» — квітка з шести пелюсток — шість типів запитань.

Перша пелюстка (*проста*). Що таке прогноз?

Друга пелюстка (*уточнювальна*). Чи допомагає прогноз погоди планувати свої дії?

Третя пелюстка (*пояснювальна*). Чому потрібно, виходячи з дому, прослухати прогноз погоди?

Четверта пелюстка (*творча*). Що змінилося б, якби люди не вміли передбачати погоду?

П'ята пелюстка (*оцінювальна*). Чи добре, що люди для складання прогнозу погоди використовують сучасну техніку?

Шоста пелюстка (*практична*). Які прикмети допомагають вам передбачати погоду?

Домашнє завдання

— Разом з дорослими дослідіть, чи є у вас удома рослини або тварини, за поведінкою яких можна передбачати погоду.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 51. МОДЕЛЮВАННЯ ДОЩУ В СКЛЯНЦІ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** закріплювати знання про властивості води шляхом нескладних дослідів; учити розуміти потребу дбайливого ставлення до води як до природного ресурсу; розвивати логічне мислення, уяву, фантазію, вміння зв'язно, послідовно та зрозуміло виражати свої думки; виховувати дбайливе ставлення до навколишнього середовища;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; вміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: склянка (або банка), вода, кубики льоду, кубик, чашка з паперовими краплинками, ігрові поля, картки, комп'ютер, відеоролик, макет колодязя, вудки, кухлик, сюжетні малюнки, виноградинка.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Гра-вітання «Добрий дощик»

— Коли ми спостерігаємо за дощиком, бачимо краплинки, що падають з неба. Пограймо у гру «Добрий дощик»! Усі ви — «добрі дощові краплинки».

Ось прийшла «мама Хмара» (*вчитель*). У мене в руках є чашечка з чарівною водою доброти. «Мама Хмара» буде «бризкати водою» (*роздає паперові краплинки з чашечки по черзі на кожну дитину та запитує «краплинок», кому вони допомогли*).

Кожна дитина має відповісти, що зробила хорошого.

Наприклад:

Я — добра Краплинка, поливала город.

Я — весела Краплинка, утворила веселку.

Я — цікава Краплинка, політала скрізь на хмарці.

Я — чудова Краплинка, помила машину татові.

2. Актуалізація опорних знань

— Які властивості води ми вже вивчили?

Учні складають «Асоціативний куц».

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні ми побуваємо в ролі дослідників — змодельуємо дощ у склянці.

— Чи може бути дощ у склянці? Перевірмо, провівши дослід.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Виконання завдань під контролем і за допомогою вчителя

Метод «Кубування»

Методика, яка пропонує учням відповісти на 6 запитань різних типів, що стосуються теми («Вода»).

1. Опиши це. (*Яка вода на вигляд?*)

2. Порівняй це. (*На що схожа вода? Від чого відрізняється?*)

3. Добери асоціації. (*Що спадає на думку, коли бачите воду?*)

4. Проаналізуй це. (*Де в природі є вода?*)

5. Застосуй це. (*Де використовують воду?*)

6. Аргументи «за» або «проти». (*Добре чи погано, що на планеті багато води?*)

Дослідження-спостереження

Моделювання дощу в склянці

Діти зачитують у підручнику етапи проведення досліду, учитель демонструє його.

— На стінках склянки будуть утворюватися краплі води — це і є моделювання дощу.

Пояснення вчителя

— Цей експеримент моделює процес формування хмар при охолодженні теплого повітря. Звідки ж у хмарах береться дощ? Пара, піднявшись угору, охолоджується, її частинки притягуються одна до одної, утворюючи скупчення теплого повітря.

У процесі охолодження частинки пари притягуються одна до одної, утворюючи краплі, які дощем випадають на землю.

«Мозковий штурм»

— Яка користь від хмар? (*Міркування дітей.*)

Висновок. Хмари не дають сонячному промінню випаровувати багато вологи, а знизу не пускають угору тепло Землі. Вони дають дощ і сніг.

Лото «Кому потрібна вода?»

Мета: закріпити знання дітей про значення води в житті людини, тваринного та рослинного світу.

Матеріал: ігрові поля 20×25 (5 штук), розділені на квадрати (у центрі ігрового поля є зображення, навколо якого розміщено 8 порожніх квадратів); картки розміром 6×6 см, із зображенням тварин, комах, людей, птахів, рослин.

I варіант

Ведучий роздає учасникам гри ігрові поля — картки розміром 20×25, на яких зображено: «Хто живе у воді?»; «Хто живе біля води?»; «Хто п'є воду?»; «Що поливають водою?»; «Що росте у воді?». Картки, розміром 6×6 см, із зображенням тварин, комах, людей, птахів, рослин — у ведучого. Він переміщує їх, і, виймаючи по одній, демонструє дітям, уточнюючи запитанням: «Хто це? Кому потрібна ця картка?». Гравець називає, що або кого зображено на картці, чому він вибрав її. (*Наприклад: «Це кішка. Вона п'є воду»*). Якщо відповідь правильна, ведучий віддає картку гравцеві. Він викладає картинку на своєму ігровому полі.

Гра триває до тих пір, поки всі учасники гри не доберуть картки до ігрових полів. Виграє той, хто першим заповнить своє ігрове поле картками.

II варіант. «Плутанина»

Ведучий пропонує гравцям картки з неправильно заповненими полями. Вони повинні виправити помилку.

Пальчикова гімнастика

2. Застосування знань і вмінь у стандартних ситуаціях

Дидактична гра «Вода потрібна всім»

Діти добирають слова-дії для закінчення речень.

- Вода потрібна людям, щоб... (*пити, вмиватися, митися, готувати їсти; мити овочі, фрукти, різні речі; прати одяг тощо*).
- Вода потрібна рослинам, аби... (*рости, жити*).
- Вода потрібна тваринам, щоб... (*пити, купатися*).

Комунікативна гра «Хто береже воду?»

Діти розглядають пари сюжетних малюнків й обирають, де персонажі чинять правильно.

Дія 1. Закриваю кран, коли вода не потрібна.

— Що ви бачите на малюнках?

— Чому небезпечно залишати кран відкритим, якщо ніхто не користується водою?

— Як правильно вчинити, коли вода вже не потрібна?

— Чим відрізняється поведінка дітей на малюнках?

— Чи намагаєтеся ви берегти воду? Як саме?

— Як ви будете поводитися з водою? Почніть відповідь зі слів: «Тепер я буду...».

Дія 2. Роблю тоненьку цівку, використовуючи воду.

— Що ви бачите на малюнках?

— На якому малюнку ми бачимо, що воду використовують економно? Чому?

— Чого вчать нас ці зображення?

— Як ви будете поводитися з водою? Почніть відповідь зі слів: «Тепер я буду...».

Обговорення в загальному колі

Учні обговорюють та складають правила ощадливого використання води.

- Закручуйте кран, коли чистите зуби, витираєте руки.
- Не мийте посуд під проточною водою, а лише споліскуйте.
- Вчасно ремонтуйте крани, щоб вода не витікала даремно.
- Приймайте душ замість ванни.

Народна гра «Криничка»

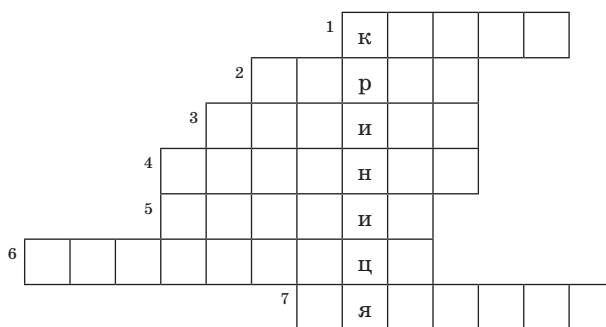
Учні грають по черзі парами. Перед учасниками гри ставлять макет колодязя, на дні якого — кухлик, дають по вудочці. Потрібно зачепити кухлик на гачок й витягнути з «колодязя». Хто першим це зробить — той переможець.

3. Творчі вправи

Розгадування кросворда

Учні вписують відповіді у клітинки кросворда, читають ключове слово (**КРИНИЦЯ**).

— Чи пов'язане ключове слово з водою?

1. Як називали людину, яка в давнину копала криниці? (*Копач.*)
2. За допомогою чого раніше шукали джерело для криниці? (*Верба.*)
3. Як називається рослина, яку садили біля криниці, щоб вода була солодкою? (*Калина.*)
4. Що клали навколо криниці замість дерев'яних колод? (*Каміння.*)
5. Глиняний посуд з ручкою для води. (*Кухлик.*)
6. Чим раніше була криниця? (*Джерельце.*)
7. Одна деревина з колодязного зрубу. (*Цямрина.*)

Дослідження-спостереження

Діти переглядають відеоролик, де проводять дослід «Підводний човен із виноградинки» (<https://youtu.be/70uqze2EG9o>), проводять аналогічний дослід у класі.

Висновок. Бульбашки повітря підняли виноградинку на поверхню води.

Робота з фразеологізмами

Учні пояснюють значення висловів.

- Не товчи воду в ступі.
- Водою не розлити.
- Буря в стакані води.
- Закипів, мов чайник.
- Як водою змило.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Метод «Рюкзак»

— Які з набутих на уроці знань і умінь ви візьмете із собою для використання на інших уроках, для виконання домашнього завдання?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 52. ЯК ТЕРМОМЕТР ЗНАЄ, ТЕПЛО ЧИ ХОЛОДНО

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** формувати в учнів уявлення про термометр; навчити користуватись різними видами термометрів, вимірювати та записувати температуру; розвивати спостережливість, мислення, потребу в пізнанні природи; виховувати інтерес до вивчення навколишнього світу;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: комп'ютер, відеоролик, презентація, різні види термометрів, склянки з водою, м'яч, малюнки одягу.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна, математична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

— Відгадайте загадку.

- Скляна трубочка тоненька,
Рідина в ній червоненька.
Як тепло — вгору стрибає,

А як холод — униз спадає.

Є шкала й цифри малі.

Як же зветься це? Скажи мені! (*Термометр.*)

«Мозковий штурм»

- Чи користувалися ви термометром?
- Як саме?
- Які термометри є у вас удома?
- Як їх використовують у ваших родинах?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні ми дізнаємося, яку будову має термометр та де його використовують.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Словникова робота

— Слово «термометр» складається із двох слів, що перекладаються, як «тепло» і «вимірюю».

Термометр — прилад для вимірювання температури через перетворення тепла в показники або в сигнали.

Робота за підручником (с. 91–92)

1) Робота в парах.

Учні в парах читають текст, обговорюють його зміст.

— Коли температура повітря найвища? А коли — найнижча?

— Чим вимірюють температуру?

2) Ознайомлення з будовою термометра.

— Розгляньмо термометри — і дізнаємось, як вони влаштовані.

Основні частини термометра — скляна трубка, наповнена спиртом або ртуттю, і шкала (*пластинка з поділками*).

Кожна поділка на шкалі означає один градус. Усередині шкали ви бачите нуль. Це межа між градусами тепла і градусами морозу. Кінець стовпчика рідини в трубці термометра вказує на число градусів — температуру.

Числа, розміщені вище від «нуля», показують градуси тепла, а нижче — холоду. Коли надворі тепло, рідина у трубці піднімається вище «нуля», а коли холодно — опускається до поділки «нуль» і нижче.

Інформаційна хвилинка

- Винахідником термометра часто називають Галілео Галілея, хоча у його власних творах немає опису цього приладу, але його учні засвідчили, що вже 1597 року він створив термоскоп.

Термоскоп виглядав як невелика порожниста скляна кулька з припаяною до неї скляною прозорою трубкою. Недоліком приладу було те, що за ним можна було зробити висновок тільки про відносний ступінь нагрівання чи охолодження тіла, оскільки шкали у нього ще не було.

- Градус Цельсія названий на честь шведського вченого Андерса Цельсія (*астронома, геолога, метеоролога*), який 1742 року запропонував нову шкалу для вимірювання температури. За нуль градусів за шкалою Цельсія прийнято точку плавлення льоду (*та замерзання води*), а за 100 градусів — точку кипіння води.

Перегляд відеоролика

— Перегляньмо відеорозповідь про винайдення термометра (2.45–5.45 хв) (<https://youtu.be/Y-Gfdaub1u4>).

Стратегія «Синтез думок». Робота в групах

Групи передають свої узагальнення в інші групи по колу, які додають своє та підкреслюють те, з чим не погоджуються.

Експерти складають звіт і виносять на загальне обговорення.

— Чи можна назвати термометр помічником?

(*Так. За його допомогою можна визначити, яка температура повітря, як потрібно одягатись, ідучи в школу. Також термометр допомагає дізнатися, чи часом не захворіла людина. Коли купують маленьку дитину, обов'язково вимірюють температуру води.*)

Фізкультхвилинка

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Практична робота

1) Види термометрів.

Учні розглядають види термометрів у підручнику (с. 94), потім учитель демонструє різні термометри, учні — називають їхнє призначення.

2) Вимірювання температури повітря.

Учні визначають температуру повітря у класі за кімнатним термометром.

3) Вимірювання температури води.

— Виміряйте температуру води у склянках.

- Дослід 1.

— Опустіть термометр у склянку з теплою водою. Що відбувається зі стовпчиком рідини в трубці термометра?

- Дослід 2.

— Перенесіть термометр у склянку з холодною водою. Подивіться, що тепер відбувається зі стовпчиком рідини в трубці.

— Що ви помітили? Чому рівень води під час нагрівання підвищився, а під час охолодження знизився?

Висновок. Під час нагрівання рідина розширюється, а під час охолодження — стискається.

4) Визначення температури за показниками термометра.

— Розгляньте малюнки термометрів (*підручник, с. 94*), назвіть їхні показники.

Гра «Так чи ні?»

- Температуру вимірюють лінійкою?
- Термометр — іграшка?
- Термометр — прилад для вимірювання температури?

- У термометрах використовують спирт і ртуть?
- Ртуть — смачна і корисна для здоров'я рідина?

Гра «М'ячик по колу»

У грі використовують м'яч середнього розміру.

Учні утворюють коло. Руки — з відкритими долонями на рівні талії.

Завдання: кидати м'яч одне одному, називаючи покази термометра. Якщо температура повітря в межах норми для певної місцевості, діти ловлять м'яч. Якщо дуже висока чи дуже низька — дають йому вільно падати. Хто припустився помилки — залишає гру.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Гра «Одягни ляльку». Робота в групах

Завдання: вибрати одяг, відповідно до погодних умов.

I група. Одягнути ляльку на прогулянку, якщо на вулиці температура -7°C .

II група. Одягнути ляльку на прогулянку, якщо на вулиці температура $+17^{\circ}\text{C}$.

III група. Одягнути ляльку на прогулянку, якщо на вулиці температура $+7^{\circ}\text{C}$.

Логічні задачі

- Термометр показує $+10^{\circ}\text{C}$. Скільки градусів покажуть два такі термометри?
- Вранці покази термометра $+12^{\circ}\text{C}$, вдень температура підвищилася на 13°C . Яка температура повітря була вчора?

Диференційовані завдання для роботи в групах

I група

- Чому в термометрах використовують ртуть?
- Як поводитись зі ртуттю? Чому?

II група

- Хто винайшов термометр?
- Яка будова термометра?

III група

- Чим схожі всі термометри?
- Чим вони відрізняються?

Звіт груп.

Перегляд презентації

Учні переглядають презентацію «Термометр» (https://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/28736/), виконуючи завдання з коментуванням.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Зворотний зв'язок

- За допомогою якого приладу можна виміряти температуру?
- Про які термометри ви прочитали?
- Яким знаком позначають градуси тепла?
- Яким знаком позначають градуси холоду?
- Яка властивість води робить можливим використання термометра?
- Яка пора року має найнижчу температуру? найвищу?

Робота за підручником (с. 96)

Учні зачитують та аналізують висновок до теми уроку.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 53. ЯКА ТЕМПЕРАТУРА ТІЛА У ЗДОРОВОЇ ЛЮДИНИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** поглибити знання учнів про використання термометра; повторити правила користування ним; розвивати спостережливість мислення; виховувати прагнення берегти здоров'я;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності, екологічна грамотність і здорове життя.

Обладнання: картки, тематичні малюнки, розрізна азбука.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Поспішіть місця зайняти,
Час урок розпочинати.

Нумо, діти, підведіться!
Всі приємно посміхніться.

2. Актуалізація опорних знань

— Яку тему вивчали попереднього уроку?

— Пропоную перевірити ваші знання. Доповніть речення. (Учні працюють за картками.)

I варіант

1. За допомогою термометра вимірюють... (температуру повітря, води, ґрунту, тіла людини).
2. Термометр складається зі... (шкали з поділками і цифрою та скляної трубки, у якій міститься спирт або ртуть).
3. Спирт або ртуть у термометрі при підвищенні температури... (розширюється), а при охолодженні... (стискається).
4. Запиши у порядку зростання температуру повітря: $+10^{\circ}\text{C}$, 0°C , -5°C , -1°C , $+7^{\circ}\text{C}$.

II варіант

1. Як вимірюють температуру тіла людини, повітря, води, ґрунту? (За допомогою термометра.)
 2. Найменша поділка термометра відповідає... (одному градусу).
 3. Ртуть розширюється під час... (нагрівання), а стискається під час... (охолодження).
 4. Запиши у порядку зниження температуру повітря -9°C , $+7^{\circ}\text{C}$, 0°C , -3°C , $+4^{\circ}\text{C}$.
- Взаємоперевірка.

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні ми продовжимо розмову про використання термометрів, зокрема, про термометр для визначення температури тіла.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

«Мозковий штурм»

— Як дізнатися, здорова людина чи хвора? (Відповіді дітей.)

Відповіді учитель записує на дошці, розподіляючи їх на дві групи.

Здоровий	Хворий
Веселий	Сумний, хворий
нічого не болить	дошкуляє біль
міцний сон	безсоння
гарний апетит	поганий апетит
нормальна вага і зріст	пригніченість
нормальна температура	підвищена температура

Інформаційне повідомлення

— Найчастіше у людини, яка захворіла, підвищується температура тіла. Так ваш організм символізує, що він почав боротися з хворобою.

Температура тіла — один з найважливіших показників стану організму. Про що свідчать її стрибки вгору і вниз? Чому нормальною температурою лікарі вважають показник 36,6?

По-перше, під нормальною терапенти розуміють температуру тіла здорової дорослої людини у середині дня у стані спокою.

Певний час панувала думка про те, що нібито у кожної людини своя нормальна температура. Однак зараз фізіологи впевнені, що це не так. Норма коливається залежно від статі, віку та раси, але загалом нормальна температура не може бути нижчою за 35,9 °С і вищою 37,2 °С.

Робота за підручником (с. 93)

1) Вправа «Запитання — відповідь».

Учні дають відповіді на запитання.

— Що могло спричинити лихоманку в хлопчика?

— Як йому допомогти?

2) Словникова робота.

Лихоманка — гарячка через високу температуру тіла.

— Лихоманка — це те, що зазвичай спричиняє тривогу, особливо коли це стосується дітей, у яких є інші проблеми зі здоров'ям.

Якщо температура тримається вище 37,7 °С, потрібно відпочивати і пити багато рідини.

Вправа «Народні рецепти»

— Для лікування лихоманки існує багато рецептів народної медицини.

- У разі лихоманки рекомендують приготувати суміш дерев'я, м'яти і бузини.
— Щоб краще застосовувати це лікування для дітей, слід покласти скибочки цибулі у шкарпетки та надягти їх на ноги.
- Хороший спосіб регулювати температуру тіла — використання шавлії. Для цього слід закип'ятити чашку води (200 мл) і додати столову ложку свіжої шавлії, чайну ложку меду і три столові ложки лимонного соку.
- Лимонна шкірка і ячмінь — це лікувальний засіб, корисний для поповнення рідини, втраченої під час лихоманки. Щоб його приготувати, додайте шкірку лимона і дві столові ложки ячменю в 1 літр окропу. Нехай запариться протягом 12 годин, а потім пийте протягом дня після того, як лихоманка минає.

Фізкультхвилинка

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Робота за підручником (с. 93)

1) Робота в групах.

— Обговоріть у групах:

- Яка температура тіла у здорової людини?
- Якими термометрами її вимірюють?

2) Вправа «Зображення — текст». Робота в групах.

— Розгляньте малюнки, прочитайте текст.

— У якій послідовності відбувалися події?

— Утворіть пари «Зображення — текст».

— Обговоріть у групі.

3) Складання діалогу «На прийомі у лікаря».

— Складіть діалог Катрусі з лікарем.

Рольова гра «Лікарня»

Дійові особи: лікарі, медсестри, хворі, відвідувачі.

Ігрові дії. «Хворий» потрапляє в лікарню. «Медсестра» оформляє картку хворого і проводить у палату. «Лікарі» здійснюють обхід: оглядають «хворих», уважно вислуховують їхні скарги, призначають лікування. «Медсестра» проводить процедури: «міряє температуру», «видає ліки», «ставить уколи», «обробляє рани», «робить перев'язки» та ін.

«Відвідувачі» (*родичі, друзі*) провідують «хворого».

Наприклад:

Щодня на прийом до «дитячого лікаря» приходять «батьки» з «хворими дітьми», вони чекають у коридорі. (*Сідають на стільчики.*)

(«Медсестра» роздає карточки і говорить, що через декілька хвилин «лікар» «розпочне прийом».)

М е д с е с т р а. Хто перший у черзі, заходьте, будь ласка, лікар чекає!

«Мама з дочкою» вітаються.

Л і к а р. Добрий день! Що вас турбує?

М а м а. У моєї доньки болить горло, а ще вона кашляє.

Л і к а р. Нумо я її огляну. Відкрий, будь ласка, рота! Так, горло дійсно червоне. Потрібно полоскати горло содою, сіллю, відваром ромашки. Зараз я випишу рецепт на ліки, що ви купите в аптеці.

Маріє (*звертається до медсестри*), дай дитині мікстуру від горла, вимірай температуру!

П а ц і е н т. Дякую, до побачення!

М е д с е с т р а. Наступний, будь ласка!

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Рубрика «Чи знаєте ви...»

— Діти зачитують повідомлення (*підручник, с. 96*) про правила користування ртутним термометром.

Складання правил безпечного поводження з термометром

- Дітям заборонено без допомоги батьків користуватися ртутним термометром, тому що ртуть — шкідлива для здоров'я речовина.
- Якщо ртутний термометр розбився, його слід швидко підняти і подивитись, чи не висипались сріблясті горошинки — то і є ртуть. Їх можна визбирати (*втягнути*) медичною гумовою грушею, або зібрати губкою чи ганчіркою, змоченою у хлорці чи «Білизні», та кинути у скляну банку, заповнену водою, і закрити, але робити це можуть тільки дорослі.
- Якщо ртуть потрапила на килим, ковдру чи скатертину, їх варто акуратно зібрати і витрусити на вулиці, подалі від місць перебування людей. Зібравши всю ртуть, кімнату слід провітрити.
- Категорично заборонено викидати термометр у сміттєпровід, підмітати ртуть віником, збирати пилосмоком, спускати в каналізацію.

Анаграма «Температура»

— Використовуючи літери слова «температура», складіть за 1 хв якомога більше слів.

ТЕМПЕРАТУРА — темп, тема, тур, рута, тара, рампа, рама, пера, парта, метр, мер, тепер, пара, мур, мара, мета, пута, прут, трут...

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Сенкан

Термометр.

Ртутний, електронний.

Вимірює, показує, допомагає.

У трубочці термометра міститься ртуть.

Прилад.

Гра «П'ять речень»

Учні в п'яти реченнях формулюють засвоєні на уроці знання.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 54. ВИГОТОВЛЕННЯ МОДЕЛІ ТЕРМОМЕТРА

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** навчити учнів виготовляти модель термометра; закріпити вміння використовувати його; розвивати увагу, мислення, моторику рук; виховувати бажання піклуватися про своє здоров'я;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: картон світлого кольору, кольорові олівці або фломастери, нитки червоного та білого кольорів, лінійки, прості олівці, ножиці, клей, різні види термометрів, комп'ютер, презентація, матеріали для рольової гри.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: технологічна, соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Сідайте, діти, рівно
І працюйте всі активно.
Будьте уважними і терплячими,
І результат тоді побачимо.

2. Актуалізація опорних знань

Приєм «Сніжна грудка»

Алгоритм цього прийому: слово — речення — питання — відповідь.
— Відгадайте загадку.

- Спеку він міряє з морозом.
Пробує повітря носом.
Має трубочку тонку,
Малі цифри та шкалу. (*Термометр.*)

Наприклад:

Слово. Термометр.

Речення. Кожен має вдома ртутний термометр.

Запитання. Навіщо використовують термометр?

Відповідь. Вимірюють температуру.

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Щоб краще запам'ятати будову термометра, пропоную виготовити його модель.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Усвідомлення учнями змісту роботи та послідовності дій

Вправа «Установи відповідність»

— Установіть відповідність між зовнішнім виглядом термометра та його призначенням.

Практична робота. Визначення показників термометра за малюнками

Визначте і запишіть покази термометра за малюнками.

Підготовча робота

Робота у «Куточку настрою»

— Чи бувають «термометри емоцій»?

— Розгляньте такий у підручнику (с. 95).

— На якій поділці сьогодні ваша «емоційна» температура?

— Що слід зробити, аби понизити «емоційні» градуси?

— Позначте свій настрій у «Куточку настрою».

Практична робота

— Виготовте модель термометра за зразком (*підручник, с. 95*).

Підготовка матеріалів до роботи

— Підготуйте матеріали, що знадобляться для роботи.

Повторення правил техніки безпеки

Учні по черзі називають правила безпечного користування ножицями.

Ознайомлення з послідовністю виконання роботи

1. Від аркуша картону відріжте смужку.
2. Посередині смужки (*по вертикалі*) намалюйте лінію, нанесіть на неї поділки та цифри від 5 до 30 червоним кольором і синім, як зазначено на малюнку (*підручник, с. 95*).
3. У верхній та нижній частині смужки зробіть отвори та вселіть у них з'єднані нитки.
4. Зав'яжіть нитки вузлом зі зворотного боку.

Самостійна робота учнів над виготовленням виробу

Пальчикова гімнастика «Прогулянка»

Стрибав по полю зайчик — (Двома пальчиками «стрибати» по долоньці.)
Забіяка і пустунчик. (Кругові рухи мізинчиком по долоньці.)
Прибігла лисичка-сестричка,
Хвостиком махнула і втекла в ліс. (Пальчики «біжать» по столу.)
Застукав у віконце дощик: (Безіменний, середній і вказівний пальці по черзі стукають по долоньці.)
Кап-кап-кап-кап.
І кошения кігтиками: («Дряпати» тильний бік долоні.)
Цап-драп, цап-драп.

2. Формування вмінь у стандартних ситуаціях

Тестова перевірка

— Перегляньте презентацію «Термометр. Вимірювання температури повітря» (<https://svitppt.com.ua/prirodoznavstvo/termometr-vimiryuvannya-temperaturi-povitrya.html>), виберіть правильні відповіді тесту.

Тренувальна вправа

За допомогою виготовленої моделі термометра покажіть температуру повітря на вулиці сьогодні.

Практична робота «Термометр із картону»

1. Намалюйте на картоні форму, аналогічну формі медичного термометра для вимірювання температури тіла.
2. Нанесіть шкалу з відповідними температурними показниками.
3. У нижній показник, 35 градусів, всиліть червону нитку, а у верхній показник, 42 градуси, вставте білу нитку. Нитки між собою скріплюємо.

Вправа «Ланцюжок»

Учні по черзі («ланцюжком») повторюють правила користування термометром для вимірювання температури тіла.

Пальчикова гімнастика «Миємо руки»

(«Мити руки», ритмічно потирати долоні, наче мити.)

Узяли духмяне мило,
Добре руки з ним помили.

3. Творчі вправи

Рольова гра «Лікарня»

Матеріал: білий халат і шапочка (для лікаря); пов'язка на руки (для медсестри); талончики до лікаря; рецепти на ліки; «медичні картки» пацієнтів; олівці; набір медичних інструментів (*гра-дусник — виготовлена модель, іграшковий шприц без голки, фонендоскоп, шпатель для огляду*

горла — паличка від морозива); бинти, вата, марлеві серветки, ватяні палички, пластир (діти дуже люблять його наклеювати), порожні баночки з-під ліків, мірна ложечка, порожні упаковки з-під таблеток (усередину можна покласти пластилін), порожні коробочки з-під ліків; також можна додатково використовувати: таблицю для перевірки зору, ляльки, іграшки-тваринки; халат для санітарки; інвентар для прибирання кабінету (віник, совок, відро, швабра, ганчірка).

— Діти, послухайте загадку.

- Хто людей з біди рятує
І хвороби всі лікує —
Призначає процедури
І таблетки і мікстури? (Лікар.)

— Так, це лікар. А ось ще одна загадка.

- Що ж це за будинок,
Де людей лікують,
Всім допомагають,
Лише здорових відпускають? (Лікарня.)

— А ви хочете пограти в лікарню? Хто працює в лікарні?

Для початку потрібно розподілити ролі, визначити, хто ким буде працювати в лікарні: реєстратор — записує хворих на прийом, видає талон на прийом та медичну картку; лікар приймає пацієнта, вислуховує, оглядає, призначає лікування; медична сестра виконує призначення лікаря, робить уколи, обробляє рани, миє інструменти; санітарка — прибирає медичний кабінет (миє підлогу, протирає пил); решта — пацієнти. Ви можете взяти собі «дітей» (ляльки, іграшки-тваринки), а можете самі бути пацієнтами.

— Я візьму на себе роль головного лікаря і буду вам допомагати.

Ми розподілили ролі, тепер вибирайте потрібні вам атрибути — і почнімо гру.

— Для початку слід звернутися до реєстратури і взяти картку. Входячи до кабінету, не забувайте привітатися і пояснити, що болить у вашої донечки чи синочка.

Коли прийом закінчився, санітарка прибирає кабінет і протирає пил.

Наприкінці гри аналізують її проведення.

— У яку гру ми грали?

— Хто працює в лікарні?

— Як діти впоралися зі своїми ролями?

— Чи сподобалася вам гра?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Вправа «Рефлексивний екран»

Учні по колу висловлюються одним реченням.

- Сьогодні я дізнався/дізналася...
- Я виконував/виконувала завдання...
- Тепер я зможу...
- У мене вийшло...
- Мене здивувало...
- Я спробую...
- Було цікаво...
- Було складно...
- Я зрозумів/зрозуміла...
- Я відчув/відчула, що...
- Я навчився/навчилася...
- Мені захотілося...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 55. ЯКІ ВЛАСТИВОСТІ МАЄ ВОДА

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** збагатити уявлення учнів про властивості води; навчити спостерігати та проводити досліди, що демонструють властивості води; розвивати уяву, фантазію, уміння зв'язно, послідовно та зрозуміло висловлювати свої думки, враження; виховувати дбайливе ставлення до навколишнього середовища;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: різні речовини, склянки, вода, дві ємності, дві лабораторні колби з газовідвідною трубкою, лід, яблуко, морква, серветка, барвник, листок пекінської капусти.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

— Якщо ви відгадаєте загадки, з першої відгадки візьмете першу букву, з другої — другу, з третьої — третю, з четвертої — четверту, то дізнаєтеся, без чого неможливе життя на Землі.

1. Червоне коромисло через річку повисло. (*Веселка.*)
2. З малої хмари великий... (*дощ.*)
3. Річки взимку вкриває... (*лід.*)
4. Під час кипіння з чайника йде... (*пара.*) (*Вода.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Згадайтеся, якою буде тема нашого уроку.

— Сьогодні продовжимо вивчати властивості води, її значення для життя.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Технологія «Два — чотири — всі разом»

— Де вода трапляється в природі?

Учні індивідуально обмірковують можливі відповіді. Потім об'єднуються в пари, доповнюючи думки одне одного.

Далі діти в четвірках ухвалюють спільне рішення. Завершується робота обговоренням поставленого завдання з усім класом.

Робота за підручником (с. 96)

— Розгляньте малюнки, прочитайте текст, доповніть свої повідомлення про місце води в природі.

Міні-лекція

Тіла живої та неживої природи, тіла, створені людиною, складаються з речовин. Речовина — це те, із чого складається тіло. Скло, залізо, цукор, кухонна сіль, глина, деревина — все це речовини. Вода — теж речовина.

Зустрівши в лісі джерело, ми радіємо: «Яка чиста вода!». Однак у природі зовсім чистої води немає. Будь-яка вода — морська, річкова, дощова — це розчин.

Воду з розчиненою в ній речовиною називають розчином. Навіть у дощовій воді, яку вважають найчистішою, є домішки, що потрапляють з повітря. Пригадайте, яке чисте і свіже повітря після дощу! Це вода поглинула з повітря пил, кіптяву, вихлопні гази.

Морська вода — це розчин значної кількості різних речовин.

Усі розчини прозорі. Якщо у воді є нерозчинні частинки, вони роблять її каламутною.

Усі речовини можна розподілити на розчинні та нерозчинні у воді.

Дослідження-спостереження. Робота в групах

- Дослід 1. Вода — розчинник.
— Спробуйте розчинити у воді різні речовини та зробіть висновки, які з них розчинні, а які — ні.
Висновок:

- 1) Цукор, сіль, сода — розчинні.
- 2) Пісок, глина, борошно — нерозчинні.
- 3) Соняшникова олія, вершкове масло — нерозчинні.

- Дослід 2. Текучість води.
— Візьмімо скло, наллємо води на нього. Що у нас утворилося?
— А зараз я нахиляю скло. (*Вода побігла.*)
— А якщо сильніше нахилити? (*Ще швидше побігла.*)
Висновок. Вода — рідина, вона — текуча.

Вправа «Передбачення»

— Припустіть, що станеться:

- зі шматочком льоду, якщо його нагріти;
 - з водою, якщо її продовжувати нагрівати.
- Учні висловлюють свої міркування.

Висновок. Якщо лід нагрівати, він розтане. Якщо нагрівати воду, вона закипить, буде випаровуватися.

Руханка

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Дослідницька діяльність

— Щоб дослідити властивості води, проведемо дослід.

Нам знадобляться: дві ємності, дві лабораторні колби з газовідвідною трубкою, лід, гаряча вода та вода кімнатної температури.

Виконуємо послідовно.

- 1) У дві однакові колби наливаємо воду кімнатної температури і позначаємо рівень води позначкою.
- 2) Занурюємо колби у дві ємності — з гарячою водою і льодом.
- 3) Який результат експерименту? Зробіть висновок.

Учні висловлюють свої міркування.

Робота за підручником (с. 100)

Учні читають висновок у підручнику, потім обговорюють у загальному колі.

Гра «Назви рідину»

— Що ви пили сьогодні на сніданок? (*Відповіді дітей.*)

— Що ще можна випити? Назвіть питні рідини (*напої*). (*Кава, сік, чай, мінеральна вода, кисіль, молоко, морс, йогурт, ряжанка, лимонад, узвар, квас, компот, сироватка тощо.*)

Вправа «Юний дослідник»

— Чи є вода в рослинах? А у фруктах та овочах?

- Дослід 1. Вода в овочах і фруктах.
Діти беруть відрізані шматочки яблука, моркви, накривають серветкою і натискають.
Висновок. Пляма на серветці — це вода, що міститься у свіжих овочах та фруктах.

А як вода потрапляє у рослину? Нумо переконаємося в цьому.

- Дослід 2. Рух води по рослині.
У підфарбовану барвником воду діти кладуть листок пекінської капусти.
— Поспостерігаймо, чи буде пофарбована вода проникати у листя.
Висновок. Листок почав змінювати колір, отже, вода рухається по рослині.

Перегляд відеоролика

— Щоб закріпити знання про властивості води, перегляньмо відео «Корисні підказки про воду від телеканалу ПЛЮСПЛЮС» (<https://youtu.be/RmErh04ndGs>).

Мовна вправа «Яка вода?»

Учитель демонструє малюнки із зображенням різних водойм. Учні визначають, яка у них вода.

- Яка вода у річці? (Прісна, проточна.)
- У струмку? (Прісна, проточна.)
- В озері? (Прісна, стояча.)
- У морі, океані? (Гірко-солоня.)
- У джерелі? (Прісна, проточна, чиста.)
- У болоті? (Прісна, стояча, тухла.)
- У калюжі? (Прісна, стояча, брудна.)

Руханка «Струмочок»

Учні у парах беруться за руки, шикуються у колону. Обирають ведучого, який стає у кінці колони. Діти піднімають угору зімкнуті руки, грає весела музика, ведучий входить у замкнутий «тунель». Проходячи повз дітей, він вибирає одного і стає з ним на початок колони («струмочка»). Учень, який залишився без пари, стає ведучим. Він біжить на початок колони і повторює дії попереднього гравця.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Рубрика «Чи знаєте ви...»

Учні читають повідомлення про температуру води у водоймах (підручник, с. 101).

Хвилинка-цікавинка

- 70 % поверхні Землі покрито водою, а придатною до вживання є тільки 1 % від її обсягу.
- У середньому, наш організм потребує 1,5–2 літри рідини на день.
- Гаряча вода замерзає швидше, ніж холодна.
- Людина може обходитися без їжі 30 днів, а без води — менше, ніж тиждень.
- Людський організм на 60–70 % складається з води, а дитячий — на 80 %.
- Перші живі організми на Землі виникли у воді!
- Одним із найводянистіших продуктів є кавун, він на 93 % складається з води.
- Найводянистіша тварина — медуза, оскільки вона на 99 % складається з води.
- Забруднені підземні води очищаються впродовж декількох тисячоліть.
- Перше, що шукають дослідники інших планет, — воду.

Вправа «Поміркуй!». Розв'язування завдань творчого характеру

- Чому в акваріумі добре видно рибок, рослини, пісок?
- Чому взимку під час сильних морозів можуть руйнуватися водопровідні труби?

Вікторина «Назви властивість води»

- Яку властивість води використовує людина, миючи посуд, перучи білизну?
- Чому цукор розчиняється в чаї?
- Чому на каструлі, що кипить, «стрибає» кришка?
- Якщо вода має смак, про що це свідчить?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Робота за підручником (с. 97)

Вправа «Пригадай!»

- Розгляньте малюнки. Які властивості води на них зображено?

Вправа «Піца»

На дошці — коло, розділене на чотири частини-сектори. Зверху кожного «шматочка» цієї імпровізованої «піци» — твердження: «Мені зрозуміло все», «Мені було цікаво на цьому занятті», «Інформація була новою для мене», «Мені подобається тут, і я очікую наступних занять».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 56. ЯК ВОДА ПЕРЕХОДИТЬ З ОДНОГО СТАНУ В ІНШИЙ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** закріпити уявлення дітей про те, у якому стані вода існує в природі; прищеплювати навички екологічно правильної поведінки в побуті, в природі; формувати вміння застосовувати засвоєні знання в подібній і новій ситуаціях, виконувати досліди для перевірки передбачуваних властивостей або умов; розвивати вміння висловлювати власну думку і доводити її; виховувати дбайливе ставлення до води як до природного ресурсу;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: коробка з пазлами, тематичні малюнки, картки для гри, комп'ютер, відеоролики, ножиці, синій папір, обручі, Щоденники вражень.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Підросли ви усі і зміцніли,
І цікавістю очі горять.
Дай вам, Боже, здоров'я і сили,
Щоб багато нового пізнати!

2. Актуалізація опорних знань

— Відгадайте загадку.

- Надворі горою, а в хаті — водою. (*Сніг.*)
— Дайте відповіді на запитання:
- Де зустрічається вода в природі?
- Що ви знаєте про воду?
- Якими бувають опади?
- Чому дощить або сніжить?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Ми уже багато знаємо про воду. Сьогодні дізнаємося, як вода переходить із одного стану в інший.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Вправа «Пазли». Робота в групах

Учні об'єднуються у три групи. Кожна група отримує коробку з пазлами.

— Складіть малюнок, прокоментуйте зображення.

— Якою буває вода у природі?

I група. У твердому стані. (Сніг, лід.)

II група. У газоподібному стані. (Хмаринка.)

III група. У рідкому стані. (Дош.)

Робота за підручником (с. 97–99)

1) Читання з коментуванням.

Діти читають текст про стани води, коментують прочитане.

2) Робота за малюнками.

— Які стани води зображено?

3) Робота за схемою.

— Розгляньте схему в підручнику. Складіть речення про перехід води з одного стану в інший.

Наприклад:

- Пара утворюється при нагріванні води ($100\text{ }^{\circ}\text{C}$).
 - Лід утворюється при охолодженні води ($0\text{ }^{\circ}\text{C}$).
 - Пара після охолодження стає рідиною.
 - Лід після нагрівання стає рідиною.
- Що спричиняє зміну стану води? (*Зміна температури.*)

4) Вправа «Перевіряємо себе!».

— Доповніть речення словами з довідки (с. 99).

Охочі озвучують свої варіанти відповіді.

Гра «Вода буває...»

Учні об'єднуються в групи, обговорюють, якою може бути вода за певними ознаками. Групи по черзі озвучують слова, що характеризують воду, пояснюючи зміст означень.

Наприклад. Вода (яка?) — ... (прозора, холодна, джерельна, дощова, живильна, каламутна, питна, смачна, чиста, кринична, морська тощо).

Пальчикова гімнастика «Птах п'є воду»

(*Вихідне положення (В. п.): пальці скласти пучкою — це «дзьоб». Не відриваючи лікоть від столу, «дзьобом» торкнутися столу. Далі — імітувати рухи птаха: взяти «воду», підняти «голову», поклацати «дзьобом».*)

Птах дістався до криниці,
Хоче випити водиці.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Робота над загадками

— У води для вас є маленький секрет. Що це? (*Крижинка, лід*). А звідки вони взялися, як ви гадаєте?

Вода — це справжня чарівниця. Вона вмє перетворюватися та змінюватися. Відгадаймо, на що.

- У вогні не горить,
У воді не тоне. (*Лід.*)
- І не борошно, а білий; і не вата, а м'який.
І, як дзеркало, блискучий покриває гори — кручі,
Застеляє землю вкрай, щоб був гарний урожай.
Що це буде? Відгадай! (*Сніг.*)
- Снігурочка дихне, мереживо ясне
Простелить по землі, повісить на гіллі.
А сонечко погляне — мереживо й розтане. (*Іній.*)
- Влітку з неба, мов зернинки, впали білі горошинки,
І виблискують, мов скло. А як сонечко зійшло,
І теплом своїм зіграло,
У воду всіх перетворило, мов їх зовсім не було.
Як ті звуться горошинки, що так схожі на зернинки? (*Град.*)

ТРВЗ. Метод «Моделювання маленькими чоловічками»

Мета: закріпити знання, що вода може знаходитися у твердому, рідкому, газоподібному стані; учити будувати модель будь-якого конкретного предмета, поняття за допомогою «чоловічків».

Учитель розповідає про подорож краплинки, а діти зображують чоловічків: твердий стан — міцно тримаючись за руки; рідкий стан — торкаючись ліктями; газоподібний — руки вільні.

Матеріал: картки із зображенням води в різних станах (*твердих, рідких і газоподібних*) — крижинка, сніжинка, сніг, молоко, пара; картки із зображенням моделей «людини», що характеризують стани води (*демонстраційні та роздавальні*).

Підготовча робота

Учитель пропонує дітям набір карток із зображенням моделей чоловічків, що символізують стан води, та картки із зображенням різних предметів. Пояснює, що будь-який предмет можна зобразити схематично за допомогою моделей.

Діти знаходять картки, на яких зображені тверді предмети.

— Чому ці предмети тверді? Що знаходиться у них усередині? (*Всередині кожного твердого предмета живуть «чоловічки». Вони міцно тримаються за руки.*)

Групу цих малюнків учні позначають відповідною картою.

Потім учитель пропонує знайти рідкі речовини.

— Які «чоловічки» живуть у них? (*Вони тримають руки на поясі, торкаючись один одного ліктями. Тобто вони тримають свої руки так, щоб крізь воду могли пройти інші речовини, тверді предмети.*)

Групу цих малюнків учні позначають відповідною картою.

— Розгляньте малюнки. Це — газоподібні речовини (*дим, пара, повітря*). Які «чоловічки» живуть у них? (*Вони літають, постійно рухаються.*)

Групу цих малюнків учні позначають відповідною картою.

Хід гри

I варіант. Учитель пропонує дітям з допомогою «чоловічків» побудувати модель будь-якого конкретного предмета або сюжету: модель склянки з соком, модель апельсина, модель пари тощо.

II варіант. Учитель пропонує до викладених моделей дібрати картки із зображенням відповідного предмета.

Перегляд відеоролика

Учні переглядають фрагмент відеоролика «Корисні підказки про воду від телеканалу ПЛЮС-ПЛЮС» (2.10–4.30 хв) про перехід води з одного стану в інший (<https://youtu.be/RmErh04ndGsi>).

Руханка «Крапелька-чарівниця»

«Крапелька-чарівниця» — це гра, під час якої діти під керівництвом учителя виконуватимуть нескладні вправи. Для цього всім слід вирізати крапельку з паперу синього кольору і прикріпити на одяг.

Учитель дає команди, «крапельки-чарівниці» виконують відповідні рухи.

- «Струмочок». (*Усі діти шикуються одне за одним у ряд, імітуючи рух струмочка.*)
- «Калюжа». (*Скупчуються, утворюючи «калюжу».*)
- «Дощик». (*Присідають, стукають пальцями по підлозі: «кап-кап».*)
- «Сніг». (*Розставляють руки і ноги в сторони, імітуючи сніжинки.*)
- «Лід». (*Застигають нерухомо.*)

(*Учитель дає команди у довільній формі кілька разів.*)

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Робота за підручником (с. 100–101)

1) Робота за малюнками.

— Розгляньте малюнки. Як людина в побуті використовує воду в різних станах?

— Наведіть власні приклади.

2) Вправа «Міркуємо!».

— Як у домашніх умовах перетворити воду на лід?

3) Технологія «Крісло автора».

— Припустіть, що трапиться, якщо зникне вода.

Гра «Де сніжинки?»

Мета: уточнити та розширити уявлення дітей про сніг; допомогти дітям зрозуміти, чому при зміні температури сніг змінює свої властивості.

Матеріал: картки із зображенням різних станів води: водоспад, річка, калюжа, лід, снігопад, хмара, дощ, пара, сніжинка, крапля, град; чотири картки із зображенням чотирьох пір року.

I варіант

Діти йдуть хороводом навколо розкладених по колу карток. На картках зображено різні стани води: водоспад, річка, калюжа, лід, снігопад, хмара, дощ, пара, сніжинка, крапля тощо.

Під час руху по колу вимовляють:
Ось і літо настало.
Сонце яскравіше засвітило.
Стало спекотніше припікати.
Де сніжинку нам шукати?

Усі зупиняються. Ті, перед ким розташовуються потрібні картинки, повинні їх підняти і пояснити свій вибір. Рух продовжують зі словами:

Нарешті прийшла зима:
Сніг, іній, завірюха.

Виходьте погуляти.
Де сніжинку нам шукати?

Знову вибирають потрібні картинки і пояснюють вибір.

II варіант

Лежать 4 обручі із зображенням чотирьох пір року. Діти повинні рознести свої картки в обручі, пояснивши свій вибір. Деякі картки можуть відповідати декільком порам року. Висновок роблять з відповідей на запитання:

- Коли вода в природі може знаходитися в твердому стані? (*Зима, рання весна, пізня осінь.*)
- Коли вода тільки у твердому стані? (*Взимку.*)

Перегляд відеоролика

Учні переглядають відеоролик «Властивості води» (<https://youtu.be/4zaHedPdLFI>), коментують зміст.

Вправа «Запитання — відповідь»

- Як називається перехід води з одного стану в інший?
- Перехід води в природі з рідкого стану в газоподібний називають випаровуванням.
- Перехід води з рідкого стану у твердий називають замерзанням.
 - Від чого залежить перехід води з одного стану в інший?
- Від температури.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Зворотний зв'язок

- Які властивості має вода?
- У яких станах вода знаходиться в природі?
- Що спричиняє випаровування води з поверхні водойми, землі, рослин?
- Що відбувається з паром у верхніх шарах повітря?
- У якому вигляді вода знову повертається на Землю?
- Як утворюються опади?
- Чому на кришці каструлі, у якій кипить вода, утворюються краплини води?

Робота за підручником (с. 101)

Учні зачитують та аналізують висновок до теми уроку.

Робота у Щоденнику вражень

— Намалюйте або запишіть те, що найбільше сподобалося під час вивчення цієї теми, що найбільше зацікавило.

(*Декілька учнів, за бажанням, демонструють те, що вони намалювали/написали.*)

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 57. ЯК МАНДРУЄ ВОДА

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** систематизувати знання учнів про колообіг води в природі; формувати вміння спостерігати, робити висновки; розвивати уяву, фантазію; виховувати інтерес до самостійного здобування знань; любов до навколишнього світу;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: комп'ютер, відеоролик, «сніжки» з паперу, кошик, пакет на застібці, вода, блакитний барвник, скотч, маркери, картки.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Форма проведення: урок-подорож.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Пролунав уже дзвінок,
Починається урок.
Приготуйте без мороки
Все, що треба до уроку:
Книжку, зошит, ручку, олівці.
Приготувались? Молодці!
Все у нас уже на місці,
Залишилось тільки сісти!
Сядьте, дітки, всі гарненько,
Руки покладіть рівненько.
Голову вище підніміть,
Плечі свої розведіть.
Всі на мене подивіться
І приємно посміхніться!

2. Актуалізація опорних знань

«Мозковий штурм»

— Як ви розумієте вислів: «Вода — вічна мандрівниця»? (Відповіді дітей.)

Перегляд відеоролика

Мультфільм «Казка про хмаринку» (<https://youtu.be/g9zrExiuDHg>) у віршованій формі розповідає про те, як утворюються дощові хмаринки і чому вони змінюють колір.

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Як ви вважаєте, якою буде тема нашого уроку? Чому?

— Сьогодні ми вирушимо в уявну подорож разом із нашою водою-мандрівницею.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Повторення основних фактів, понять (І станція — «Навчальна»)

Інформаційне повідомлення

Вода — найпоширеніша та одна з найважливіших речовин на Землі. Про неї є навіть прислів'я: «Хліб — батько, вода — мати». Вода ніколи не знаходиться в одному місці, в одному стані — під впливом певних явищ вона любить видозмінюватися і подорожувати.

Скупчення великої кількості крапель утворюють хмари, з яких улітку дощить, а взимку — сніжить.

Хмари утворюються з водяної пари. Водяна пара — невидимий газ. Він не виказує себе, поки у повітрі не з'являться крихітні частинки пилу. Пара осідає на них і перетворюється на маленькі краплинки, що випадають на землю у вигляді дощу.

Улітку після дощу утворюються калюжі. Тільки пригріє сонце — вони висихають. Куди ж зникає вода з калюж? Сонячні промені нагрівають воду і перетворюють її на пару. Пара піднімається вгору. Там вона охолоджується і перетворюється на дрібненькі краплинки води.

Узимку з водяної пари утворюються сніжинки. Із настанням морозів вода в річках, озерах і ставках замерзає, перетворюється на лід. Сніг і лід — це вода у твердому стані.

Отже, вода, що випарувалася, повертається на землю у вигляді опадів (*дощу, снігу, граду*). Частина цієї води просочується в ґрунт, потрапляє в озера, ставки і річки, а з них — у моря й океани. Решта води знову випаровується з поверхонь суходолу, водойм і рослин. У вигляді пари вона піднімається вгору.

Вода в природі постійно рухається. Перетворення води в природі з одного стану в інший називають колообігом води. Таким чином, вода в природі не утворюється з нічого і нікуди не зникає.

Запитання для обговорення

- У яких станах трапляється вода в природі?
- Що спричиняє зміни стану води?
- За яких умов вода перетворюється на пару?
- Що таке випаровування? (*Словничок, підручник, с. 101.*)
- Як називається рух води в природі? (*Колообіг.*)

Стратегія «Джигсоу»

Учні об'єднуються в домашні групи.

Члени домашніх груп перерозподіляються, об'єднуються у нові експертні групи.

Кожна експертна група отримує для опрацювання одну частину підготовленого учителем тексту.

За відведений час учні експертної групи ознайомлюються з текстом, опрацьовують його, готують по три контрольні запитання щодо його засвоєння.

Учні експертних груп повертаються у свої первинні групи з підготовленим матеріалом.

Кожний член експертної групи по черзі навчає інших інформації, якої навчився у вторинній групі, перевіряючи рівень її засвоєння контрольними запитаннями.

Групи презентують здобуті знання.

Завдання для домашніх груп:

1-ша група. Утворення хмар (*с. 102*).

2-га група. Конденсація (*с. 102*).

3-тя група. Колообіг води (*с. 103*).

Руханка «Гра в сніжки»

Обладнання: «сніжки» з паперу, кошик.

Незалежно від сезону, малюки можуть кидати сніжки, але не одне в одного, а в кошик. Це чудова вправа на влучність і, на відміну від м'ячиків, навколишня обстановка не постраждає, адже сніжки виготовлені із зібганого паперу, закріпленого скотчем.

2. Узагальнення знань (II станція — «Евристична»)

Перегляд відеоролика

Учні переглядають відеоролик «Корисні підказки про воду від телеканалу ПЛЮСПЛЮС» (4.30–7.50 хв) (<https://youtu.be/RmErh04ndGs>) про колообіг води у природі, обговорюють зміст.

Комунікативна вправа «Бережіть воду!»

— Розгляньте малюнки (*підручник, с. 104*). Розкажіть одне одному, на яких малюнках діти бережуть воду. А як це робите ви?

Вправа «Пошуковці»

- Чи є правдивою наведена інформація?
- Як її можна перевірити? Куди спрямувати пошук?
- Краплі дощу, що ви бачите сьогодні, приблизно 2 місяці тому були в океані.

Руханка «Морські хвилі»

Коли вчитель командує: «Штиль!», усі діти повинні стояти непорушно. А за командою «Хвилі!» починають по черзі підводитись з-за парт. Спочатку встають діти за першою партою, через 2–3 секунди — ті, хто сидять за другою партою тощо. Діти, які підводяться з останньої парти, плескають у долоні, подаючи тим самим сигнал дітям спереду, які в тій самій послідовності починають сідати за парти. Якщо чують команду «Шторм!», діти виконують ті самі рухи, але роблять усе швидко, не чекаючи 2 секунди.

3. Узагальнення вмінь (III станція — «Умійки»)

Моделювання

— Перегляньте мультиплікаційну відеомодель колообігу води в природі (<https://youtu.be/A9PJuf0oYE>), поясніть її зміст та значення колообігу для всього живого.

— Створімо разом наочний макет процесу колообігу.

Для цього знадобляться:

- пакет на застібці;
- вода;
- блакитний барвник;
- скотч;
- маркери.

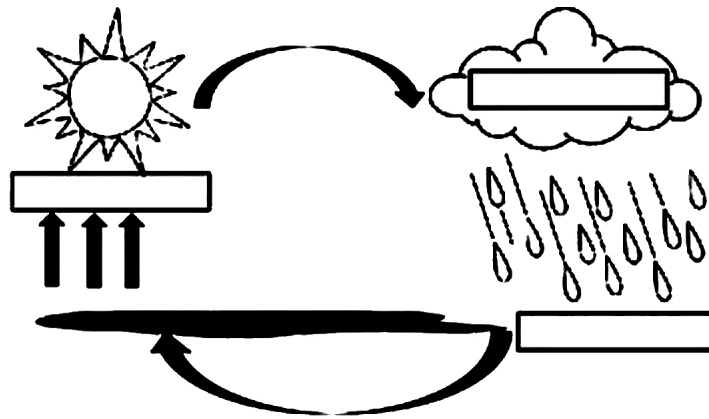
Учні колективно створюють макет процесу колообігу.

- 1) Намалювати маркером на пакеті схему колообігу.
- 2) Налити (на третину) у пакет води, додати барвник.
- 3) Прикріпити знизу пакет скотчем до основи.

Практична робота

— Впишіть назви етапів колообігу води в природі.

Учитель роздає кожному учневі картку.

Колообіг води в природі

Творчі вправи

1) Фантазування.

— Пофантазуйте. Продовжте речення.

- Якби вода розмовляла...
- Якби вода в річках та озерах була фарбою...

2) Вправа «Мовознавець».

— Створіть словничок самостійно.

Фантазувати — це...

Технологія «Крісло автора»

— Що сталося б на Землі, якби вода припинила свій рух?

Поетична хвилинка

— Послухайте вірш «Дощ».

Тихий дощик полив всі ліси і садочки
І добавив водички в озера й ставки.
Всі дороги помив і стежки, і горбочки,
А на ранок прокинулись вмиті квітки.
Усміхнулись до сонечка чисті, тендітні.
А земля вся пречиста і світла була.
Це було навесні, а точніше, у квітні —
Оживала природа, росла і цвіла.

Н. Красоткіна

— Яку роботу виконав дощ?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Тест «Перевір себе!»

1. Назви властивості води — рідини.
 - а) Текуча, безбарвна, без запаху, прозора, не має власної форми;
 - б) прозора, має запах, має форму;
 - в) має форму тієї посудини, у якій міститься;
 - г) при нагріванні — розширюється;
 - д) при охолодженні — стискається.
2. За допомогою яких дослідів можна виявити властивості води — рідини?
 - а) Завести рибок в акваріумі;
 - б) випити склянку чаю;
 - в) пляшку, наповнену водою, винести на мороз.
3. Яку особливу властивість має вода при замерзанні?
 - а) Перетворюється на лід;
 - б) розтікається;
 - в) починає розширюватися;
 - г) починає стискатися.

Вправа «Паспорт героя»

1. *Ім'я.* Вода.
2. *Створювач.* Природа.
3. *Прописка.* Земля.
4. *Де зустрічається?* Океани, моря, річки, озера, ґрунт, люди, рослини, тварини.
5. *Особисті якості.* Прозора, безбарвна, текуча, без смаку, без запаху, розчинник, погано проводить тепло.
6. *Мрія героя.* Щоб не забруднювали, берегли.

Робота за підручником (с. 105)

Учні зачитують та аналізують висновок до теми уроку.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 58. ІНФЕКЦІЙНІ ХВОРОБИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** дати поняття про корисні та шкідливі мікроби; розширити знання учнів про інфекційні хвороби; учити запобігати інфекційним та кишковим інфекціям; розвивати навички гігієни і культури; виховувати турботу про своє здоров'я і здоров'я оточуючих;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності, компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: стікери, комп'ютер, відеоролики, тематичні малюнки, надувний м'яч, папір, кольорові олівці, аркуш паперу формату А1.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Форма проведення: тренінг.

Освітні галузі: соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Привітання. Вправа «Якби я був-була ...»

Мета: самопізнання; розвиток креативності.

Продовжити фразу «Якби я був/була водою (їжею, природним явищем...), то був би/була б...» та пояснити чому.

Повідомлення теми тренінгу

— Сьогодні ми продовжимо розмову про воду, дізнаємося, коли вона може бути небезпечною.

Вправа «Очікування»

— Чого ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

Напишіть на аркушах свої очікування і прикріпіть стікери внизу нашої «Галявини очікувань».

- Я хочу дізнатися...
- Я хочу навчитися...

Повторення правил тренінгу

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

«Мозковий штурм»

— Що робити, аби мікроби не потрапили в організм з водою, їжею? (Учні висувають свої ідеї, обговорюють їх.)

Словникова робота

Мікроби — занадто малі організми, щоб бачити їх неозброєним оком.

Інформаційне повідомлення

Учні зачитують повідомлення про інфекційні хвороби у підручнику (с. 105), слухають розповідь учителя.

Існують корисні та шкідливі мікроорганізми. Шкідливі мікроби — це хвороботворні бактерії та віруси. Потрапляючи в організм, частіше крізь органи травлення і дихання, вони швидко розмножуються і виділяють отруту, що вбиває живі клітини. Так виникають інфекційні хвороби.

Інфекційними називають хвороби, спричинені шкідливими мікробами і вірусами, яких не побачиш без мікроскопа.

Ознаки захворювання: підвищується температура, болить голова або живіт, може початися кашель, нудота.

До інфекційних хвороб належать грип, ангіна, холера, чума, малярія, кір, скарлатина, вітрянка, дифтерія, хвороба Боткіна, дизентерія, сальмонельоз.

Технологія «Два — чотири — всі разом»

— Які шляхи передачі інфекції існують?

Учні індивідуально обдумують можливі відповіді. Потім об'єднуються в пари, доповнюючи думки одне одного.

Далі діти в четвірках ухвалюють спільне рішення. Завершується робота обговоренням поставленого завдання з усім класом.

Наприклад:

Мікроби можуть передаватися: повітряно-крапельним шляхом; через продукти харчування, воду, ґрунт, брудні руки, укуси комах, контактним шляхом.

Мікроби, що спричиняють грип, ангіну, кір, передаються від хворої людини до здорової з крапельками слини, коли хворий говорить, чхає, кашляє. Мікроби, що спричиняють кишкові хвороби, наприклад, дизентерію, проникають до організму ротом з їжею, водою, з брудних рук. Деякі хвороби передаються через речі хворого.

Перегляд мультфільму

Учні переглядають мультфільм «Уроки тітоньки Сови. Уроки обережності — Мікроби» (<https://youtu.be/okUBpCUIdkI>), обговорюють зміст.

Розвивальна гра «М'яч у колі»

Обладнання: надувний м'яч.

Діти стоять у великому колі. У центрі — учитель із надувним м'ячем. Він кидає його гравцеві. Той має підкинути м'яч, назвати когось із товаришів, упіймати м'яч, покласти його в центрі, а сам стати на місце товариша.

Орієнтовні завдання

- Назвати інфекційну хворобу.
- Назвати спосіб передавання інфекційної хвороби.

Руханка «Пантоміма»

Учні показують, як миють руки, чистять зуби, роблять ранкову зарядку, миють ноги.

Робота за підручником (с. 105)

Діти по черзі зачитують, що потрібно робити, аби шкідливі мікроби не потрапили до організму людини, доповнюють перелік.

Робота в парах. Вправа-гра «Прожени мікроби»

Діти вибирають твердження, у яких зазначено, як не пропустити мікроби в наш організм.

- Мий руки з милом;
- провітрюй приміщення;
- їж кашу;
- загартовуйся;
- співай пісні;
- грай в ігри на свіжому повітрі;
- маляй чистим пензликом;
- уранці та ввечері чисти зуби;
- роби щеплення;
- спілкуйся з друзями;
- мий овочі та фрукти;
- грай в ігри в кімнаті.

Висновок. За поширення інфекційних захворювань відповідає сама людина. На здоров'я людини впливає спосіб життя.

Малювання-фантазування

Діти переглядають відео та слухають пісеньку про мікроби (<https://youtu.be/PCf00Kwc31Q>).

Учитель роздає дітям маленькі аркуші паперу і пропонує намалювати мікроба, яким вони його уявляють. Ці аркуші наклеюють на великий аркуш формату А1, виготовляючи плакат «Обережно, мікроби!».

Тест «Так чи ні?»

— Позначте відповіді: «Так!» (+), «Ні!» (-).

Щоб захиститися від інфекцій, потрібно:

- користуватися власним гребінцем, зубною щіткою та носовичком;
- мити руки з милом перед прийомом їжі та після туалету;
- ретельно мити овочі та фрукти;

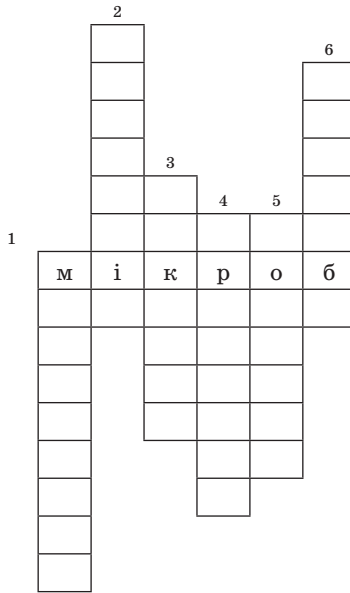
- сидіти вдома;
- промивати з милом невеликі подряпини та рани;
- не робити щеплення;
- загартовуватись.

Вправа «Якщо..., то...»

- Якщо в організм людини потрапить вірусна інфекція, то...
- Якщо вчасно запровадити карантин, то...
- Якщо зробити щеплення, то...
- Якщо вживати продукти, що містять вітамін С, то...
- Якщо дотримувати правил особистої гігієни, то...
- Якщо людина відчуває слабкість, нежить, ломоту в тілі, температуру, кашель, то...

Розгадування кросворда

— Складіть слова та прочитайте ключове слово.

1. Мікро + сік – ік + копа – а (*мікроскоп*).
2. Бак + терка – ка + ія (*бактерія*).
3. Ваза – за + к + цинк – к + а (*вакцина*).
4. Прес – с + пар + атом – ом (*препарат*).
5. Поле – ле + в'язка (*пов'язка*).
6. Хвіст – іст + короб – к + а (*хвороба*).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Зворотний зв'язок

- Які хвороби належать до неінфекційних, а які — до інфекційних?
- Назвіть відомі вам інфекційні хвороби.
- Які ознаки інфекційних захворювань (*грипу, дизентерії*) ви знаєте?
- Як можна попередити інфекційні захворювання?
- Хто розносить інфекційні кишкові захворювання?
- Яких застережень слід дотримувати, щоб не захворіти на грип?
- Чим корисні рухливі ігри на свіжому повітрі?
- Чи справдилися ваші очікування?

Вправа «Щоб бути здоровим, я...»

Діти по черзі продовжують фразу «Щоб бути здоровим, я...».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 59. ВИГОТОВЛЕННЯ ПАПЕРОВОЇ СКЛЯНКИ ЗА ЗРАЗКОМ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** удосконалювати навички роботи з папером і картоном; учити виготовляти паперову склянку за зразком; розвивати увагу, мислення, окомір; виховувати любов до праці, охайність під час роботи;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: папір, прості олівці, ножиці, комп'ютер, відеоролик, технологічна картка, кубик, черевики.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: технологічна, природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

— Відгадайте загадку.

- Білий-білий, наче сніг,
Рук нема, немає ніг,

Не людина і не звір,
А зовуть його... (*папір*).

— Чи подобається вам працювати з папером?

— Які вироби з паперу ви вже виготовляли?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Чи хотіли б навчитися виготовляти інші вироби з паперу?

— Уявіть, що ви вже довго йдете польовою дорогою. Сонце світить яскраво. Стало дуже спекотно.

Дуже хочеться пити. Аж ось видніється ліс. Біля нього є джерело. Як напиться з нього води, коли немає склянки? (*Відповіді дітей.*)

— Склянку можна виготовити з паперу. Спробуймо!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Осмислення змісту й послідовності застосування способів виконання дій

Довідкове бюро

Стакан — посудина у формі циліндра або усіченого конуса, зазвичай без ручки. Найчастіше стакани виготовляють зі скла — тоді щодо них зазвичай використовують термін *склянка*. Застосовують для вживання як холодних, так і гарячих напоїв, в останньому разі часто подають із підсклянником.

Стакани виготовляють і з інших матеріалів — пластику («*пластівки*»), картону, паперу, металу. Існують навіть їстівні стакани — з вафельного тіста, що наповнюють морозивом.

Папір — надпопулярний у сучасному світі матеріал, що має багатовікову історію. Але якщо раніше для його створення використовували ганчір'я (*бавовняне, лляне, шовкове тощо*), то сьогодні головне джерело паперу — деревина.

Папір активно застосовують у різних сферах. Чи не основним його призначенням є поліграфічне використання: створення книг, газет, журналів, зошитів, блокнотів, листівок, афіш, календарів та ін. Не менш важливим вважають виготовлення всілякої упаковки (*коробок, мішків, обгортки*), оздоблювальних виробів (*наприклад, шпалер*), матеріалів для творчості (*для аплікацій, оригамі тощо*), грошей, одноразового посуду, туалетного паперу, серветок, рушників, скатертин та простирадл. Це універсальний матеріал, значення якого важко переоцінити.

Метод «Кубування»

Методика, яка пропонує учням відповісти на 6 запитань різних типів, що стосуються теми («*Склянка*»).

1. Опиши це. (*Яка склянка на вигляд?*)

2. Порівняй це. (На що схожа склянка, від чого відрізняється?).
3. Добери асоціації. (Що спадає на думку, коли бачите склянку?)
4. Проаналізуй це. (Яким чином це зроблено?)
5. Застосуй це. (Де використовують склянку?)
6. Аргументи «за» або «проти». (Добре чи погано, що є багато різних склянок?)

Динамічна справа «Як носять воду?»

— Раніше, коли на все село була одна криниця, дівчата мали носити воду у відрах. Відра висіли з двох боків на коромислах, що носили на плечах. Уявіть, що ви несете саме так воду. Ходіть з палицею на плечах, розправивши плечі та випрямивши спину. Будьте дуже уважними, не розлийте воду!

2. Організація самостійної практичної діяльності учнів

Підготовка робочих місць

— Прочитаймо (*підручник, с. 106*), які матеріали нам знадобляться сьогодні на уроці. Учні готують матеріали до уроку.

Повторення правил техніки безпеки

Правила безпечного користування ножицями.

Послідовність виконання роботи

— Візьміть аркуш паперу (A4), створіть квадрат, решту — відріжте. Далі працюйте за схемою у підручнику (с. 106).

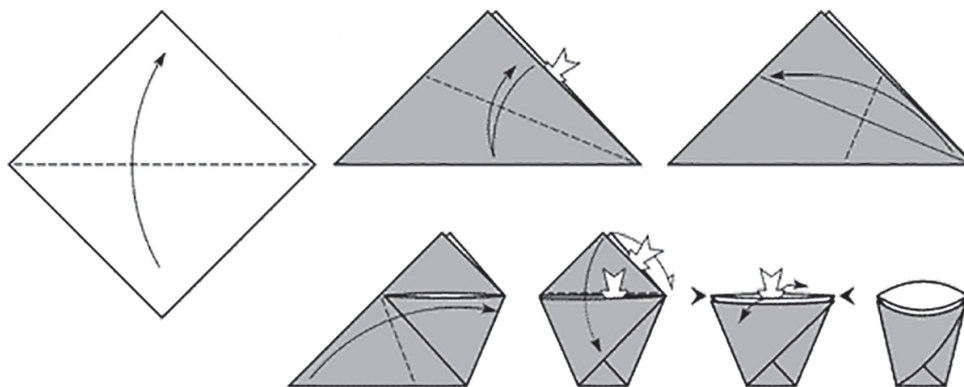
1. Зігніть квадрат по діагоналі, щоб утворився трикутник.
2. Верхній аркуш паперу розгорніть, зігніть і розігніть.
3. Потім зігніть кут з правої сторони трикутника до позначки.
4. Зігніть аналогічно лівий кут трикутника.
5. Відігніть тильну сторону нашої майбутньої склянки, роз'єднайте верхні частини паперу, заправте всередину лицьовий шар, а дальній шар зігніть у протилежну сторону.
6. Стисніть боки виробу. Склянка готова!

Перегляд відеоролика

— Щоб краще уявити послідовність роботи над виробом, перегляньте відео «Як виготовити склянку із паперу власноруч» (<https://youtu.be/bHYQPFj22yc>).

Самостійна робота учнів

— Виготовте паперову склянку за зразком та користуючись технологічною карткою.

Пальчикова гімнастика «Пароплав»

(Обидві долоні з'єднані «ковшиком», усі пальці, крім великих, спрямовані у бік «від себе», а великі пальці підняті вгору та з'єднані — це «труба».)

Пароплав пливе по річці,
Дим з труби, немов із пічки.

3. Перенесення знань і способів дій у нові ситуації

Технологія «Навчаючи — вчуся»

Підготовлені учні ознайомлюють зі своєю інформацією однокласників і одержують інформацію від них.

- Вода в умовах виживання завжди посідає перше місце. Без води людина може прожити 3 доби. Тому, підходячи до будь-якого джерела води, вас має насторожити, якщо навколо водойми немає зелені. Імовірно, вода в ньому застійна, сильно забруднена і насичена різними хвороботворними мікроорганізмами. Найкраще перетерпіти спрагу до тих пір, поки на шляху не зустрінеться джерело або інша чиста водойма.
- Водою, не придатною для пиття, можна тільки прополоскати рот і в жодному разі її не ковтати, адже це може спричинити гострий кишковий розлад, який підсилить і прискорить зневоднення. Такою водою можна тільки обтирати обличчя, ший, змочувати одяг і головний убір.
- Навіть у проточному і на перший погляд кришталево чистому струмку вода може приховувати загрозу у вигляді різних паразитів, бактерій тощо. Що вже говорити про воду зі стоячих водойм та калюж?.. Наслідки від пиття з таких джерел можуть бути згубними для людини. У воді можуть опинитися домішки отруйних солей, нафти, радіоактивні елементи. Отже, ризиковано пити з будь-якої невідомої водойми.
- Для безпеки не слід пити воду безпосередньо з водойми. Краще викопати поруч на березі невелику ямку, почекаати, поки в неї набереться вода, далі її кип'ятити або просто пити. Справа в тому, що таким чином вода профільтровується крізь пісок і ґрунт. З цієї самої причини, значно безпечніше пити воду, що профільтрувалася в ґрунті. Така вода стікає по коріннях дерев, по сталагмітах у печерах, в джерелах, що б'ють із землі.
- Якщо вода проточна, а на вигляд прозора і чиста, — це вже добре. Відсутність запаху — також добрий знак: отже, жодних отруйних домішок вода не містить. Можна скуштувати невелику кількість води. Якщо немає дивних присмаків і язик не пече — напевно, вода чиста щодо хімічного складу. Ознака того, що вода придатна для вживання, — наявність у водоймі раків, креветок, дрібної риби.

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

Учні зачитують та обговорюють повідомлення про знезараження води деякими рослинами.

Гумористична хвилинка. Інсценізація вірша «Запасливий»

— Знову мокрі черевики?! —	(Показує черевики.)
Сварить Вову мати. —	(«Свариться» пальчиком.)
Ти, мабуть, в усіх калюжах	(Лічить, загинаючи пальці.)
Встигнув побувати?	
— Що ви, мамо, — каже Вова, —	(Хитає головою.)
Не хвилюйтесь дуже:	(Гладить «мату» по плечу.)
Ще й на завтра залишилось	(Лічить до чотирьох, загинаючи пальці.)
Чотири калюжі!	

Ігор Січовик

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Технологія «Крісло автора»

— Розкажіть, де ви використаєте паперову склянку.

Рефлексія «Що я здобув/здобула на цьому уроці»

Учасники в колі висловлюють думки щодо уроку.

- Було цікаво...
- Було складно...
- Тепер я зможу...
- У мене вийшло...
- Я зміг/змогла...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 60. ЯК РОСЛИНИ ГОТУЮТЬСЯ ДО ЗИМИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з осінніми явищами в житті рослин; розвивати логічне мислення, пам'ять, увагу, вміння самостійно працювати, сприймати інформацію та аналізувати її; виховувати дбайливе ставлення до природи, повагу до думки іншого, вміння спостерігати та робити висновки зі спостережень;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; вміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: комп'ютер, презентація, папір, кольорові олівці, гілочки дерев, паперове листя, конверти з предметними малюнками.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна, інформатична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

В гості до природи вирушаєм я і ти.
Ми не будемо лінуватись —

Будемо добре працювати,
Швидко досягнемо мети.

2. Актуалізація опорних знань

«Мозковий штурм»

— Відгадайте загадку.

- Виснуть хмари низько-низько,
Опустили пасма-коси.
Всюди мокро, всюди слизько —
Ходить нашим краєм... (осінь).

— Які ознаки осені ви знаєте? (Відповіді дітей.)

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Коли це буває,
Що клен запалає?
А прихопив морозець
Та повіяв вітерець,
Весь вогонь на землю впав,
Зовсім клен без листя став. (Восени.)

— Про які явища в житті рослин восени йдеться в загадці?

— Сьогодні ми більше дізнаємося про те, як рослини готуються до зими.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Перегляд презентації

— Перегляньте презентацію «Як рослини готуються до зими» (<https://naurok.com.ua/prezentaciya-yak-roslini-gotuyutsya-do-zimi-18076.html>).

— Чи все побачене вам було відомо?

Робота за підручником (с. 106–107)

1) Читання в парах — узагальнення в парах.

Учні читають та обговорюють текст про листопад у парах. Спочатку частину тексту читає один учень, а другий ставить йому запитання або переказує прочитаний текст. Потім вони міняються ролями.

2) Вправа «Порівняй!».

- Розгляньте малюнки дерев (с. 107). Порівняйте, як опадає на них листя.
- З якого дерева найпізніше опадає листя?

3) Словникова робота.

- Розгляньте гілочки, що лежать на партах.
- Чи є на них листочки?
- Що є на місці листочків? (*Бруньки.*)

Брунька — зачатковий пагін.

- Прочитайте у підручнику, чим покрита брунька. (*Покривними лусками.*)

Покривні луски — частини бруньки, що захищають тканини зачаткового пагона від несприятливих умов зовнішнього середовища.

Гра «Додай пів слова»

Учасники гри утворюють коло і кидають одне одному м'яч. Той, хто кидає, називає половину слова — ознак осені, а той, хто ловить, повинен додати другу половину. *Наприклад:* листо — пад, хо — лод, ві — тер, ту — ман, до — щик, гро — за, падо — лист, уро — жай, гри — би тощо.

Кидати м'яч можна будь-якому учасникові гри. Відповідати слід швидко. Гравець, який припустився помилки, залишає гру.

Фізкультхвилинка

Руки вгору підніми
Та до неба потягни.
Нахилися до землиці,
Попроси в неї водиці.
Полюби свої рослинки,
Що для кожної дитинки
Дають ягідку і плід,
Щоб здоровим був весь рід.

(Піднімають руки вгору.)
(Стають навипиньки.)
(Нахилиються вперед.)
(Присідають.)
(Підводяться, піднімають руки вгору.)
(Розводять руки в сторони.)
(Простягають руки вперед.)
(Розводять руки в сторони.)

В. Дехтяренко

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Мовна вправа

— Доберіть із-поміж запропонованих слів (*підручник, с. 107*) близьке за значенням до слова *листопад*. З'ясуйте походження цих слів.

Сучасна назва місяця листопад походженням завдячує осінньому опаданню листя.

Отже, інші назви місяця листопад означають: *листогуб (дерева гублять листя)*, *листогній (перегній з опалого листя)*, *листовій (вітер розвіває опале листя)*, *листочок (вітер трусить листя)*, *листокід (вітер кидає листя)*, *листоліт (літає листя)*, *падолист (падає листя)*, *напівзимник (восени буває зимова погода)*.

Літературна хвилинка. Метод «Спрямоване читання»

Читаючи самостійно текст, учні шукають відповіді на поставлені запитання.

- Прочитайте оповідання В. Сухомлинського «Осінь принесла золотисті стрічки».

Ростуть над ставком дві берези. Струнки, високі, білокорі. Опустили берези зелені коси. Віє вітер, розчісує їх. Тихо шелестять листям берези. То вони про щось розмовляють.

Однієї ночі стало холодно. На траві заблищали білі кристалики льоду. Прийшла до беріз осінь. Принесла їм золотисті стрічки. Вплели берези стрічки в зелені коси. Зійшло сонце. Розтопило кристалики льоду. Подивилося сонце на берези й не впізнало їх — у зелених косах золоті стрічки. Сміється сонечко, а берези сумують.

В. Сухомлинський

- Дайте відповіді на запитання.

- Які дерева росли над ставком?
- Які були берези?
- Що розчісував вітер?

- Що трапилося однієї ночі?
- Що принесла осінь березам?
- Чому сонце не впізнало беріз?
- Чому засумували берези?

Технологія «Акваріум»

Учитель пропонує одній із груп сісти в центрі класу. Подає команду розпочати обговорення питання «Яке значення для рослин має листопад?».

Наприкінці обговорення учні мають дійти спільного рішення за 3–5 хв.

Педагог ставить класу запитання:

- Чи погоджуєтеся ви з думкою групи?
— Прочитавши повідомлення у підручнику (с. 107), перевірте, чи всі аргументи ви назвали.

Довідкове бюро

Нам не слід забувати, що природа існує не тільки для милування — вона потребує захисту. Замисліться над тим, чому околиці сіл збідніли на лелечі гнізда, замулилися живі джерела, рідше чути солов'їні співи. Може, в цьому провина і кожного з нас. Адже не всі ми замислюємось над тим, що природа — наша домівка.

Щоосені на наших подвір'ях, вулицях, у приватних садибах димлять купи сміття, опале листя. Люди не звертають на це уваги. А дарма! З димом у повітря потрапляють отруйні речовини, які ми вдихаємо.

Листя за літо вбирають у себе пил, викиди промислових підприємств і стають своєрідним відстійником отруйних речовин. Найкраще використання опалого листя — як добрива.

Руханка «Потяг»

Діти — «пасажири потяга», «зупинки» — назви дерев. Замість квіток використовують листя (*наперове*).

«Кондуктор» оголошує зупинку, наприклад, «Клен». На цій зупинці виходять діти, які тримають в руках кленові листочки. «Кондуктор» перевіряє «квитки».

«Потяг» рухається доти, поки всі «пасажири» не вийдуть на своїх зупинках.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Технологія «Крісло автора»

— Чи всі рослини скидають листя восени?

— Висуньте гіпотезу, що сталося з деревами, якби вони не скидали листя восени.

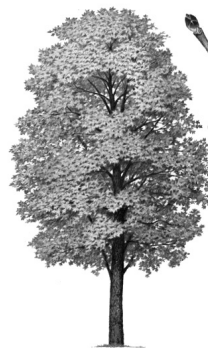
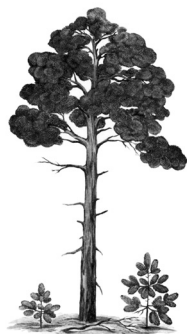
Висновок. Якби взимку не припинявся сокорух у деревах, вони б замерзли, загинули.

Дослідження-розпізнавання. Робота у групах

Учитель роздає групам конверти із предметними малюнками (*листя дерев: дуба, клена, каштана, горіха та їхні плоди: жолуді, крилатки, каштани, горіхи*).

— Розпізнайте рослини за листком і плодом. З'ясуйте, яким деревам вони належать.

Учні у групах створюють пари: листок — плід.

Робота за підручником (с. 108)

— Розгляньте малюнок. Складіть календар сезонного життя рослин. (Б А Г В Д)

«Художня майстерня»

— Як ви розумієте вислів: «Сидить осінь на горбочку, вишиває лісові сорочки»?

— Об'єднайтеся у три групи і намалуйте лісові «сорочки».

I група. Вересень.

II група. Жовтень.

III група. Листопад.

Групи презентують свої роботи.

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

— Діти зачитують повідомлення про те, чому модрина скидає свої голки.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Гра «Так — ні»

- Осінь дарує нам полуниці.
- Осінь фарбує листя у різні кольори.
- Восени ніч стає довшою, а день — коротшим.
- Тумани можна спостерігати опівдні.
- Восени дощів дуже мало.
- Осінь настає після літа.
- Найшвидше починає опадати листя зі старих дерев.
- Осінь дарує нам картоплю, буряк, капусту.

Робота за підручником (с. 108)

Учні зачитують та аналізують висновок до теми уроку.

Гра «П'ять речень»

Учні в п'яти реченнях формулюють засвоєні на уроці знання.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 61. ЧИ ВСІ ГРИБИ ЇСТІВНІ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** сформувати в учнів уявлення про гриби як живі організми; навчити розрізняти їстівні та неїстівні гриби; розвивати вміння виявляти ознаки грибів, пізнавальну активність, уміння спостерігати; виховувати любов до природи, бажання піклуватися про власне здоров'я;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях, екологічна грамотність і здорове життя.

Обладнання: картки зі словами, предметні малюнки, фліпчарт, комп'ютер, відеоролик, муляжі грибів.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: соціальна і здоров'язбережувальна, природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

— Відгадайте загадку.

- І великі, і малі
Повдягалися в брилі,
І дощу ці одноніжки
Не бояться ані трішки.
Ліс — улюблений їх край.
А як звуться, відгадай! (*Гриби.*)

— Які слова допомогли назвати відгадку?

Гра «Коло знань»

Учитель визначає тему одним словом («Гриби»), а учні згадують усе пов'язане з цим словом.

— Що належить до живої природи? (*Люди, рослини, тварини.*)

— До якої групи належать гриби?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні на уроці ми дамо відповідь на це запитання, з'ясуємо, чи всі гриби їстівні.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Вправа «Опитування — естафета»

— Які гриби ростуть у лісах вашої місцевості?

— Які з них їстівні? Які — отруйні?

Учні по черзі дають відповіді на запитання.

Робота за підручником (с. 109–110)

1) Робота за малюнками.

— Розгляньте світлини (с. 109). Які із цих грибів ви знаєте?

Орієнтовні відповіді:

— Мені добре знайомі опеньки. Ми з татом збирали їх у лісі.

— Я впізнав сирожки. Ми їх збирали під час відпочинку на природі.

— Моя бабуся живе недалеко від соснового лісу. Там ми збирали маслюки.

— Розгляньте світлини (с. 110) отруйних грибів. Запам'ятайте їхні назви та ознаки.

Гра «Впізнай за ознакою».

Учні по черзі зачитують ознаки отруйних грибів (с. 110), шукають відповідний малюнок гриба, розміщують на дошці.

2) Вивчення будови гриба.

Учні зачитують назви частин гриба, створюючи відповідну схему на фліпчарті.

Музична фізкультхвилинка

Учні переглядають відеоролик «Пісня про гриби» (<https://youtu.be/B2pukK8ugwM>), виконують відповідні рухи.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Гра «Чарівна торбинка»

Учні по черзі називають гриби (*муляжі*), які дістали із торбинки.

Дослідження-розпізнавання

- Хто з вас разом з батьками із задоволенням збирав гриби в лісі?
- Як ви вважаєте, гриби — це жива чи нежива природа? (*Жива.*)
- Чому? (*Гриби з'являються (народжуються), ростуть, відмирають.*)
- Чи можна визначити приналежність грибів до рослин, вони ж ростуть на землі?
- Які частини рослин вам відомі? (*Корінь, стебло, гілки, листя, плід.*)
- Що можна сказати про гриби? (*У грибів немає листя, стебла, гілок.*)
- У такому разі чи можна впевнено визначити приналежність грибів до світу рослин? (*Ні.*)
- А до світу тварин? (*Також — ні.*)
- То що це таке — гриби? (*Напевно, це особливе царство природи: ані рослини, ані тварини.*)

Висновок. Запам'ятайте! Гриби не належать ані до рослин, ані до тварин. Це окрема група організмів.

Гра «Істівне — неістівне»

Учитель вимовляє назви грибів. Якщо гриб їстівний, діти плескають у долоні, якщо неїстівний — тупають. (*Маслюк, лисичка, мухомор, опеньки, білий гриб, бліда поганка, несправжні опеньки, сиріжки, строчок звичайний, груздь, підосичник, дощовик, підберезник, сморж.*)

Вправа «Запитання — відповідь»

Учні об'єднуються у дві групи, по черзі ставлять запитання, дають відповіді.

- До якої природи належать гриби? (*До живої. Вони живляться, дихають, розмножуються, ростуть, відмирають.*)
- Чим подібні гриби? (*У всіх є шапинка і ніжка.*)
- А чим відрізняються? (*Забарвленням, розмірами.*)
- Яку будову мають гриби? (*Вони мають: грибницю, плодове тіло, шапинку, ніжку.*)
- Як розмножуються гриби? (*Спорами, частинами грибниці.*)
- Порівняйте гриб і квіткову рослину. Що в них спільного? А що відмінного? (*Гриби живляться рештками рослин і тварин, а рослини самі собі утворюють поживні речовини у зеленому листку на сонячному світлі.*)
- Коли найкраще ростуть гриби? (*Після дощу.*)
- Коли краще вирушати за грибами? (*Уранці.*)

Фізкультхвилинка

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Взаємонавчання. Робота в групах

Групи готують повідомлення, озвучують їх.

І група. Причини отруєння грибами.

Останнім часом реєструють значну кількість нещасних випадків, пов'язаних із вживанням грибів. Гриби є небезпечним продуктом харчування, що може призвести до отруєння, а іноді й смерті. Отруєння організму спричиняють токсини та сполучення важких металів, що містяться в грибах.

Основні причини отруєнь:

- уживання отруйних грибів;
- неправильне приготування умовно їстівних грибів;
- уживання старих або зіпсованих їстівних грибів;
- уживання грибів, що мають двійників або змінилися внаслідок мутації.

II група. Симптоми отруєння грибами.

Симптоми отруєння: нудота, блювота, біль у животі, посилене потовиділення, зниження артеріального тиску, судоми, довільне сечовиділення, проноси; розвиваються симптоми серцево-судинної недостатності.

Первинні ознаки отруєння з'являються через 1–4 години після вживання грибів, залежно від виду гриба, віку та стану здоров'я потерпілого, кількості з'їдених грибів. Біль та напади нудоти повторюються декілька разів через 6–8 годин, а смерть може настати через 5–10 днів після отруєння.

III група. Перша допомога у разі отруєння грибами.

1. Викличте «швидку медичну допомогу».
2. Не очікуючи на її прибуття, слід негайно промити шлунок потерпілого, який має випити 5–6 склянок кип'яченої води або блідо-рожевого розчину марганцівки; натиснути пальцями на корінь язика, щоб спричинити блювоту; прийняти 4–5 пігулок активованого вугілля, коли промивні води стануть чистими.
3. Після надання первинної допомоги: дайте випити потерпілому міцний чай, каву або злегка підсолену воду. Це допоможе відновити водно-соляний баланс; покладіть хворого на живіт і до ніг прикладіть грілки.
4. З'ясуйте, хто вживав разом із постраждалим гриби, проведіть профілактичні заходи.

Хвилинка-цікавинка

- У світі налічується близько 2 мільйонів типів грибів.
- Багато видів грибів є хижаками, які мають спеціальні пристосування для ловіння комах.
- У середньому кожен гриб складається з приблизно 90 % води.
- Найдорожчий сорт грибів — трюфель.
- Одним з найцікавіших грибів вважають «Плазмодій» — він уміє ходити!

Робота з прикметами

— Перевірте прикмети.

- З'явилися опеньки — літо закінчилося.
- Якщо осінь багата на гриби — зима буде теплою.
- Якщо осінь бідна на гриби — узимку сніжитиме і дошкулятимуть морози.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Зворотний зв'язок

- Що потрібно пригадати, збираючи гриби?
- Які гриби можна брати до кошика?
- У яких грибах міститься отрута?
- Чим небезпечна отрута для людини?
- Яку будову має гриб?

Метод «Рюкзак»

Кожен учень стисло дає відповідь на запитання: «Які з набутих на уроці знань і умінь він візьме із собою для використання?».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 62. ПРАВИЛА ЗБИРАННЯ ГРИБІВ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** формувати уявлення про значення грибів у природі, їхню цінність для людей і тварин, необхідність охорони грибів, правильне їхнє збирання; формувати здатність учнів застосовувати здобуті знання; розвивати пізнавальну активність дітей, уміння спостерігати; виховувати повагу і любов до природи, культуру поведінки в природі;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях, екологічна грамотність і здорове життя.

Обладнання: малюнки грибів, картки, муляжі грибів, 2 гімнастичних обручі, 2 кошики, гриби, комп'ютер, аудіо-запис.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: соціальна і здоров'язбережувальна, природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

Робота в групах

Групи отримують малюнок гриба та картки з назвами частин гриба, складають відповідні схеми. (Можна провести у вигляді змагання між групами.)

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Гриби — цінний продукт харчування, але небезпечний.
- Як ви вважаєте, якою буде тема нашого уроку? Чому? (Відповіді дітей.)
- Сьогодні ми вивчимо правила збирання грибів.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за таблицею

Учні занотують дані про гриби до таблиці, коментують записи.

Будова	Живлення	Розмноження	Значення
Грибниця, плодове тіло, шапинка, ніжка	Рештки рослин і тварин	Спорами, частинами грибниці	Їжа, ліки, краса, санітари, хвороби

«Мозковий штурм»

- Як правильно збирати гриби?
- Діти висловлюють свої міркування.
- Послухайте, як про це йдеться у вірші.

А грибниця — як рослина,
І гриби — її плоди,
Ніби вишеньки на вигині,
Пам'ятай про це завжди.
А якщо якийсь незграба
Гриб зірве якось не так,

То загине вся грибниця,
Не залишить навіть знак.
І грибочків на цім місці,
Вже не буде! (ну хоч плач!)
Отож думай, любий друже,
Чи грибник ти чи палач!

М. Зозуля

Робота за підручником (с. 109, 111)

— Прочитайте (с. 109), як правильно зрізати гриби.

— Розгляньте малюнки (с. 111). Упізнайте гриби. Який з них ви покладете в кошик?

Технологія «Два — чотири — всі разом». Складання пам'ятки грибника

— Які правила збирання грибів ми маємо знати?

Учні індивідуально обмірковують можливі відповіді. Потім об'єднуються в пари, доповнюючи думки одне одного.

Далі діти в четвірках ухвалюють спільне рішення. Завершується робота обговоренням поставленого завдання з усім класом.

ПАМ'ЯТКА ГРИБНИКА

- Гриби потрібно обережно зрізати ножем або викручувати із землі.
- Не збивайте неістівні гриби. Пам'ятайте, що вони потрібні лісу! Ними лікуються тварини.
- Не збирайте гриби поблизу транспортних магістралей, на промислових пустирях, колишніх смітниках, в хімічно та радіаційно небезпечних зонах.
- Не збирайте невідомих грибів, особливо з циліндричною ніжкою, в основі якої є потовщення «бульба», оточене оболонкою.
- Не збирайте гриби з пошкодженою ніжкою, старі, в'ялі, червиві.
- Ніколи не збирайте пластинчаті гриби. Отруйні гриби маскуються під них.
- Намагайтесь усі гриби, а особливо сиріжки, збирати з цілою ніжкою, обережно складати їх у кошик, щоб не відламувались ніжки. Без ніжки буде важко виявити, у якій шапці була ніжка з потовщенням і «комірцем».
- Якщо збираєте в лісі печериці, звертайте особливу увагу на колір пластинок, що містяться зісподу шапки. Ніколи не збирайте і не їжте печериці, що мають пластинки білого кольору. У справжніх їстівних печериць пластинки швидко рожевіють, а потім темніють.
- Принесені додому гриби необхідно того самого дня розкласти за видами і знову детально переглянути. Всі сумнівні, перезрілі, червиві гриби викидають.
- Необхідно ретельно дотримувати технології приготування певного виду грибів.
- Якщо ви не впевнені у своїх знаннях про їстівні гриби, поряд немає досвідченого грибника, а ви боїтесь припуститися помилки, краще не збирайте гриби — виберіть інший спосіб відпочинку.
— Порівняйте свою пам'ятку із записаною в підручнику (с. 111). Про що ви забули нагадати грибнику?

Уявна міні-екскурсія «В ліс по гриби»

(Діти сідають в уявну машину і, вимовляючи різноманітні звуки, імітують рух на машині.)

— Приїхали! Виходьте!

Подивіться-но, малята,

Тут лисички, там масляки.

Нумо всі часу не гайте,

В кошик їх мерщій складайте.

(Діти розходяться залом («лісом») і збирають «гриби» (муляжі), називаючи їх.)

— Так старанно ми збирали —

Кошики важкими стали.

На галявині присіли,

Трішечки всі відпочили.

У машину всі сідайте

І додому вирушайте.

(Діти сідають в уявну машину та «їдуть» додому.)

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Гра «Так чи ні?»

— Їстівні гриби ми будемо збирати в кошик, а отруйні залишати в лісі.

З дідусем у ліс піду,

Там грибів на суп знайду.

Повен кошик назбираю,

Бо їстівні гриби всі знаю!

— Слухайте уважно вірш і доповнюйте за змістом словами «так» чи «ні».

- Підберезником назвався,
Загорів, дивіться, як.
У руденьку шапку вбрався,
Його можна брати? *(Так.)*
 - На його червоній шапці
Білі цяточки ясні.
Він красивий, мов у казці.
Гриб цей візьмете собі? *(Ні.)*
 - Сироїжки кольорові
Розрослися гарно як!
І зелені, й пурпурові.
Ми у кошик їх візьмемо? *(Так.)*
 - Ця родилась на світанку,
Доки трави росяні.
- Звуть цей гриб — бліда поганка.
Ї візьмете собі? *(Ні.)*
- Це — жовтесенькі сестрички,
Любить їх поїсти всяк.
Бо грибочки ці — лисички.
Назбираємо їх? *(Так.)*
 - Білий гриб міцний і дужий,
Як справжнісінький козак.
І його всі хвалять дуже.
Справді він найкращий? *(Так.)*
 - Хоч несправжні, теж опеньки,
І ростуть в ті самі дні.
Вони яскраві і гарненькі.
Ну, беріть їх швидше! *(Ні.)*

Складання правил поведінки у лісі

Учні по черзі називають правило, починаючи з «НЕ».

Не можна забирати тварин з постійного місця мешкання.

Не можна руйнувати пташиних гнізд.

Не можна голосно вмикати музику.

Не розкидати сміття.

Не ламати гілки на деревах та кущах.

Не топтати гриби.

Не руйнувати мурашники.

Не обривати павутиння.

Не руйнувати пташині гнізда.

Не ловити метеликів.

Не залишати сміття.

Не ловити птахів.

Не рвати квіти.

Не палити багаття.

Робота за підручником (с. 112)

— Розгляньте малюнки.

— Допоможіть родині розподілити сміття по контейнерах.

Руханка «Збери гриби»

Матеріал: 2 гімнастичні обручі, 2 кошики для збирання грибів, гриби.

Лічилкою обирають двох гравців. Учитель ставить біля гравців кошики, за 3 м від них — обручі, в яких «ростуть» гриби.

Поки звучить мелодія, гравці носять у кошик гриби (*по 1 грибу за один похід*). Перемагає той, хто збере більше грибів.

Далі лічилкою обирають наступних гравців.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Мовна вправа

— Чому так назвали гриби: рижик (*рижий на колір*), підберезник (*росте під березами*), підосичник (*росте під осиками*), лисичка (*жовтий на колір*), маслюк (*шапінка ніби змащена олією, «маслом»*)?

— Поясніть народне порівняння: «Як грибів після дощу». (*Багато.*)

Тестування

1. Як називається частина гриба, що знаходиться в землі?

- а) Шапінка;
- б) ніжка;
- в) грибниця.

2. Який гриб називають «царем» грибів?
 - а) Боровик;
 - б) лисичка;
 - в) опеньок.
3. Які гриби ростуть восени на пеньках?
 - а) Білі гриби;
 - б) підосичники;
 - в) опеньки.
4. Які гриби вирощують у теплицях?
 - а) Лисички;
 - б) печериці;
 - в) білі гриби.
5. Який гриб у світі вважають найотруйнішим?
 - а) Бліда поганка;
 - б) лисичка несправжня;
 - в) мухомор.
6. Коли краще вирушати за грибами?
 - а) Уранці;
 - б) вдень;
 - в) увечері.

Рубрика «Чи знаєте ви...»

Учні дізнаються про те, як довго дозріває гриб.

Творча вправа

— Намалуйте заборонні знаки, що стосуються поведінки у лісі.

Наприклад:

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Мікрофон»

— Закінчіть речення.

- Зрізай гриби лише...
- Збирай тільки...
- Не знищуй...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 63. ЯК ТВАРИНИ ГОТУЮТЬСЯ ДО ЗИМИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** уточнити та систематизувати знання дітей про сезонні зміни у житті тварин; учити дітей правильно ставити та відповідати на запитання; збагачувати словниковий запас; розвивати логічне мислення через зіставлення та порівняння; виховувати ціннісне ставлення до природи, прагнення оберігати її;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: комп'ютер, відеоролик, предметні малюнки, енциклопедії, маски тварин.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

Зворотний зв'язок

- Яких лісових тварин ви знаєте? Де їхні домівки?
- Чим вони живляться?
- Які тварини засинають на зиму?
- Де ми можемо спостерігати за дикими тваринами?
- Як тварини готуються до зими?
- Як зимують хатні тварини? Хто за ними доглядає?
- Яких свійських тварин ви знаєте?
- Яку користь приносять тварини?

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Спробуйте скласти деформоване речення. Це і буде темою нашого уроку.

5. ЗИМИ 2. ТВАРИНИ 3. ГОТУЮТЬСЯ 4. ДО 1. ЯК

(Як тварини готуються до зими.)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Мінілекція з елементами бесіди

- Хто першим із тварин готується до зими?

Узимку обсяги їжі значно скорочуються, саме тому багато звірят починають готуватися до холодів ще з осені, а деякі заготовляють їжу з літа. Найпершими збирають запаси гризуни: мишки, бурундуки, бабаки.

Уже влітку вони шукають лісом зернятка, горішки, відкладаючи їх у нірки. Це дає їм можливість усю зиму сидіти у своїй домівці, не виходячи назовні. Майже весь час гризуни сплять, перериваючи сон лише для того, щоб підкріпитися.

- Кому не страшні морози?

Лисички, зайці й вовки до морозів практично не готуються, бо проводять зиму на ногах у пошуках їжі. Зайчєнята лише перевдягаються: змінюють сірий кожушок на білий, щоб хижак не помічав їх на сніговій ковдрі. Дуже цікаво спостерігати за тим, як звірі готуються до зими, адже у кожного є свої секрети.

Лисички й вовки колір шубки не змінюють, але хутро у них стає більш густим і пухнастим: так легше пережити люті морози. Вовки згуртовуються в зграї, бо їм так значно зручніше виживати взимку. Хитрі лисички шукають будь-які вільні нірки, щоб перепочити й сховатися від заметілі.

- А як інші тварини?

Білки й бобри не впадають у сплячку, але готуються до зими ретельно. Бобри живуть великими сім'ями. Усі разом вони будують поблизу води собі затишні хатки, поряд з якими складають свою їжу — гілочки з дерев. Також вони харчуються корінням рослин, що ростуть у воді.

— Як білка готується до зими?

Білка змінює колір своєї шубки з рудого на сіруватий для маскуванню від хижаків. Що саме їсть білочка взимку? На період холодів цей гризун запасється такими пожитками: жолуді, гриби, горішки, зернятка.

Робота за підручником (с. 113)

— Розгляньте малюнки. Назвіть зображених птахів.

— Куди вони відлітають восени? Чого їм бракує взимку?

— Який птах «зайвий»? Чому?

Перегляд відеоролика

Учні переглядають відеоролик «Як тварини готуються до зими» (<https://youtu.be/nrv40dw20J0>), аналізують зміст.

Висновок. Восени тварини готуються до зими по-різному: роблять запаси, мігрують, впадають у сплячку. Зміни в житті тварин є осіннім явищем у живій природі.

Гра «Хто чим харчується?»

Матеріали: малюнки або іграшки, що зображують зайця, ведмедя, лисицю і вовка; картинки із зображенням моркви, капусти, меду, малини, м'яса або справжні продукти.

Картинки із зображенням їжі тварин або справжні продукти розкладають на столі. Дорослий покаже іграшкових тварин і запитує, чим вони харчуються. Учні складають короткі розповіді.

Фізкультхвилинка

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Дослідження-пошук

I група. Робота за підручником (с. 113).

Учні читають текст про харчування тварин узимку, обговорюють його в групі.

II група. Робота з довідковою літературою.

Учні шукають в енциклопедіях відомості про харчування тварин узимку.

III група. Робота в мережі Інтернет.

Учні шукають дані в мережі Інтернет про харчування тварин узимку, готують повідомлення.

Звіт груп.

Вправа «Впізнай за описом»

- У нього немає ані нори, ані гнізда. Він ховається то під кущем, то в ярочку виспитися. Шуба у нього на зиму стає тепла і біла. Їсть молоді гілочки дерев, кущів. Інколи в село завітає до копиці сіна. (*Засць.*)
- Місце, де мешкає ..., легко знайти за купками землі на луках, городах, пасовищах. Живиться комахами та їхніми личинками, які живуть під землею. Активний протягом усього року. В зимову сплячку не впадає. (*Кріт.*)
- Пізно восени, коли промерзає ґрунт і зменшується кількість кормів, заривається в опале листя і згортається у неміцний клубок та спить аж до березня. Запасів на зиму не робить. (*Їжак.*)

Гра «Зайці в лісі»

Для гри обирають «зайців» і «лисицю», решта дітей — «дерева». На протилежних частинах класу проводять лінії — це поля. На одному з них перед початком гри збираються «зайці».

Діти, які виконують роль дерев, стають на такій відстані один від одного, щоб можна було взятися за руки. «Лисиця» живе в норі край лісу («нору» позначають умовним знаком).

«Зайці» забігають до лісу, їм слід перейти з одного поля на інше, але на них полює «лисиця». Вона намагається ввіймати «зайців», а тих, кого ввіймала, веде до свого «будиночка». Бігти лісом їй заважають дерева: діти беруться за руки, сідають навпочіпки, нахилиються й розмахують руками. «Зайці» між деревами проходять вільно. Гра завершується тоді, коли всі «зайці» перейдуть на протилежний бік. Розпочинаючи нову гру, діти знову обирають «зайців» та «лисицю».

Спіймані «зайці» до кінця гри сидять у «лисиці» в «норі».

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Сюжетно-рольова гра «Зустріч тварин напередодні зими»

Учитель пропонує дітям створити образ тварини (*на вибір*). (*Можна використати відповідні маски.*)

— Уявіть, що на лісовій галявині теплого осіннього дня зустрілися різні представники тваринного світу. Їх всіх турбує настання зими. Поміркуйте, про що могли б поговорити між собою тваринки, зважаючи на свої клопоти. Пограйте у сюжетно-рольову гру «Зустріч тварин напередодні зими».

Гра «Детективи»

— Хто заховався у цих формулах?

З + АН – Н + ЄЦЬ (*Заєць.*)

ДО – О + ЯТ + ЕЛ (*Дятел.*)

МУ + РУ – У + АХИ (*Мурахи.*)

БІС – С + Л + КА (*Білка.*)

Хвилинка-цікавинка

ЧОТИРИ ЦІКАВІ ФАКТИ ПРО БІЛОК

1. Роблячи запаси, білки приносять користь деревам. Як відомо, багато білок закопують жолуді в землю, щоб згодом їх викопати і з'їсти. Подібна ситуація сприятливо впливає на дерева. Білки збирають жолуді здебільшого під дубами, а ховають їх далеко від них. Таким чином, білка допомагає рослині розселитися на великі відстані.
2. Роблячи запаси, білки можуть також зашкодити деревам. Так, наприклад, червоні білки і білки Дугласа, поширені у Північній Америці, живляться переважно насінням із соснових шишок. Ці білки або поїдають знайдену їжу негайно, або запасають її у схованках у самих деревах. Зазвичай у таких «коморах» занадто волого, і у насіння мало шансів, щоб прорости.
3. Білки сушать гриби на зиму. Одна зі складових раціону червоних білок — гриби. Іноді вони вішають їх між гілок на деревах, щоб їх можна було з'їсти взимку. Також у таких грибах рідше з'являються личинки комах.
4. Білки розуміються на «садівництві» та добре знають те, що вони їдять. Так, сірі білки відрізняють жолуді червоного дуба від білого і зберігають кожні певним чином. Оскільки жолуді білого дуба проростають майже відразу, як вони потрапили в ґрунт, то білки їдять їх негайно, оскільки пророслі жолуді втрачають свою харчову цінність. Жолуді червоного дуба не проростають до весни, тому білки заривають їх для зимових «перекусів».

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

Учні зачитують повідомлення про сплячку бабака (*підручник, с. 115*).

Математичне конструювання «Танграм»

Учитель пропонує дітям змоделювати з готових геометричних фігур (*частин танграма*) тваринку, яка не змінює своєї поведінки восени.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Оцінювання

Педагог просить учнів уявити, що перед ними — великий кошик, де вміщено всі знання, уміння, навички, ідеї, що вони набули на уроці. Кожен може взяти собі будь-що, повертаючись додому. Він пропонує по черзі сказати: «Я йду з цього уроку...» (*і назвати те, що кожен бажає взяти із собою з уявного кошика*).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 64. ЛІПЛЕННЯ З ПЛАСТИЛІНУ ФІГУРКИ ЗАЙЦЯ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** удосконалювати навички роботи з пластиліном; учить дітей ліпити зайця, передавати форму частин іграшки: овальну (*тулуб*), округлу (*голова*), циліндричну (*ноги*), пропорційне співвідношення частин і деталей (*вуха, хвіст, лапи*); учить поєднувати виліплені частини в одне ціле; розвивати тактильні відчуття, уяву; виховувати інтерес до занять ліпленням, любов до тварин;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (*і рідною у разі відмінності*) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: пластилін білого (*сірого*), рожевого, червоного, помаранчевого, зеленого та чорного кольорів, дощечки для ліплення та стеки, вологі серветки, комп'ютер, відеоролик, пазли.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: технологічна, природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

«Самоналаштування»

— Покладіть руки на парту, заплющте очі та промовляйте:

- Я зможу сьогодні добре працювати на уроці.
- Я особистість творча.
- Я бажаю однокласникам творчої роботи на уроці.

2. Актуалізація опорних знань

Гра «Очікування»

- Чого ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?
- Я прагну вдосконалити... (*вміння працювати на уроці*).
- Я хочу навчитися... (*виготовляти креативні композиції*).
- Я очікую на... (*гарну співпрацю*).
- Я буду намагатися... (*розвивати уяву, зосередженість*).
- Я сподіваюсь, що... (*цей урок принесе мені радість*).

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Відгадайте загадку.

- Довгі вуха, куций хвіст, моркву та капусту їсть.
В сніжну зиму залюбки обгризає яблуньки. (*Заєць*.)

— Попереднього уроку ми багато дізналися про життя зайця.

— Спробуймо створити його фігурку з пластиліну.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Осмислення змісту й послідовність застосування способів виконання дій

Інформаційне повідомлення

Пластилін — це унікальний матеріал, призначений для ліплення різних фігурок. Сьогодні він популярний в усьому світі завдяки тому, що має доволі велику кількість позитивних якостей.

Переваги пластиліну:

- не сохне на повітрі;
- має безліч відтінків;
- практично не липне до рук;
- добре тримає форму;
- легко змивається теплою водою.

Усне малювання

Учні по черзі описують, яким вони уявляють зайчика.

Розглядання зразка виробу

- З чого зроблено фігурку зайчика? (З пластиліну.)
- На які частини умовно можна поділити виріб?
- Яка з частин найбільша?
- Якими способами можна виготовити голову зайця, його тулуб, лапи?
- Як можна приєднати ці частини одна до одної?

Фізкультхвилинка «Сніданок у лісі»

Чути в лісі: «Трись та трись!».
То зайча капусту їсть,
Яблуко, морквину, грушу...
Каже: «Сил набратись мушу!».

(Обертання головою.)
(Робота нижньою щелепою.)
(Потягування, нахил, потягування.)
(Згинання та розгинання піднятих рук.)

2. Організація самостійної практичної діяльності учнів

Підготовка робочих місць

Учні читають у підручнику (с. 114), які матеріали знадобляться для роботи, готують їх на партах.

Вступний інструктаж

Повторення правил користування пластиліном, стеками.

Учні зачитують правила безпечного користування пластиліном у підручнику (с. 114).

Послідовність виконання роботи

- Ми сьогодні виліпимо з пластиліну фігурку зайця (за зразком чи власним задумом).
 - Виконуйте послідовно.
1. Вам знадобиться брусок пластиліну білого або сірого кольору. Розділіть його навпіл за допомогою стека.
 2. Одну з цих двох частин поділіть ще на чотири: разом у вас повинні вийти 1 великий шматочок пластиліну і чотири маленьких.
 3. Великий шматочок буде зайчику тулубом, можете відразу сформувати його в овал. З малими шматочками потрібно вчинити так:
 - один з них буде лапками — поділіть його на чотири частини і скачайте з них невеликі фігури у вигляді крапельки, сплюснутої з одного боку;
 - другий розріжте на дві рівні частини — це будуть вухка зайця;
 - з третього шматочка сформуєте голову тварини;
 - четверта частина стане вам у пригоді пізніше для ліплення маленького хвостика і мордочки.
 4. Склейте голову з вухками, а тулуб — з лапками. Не забудьте вставити в тулуб половинку сірника, аби голова добре трималася.
 5. Зберіть фігурку зайчика, з'єднуючи деталі в потрібних місцях.
 6. На черзі — ліплення мордочки зайця з пластиліну. Приклейте невелику кульку на місці носа, а трохи нижче розташуйте два маленькі сплюснуті овали — щічки.
 7. Зробіть зайчику очі з двох невеликих чорних кульок. Можна «оживити» їх, додавши відблиски: приклейте зовсім крихітні шматочки білого пластиліну зверху чорних оченят.
 8. Останній штрих — пальчики на лапках тварини, що потрібно зробити за допомогою стеки.
- Презентація виробів.

Перегляд відеоролика

— Щоб краще уявити послідовність роботи над виробом, перегляньте відео «Ліпимо зайчика» (<https://youtu.be/KaQoRPnMELo>).

Самостійна робота учнів

Використовуючи малюнок у підручнику (с. 114), учні ліплять фігурку зайчика з пластиліну.

Пальчикова гімнастика «Зайчик»

Довговухий пострибайчик.
Відгадайте, хто це? (Зайчик.)

(Вказівний і середній пальці випрямлені. Решту пальців стиснуто в кулачок.)

3. Перенесення знань у змінені або нові ситуації

Дидактична гра «Сад — город»

— Вийшов маленький зайчик із лісу й побачив село. А навколо села — поля та городи! Ой, як відразу йому захотілося їсти! Наш зайчик нещодавно народився. Крім маминого молочка, ще нічого ніколи не їв. Як ви гадаєте, діти, що можна їсти зайченяті? (*Капустку, моркву, бурячок, яблучко, грушку.*) А як йому впізнати всі ці ласощі?

— Я називатиму вам заячі ласощі, а ви підказуватимете зайчаті, якого вони кольору. Якщо хто-небудь ще й скаже, садовина це чи городина, то одержить від зайчика призову картинку!

Капуста — зелена — городина; яблуко — жовте/червоне/зелене — садовина; морква — помаранчева — городина; груша — жовто-зелена — садовина; буряк — фіолетовий — городина; слива — синя — садовина; картопля — коричнева — городина.

Далі учитель демонструє дітям картинки із зображенням садовини й городини, а діти хором називають їх.

Практична робота

— Подаруймо нашому зайчику морквинку!

1. Відщипніть від помаранчевого пластиліну шматочок завбільшки з волоський горіх. Скачайте з нього кулю.
2. Розкачайте кулю до її перетворення на видовжений овал.
3. Щоб отримати гострий кінчик морквини, розкачайте один бік овалу.
4. Відірвіть від зеленого бруска шматочок завбільшки з квасолину. Розкачайте його в «ковбаску» розміром із мізинець.
5. Поділіть «ковбаску» на три частини.
6. Розплющте кожну частину за допомогою стеків. Утворяться три листочки.
7. Приєднайте листочки до товстої частини морквини.
8. Стекою проріжте риски по тілу морквини.
9. «Почастуйте» зайченя морквою.

Розминка для рук «Морква на грядці»

— Стискаємо кулачок лівої руки — «саджаємо моркву»;

— правою рукою «поливаємо її з поливальної»;

— «виростає перша морквина» — мізинчик (*діти підіймають мізинці*);

— «виростає друга морквина» — безіменний палець (*підіймають безіменні пальці*).

У такий спосіб «виросшують» усі «морквинки»-пальці, після чого міняють руки: пальці правої руки — «морквинки», ліва — «поливальниця». Для переходу від однієї руки до другої педагог запитує: «Діти, скільки морквин виросло на лівому березі? (*П'ять.*) А тепер спробуймо виростити моркву на правому березку!».

Складання пазлів. Робота в групах

— Чи є вороги у зайчика? Хто вони?

— Відгадайте загадки та складіть пазли.

I група

- Вдалині посеред ночі
Засвітилися хижо очі.
Від його пісень у звірів
Морозець біжить по шкірі. (*Вовк.*)

II група

- Я руда, низького росту,
Хитра я і довгохвоста.
На курей я вельми ласа —
В них таке смачненьке м'ясо...
Вовку-брату я сестриця,
А зовуть мене... (*лисиця.*)

III група

- Лісом в темряві літає,—
Ху-гу, ху-гу,— промовляє.
Велетенська голова.
Здогадались, це... (сова).

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Рефлексія «Сходінки успіху»

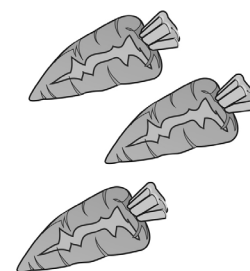
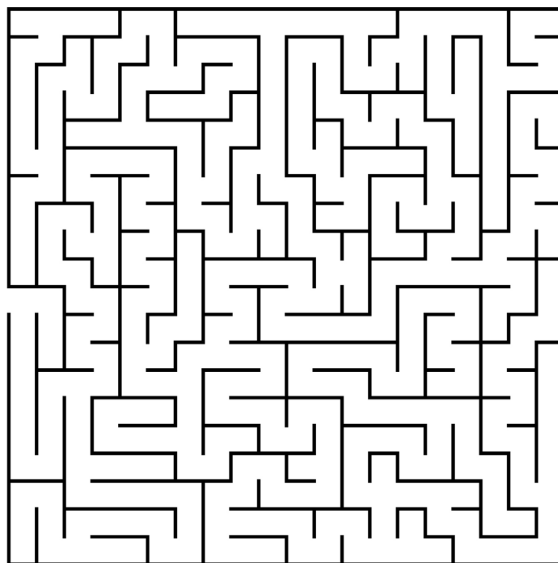
Дитина вибирає певну сходинку. На нижній сходинці — у чоловічка руки опущені. Це символізує, що на уроці нічого не вийшло. Середня сходинка — з чоловічком, у якого руки розведені в сторони, що свідчить про наявність деяких проблем у ході заняття. Верхня сходинка — з чоловічком з піднятими вгору руками. Це свідчить про те, що все, що було заплановано, вдалося реалізувати.

Взаємооцінювання

Діти по черзі висловлюють власні думки, чия робота найбільш удала, аргументуючи свою думку. (Учитель стежить, щоб робота кожної дитини була позитивно оцінена.)

Завдання для цікавої перерви

Допоможіть зайчику дістатися моркви.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 65. ЯК ОСІННІ ЗМІНИ ВПЛИВАЮТЬ НА КОМАХ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів зі змінами у житті комах восени; розвинути спостережливість, уяву, творче мислення; виховувати любов до природи, бажання вивчати довкілля;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: комп'ютер, відеоролик, предметні малюнки, папір, ножиці, прості олівці, фарби, пензлики, трубочки для напоїв, мотузка, хусточка.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

— Відгадайте загадку.

- Шість ніг без копит ходять — не стукотять.
Літає, а не птиця, може догори ногами вчепиться. (*Комахи.*)

— Що ви дізналися про комах із загадки? (*Мають шість ніг, уміють літати, пересуваються тихо, можуть повзати догори ногами.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Чи хотіли б більше дізнатися про комах?

— Сьогодні ви дізнаєтеся, як осінні зміни впливають на комах.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 115–116)

1) Метод «Кероване читання».

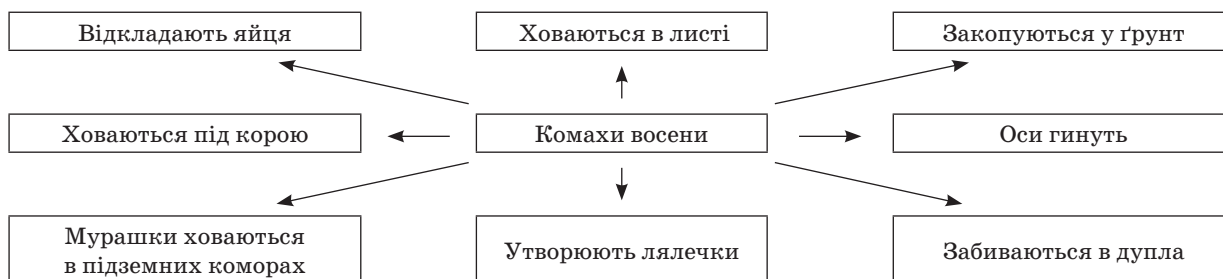
Після ознайомлення з назвою тексту («Як осінні зміни впливають на комах») учні роблять припущення, про що текст.

Далі текст читають частинами, роблять передбачення. Після читання його аналізують, обговорюють, які саме припущення виявилися правильними.

2) «Асоціативний куц».

Улітку серед зелені дерев, кущів і трав сюрчать коники, гудуть бджоли, пурхають різнобарвні метелики, метушаться мурашки. З настанням осені життя комах змінюється.

— Як змінюється життя комах?

Висновок. Восени одні комах відкладають яйця і гинуть. Інші, щоб пережити зиму, прилаштовуються у затишному місці. Підготовка комах до зими — це приклад осінніх явищ у живій природі.

Перегляд відеоролика

Учні, переглядаючи відео «Комахи восени» (<https://youtu.be/BTGNPX1oFs8>), відгадують загадки про комах, пояснюють прикмети, визначають, які комахи корисні, а які — шкідливі; з'ясовують значення комах у живій природі.

Вправа на увагу «Відгадай, хто відлетів?»

Матеріали: 8–10 картинок із зображенням комах.

Учитель розкладає картинки в ряд на дошці. Діти їх називають. Потім педагог пропонує дітям заплющити очі, а сам в цей час забирає одну картинку (*або переставляє місцями*). Діти розплющують очі та називають, яка комаха відлетіла (*або перелетіла*).

Руханка «На квітковій галявині»

Діти «перетворюються» на метеликів і «летять» на Квіткову галявину, імітують рухи метеликів, які збирають пилок.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Рубрика «Дізнайся сам!»

Учні готують коротку розповідь про одну з комах, користуючись довідковою літературою, Інтернетом. (*Якщо діти вибрали однакових комах, вони доповнюють відповідь одне одного.*)

Наприклад:

- Бджола. Готуючись до зими, бджоли затикають прополісом усі щілини у вулику. Вони щільно скупчуються на рамках і утворюють клуб. Комахи не впадають у сплячку. Але активність їх знижується, сповільнюються всі життєві процеси, потреба в їжі стає значно меншою.
- Мурашки. Мурашки все своє життя постійно споруджують будиночки, у яких і зимують. Вони не замерзають навіть тоді, коли ми надягаємо шубки та рукавички. Але до зими все ж готуються. Восени в тілі мурашки виділяється гліцерин. Завдяки цій рідині комахи взимку не мерзнуть.
- Сонечко. Коли на вулиці починає холодати, сонечка об'єднуються в групи і шукають теплі місця для схову. Це може бути кора дерев, людські будівлі. Сніжної зими ці комахи не бачать, адже вони впадають у сплячку.
- Мухи та комарі. Комарі та мухи на зиму ховаються у віконних рамах та щілинах будинків. Муха, яка впала у сплячку, здатна проіснувати пів року і більше. З настанням тепла вони оживають і ходять, немов сонні. Оговтавшись, повертаються до звичного життя, яке зазвичай триває близько місяця. А от комарі часто не доживають до зими. Дорослі особини проводять на суші все своє життя, а саме літо і осінь. Далі всі самці-комарі гинуть, а самки-комарі (*та й то не всі*) вирушають на водойми перечекати зиму, а навесні відкласти яйця для зародження нового життя.

Перегляд презентації

Учні відгадують загадки про комах, переглядаючи презентацію «Комахи восени» (<https://svitppt.com.ua/prirodoznavstvo/komahi-voseni.html>).

Рухлива гра «Злови комара»

Матеріали: мотузка завдовжки 0,5 метра, хусточка. До мотузки прив'язують хусточку — «комара». Мотузку з «комаром» можна прикріпити до прутика, а можна тримати в руці. Учитель тримає мотузку так, щоб «комар» знаходився на 5–10 см вище піднятих рук дітей. Діти підстрибуючи намагаються «зачинити» «комара» долонями.

Варіант: замість мотузки з хусточкою можна використовувати бубон. Дитина підстрибуючи стукає долонею в бубон.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Перегляд відеоролика

Учні переглядають відео «Цікаві факти про життя комах» (<https://youtu.be/Bmtg5LHRds4>), обговорюють у парах отриману інформацію.

Творче малювання

Учні створюють макет метелика методом монотипії.

Етапи роботи

1. Альбомний аркуш зігнути навпіл.

2. Намалювати метелика. (Можна запропонувати шаблон.)
3. Вирізати по контуру.
4. Розкрити силует метелика і на одну сторону нанести фарби, бажано поєднувати різні кольори.
5. «Закрити» крила метелика і добре притиснути долонею.
6. Розгорнути крила метелика, зачекати, поки висохне.
7. Коли висохне, перевернути роботу і прикріпити трубочку для напою так, щоб вона була між великими крилами.
— Ну ось, наш метелик розправив крила і пурхає!

Руханка

Після слів учителя «Літо!» — учні вільно рухаються класною кімнатою, демонструючи політ барвистих метеликів. Після слів «Осінь!» — діти розміщують своїх метеликів у центрі відпочинку та сідають за парти.

Робота з прикметами

— Обговоріть та перевірте правильність прикмет.

- Якщо в листопаді з'являються комахи — зима буде теплою.
- Якщо оси гніздяться на землі в сінокоіс — буде сухо, а якщо на деревах — то будуть дощі.
- Перед вітряною погодою мухи сидять нерухомо.
- Комарі та мошки в'ються стовпом у повітрі — на гарну погоду.

Фантазування «Вигадана комаха»

Учні об'єднуються в групи. На партах у них — малюнки різних комах. Потрібно вибрати на малюнку певну частину комахи, вирізати, потім скомпонувати нову вигадану комаху.

Презентуючи свої роботи, учні придумують їй назву та аргументують, чому саме з таких частин її створили.

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

Учні зачитують повідомлення про відліт деяких метеликів у теплі краї.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Технологія «Ромашка Блума»

«Ромашка Блума» — квітка з шести пелюсток — шість типів запитань.

Перша пелюстка (*проста*). Що ми дізналися про життя комах восени?

Друга пелюстка (*уточнювальна*). Чи всі комахи залягають у сплячку?

Третя пелюстка (*пояснювальна*). Як комахи знають, що час готуватися до зими?

Четверта пелюстка (*творча*). Чи хотіли б ви вибрати для дослідження одну з комах?

П'ята пелюстка (*оцінювальна*). Чи добре, що в природі існує так багато комах?

Шоста пелюстка (*практична*). Чи достатньо ви отримали інформації про життя комах?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 66. ЯК РИБИ ГОТУЮТЬСЯ ДО ЗИМИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** закріплювати знання учнів про життя риб; ознайомити з поведінкою риб восени; розвивати спостережливість, допитливість, уяву, творчі здібності; виховувати бажання вивчати довкілля, берегти природу;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: малюнки із зображенням риб, пластилін, кольоровий папір, ножиці, клей, аркуш паперу формату А1.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

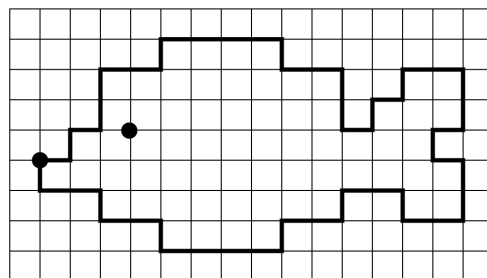
2. Актуалізація опорних знань

Графічний диктант

- Виконайте графічний диктант.
- Кого ви впізнали на своїх малюнках? (*Рибу.*)
- Домалюйте око, луску.
- Що ви знаєте про життя риб?

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Чи змінюється життя риб восени? (*Відповіді дітей.*)
- Сьогодні ми дізнаємося, як риби готуються до зими.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Конкурс «Загадай загадку»

Учні по черзі загадують загадку про рибу, зазначаючи, про які ознаки риб згадано у загадках.

Наприклад:

- Пір'я є, та не літає, ніг немає, а не здоженеш. (*Риба.*)
 - Плаваю під мостиком і виляю хвостиком,
По землі не ходжу, рот є — не говорю,
Очі є — не блимаю, крила є — не літаю. (*Риба.*)
- У воді вона живе, дзьоба немає, а дзьобає. (*Риба.*)
 - У річці, у ставку, у морі живе і не відає горя.
Дзьоба немає та дзьобає із гачків мушок, жучків, черв'ячків. (*Риба.*)
- У воді ми живемо, без води пропадемо. (*Риби.*)
 - У хатах прозорих всі вони живуть,
Можеш ти їх бачить, та не можеш чуť. (*Риби.*)

Висновок. Риба живе у воді (*у морі, у річці, у ставку*). Має тулуб, голову, плавці, хвіст. Швидко рухається — плаває, мовчить. Харчується мушками, жучками, черв'ячками.

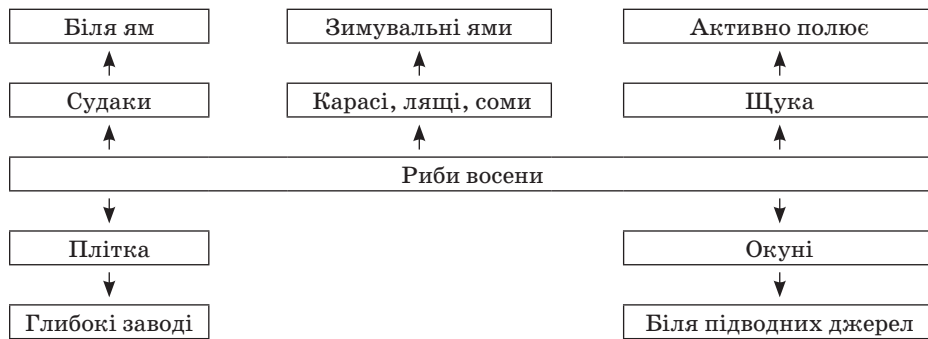
Робота за підручником (с. 116–117)

1) Вправа «Учитель — учень».

Працюючи в парах, учні вивчають навчальний матеріал (*читають текст у підручнику*). Потім один стає «вчителем» та пояснює іншому прочитане, після чого вони міняються ролями.

2) Складання «Кластера».

— Де зимують риби?

Висновок. Життя риб восени змінюється внаслідок зниження температури води. Одні риби прямують до зимувальних ям, інші — не втрачають активності впродовж активної пори. Зміни в поведінці риб восени — це приклад осінніх явищ у живій природі.

Руханка «Вусатий сом»

Учитель креслить лінію — це «берег», з одного боку «суша», з іншого — «вода». За допомогою лічилки обирають ведучого — це «сом». «Сом» живе у воді на відстані 4–5 м від «берега». Решта гравців стоїть там же, але на відстані 1,5–2 м, повернувшись обличчям до «берега», і вимовляють:

Під камінням сом не спить,
Сом вусами ворушить.
Рибки, рибки, не чекайте,
Всі на берег впливайте!

Після цих слів «рибки» тікають від «сома», а він намагається їх зловити. «Сом» не повинен виходити за лінію «берега». Спіймані у «воді» «рибки» залишають гру. Гра повторюється.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Дидактична гра «Де я живу»

Учні об'єднуються у три групи: «Море», «Річка», «Акваріум».

Учитель демонструє малюнки риб, учні впізнають своїх мешканців, розміщують біля табличок «Море», «Річка», «Акваріум», коментуючи свій вибір.

Матеріал до гри: короп, барбус, акула, карась, гуппі, лин, білуга, окунь, камбала, меченосець, лящ, скумбрія, скалярія, сардина, щука, дискус, бичок, судак, телескоп, осетер, скат, моллінезія, сом.

Робота над фразеологізмами

— Поясніть значення висловів.

- Слизький як вугор. (*Хитрий.*)
- Як риба у воді. (*Поводиться невимушено, вільно.*)
- Не учи рибу плавати. (*Самовпевненість.*)
- Битися як риба об лід. (*Жити в нужді.*)
- Ловити рибу в каламутній воді. (*Мати вигоду з чого-небудь.*)

Вправа «Ерудит»

— Поясніть назви риб: риба-молот, риба-зебра, риба-голка, риба-їжак, риба-пилка.

Гра «Рибалки і рибки»

Серед дітей обирають 2–3 рибалок, решта — рибки. «Рибалки» стають на одній стороні класної кімнати, «рибки» — на іншій.

«Рибки» розбігаються класною кімнатою, кожний «рибалка» намагається піймати хоч одну «рибку». («Риба» вважається пійманою, коли «рибалка» торкнувся її рукою.) Коли «рибалки» спіймали хоч по одній «рибці», вибирають інших «рибалок». Учитель стежить, щоб діти бігали не наштовхнувшись одне на одного, чергує біг з відпочинком.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Робота у центрі творчості

Мета: повторити будову тіла риби; розвивати моторику рук.

I група. Ліплення риби з пластиліну.

- Підготовлену м'яку кульку пластиліну притисніть пальцями по всій поверхні, зробіть корж, надаючи овальних обрисів тулубу риби.
- Пальцями відтягніть пластилін на хвостик і на плавцях, формуючи шукану фігурку.
- Ковпачком фломастера притисніть пластилін на плавцях і на хвості (*з'являться перетинки, як на справжніх плавцях*). Те саме потрібно зробити і з іншого боку риби.
- Краєм фломастера поставте на тілі риби безліч кружечків — це буде імітація луски.
- Приклейте око — блискучу намистинку, рот — крапельку червоного пластиліну.
- Продублюйте лусочки та око зі зворотного боку.

II група. Аплікація «Рибка».

- Згинаємо папір навпіл, вирізаємо півовал — це тулуб риби.
 - Вирізаємо два менші трикутники — плавці, один більший — хвіст. Край плавців і хвоста вирізаємо фігурно.
 - Малюємо (*або наклеюємо*) маленький кружечок — око.
 - Фломастером або маркером малюємо луску.
- Групи виготовляють по кілька фігурок.

Створення колажу «Рибки в акваріумі»

Із виготовлених виробів учні створюють колаж.

Хвилинка-цікавинка

1) *Рубрика «Цікаво знати».*

- Найбільша риба на Землі — китова акула — завдовжки до 20 м.
- Найбільша річкова риба — сом, завдовжки 5 м, а вагою понад 300 кг.
- Риби володіють відмінним зором і слухом. Вони відчувають біль і страждають від стресу так само, як ссавці та птахи!

2) *Рубрика «Чи знаєте ви?..».*

Учні зачитують повідомлення у підручнику (с. 117) про тривалість життя риб, обговорюють отриману інформацію.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Сюрприз»

Учні на окремому аркуші по черзі записують по одному запитанню з вивченого матеріалу і загортають аркуш.

Коли всі запитання записано, учень розгортає аркуш, читає перше запитання, дає на нього відповідь і передає аркуш далі.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 67. ЯК ПТАХИ ГОТУЮТЬСЯ ДО ЗИМИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** сформувати в учнів уявлення про те, як птахи готуються до зими; учити розрізняти осілих і перелітних птахів, пояснювати причини відльоту птахів у вирій; розвивати спостережливість, уміння аналізувати; виховувати відповідальне та дбайливе ставлення до птахів;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: тематичні малюнки, комп'ютер, презентація, аудіозапис, 6 капелюхів.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна, математична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Добрий день! Я вас чекала,
Вам сюрприз приготувала.
Ви ж рівненько всі сідайте
І загадки відгадайте.

2. Актуалізація опорних знань

— Відгадайте загадки.

- На колір — сірувата, на вдачу — хитрувата.
«Кар-р-р!» — гукає, курчат лякає. (*Ворона.*)
- Вони бувають сизі, білі,
Воркують, в парку проживають.
Вважають їх птахами миру,
На щастя в небо випускають.
І линуть в сині голубій
Птахи чудові — ... (*голуби.*)
- Сіра шубка із пір'їн, на морозі жвавий він.
Не орел цей стрибунець. Хто це, діти?.. (*Горобець.*)
- Жовтогруді щебетушки, мають чорні капелюшки,
Сірі лапки, білі щічки, називаються... (*синички.*)
- Крізь зимові заметілі пташенята прилетіли.
В них червоні гарні груди — ніби яблука усюди
Хтось розвісив у дворі. Звуться пташки... (*снігурі.*)

— Що ви можете розповісти про цих птахів? (*Ворона, голуб, горобець, синичка — це осілі птахи; снігур — це зимуючий птах.*)

— Яких птахів називають осілими?

— Яких — перелітними?

«Мозковий штурм»

— Чому птахи восени відлітають у теплі краї? (*Учні висловлюють свої міркування.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Ви назвали причини відльоту птахів у вирій. Пропоную вам більше дізнатися про те, як птахи готуються до зими.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Метод «Обери позицію»

Учитель ставить перед учнями дискусійне питання.

- Що є причиною відльоту птахів восени — голод чи холод?

Залежно від думки учасників, їм пропонують обрати позиції біля відповідного плаката і з однодумцями обговорити це питання. Кілька учасників обґрунтовують свою позицію.

Учитель запитує, чи не змінив хто-небудь своєї думки.

Учасники називають найбільш переконливі аргументи своєї та протилежної сторони.

Висновок. Узимку птахам важко добувати їжу, все занесене снігом, тому від нестачі корму багато їх гине. Основною причиною відльоту птахів восени є голод (*брак їжі*).

Робота за підручником (с. 118)

Учитель готує картки із запитаннями до тексту. Учні вибирають запитання, шукають відповідь у тексті.

Після самостійного опрацювання тексту учні зачитують запитання і дають вичерпні відповіді.

Орієнтовні запитання:

- Які зміни відбуваються у живій природі восени?
- Що помічають перелітні птахи?
- У якому порядку відлітають птахи?
- Хто з'являється у листопаді у наших лісах?
- Що роблять осілі птахи восени?

Гра «Хто більше?»

- Назвіть перелітних птахів. Виграє той, хто назве більше.

Наприклад. Ластівка, шпак, лелека, грач, чайка, стриж, жайворонок, дрізд, кулик, чапля, дикі качки, дикі гуси, журавлі, лебеді, зозуля, зяблик, соловейко тощо.

Перегляд презентації

— Перегляньте презентацію «Перелітні птахи України» (<https://vseosvita.ua/library/prezentacia-perelitni-ptahi-ukraini-101477.html>), доповніть свій перелік.

Рухлива гра «Зозуля і птахи»

Учні розміщують певні позначки. Це — «гнізда» птахів. Одна дитина — «зозуля», вона стоїть осторонь і не має «гнізда». Учитель говорить:

Птахи у справах полетіли
І гнізда-хатки залишили!

Діти вибігають із «гнізд» урозтіч. «Зозуля» «літає» разом із ними.

З нами зозуленька літає,
Собі хатиньку шукає!

На слова:

Птахи, довго не літайте!
Свої гніздечка відшукайте! —

діти біжать до своїх «гнізд», а «зозуля» намагається швидко зайняти яке-небудь «гніздо». Дитина, яка залишилася без місця, стає «зозулею». Гра триває.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Вправа-гра «Нагодуй пташку!»

1) «Пригадай!».

— Пригадайте, чим ви підгодовували птахів узимку.

Чим же можна годувати птахів узимку? Продуктів, які добре підходять для підгодовування птахів, безліч, зокрема — пшенична та кукурудзяна крупа, несмажене та несолоне насіння соняшника, просо, пшениця, перловка, квасоля, сочевиця, вівсянка, льон, горох. Чимало птахів прилетять поласувати несолоним салом, яке можна як розмістити в годівниці (*порізанім на кубики*), так і закріпити шматочками на гілках дерев. Великим птахам припаде до душі також порізаній кубиками гарбуз, морква, якісний корм для собак. Такі продукти можна розміщувати і без годівниць, на відкритих просторах, наприклад, на великих пенях або в проталинах під деревами.

2) Робота за підручником.

Діти читають та обговорюють статтю (с. 119) про корм, що можна заготовити для птахів восени.

3) Розповіді дітей про птахів.

- Сойки запасують на зиму жолуді, горіхи. За осінь кожна сойка може зробити 2500 схованок. Більшість цих схованок вона розшукує, а решта дістається іншим тваринам.
- Дятел харчується насінням із соснових шишок.
- З настанням холодів горобці, ворони, сороки перелітають поближче до людських осель, щоб знайти поживу.
- А от снігурі, синички живляться ягодами горобини, калини, бруньками дерев, насінням бур'янів.
- У ялиниках з'являються шишкарі. Вони все життя шукають шишки.

Вправа «Перевір себе!»

— Виберіть, чим заборонено годувати птахів і що може зашкодити їхньому здоров'ю.

Сире гарбузове насіння, підсмажене соняшникове насіння, зерно, крихти житнього хліба, насіння бур'янів, солоне сало, насіння клена, цукерки, солоне соняшникове насіння, сире соняшникове насіння, крихти білого хліба.

Вправа «Здивуй клас»

— Чи спостерігали ви колись, як птахи відлітають у теплі краї.

1) Коментоване читання.

Учні читають текст у підручнику (с. 119) про переліт птахів.

2) Факти про переліт птахів.

- Зозулі, одуди та хижі птахи відлітають у вирій по одному.
- Журавлі летять ключем, гуси — вервечкою, а качки — прямують шеренгою.
- Шпаки вирушають у дорогу величезними зграями, схожими на хмару.
- Перелітні птахи долають дорогу в тисячі кілометрів. Під час перельоту багато птахів гине. Та якою б не була важкою дорога, щовесни вони знову повертаються до рідних домівок.

Висновок. Птахи бувають перелітними та осілими. Відліт перелітних птахів — приклад осінніх явищ у живій природі.

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

Діти зачитують та аналізують повідомлення (*підручник, с. 119*) про найдовший переліт птахів.

Вправа «Знайди зайве»

На дошці — малюнки птахів. Необхідно назвати зайвого птаха в кожному ряду і пояснити свій вибір.

Соловей, ластівка, стриж, дика качка.

Снігур, чечітка, лебідь, омелюх.

Зозуля, горобець, сойка, синиця.

Музична фізкультхвилинка

Учні співають (*караоке*) «Пісеньку про горобчика» (<https://youtu.be/8N1Qd1GbILM>), придумують та виконують певні рухи.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Загадки-добавлянки

На землі білосніжна корона,
Біле все, лише чорна... (*ворона*).
На тополі високо-високо
Стрекотить білобока... (*сорока*).
А ось тут на малім деревці,
Ніби кульки, сидять... (*горобці*).
Все замерзло, немає водички.
Між гілками літають... (*синички*).
В пору цю їсти пташечка хоче,
Он на дереві дятел... (*стукоче*).

Все послуго: жук, муха, комар,
А в ялинках господар — ... (*шишкар*).
З шишок він добуває зернятка,
Будуть ситі його... (*пташенятка*).
Десть здалеку доноситься стук,
То горіха роздубує... (*крук*).
Ліс шумить, і хурделиця «ойка»,
Між гілками з'явилася... (*сойка*).
В теплий край ці пташки не літають,
Зиму тут всі вони... (*зустрічають*).

На берізці, на гіллі вгорі
Кольорові сидять... (снігурі).
А омелюхів зграйка ось тут
Горобину червону... (клюють).
Десь у лісі, немов у дворі,
Ходять красені... (глухарі).

Зараз стужа, мороз і зима,
Корму для птахів... (нема).
Та у вирій вони не літають,
Вони мужньо тут зиму... (стрічають).
Над усе вони люблять свій край,
Тож пташині ти... (помагай).

Н. Красоткіна

Технологія «Крісло автора»

Уявіть себе пташкою в осінньому лісі. Що б ви хотіли попросити в людей?

Математична розминка

— Розв'яжіть задачі.

- Біля ялинок літають зграйками снігурі по 8–10 пташок. Скільки снігурів у двох зграйках?
- Шишкарі виводять пташенят узимку. Мати-шишкаріха сидить на яйцях 13 днів, та ще 5 днів обігриває пташенят, які вилупились. Скільки всього днів вона не сходить з гнізда?
- Синиці виводять пташенят двічі на рік. Один выводок становить 12 пташенят. Скільки пташенят у пари синиць виводиться за рік?
- До годівниці прилетіло 16 горобців. Один з них побачив kota. Скільки горобців залишилося на годівниці?

Народні прикмети про птахів

— Птахи — чудові синоптики.

— Спостерігаючи за поведінкою птахів, люди склали народні прикмети, якими ми користуємось і сьогодні.

- Горобці дружно збирають пух і пір'я біля курників, утепляють свої укриття — за декілька днів настануть люті морози.
- Синиця зранку починає пицати — чекай на мороз.
- Ворона каркає уранці на верхівці дерева — до завірюхи.
- Якщо ворони сідають на сніг або на дерева головою в різні боки — буде безвітряний день.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Метод «Шість капелюхів, що мислять»

Білий капелюх. Як птахи готуються до зими?

Червоний капелюх. Чому потрібно допомагати птахам у холодну пору року?

Чорний капелюх. Як люди можуть нашкодити птахам?

Жовтий капелюх. Чи можна передбачити погоду за поведінкою птахів?

Зелений капелюх. Які ще види допомоги можете запропонувати птахам узимку?

Синій капелюх. Зробіть висновок з цієї теми.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 68. ЯК ЗВІРІ ГОТУЮТЬСЯ ДО ЗИМИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** продовжувати ознайомлювати учнів з осінніми змінами в житті тварин; досліджувати, як тварини пристосовуються до умов середовища з настанням холодів; поглибити знання учнів про причинно-наслідкові зв'язки між змінами в живій і неживій природі; розвивати спостережливість, уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати; виховувати інтерес та дбайливе ставлення до тварин;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: комп'ютер, відеоролик, тематичні малюнки, картки, маска ведмедя, Щоденник вражень.

Тип уроку: урок формування вмій і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

— Пригадайте, яких тварин називають звірами. (*Звірі — це тварини, тіло яких укрите шерстю. Усі звірі народжують малят і вигодовують їх молоком.*)

— Як звірі готуються до зими?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Ви, напевно, здогадалися, якою буде тема нашого уроку. (*Відповіді дітей.*)

— Сьогодні ми дізнаємося про особливості життя звірів восени, підготовкою їх до зими.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Довідкове бюро

— У різних куточках Землі налічується 4000 видів звірів. В Україні живуть 108 видів.

Звірі:

- ходять, бігають по землі (*зайці, ведмеді, вовки, лисиці*);
- плавають (*дельфіни, кити, видри*);
- літають (*кажани*);
- лазять по деревах (*білки, панди, мавпи*).

Звірі чудово пристосувалися до різних способів пересування та добування корму.

Робота за підручником (с. 120)

— Хто годує звірів?

— Як вони добувають собі корм?

— Назвіть звірів, які роблять на зиму запаси корму. (*Відповіді дітей.*)

— Ви дізнаєтеся більше, коли прочитаєте текст у підручнику. (*Самостійне читання тексту.*)

— Хто риє і заповнює комори зерном?

— Що ховають білки в дуплах.

— Які запаси роблять бобри?

Перегляд відеоролика

Діти переглядають відео «Як звірі готуються до зими» (<https://youtu.be/Trx86kplw9E>), аналізують його зміст.

Дидактична гра «Ставлення дитини до тварини»

Учитель показує малюнок тварини, дитина має передати свої емоції та почуття, до яких її спонукає ця тварина.

Охочі пояснюють свою думку: «Подобається, тому що...», «Я її/його боюсь, тому що...»

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Словникова робота

— Прочитайте у підручнику (с. 120), що таке *линяння*.

Линяння — зміни забарвлення й густоти хутра у тварин.

Робота за малюнками

— Як змінюється забарвлення хутра у звірів восени? Наведіть приклади.

— Користуючись малюнками у підручнику (с. 120), проаналізуйте, як змінюється колір хутра у білки, зайця, ласки. Прочитайте про це повідомлення (с. 121).

Довідкове бюро

Дикі тварини в помірній і холодній зонах зазвичай двічі на рік змінюють свій волосяний покрив. Ця зміна шерсті — лinyaння — буває весняною та осінньою.

Лinyaння не відбувається одночасно на всіх частинах тулуба звіра. Послідовність зміни шерсті на окремих ділянках у різних видів тварин також різниться.

Час лinyaння залежить також від віку тварини.

Більшість видів хутрових звірів лinyaє двічі на рік. Звірі, які впадають у зимову сплячку, лinyaють раз на рік. Кріт лinyaє тричі на рік.

Дворазове лinyaння протягом року буває у білки, водяного щура, ховраха тонкопалого, зайця-біляка, зайця-русака, соболя, куниці, колонка, горностая, песця, норки.

Вправа «Хто як зимує?»

— Які звірі впадають у зимову сплячку? (Відповіді дітей.)

— Прочитайте про це у підручнику (с. 121).

Технологія «Навчаючи — вчуся»

Підготовлені учні ознайомлюють зі своєю інформацією однокласників і одержують інформацію від них.

- Багато тварин впадають у сплячку. Жаби, ящірки, тритони, вужі й гадюки влаштовуються в ямах, норах, печерах, під старими пеньками, під купами листя, хмизу, під камінням, у погребях, у підвалах.
- У печерах, дуплах дерев, на горищах старих будинків зимують кажани. Гострими кігтками задніх лапок вони чіпляються за склепіння печери чи дупла, обгортаються крильцями і повисають до весни.
- А ось іще один сплюха: їжак. До річі, запасів на зиму він не робить і яблук на голках не носить. Тваринка взимку спить, тому їжа їй не потрібна. Сплять узимку ведмідь і борсук, але, на відміну від інших, їхній сон чутливий, вони можуть прокидатися.
- Для того щоб проспати цілу зиму, восени тварини мусять добре застатися жиром. І витрачають його потім дуже економно: у тварини, яка спить, знижується температура тіла, кров'яний тиск, значно уповільнюється дихання й серцебиття, загалом витрати необхідних для життєдіяльності речовин зменшуються майже в 100 разів.

Висновок. Звірі восени запасують корм, лinyaють. Деякі звірі готуються до зимової сплячки. Підготовка звірів до зими — це приклад осінніх явищ у живій природі.

Дитяча пісня-гра «Ведмедик і лісові звірята»

(Один учень — «ведмедик», решта — «лісові звірята».)

Хто то спить під дубком,

(Стають навшипінки, прикладають руку «під картуз».)

Ще й накрився кожухом?

Це-с-с!

(Прикладають палець до рота.)

Тихо, тихо, не будіть,

(Ходять навшипінки.)

То, напевно, спить ведмідь.

Це-с-с!

(Прикладають палець до рота.)

Стережіться, бо той гість,

(Махають вказівним пальчиком.)

Як устане, всіх поїсть.

(Жлацають зубками.)

Це-с-с!

(Прикладають палець до рота.)

Ой, рятуйтеся від біди,
Утікайте, хто куди!

(Розбігаються врізнобіч.)

Василь Верховинець (Костів)

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Вправа-гра «Хто де живе?»

В учителя — картки із зображенням тварин, у дітей — із зображенням місця проживання різних тварин (*нора, барліг, ріка, дупло, гніздо тощо*). Учитель демонструє картку із зображенням тваринки. Дитина повинна з'ясувати, де тварина проживає, якщо відповідь збігається з її картою, «поселити» у себе, показавши картку вчителю.

Гра «Що в них спільного?»

Мета: удосконалювати знання про диких тварин, їхній спосіб живлення, місця, у яких вони мешкають.

Матеріали: 5 стрічок, розділених на 3 картинки, на яких зображені тварини.

Картку можна розрізати горизонтально, отримаєте 5 стрічок. Діти розглядають тварин (*по три тварини*) намагаються з'ясувати, що в них спільного.

Наприклад:

- Олень, лось, зозуля. (*Мають роги, копита, траводні.*)
- Сова, борсук, їжак. (*Полюють уночі.*)
- Заєць, пецець, кішка. (*Мають м'яку шерсть.*)
- Вуж, курка, крокодил. (*Несуть яйця.*)
- Білка, лисиця, рись. (*Мають руде хутро.*)

Мовна вправа. Робота в групах

Учні одержують картки з опорними словами, складають з ними речення про тварин.

I група. Як мишка готується до зими?

Опорні слова: польова, мишка, зерно, збирає, колоски, стягає, нірка, глибока, збирає, теплий, пух, стелить, перина, м'яка.

II група. Як зайчик готується до зими?

Опорні слова: у, зайчик, нема, нірка, дупло, зимує, на поверхні, літня, сіра, шубка, міняє, взимку, біла, шубка, серед, снігу, не помітять.

III група. Як білка готується до зими?

Опорні слова: господарочка, білочка, гніздо, всередині, м'яка, суха, підстилка, горіхи, жолуді, в, комірка, сушить, гриби, запаси, на, всю, зиму, вистачить.

Взаємооцінювання. Учні зачитують складені речення, дають поради щодо вдосконалення.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Піца»

На дошці — коло, розділене на чотири частини-сектори. Зверху кожного «шматочка» цієї імпровізованої «піци» — твердження: «Мені зрозуміло все», «Мені було цікаво на цьому занятті», «Інформація була новою для мене», «Мені подобається тут, і я очікую наступних занять».

Кожен учень малює чотири кружечки (*біля кожного твердження*). Чим ближче кружечок до середини «піци», тим більше вони згодні з твердженням.

Робота у Щоденнику вражень

— Намалюйте або запишіть свої міркування з теми. (*Завдання на вибір.*)

- 1) За якою лісовою твариною я хотів би/хотіла б спостерігати?
- 2) Чому диких тварин не можна тримати у себе вдома?

(*Декілька учнів, за бажанням, демонструють те, що вони намалювали/написали.*)

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 69. ЯКІ НЕВИДИМІ ЛАНЦЮГИ Є В ОСІНЬОМУ ЛІСІ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширювати знання учнів про взаємозв'язки між неживою природою, рослинами, тваринами восени; розвивати вміння міркувати, порівнювати, робити висновки; виховувати любов до природи;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: тематичні картинки, картки з назвами тварин, матеріали для гри.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

— Пригадайте, як пов'язані нежива і жива природа.

Розрізняють природу неживу і живу. Нежива природа — Сонце, Місяць, Земля, зорі, вода, каміння, повітря. Жива природа — людина, тварини і рослини, гриби. Усе живе росте, дихає, живиться, дає потомство і вмирає. У природі все пов'язане.

— Поміркуйте: сонячне світло, тепло, вода, повітря необхідні всьому живому. Отже, жива природа не може існувати без неживої. А жива природа впливає на неживу.

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Як ви вважаєте, якою буде тема нашого уроку? Чому?

— Сьогодні ви ще більше дізнаєтеся про взаємозв'язки в природі, які невидимі ланцюги є в осінньому лісі.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 121–122)

— Що потрібно рослинам і тваринам для життя? (Відповіді дітей.)

1) Читання в парах — узагальнення в парах.

Учні читають та обговорюють текст у парах. Спочатку частину тексту читає один учень, а другий ставить йому запитання або переказує прочитаний текст. Потім вони міняються ролями.

2) Словникова робота.

Ланцюг — ряд з'єднаних між собою ланок.

Ланцюг живлення — це послідовність харчування одних організмів іншими.

— Запам'ятайте! Ланцюг живлення завжди починається з рослини.

Гра «Хто чий ворог?»

Мета: удосконалити знання про тварин, які мешкають у лісі; розповісти, що між дикими тваринами є хижаки, які можуть бути ворогами одне для одного.

Матеріали: картина із зображеними тваринами та вирізані картинки із тваринами.

Діти розглядають малюнки, зображені на картинці, й серед розрізаних картин намагаються знайти тих тварин, для кого вони можуть бути небезпечними, прикладають їх до відповідних порожніх прямокутників.

Наприклад: вовк — небезпечний для будь-якої тварини; сова — миша; кіт — миша; рись — заєць, лисиця, кабан, лось, миша; шуліка — вуж, миша, заєць; куниця — білка, заєць, миша, жаба, вуж.

Екологічна казка

В одному селі жив хлопчик Олексійко. Йому минуло 8 років. Він ходив до школи, а у вихідні гуляв з татом у лісі, або біля річки недалеко від села. Часто грався у лузі за будинком. Там росла трава, було багато квітів. А скільки незвичайних мешканців жило в них! Хлопчику дуже кортіло дізнатися, про

що вони дзижчать і пищать, розповідають одне одному. А ще він хотів знати, навіщо в природі так багато тварин, яка з них найпотрібніша.

Одного разу Олексійко заплющив очі та побачив фею. Вона підійшла до нього і, простягнувши паличку, сказала:

— Бери, вона чарівна. Якщо ти забажаєш чого-небудь, махни тричі, — і все здійсниться.

Сказавши це, фея зникла. Олексійко дуже зрадів, адже тепер він може дізнатися, хто з тварин найпотрібніший.

«Піду я до річки», — подумав хлопчик. Першою, кого він побачив, була зелена жаба.

«Ось вона нікому не потрібна», — вирішив хлопчик і махнув палицею.

Жаби зникли, але відразу з'явилися хмари комарів. Тільки хлопчик хотів сховатися від них, як зусібч почали злітатися чаплі. Вони були голодними і шукали жаб.

«Виявляється, без жаб мешканці річки ніяк не можуть обійтися», — розмірковував Олексійко і повернув їх у водяний «будинок».

«Так, — подумав Олексійко, — виявляється, все не так просто. А ось без комарів точно нічого не трапиться, адже вони тільки докучають і кусаються».

Він змахнув паличкою — і комарів наче й не було. Але що це? Усі жаби закричали, запищали бабки й ластівки. Хлопчик згадав, що без комарів вони загинуть — це їхній корм.

«Виходить, навіть комарі комусь потрібні!» — здивувався хлопчик.

Хотів Олексійко піти в ліс, але передумав. Адже там все так само! Тепер він зрозумів, що в природі все важливе. Не стане когось одного, то погано стане всім: тваринам, рослинам, людям.

Висновок. Тварини живляться рослинами, або іншими тваринами, тобто взаємопов'язані. Отже, живі організми з'єднані у ланцюги живлення.

Робота в групах

— Наведіть приклади ланцюгів живлення у природі.

Учні в групах обговорюють та презентують свої міркування.

Руханка

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Робота за підручником (с. 123)

1) Перевіряємо себе!

— За малюнком поясніть ланцюг живлення.

Дерево → мурашка → їжак.

2) Творче завдання.

— Доповніть ланцюги живлення в осінньому лісі.

Очерет → ? → сова.

Береза → заєць → ?.

Висновок. У навколишньому світі між собою пов'язані жива і нежива природа, рослини і тварини, різні тварини.

Гра «Екологічний стадіон»

Мета: закріпити знання дітей про різні види тварин, їхнє живлення і місце проживання в природі.

Матеріал: планшет, на якому по колу зображені дві бігові доріжки, старт, фініш і 9 ходів; по центру стадіону 6 секторів з малюнками тварин: 1 — шпак, 2 — ластівка, 3 — бджола, 4 — мурашка, 5 — ведмідь, 6 — білка. На окремих картках — малюнки їжі для певних тварин та їх домівки (*шпаківня, мурашник, вулик, барлога, дупло та ін.*). У наборі є також кубик для визначення ходу.

У грі беруть участь дві дитини (*обирають лічилкою*). За допомогою кубика вони по чергово визначають сектор із завданням і роблять по три ходи: перший — назвати тварину, другий — визначити їжу для певної тварини, третій — назвати його домівку в природі. Виграє той, хто першим фінішує.

Далі грають інші гравці.

Гра «Ланцюг живлення»

— Покажіть стрілочками, хто чим живиться.

1) Попелиця, калина, сонечко. (*Калина → попелиця → сонечко.*)

- 2) Вовк, гілки верби, козуля. (*Гілки верби* → *козуля* → *вовк*.)
 3) Хижі птахи, дрібні птахи, кора берези, личинки комах. (*Кора берези* → *личинки комах* → *дрібні птахи* → *хижі птахи*.)
 4) Миша, їжак, лисиця, гусінь метелика, змія. (*Гусінь метелика* → *миша* → *змія* → *їжак* → *лисиця*.)
 5) Миша, лисиця, жолудь. (*Жолудь* → *миша* → *лисиця*.)

Рухлива гра «Миші в коморі»

Діти-«миші» сидять у «нірках» (*на лавочках*). На протилежному боці класної кімнати на висоті 50 см натягнуто мотузку. Це — «комора». Збоку від гравців сидить «кішка». Вона «засинає», «миші» тікають у «комору». Проникаючи в неї, вони нагинаються, щоб не зачепити мотузку. Там вони сідають і вдають, що «гризуть сухарі». «Кішка» прокидається, нявкає та біжить за «мишами». Вони тікають у «нірки». Повернувшись на місце, «кішка засинає» і гра поновлюється.

Правила гри

1. «Миші» можуть бігти в «комору» тільки тоді, коли «кішка засне».
2. Повертатися до «нірок» «миші» можуть лише після того, як «кішка прокинеться» і занявкає. (*Якщо дітей багато, можна залучати ще одну «кішку».*)

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Вправа «Поміркуй!»

— Який ланцюг живлення згадали у грі «Миші в коморі»?

Сухарі → миші → кішка.

Технологія «Крісло автора»

— Поясніть твердження: «У природі все пов'язане».

— Поясніть це на прикладах.

Пам'ятайте: у природі немає зайвих, непотрібних істот, яких можна безжально знищувати.

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

Учні зачитують повідомлення (*підручник, с. 123*) про всеїдних тварин.

Математична розминка

— Розв'яжіть задачі.

- Доросла зозуля за 1 хвилину може з'їсти 10 гусениць. Скільки вона може з'їсти за 2 хвилини? ($10 + 10 = 20$ г.)
- Сова вполювала за добу 5 мишей, а кажан — на 2 миші менше. Скільки всього вполювали мишей? ($5 - 2 + 5 = 8$ м.)
- Мурашина сім'я за день знищує близько 1 кг шкідливих комах. Скільки кілограмів шкідливих комах знищить мурашина сім'я за літні місяці? ($30 + 31 + 31 = 92$ кг.)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Гра «Тільки одна хвилинка»

Кожен з учасників повинен за хвилину виголосити «промову» на задану тему: «Взаємозв'язки в природі», «Ланцюги живлення». Гравцям дозволено фантазувати, головне — щоб вони не відхилилися від теми, не роздумували довго і не повторювалися.

Учасники можуть самі придумувати теми або витягати картки з темами. Після кожного імпровізованого виступу інші учасники можуть прокоментувати його. Переможцем стає той, хто виголосить, на думку ведучого або журі, кращу промову.

Метод «Рюкзак»

Кожен учень стисло дає відповідь на запитання: «Які з тих знань і умінь, що набув на уроці, він візьме із собою для використання?».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

РОЗДІЛ 2. ПРИРОДА ВЗИМКУ

УРОК 70. ЯКІ ОЗНАКИ В ЗИМИ. ЗИМОВІ МІСЯЦІ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** систематизувати уявлення дітей про зиму, зимові явища; закріпити знання назв зимових місяців; розвивати пізнавальну активність, зв'язне мовлення, уміння бачити красу рідного краю; виховувати любов і дбайливе ставлення до природи;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: комп'ютер, відеоролик, тематичні малюнки, два пластмасові відерця, паперові сніжки, ребуси, паперова сніжинка.

Тип уроку: урок формування вмій і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

- Про яку пору року ми говорили попереднього уроку?
- Назвіть осінні місяці.
- Який місяць був найхолоднішим?
- Чому говорять: «В осінній час сім погод у нас»?
- А яка осінь вам більше подобається — рання чи пізня?
- Якій порі року поступається місцем осінь?

3. Повідомлення теми і мети уроку

- Ви вже здогадалися, про яку пору року ми сьогодні говоритимемо?
- Сьогодні ми помандруємо у казковий світ однієї з пір року. А якої саме, дізнаєтесь, відгадавши загадку.

- Чудо-сани прилетіли,
Скакуни в тих санях білі.
В санях тих сидить цариця
Білокоса, білолиця.
Рукавом змахне —
Сріблом вкриє все! (Зима.)

— Наше завдання: визначити зміни в неживій природі взимку — ознаки зими, повторити зимові місяці.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Вправа «Асоціативний куц»

— Діти, коли ми говоримо про зиму, з чим ви її асоціюєте? Що перше вам спадає на думку?

Січень	Кажуть: «Січень — снігом січе». Другий місяць новий рік розпочинає й половину зими відсікає. Чому місяць звать січем — зрозуміло. Але існує ще одна думка. Наші предки взимку, коли дерева «сплять», бралися розчищати ліси — «сікти» (<i>рубати</i>) дерева. Розчищені від дерев ділянки лісу й нині називають «просіками». У січні земля врешті-решт укривається суцільною білою сніговою ковдрою. Ще січень називають: «сніжень», «сніговик», «льодовик», «просинець», «щипун», «тріскун», «січко». А ще його величають царем морозів, володарем і серцем зими, бо він найхолодніший місяць. У січні не тільки сніг січе, а ще й мороз вогнем пече. Товщає лід на річках, збільшуються снігові кучугури
Лютий	Інколи зима по-справжньому виявляє свій суворий характер тільки в лютому — останньому зимовому місяці. Тоді дмуть сильні вітри, налітають віхоли, частішають хуртовини, дошкуляє мороз. Але сонце повертається на весну. За старих часів лютий замикав рік, тому його ще називали «межень», бо він проводив межу між старим і новим роком. Сьогодні лютий — останній місяць матінки-зими. Хоча він і останній, однаково приходить до нас із сердитими вітровіями й сніговими заметілями, а звідси ще й такі його назви — «сніговій», «вітродув»

Гра «Упіймай сніжку»

Матеріал: два пластмасові відерця, паперові сніжки.

1. Потрібно провести дві горизонтальні лінії на відстані 2–3 м.
2. Гравці обирають поміж себе «ловців», дають їм відерця. «Ловці» відходять від своєї команди і стають на дальню лінію, а команди вишиковуються в колону навпроти «ловців» біля ближньої лінії.
3. Усі гравці «ліплять» (*бгають папір*) по одній «сніжці». За сигналом ведучого гравці по черзі кидають «сніжки» у відерця, що тримають «ловці». Перемагає команда, яка поцілить більше «сніжок» у своє відерце. Під час гри «ловцям» дозволено допомагати своїм гравцям, підставляючи відерце у тому напрямку, куди летить «сніжка». Але сходити з місця їм не можна.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Перегляд мультфільму

Учні переглядають мультфільм «Мудрі казки тітоньки Сови — Зимове диво» (<https://youtu.be/shQ6gPkVooA>), аналізують, яке зимове диво хотів побачити ведмедик.

Робота за малюнками

1) Ознаки зими.

— Назвіть за світлиною (*підручник, с. 127*) ознаки зими.

2) Зимовий пейзаж.

— Знайдіть серед запропонованих малюнків зимовий пейзаж.

Вибрані малюнки учні розміщують на дошці, створюючи «Галерею зими».

Моделювання ситуації

— Чи доводилося вам під час прогулянки розмовляти з незнайомцями? (*Відповіді дітей.*)

— Які правила слід пам'ятати?

— Допоможіть Михайликові ухвалювати правильне рішення. У групі змоделюйте або розіграйте в ролях таку ситуацію (*підручник, с. 129*).

Фізкультхвилинка

У володарки Зими

(Підводяться, зіщулюються.)

Трішечки замерзли ми.

Грудень каже: «Пострибай!»,

(Стрибки на місці.)

Січень просить: «Присідай!».

(Присідання.)

Встали — сіли, встали — сіли,

Розігріли наше тіло.

Лютий місяць нагадав:

(Ходьба на місці.)

Час нам братися до справ.

Сіли, дітки, всі гарненько.

(Сідають за парти.)

Спинки тримаємо рівненько.

Книги розгортаємо —

(Повороти голови ліворуч, праворуч.)

Знання здобуваємо!

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Вправа «Міркуємо!»

— Порівняйте осінні та зимові зміни в природі. Продовжте речення.

Восени небо ..., а взимку — ...

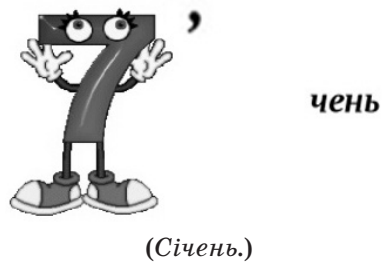
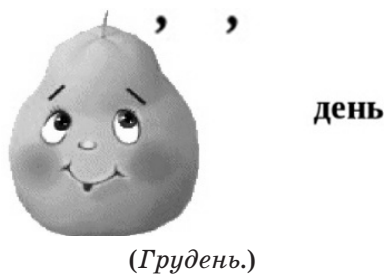
Восени дні ..., а взимку — ...

Восени опади ..., а взимку — ...

Восени вода на водоймах ..., а взимку — ...

Розгадування ребусів

— Розгадайте ребуси, запишіть каліграфічно слова-відгадки.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Сніжинка»

— Назвіть ознаки зими. (Говорить той, кому передають сніжинку.)

Робота за підручником (с. 132)

Учні зачитують та аналізують висновок до теми уроку.

Сенкан

Зима.

Холодна, сніжна.

Морозить, лютує, засніжує.

Грудень — перший місяць зими.

Пора року.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 71. У ЧОМУ СИЛА ЗИМИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** виявляти характерні ознаки зими у живій і неживій природі; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; учити самостійно здобувати знання, висловлювати припущення, робити самостійні висновки; розвивати вміння зв'язно висловлювати свої думки; розширювати і впорядковувати пізнавальний досвід дітей; виховувати любов до краси зимового світу, дбайливе ставлення до природи;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: картки, пам'ятки, лупи, термометр, м'яч, паличка.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Форма проведення: урок-екскурсія.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

— Відгадайте загадку.

- Холодна, біла,
Ліс оголила.

Скувала річку,
Струмок спинила. (Зима.)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні у нас незвичайний урок. Ми спробуємо дослідити, що зима дійсно прийшла у наш край, у чому її сила.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Засвоєння нових знань, умінь і навичок

1) Фенологічні спостереження.

— Як, за вашими спостереженнями, змінилась погода у нашій місцевості порівняно з осінню?

— Як змінилося довкілля? (Відповіді дітей.)

2) Робота в парах. Планування спостережень за природою взимку.

На кожній парті — картка. Учні ознайомлюються із завданнями для спостережень.

1. Визнач, яка погода (*температура повітря, небо, опади*).
2. Визнач, чим укриті земля, річка.
3. Визнач, як виглядають дерева.
4. Визнач, яких птахів можна зустріти.

ПАМ'ЯТКА

Спостерігайте взимку:

- За неживою природою.
 - Які зміни в неживій природі відбуваються з приходом зими?
 - Як змінюється температура?
 - Як виглядає небо?
 - Як змінюється тривалість дня?
 - Що відбувається з ґрунтом?
 - Що відбувається з водоймами?
 - Які опади випадають узимку?
- За живою природою.
 - Який вигляд мають листяні, хвойні дерева?

- На яких деревах і кущах залишаються плоди?
- Коли біля ваших годівниць з'являться птахи?
- Яких із них ви впізнали? За якими ознаками?
- Як поведуться птахи біля годівниці?
- Коли припиняють відвідувати годівницю?
- А тепер, використовуючи свої спостереження, розкажіть про грудень.

3) Робота за підручником (127–128).

- Які ознаки, крім снігу, можна спостерігати взимку?
- Прочитайте (с. 128) про значення сніжного покриву.

Вікторина «Зима»

- Щедре випадання снігу називають... (снігопадом).
- Підвищення температури вище за нуль градусів у холодну пору року. (Відлига.)
- Пухнаста снігова бахрома на деревах і дротах. (Паморозь, іній.)
- Сніг розтанув на дорозі та замерз. На дорогах — ... (ожеледиця).
- Снігопад у разі сильного вітру називають... (заметіллю).
- Про що йдеться: «Сам біжить і стояти не велить»? (Мороз.)

4) Повторення правил поведінки під час екскурсії.

2. Екскурсія в природу

1) Дослідження-розпізнавання.

- Дослідіть сніжинки. Зловіть сніжинки на рукавичку і розгляньте їх за допомогою лупи.
- Чи всі вони однакові? Зробіть висновок.

Словничок

Сніжинки — кристали льоду, що утворилися із водяної пари.

— Переконайтеся та доведіть, що всі сніжинки мають по 6 промінців.

— Зловіть нові сніжинки і розгляньте їх за допомогою лупи. Що ви помітили? Скільки у них промінців?

— Спробуйте замалювати у блокноті сніжинку, що вам найбільше сподобалася. Організуйте у класі виставку малюнків сніжинок. Якими бувають сніжинки? Які сніжинки вам довелося побачити під лупою?

Висновок. Усі сніжинки мають по 6 промінців.

2) Дослід зі снігом.

— Візьміть трошки снігу, покладіть на долоньку. Який за кольором сніг? Доторкніться долонькою. Який він на дотик?

— Піднесіть долоньки до рота і подмухайте на нього. Що сталося зі снігом?

— Чому розтанув сніг? На що він перетворився? (Учні дають відповіді на запитання.).

Висновок. Сніг — ознака зимових змін у неживій природі.

3) Досліджуємо повітря.

— Погляньте на термометр. Яку температуру він показує? Що це означає? (Є мороз, бо температура повітря нижча 0°C).

Висновок. Мороз — ознака зимових змін у неживій природі.

Руханка

4) Зимові розваги.

— Яка ваша найулюбленіша гра взимку на прогулянці?

Рухлива гра «Паца чудовиська»

Матеріали: м'яч та паличка для малювання на снігу.

Головна умова гри — місце проведення гри має бути вкрите шаром снігу.

1. Намалюйте на снігу голову чудовиська з роззявленою пащею. Зробіть у ній заглибину, щоб у ній міг розміститися м'яч.
2. На відстані кількох метрів від зображення чудовиська проведіть межу, позначивши зону, звідки можна кидати м'яч.

3. Перший гравець бере м'яч і кидає його, намагаючись влучити в заглибину, тобто в пащу чудовиська.
4. Якщо м'яч не влучив, гравець піднімає його і кидає з того місця, де м'яч упав.
5. Перемагає найвлучніший.

5) Ліплення снігових скульптур.

— Спробуйте пофантазувати: створіть кумедні істоти.

Сніжинки, сніжинки, усі ви зберіться
І на сніговиків перетворіться!

3. Систематизація й узагальнення засвоєних знань, умінь і навичок

Повернення до класу. Звіт

Учні звітують, роблять висновки з побаченого.

Перегляд відеоролика

Учні переглядають відео «Факти про сніжинки» (<https://youtu.be/nElcQeUmsT8>), порівнюють із побаченим на екскурсії.

4. Застосування засвоєних знань, умінь і навичок

Робота за підручником (с. 128–129)

1) «У чому сила зими».

Учні зачитують повідомлення про те, чому діти люблять зиму.

2) Робота за малюнками.

— Розгляньте малюнки (с. 129). Допоможіть дітям обрати безпечне місце для зимових розваг.

— Яких правил слід дотримувати, щоб відпочинок був безпечним?

- Не можна ходити по льоду без супроводу дорослих.
- Не можна збиратися групами на льоду на одному місці.
- Не можна кататися на санчатах з гірки, спуск якої виходить на проїжджу частину.
- Не можна кататися на лижах біля лісу без дорослих.

Рубрика «Чи знаєте ви ...»

Учні зачитують повідомлення (*підручник, с. 132*) про процес утворення снігу.

Гра «Вибери ознаки зими»

Учні одержують картки, підкреслюють ознаки зими.

Довгі ночі, короткі дні. Сонце добре світить і гріє. Усі дерева стоять голі. Птахи прилітають з вирію. Замерзла річка. Небо низьке, сіре, непривітне. Часто дощить. Вночі бувають заморозки. Сніг укрив замерзлу землю.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Тестування

1. Які стали взимку дні?

а) Похмурі;	б) короткі;	в) довгі.
-------------	-------------	-----------
2. Якою стала температура повітря?

а) Стало холодніше;	б) стало тепліше.	
---------------------	-------------------	--
3. Які взимку опади?

а) Град;	б) дощ;	в) сніг.
----------	---------	----------

Вправа «Доповни речення»

Учні, розповідаючи про зиму, доповнюють речення.

- Мені весело, коли...
- Мені сумно, коли...
- Мені цікаво, коли...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 72. ЯК НЕ ЗАМЕРЗНУТИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів із поняттями «переохолодження», «обмороження»; розширювати уявлення про необхідність сезонного вибору одягу для здоров'я людини; розвивати мислення, увагу, кругозір; виховувати відповідальність за власне здоров'я, дбайливе ставлення до життя;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: сюжетні та предметні малюнки, словники синонімів, комп'ютер, аудіозапис, пам'ятки, рукавички з паперу.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Щоб росли і гартувались,
І міцніли, як броня,
Треба, друзі, піклуватись
Про здоров'я нам щодня.

2. Актуалізація опорних знань

- Про яку пору року говорили минулого уроку?
- Що змінилося у природі з настанням зими?
- Чи вплинули ці зміни на вибір одягу?

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Важливо вміти добирати одяг будь-якої пори року, особливо взимку.
- Отже, сьогодні дізнаємося, як одягатися, щоб не переохолодитися і відпочинок взимку був приємним.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Словникова робота

Переохолодження — стан людини, коли на всю поверхню шкіри впливає холод, а температура тіла при цьому падає нижче від 35 °С.

Обмороження — ушкодження тканин організму під дією холоду.

«Мозковий штурм»

- Яким має бути одяг для зимової прогулянки?

Учні висловлюють свої міркування.

Робота за підручником (с. 130–131)

1) Ознаки переохолодження.

Учні читають текст (с. 130) про переохолодження та його ознаки:

- тремтіння в тілі;
- блідість;
- посиніння шкіри, губ;
- біль у пальцях рук та ніг.

2) Як не замерзнути?

- Розгляньте малюнки (с. 131).

- Одяг має бути теплим, легким, не обмежувати рухи тіла.
- Взуття обирайте таке, щоб не здавлювало ноги.
- Рухайтеся! На морозі рух зігріє тіло.

Практична робота «Зимовий одяг»

Із зимою ще прийшли мороз і завірюха,
 Мерзнуть щоки і носи, холодно і вухам!
 Та скажіть, чому людей зима не лякає?
 Що їх від морозу добре захищає?

— Що нас захищає від морозу? (*Одяг.*)

Завдання: викласти одяг у тій послідовності, у якій ми його одягаємо, збираючись на прогулянку.
 (*Використовують предметні малюнки. Провести у вигляді змагання між групами.*)

Робота з дидактичним матеріалом

- Як можна загартовуватись у різні пори року? Розкажіть.
- Які три чинники допомагають вам загартовуватися? (*Сонце, повітря, вода.*)
- Розгляньте малюнки. Що роблять діти в різні пори року?
- Складіть речення.

Висновок. Підвищити опірність організму до хвороб можна за допомогою гартувальних процедур.

— Згадайте корисні поради щодо загартовування.

ПРАВИЛА ЗАГАРТОВУВАННЯ ПОВІТРЯМ

Правило 1. Спи з відчищеною кватиркою.

Правило 2. Щоденно гуляй і грайся на свіжому повітрі.

Правило 3. Приймай повітряні ванни о літній порі — на вулиці, взимку — в кімнаті, відчинивши кватирку.

Правило 4. Одягайся за погодою — не перегрівай свій організм теплим одягом.

Вправа для регулювання м'язового тону «Запальний гопак»

Учитель промовляє текст, а діти виконують за ним тільки рухи.

Одягли ми шапки, кожушки,
 Взулися у теплі чобітки.
 А щоб нам іще тепліше стало,
 Ми усі гопак затанцювали.
 Танцювали добре, аж упріли,
 І мерщій в приміщення побігли!
 Там вже з лоба піт ми витирали,
 Після танців запальних відпочивали.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Робота за підручником (с. 131)

- Прочитайте віршовані рядки. Про яке зимове явище йдеться? (*Метелиця.*)
- Чи ви його спостерігали?
- Чи можна виходити на прогулянку під час метелиці?

Словникова робота

1) Робота за підручником.

Учні зачитують у підручнику (с. 131) пояснення слова «метелиця».

Метелиця — сильний вітер, заметіль, хуртовина.

2) Робота зі словниками.

- Як іще називають метелицю?
- Скористайтесь словниками синонімів.

Наприклад. Метелиця — завірюха, хуртовина, віхола, заметіль, хуга, завія, сніговій, сніговиця, віхало, заметільниця, метіль, сніговійниця, буран, хуртеча, фурделиця.

Технологія «Сітка Елвермана»

— Організуйте дискусію в класі, обговоріть проблему. (Кожен учень робить свій висновок щодо поставленої учителем проблеми.)

Так	Проблема	Ні
	На прогулянку потрібно виходити за будь-якої погоди.	

Музична фізкультхвилинка

Учні під аудіозапис виконують фізкультхвилинку «Падає сніжок» (<https://youtu.be/h20XWHHm0Ak>).

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Гра «Вдягни ляльку»

Завдання: вибрати одяг за погодою.

- Розгляньте малюнки. Які пори року зображено?
- З'єднайте стрілками речі із відповідною порою року.

Метод «Прес»

- Проведіть дискусію, висловіть свою точку зору.
- Скільки часу протягом дня необхідно перебувати на свіжому повітрі?

Скористайтеся пам'яткою.

Я вважаю, що ...

... тому що ...

..., наприклад, ...

Отже, ... таким чином ...

Довідка

Перебування на свіжому повітрі — найбільш ефективний вид відпочинку, що відновлює організм після занять, підвищує працездатність дитини до рівня, необхідного для повноцінного приготування домашніх завдань. Під час прогулянок кров насичується киснем, поліпшуються обмінні процеси.

До того ж, прогулянки сприяють загартованості організму, профілактиці ультрафіолетової недостатності й малорухливості.

Загальна тривалість перебування на свіжому повітрі для учнів молодших класів має становити 3–3,5 год на добу.

У вечірній час діти також можуть грати просто неба. Особливо корисна прогулянка після вечері, перед сном, тривалістю близько 30 хв. Вона позбавляє втоми, що з'являється до кінця дня, знижує збудження нервової системи, сприяє швидкому засинанню.

Творча справа

— Складіть казку про зимову мандрівку до лісу або парку. Подумайте, які в ній будуть головні герої. Згадайте в казці про явища природи, притаманні цій порі року.

Хвилинка-цікавинка

— Кого з людей називають «моржами»?

Моржами називають людей, які загартовуються, купаючись узимку у відкритих водоймах. Температура води в ополонці зазвичай не перевищує + 4 градуси.

Практично в будь-якій області нашої країни працюють групи та секції зимового плавання, які об'єднуються у Всеукраїнську асоціацію «моржів».

Перші організації, які об'єднали любителів зимового плавання, з'явилися ще 1958 року. І лише 1993 року в Україні провели перший чемпіонат серед «моржів».

Заплив «моржів» — видовище неординарне. Мета кожного «моржа»: загартувати організм й поліпшити імунну систему.

Проте, щоб загартуватися, не обов'язково лізти в крижану воду. Досить, як кажуть досвідчені «моржі», просто обтиратися, або бігати снігом, приймати контрастний душ. У принципі, протипоказань до зимового купання немає, окрім хвороб у загострених формах.

Узагалі загартування — це не просто плавання, а ціла система, у якій потрібно враховувати весь спосіб життя (*дотримувати режиму дня, харчування, стежити за одягом тощо*).

Багато людей занурюються в крижану воду на Водохреща, але справжні «моржі» купаються систематично — двічі-тричі рази на тиждень. Моржуванням можна займатися не тільки безпосередньо взимку, але й навесні та восени, коли температура води не вище +7 градусів. Улітку любителі екстремального загартовування вирушають до більш холодних водойм або переходять на занурення в холодну ванну. Ще одна альтернатива для моржів улітку — це тривалі пробіжки. Такі тренування організму забезпечують моржам бадьорість, гарне самопочуття, відмінне здоров'я.

Дидактична гра «Вибери рукавиці для прогулянки»

Матеріал: рукавички з паперу різного кольору та з різними візерунками.

— Грати зі снігом потрібно в рукавицях, інакше наші руки швидко замерзнуть.

— Виберіть для себе пару рукавичок. (*Діти вибирають пару рукавичок, щоб вони були одного кольору та з однаковим візерунком.*)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Метод «п'яти пальців»

Учні підсумовують вивчене на уроці за п'ятьма напрямками:

М — мізинець — знання. Які знання я сьогодні здобув(ла)?

Б — безіменний — мета. Чого я сьогодні досяг(ла)?

С — середній — настрої. Який сьогодні був у мене настрій?

В — вказівний — допомога іншим. Чим я сьогодні допоміг (*допомогла*) іншим?

В — великий — здоров'я. Що я зробив(ла) для свого здоров'я?

Завдання для цікавої перерви

Поясніть, якої пори року розважаються діти, зображені на малюнках. Аргументуйте свій вибір.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 73. ВИГОТОВЛЕННЯ СНІЖИНКИ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** учити учнів технології виготовлення витинанок; удосконалювати навички роботи з папером; розвивати дрібну моторику рук; виховувати інтерес до ручної праці, працелюбність, старанність, охайність, любов до народного мистецтва;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: папір, прості олівці, ножиці, зразки сніжинок, комп'ютер, відеоролики, аудіозапис, фарба, розрізані сніжинки.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: технологічна, природнича, мовно-літературна, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Аутотренінг

Щоб урок нам розпочати,
Треба вголос проказати:
Впевнений, кмітливий я,
Прагну здобувати знання.
Я уважний і серйозний,
Хоч і ще малого зросту,
Я готуюся до праці

І наводжу лад у папці.
Наші руки працьовиті,
Спритні і талановиті.
Лад, порядок вони знають,
Звично речі розкладають:
Все для правої — праворуч,
Все для лівої — ліворуч.

2. Актуалізація опорних знань

- Яка пора року настала?
- Які ознаки зими ви знаєте? (*Сніг, мороз, холод, ялинка, Новий рік, Різдво.*)
- Коли ми кажемо *зима*, то обов'язково думаємо, що це сніг та мороз.
- А що таке сніг? Із чого він складається? (*Зі сніжинок.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Сьогодні на уроці ми навчимося вирізати сніжинки, прикрасимо ними нашу класну кімнату.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Осмислення змісту й послідовність застосування способів виконання дій

Вступна бесіда

- Відгадайте загадку.

- З хмарки всі ми вилітаємо
І в танку легкім кружляємо.
Білим все стає довкола,
Білий ліс і біле поле.
Ми холодні, мов льодинки,
Називають нас... (*сніжинки*).

- Під час екскурсії вам доводилося розглядати сніжинки. На що вони схожі?
- Розгляньте зразки сніжинок. (*На дошці розміщено різноманітні сніжинки.*)
- Цікаво, а чи знаєте ви, що сніжинки бувають дуже різноманітними за формою? Спостерігаючи за ними, вчені з'ясували, що жодна з них не повторює за формою іншу. Але всі сніжинки мають по шість промінчиків.

- Пригадайте, як утворюються сніжинки. (*Відповіді дітей.*)

— Десь високо в небі під дією низьких температур краплини води, що випаровуються, перетворюються на дрібні кристалики льоду, а на шляху до землі, проходячи крізь хмари, утворюють сніжинки.

Сніжинки — справжнє диво зими, а їхнє кружляння завжди приваблює своєю вигадливістю, надихає на створення музики, танців, віршів, казок.

Перегляд відеоролика

— Перегляньте відео «Сніжинки з паперу» (<https://youtu.be/lvroxrvrPoE>), де йдеться про те, які витинанки сніжинок можна виготовити.

Перегляд зразків

Учитель демонструє зразки сніжинок з паперу та розміщує їх на дошці.

Дихальна вправа «Снігова хмара»

— Зі снігової хмари падають сніжинки. Скільки їх? А тепер подуйте на сніжинки, щоб вони полетіли.

2. Організація самостійної практичної діяльності учнів

Підготовка робочих місць

Учні читають у підручнику (с. 132), які матеріали знадобляться для роботи, готують їх на партах.

Вступний інструктаж

Повторення правил користування ножицями.

Послідовність виконання роботи

— Перегляньте відео «Як зробити сніжинку з паперу» (<https://youtu.be/DDDJhqk8qdM>), запам'ятайте послідовність виготовлення.

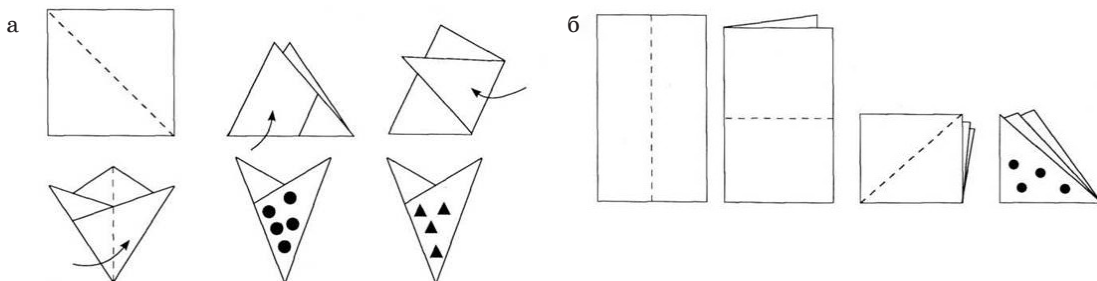
Послідовність виконання

I спосіб (схема «а»)

1. Квадратний аркуш тонкого білого паперу складіть по діагоналі.
2. Правий гострий кут зігніть на лівий бік зі зміщенням угору.
3. Аналогічно зігніть лівий кут у протилежний бік так, щоб лінії згину збіглися.
4. Складіть усю заготовку навпіл.
5. Намалюйте візерунок, виріжте.
6. Розгорніть виріб. Сніжинка готова!

II спосіб (схема «б»)

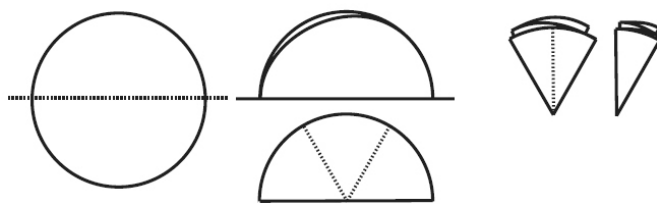
1. Візьміть аркуш паперу А4, складіть квадрат, решту паперу відріжте.
2. Складіть квадрат навпіл, утворений прямокутник теж складіть навпіл.
3. Із квадрата складіть трикутник, а з нього ще один менший трикутник, зайвий край відріжте.
4. Краї трикутника заокругліть, намалюйте візерунок, виріжте.
5. Розгорніть виріб. Сніжинка готова!

III спосіб

1. Візьміть аркуш білого паперу і виріжте з нього круг.
2. Зігніть його по діагоналі, а потім ще декілька разів, як зазначено на схемі. (Учитель демонструє порядок виконання роботи.)
3. На отриманому трикутнику намалюйте візерунок, виріжте. (Візерунок не повинен бути занадто складним і не повинен перетинати лінії згинів.)

4. Розгорніть виріб. Сніжинка готова!

Вправа «Міркуємо!»

— Поміркуйте, чи бувають сніжинки однаковими.
Самостійна робота учнів.

Психогімнастика

(Діти виконують рухи під музику.)

— Діти, уявімо себе маленькими, легенькими сніжинками, яким добре спиться в хмаринці. Вони плывуть небом, немов у човнику, їм добре, адже вони всі разом. Аж раптом налетів легенький вітерець, загойдав хмаринку ліворуч — праворуч. Полетіли сніжинки в ліс, на поле, в село та місто — закружляли у танку. А вітерець грався з ними: то здіймав їх угору, то вниз. Зрештою всі сніжинки сіли: одна — на землю, решта — на дерева, на людей... Усі спустилися на землю.

У повітрі сніжинки кружляють,
На землі осідають, на ганку.
Знають діти чи, може, не знають,
Що зима вирізала витинанку?

Все зима засніжила красиво,
Землю вбрала іще до світанку.
Хто підглядив таке тихе диво?
Хто придумав її, витинанку?

3. Творчі вправи

Пальчикове малювання «Сніжинки»

Діти залишають відбиток подушечки пальця в центрі кожної сніжинки.

Дидактичні ігри

1) *«Виклади намисто».*

На килимку діти викладають намисто, чергуючи великі та маленькі сніжинки.

2) *«Склади ціле».*

Діти у групах складають розрізані сніжинки. *(Можна провести у вигляді змагання.)*

Хвилинка-цікавинка

- Сніжинки на 95 % складаються з повітря, дуже пухкі, тому швидкість падіння з неба доволі низька — майже 1 км/год.
- Сніжинка — це порошинка у хмарі, що перетворюється на кристалик. Форма сніжинки залежить від вологості, температури, тиску. Умови змінюються, і сніжинка збільшується завширшки або заввишки, стає променистою. Кожна сніжинка унікальна, двох однакових не існує.
- Найбільша сніжинка у світі була зафіксована 28 січня 1887 року під час снігопаду в місті Форткео штат Монтана США. Ця сніжинка мала діаметр 38 см, хоча зазвичай сніжинки мають діаметр 5 мм, масу — 0,004 г.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Приєм «Одним словом»

Учні висловлюють свої враження від уроку за допомогою одного слова.

Наприклад: сподобалося, цікаво, нудно, весело, складно тощо.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 74. ЯКА ПОГОДА ВЗИМКУ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з особливостями погоди взимку; узагальнити спостереження дітей про зміни в природі з настанням зими; розвивати спостережливість, інтерес до природного прогноста; виховувати любов та дбайливе ставлення до природи;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: тематичні малюнки, картки, «сніжка» з вати, комп'ютер, відеоролик, аркуші зі сніжинками, фарби.

Тип уроку: урок формування вмій і навичок.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

— Пригадайте, що таке погода, та назвіть її складові.

Погода — це стан нижнього шару повітря в певній місцевості та в певний час.

— Якою буває погода взимку? (Відповіді дітей.)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні ми повторимо, які явища природи спостерігаються взимку.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 133)

Діти зачитують опис зимової погоди, аналізують її складові.

Фенологічні спостереження

— Яка погода сьогодні?

— Для розповіді використайте слова: тепло, холодно, морозно, ясно, хмарно, сніг, дощ, сніг з дощем, сильний вітер, без вітру, метелиця, іній.

Робота в парах. Планування спостережень за природою взимку

На кожній парті — картка. Учні ознайомлюються із завданнями для спостережень.

Визнач, яка погода, і познач галочками ознаки зимової погоди.

1) Температура повітря.

- Тепло;
- холодно;
- морозно.

2) Стан неба.

- Ясно;
- хмарно;
- похмуро.

3) Опади.

- Сніг;
- дощ зі снігом;
- дощ.

4) Визнач, чим вкрита земля, річка.

- Снігом;
- льодом.

Відгадування загадок

Учні переглядають відео «Явища природи» (<https://youtu.be/x8vm-iIFT0k>), відгадують загадки.

— Чи є серед названих явищ природи ті, яких не буває взимку?

Руханка «Сніжка»

Обладнання: «сніжка» з вати.

Діти утворюють коло, передаючи одне одному «сніжку» з вати, промовляючи:

Сніжку ми катаємо,
До п'яти рахуємо:
Раз, два, три, чотири, п'ять —
Тобі пташку називать.

(Той, у кого в руці опинилася сніжка, називає зимуючого птаха.)

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Розвивальна гра «Навпаки»

Діти утворюють коло, учитель кидає дитині «сніжку» і вимовляє фразу-припущення про зиму, а дитина повинна спростувати фразу — сказати навпаки.

Наприклад:

- Сніг чорний. (Ні, сніг білий.)
- Сніговик гарячий. (Ні, сніговик холодний.)
- Ведмідь їсть малину взимку. (Ні, ведмідь узимку впадає в сплячку.)
- На ковзанці катаються на лижах. (Ні, на ковзанці катаються на ковзанах.)
- Узимку заєць ходить у рудій шубці. (Ні, в білій.)
- Узимку дощить. (Ні, сніжитьь.)

Вправа «Продовж ланцюжок»

Учні по черзі («ланцюжком») називають ознаки зими та зимові природні явища.

- Одним з перших ознак наближення зими є незначні заморозки і короткий світловий день.
- Найбільш частими кліматичними аномаліями з середини грудня є сніг, хуртовина, замети, ожеледиця та інші.
- Узимку морози можуть досягати нижче -20 градусів.
- Випадають опади морозної погоди у вигляді кристалізованих крапель води — снігу.
- Природний феномен — заметіль — це перенесення снігу з поверхні сильним вітром.
- Снігові бурі піднімають частинки льоду на певну висоту від поверхні землі, через що помітно погіршується видимість.
- Буревій являє собою перенесення снігового покриву до метра.
- Ожеледиця — покрив замерзлої води (при таненні снігу або після дощу), з'являється тільки у разі помітного зниження температури.
- Ожеледь — це утворення крижаної кірки на деревах, землі, дротах, пов'язане з випаданням опадів на замерзлу поверхню.
- Коли на вулиці температура повітря опускається нижче 2 градусів, на склі з'являються морозні візерунки у вигляді замерзлих молекул води.

Комунікативна гра «На зимовій прогулянці»

Мета: вчити дітей виконувати мовленнєві завдання, дотримуючи правил увічливості.

Наприклад:

- Оленко, попроси, будь ласка, у Віталіка санчата.
- Тетяно, запитай у Василька, чи не змерз він.
- Маринко, попроси у Максимка, щоб він тебе трохи покатав на санчатах.
- Андрійку, ти їхав на лижах й випадково штовхнув Яну. Що ти їй скажеш?
- Олю, ти покаталася на Денисових санчатах, а тепер повертаєш їх. Що ти скажеш Денисові?

Рухлива гра «Сніжинки та вітер»

Діти утворюють коло і беруться за руки. За сигналом ведучого: «Вітер дме сильний-сильний. Розлітайтеся, сніжинки!» — діти розбігаються класною кімнатою, розводять руки в сторони, кружляють. Ведучий каже: «Вітер затих. Повертайтеся, сніжинки у коло». Діти повертаються у коло, беруться за руки.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

— Учні читають повідомлення (*підручник, с. 133*) про перший прогноз погоди, обговорюють зміст.

Вправа «Інтерв'ю»

Учень-«журналіст» бере інтерв'ю в охочих.

— З яких джерел інформації можна дізнатися про стан погоди?

— З яких джерел отримуєте її ви?

Народний прогностик

Зима — дивовижна пора року. На неї з нетерпінням чекають усі діти, щоб отримати довгоочікуваний подарунок під ялинкою, вдосталь накататися на санках, лижах, ковзанах, ліпити сніговиків, пограти в сніжки. Узимку природа спить, ніжно загорнувшись у снігове покривало. Хоча може і сильними морозами налякати, і ожеледицею, і холодними вітрами або хуртовинами. Є така приказка про цю пору року: «Сонце світить, але не гріє». Також існує безліч народних прикмет зими, що допомагають передбачити, яким буде літо, яку погоду чекати в найближчі дні, до якого явища природи готуватися.

— Прочитайте народні прикмети, поясніть їхній зміст.

- Снігова крупа — ознака близької відлиги.
- Падають великі сніжинки — до відлиги.
- Пухнастий іній на деревах і кущах — буде сонячний день.
- Безліч великих бурульок — на гарний урожай овочів.
- Туманне коло біля сонця — на хуртовину.
- Якщо ворони розкаркались усією зграєю — до морозу, сидять на землі — до відлиги, вместилися на нижніх гілках дерев — чекайте вітру.
- Якщо взимку дув вітер та інею не було — буде буран.

— Які природні явища згадуються у прикметах? (*Відлига, іній, бурульки, туман, мороз, буран.*)

Творча вправа «Розмалюй сніжинку»

Учитель роздає дітям заздалегідь підготовлені аркуші зі схематичними зображеннями сніжинок. Запитує, який колір зазвичай мають сніжинки. А потім просить дітей уявити снігопад у чарівній країні. Якого кольору сніжинки падають там? Учні фарбують сніжинки саме у такий колір.

Інший варіант вправи: діти фарбують сніжинки у колір свого настрою. Нехай не обмежують свою уяву! А потім вони можуть намалювати власну сніжинку, яку вигадують самі.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Вправа «Доповни речення»

Взимку сонце піднімається _____ над горизонтом. Дні _____, а ночі _____. Найдовша ніч _____. Температура повітря _____ нуля. Водойми вкриваються _____. З неба падає _____.

Вправа «Рефлексивний екран»

Учні по колу висловлюються одним реченням.

- Сьогодні я дізнався/дізналася...
- Я виконував/виконувала завдання...
- Тепер я зможу...
- У мене вийшло...
- Мене здивувало...
- Я спробую...
- Було цікаво...
- Було складно...
- Я зрозумів/зрозуміла...
- Я відчув/відчула, що...
- Я навчився/навчилася...
- Мені захотілося...

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 75. СТВОРЕННЯ ЗОБРАЖЕННЯ СИМВОЛІВ ПОГОДНИХ ЯВИЩ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з комп'ютерними програмами, допомогти з'ясувати, які завдання вони виконують; формувати навички грамотної безпечної роботи на комп'ютері; розвивати вміння знаходити програму за малюнками-ярличками; виховувати бажання пізнавати щось нове;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність.

Обладнання: комп'ютери, картки-пам'ятки, 6 капелюшків.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: природнича, інформатична, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

Фенологічні спостереження

— Яка сьогодні погода?

— Які умовні позначення ми використовуємо у календарі погоди?

— Чи хотіли б навчитися створювати самі символи погодних явищ?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні у нас буде дуже цікавий урок: ви навчитеся створювати зображення символів погодних явищ.

— Що, на вашу думку, нам для цього потрібно? (*Комп'ютер, спеціальна програма.*)

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Робота за підручником (с. 133–134)

1) Комп'ютерні програми.

Учні зачитують повідомлення у підручнику про комп'ютерні програми.

Комп'ютерна програма — інструкції для комп'ютера у вигляді слів, цифр, схем, символів тощо.

2) Практична робота.

Доберіть до кожної комп'ютерної програми відповідний значок. За зображеннями й значками назвіть ці програми.

(Paint — графічний редактор. Цю програму людина використовує тоді, коли потрібно намалювати за допомогою комп'ютерних інструментів малюнок або змінити його. Media Player — програвач.)

3) Вправа «Міркуємо!».

— Перевірте правильність виконання попереднього завдання. За зразком утворіть для програм відповідності «назва — опис — значок».

Взаємоперевірка

— Яка комп'ютерна програма допоможе писати лист, оголошення? (*Блокнот — текстовий редактор.*)

— Які програми допоможуть переглянути улюблений мультфільм, записати голосове повідомлення чи пісню? (*Media Player — програвач.*)

Вправа «Алгоритм»

Словничок

Робочий стіл — зображення на екрані монітора після завантаження комп'ютера.

— Спробуйте продовжити алгоритм дій.

1. Відшукайте на Робочому столі комп'ютера значок відомої вам програми.
2. Наведіть на значок вказівник або стрілку.
3. Двічі... (клацніть ліву кнопку миші).
(Учитель демонструє алгоритм дій.)

Вправа для збереження зору

Це завдання буде корисним не тільки для зору, але й для розвитку талантів дитини.

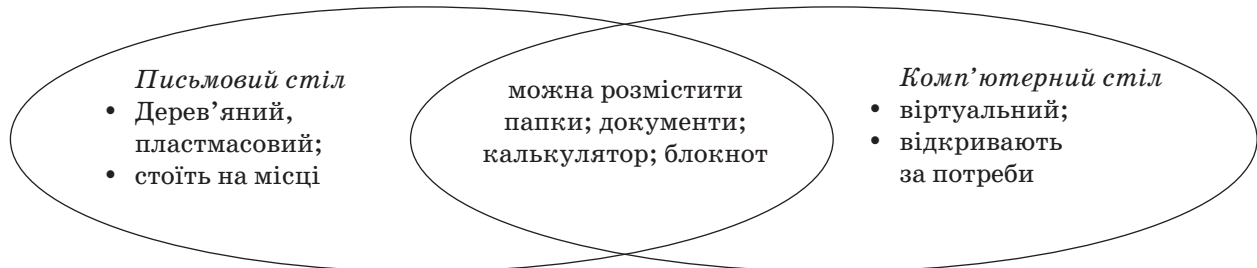
Запропонувати дітям намалювати будиночок, собаку, дерево, чоловічка, тільки замість пензлика і фарб використовувати погляд.

2. Самостійне застосування учнями знань

— Чим схожі та чим відрізняються звичайний письмовий стіл і робочий стіл комп'ютера?

Стратегія «Діаграма Венна»

— Чим схожі та чим відрізняються звичайний письмовий стіл і робочий стіл комп'ютера?

Практична робота

- Якою кнопкою слід закрити програму? (*Правою кнопкою миші.*)
- Оберіть та опишіть її.
- Поміркуйте, навіщо використовують інші значки.

Кнопки керування вікном:

Перша кнопка — згорнути вікно.

Друга кнопка — розгорнути вікно/повернути в початковий стан.

Третя кнопка — закрити вікно (*це саме робить Ctrl F4*).

Вправа для постави «Великі кола»

Обертання назад випрямленими в сторони руками (*кисті стиснуті в кулаки*) — 6–8 разів. Стежити за тим, щоб діти не опускали руки нижче рівня плечей.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Вправа «Диктор»

— Театралізуйте у групах повідомлення про погоду найближчої доби (*прогноз*) на вибір: на радіо або телебаченні. Спочатку створіть план (*алгоритм*) повідомлення. Не забудьте зазначити місцевість.

Алгоритм повідомлення

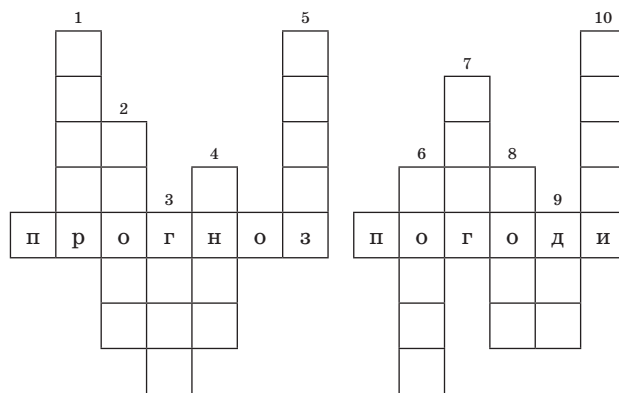
- Дата (*зазначити на який день прогноз*).
- Місцевість.
- Температура повітря.
- Хмарність.
- Опади.
- Напрямок та сила вітру.

Практична робота «Створення зображення символів погодних явищ»

— Для календаря погоди створіть зображення символів погодних явищ. У цьому вам допоможе комп'ютерна програма Paint. (*Зразки символів розгляньте у підручнику, с. 134.*)

Розгадування кросворда «Прогноз погоди»

— Відгадайте загадки, прочитайте ключові слова.

1. Летить коник, басує,
Полям долом пустує.
Ніхто його не впіймає.
Ніхто його не загнуждає. (*Вітер.*)
2. У річці купалася, у хмарі ховалася,
Від блискавки грому полинула додолу.
На землю спустилася на сто крапель розбилася. (*Гроза.*)
3. Сидить дід за подушками і стріляє галушками. (*Град.*)
4. Не сніг, не лід, а взимку дерева прикрашає. (*Іній.*)
5. Хто малюнки на вікні уночі зробив мені? (*Мороз.*)
6. Що сходить без насіння? (*Сонце.*)
7. Я падаю на ваші хати.
Я білий-білий, волохатий.
Я прилітаю вам до ніг,
А називаюсь просто — ... (*сніг.*)
8. Вранці хтось в саду бродив і намисто загубив.
Потім сонечко гуляло, намистинки позбирало. (*Роса.*)
9. Мене просять і чекають,
А як прийду — утікають. (*Доц.*)
10. То чорні, то сині по небу ходили,
А як набив їх вітер — сльози розпустили. (*Хмари.*)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Метод «Шість капелюхів, що мислять»

Білий капелюх. Що таке Робочий стіл комп'ютера?

Червоний капелюх. Чому, на вашу думку, виникла необхідність у створенні комп'ютерних програм?

Чорний капелюх. Зазначте недоліки роботи за комп'ютером.

Жовтий капелюх. Чи полегшують комп'ютерні програми спостереження за погодними явищами?

Зелений капелюх. Яку нову комп'ютерну програму ви хотіли б створити?

Синій капелюх. Чому необхідно дотримувати алгоритму дій під час роботи на комп'ютері?

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 76. ПРИРОДНІ ТА ШТУЧНІ ДЖЕРЕЛА ТЕПЛА

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з природними та штучними джерелами тепла; розширити знання про обігрівальні прилади; розвивати допитливість, спостережливість; виховувати ощадливість, дбайливе ставлення до навколишнього середовища;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: предметні малюнки, дві паперові стрічки, нитка, свічка, сірники або запальничка, сигнальні картки, комп'ютер, відеоролик.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

2. Актуалізація опорних знань

«Мозковий штурм»

— Що ви згадуєте, чуючи слово *холодно*?

Учні висловлюють свої міркування.

— Пригадайте, що є основним природним джерелом тепла. (*Сонце*.)

— Сонце дарує Землі не тільки світло, але й тепло, зігріваючи нашу планету.

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Як ви вважаєте, якою буде тема нашого уроку? Чому?

— Сьогодні ми повторимо вивчене про природні джерела тепла та ознайомимося зі штучними джерелами тепла.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Словникова робота

Учні зачитують у підручнику (с. 136) пояснення понять «тепло» та «обігрівальні прилади».

Робота в парах

Учні в парах читають текст (*підручник, с. 136*) про вміння людьми керувати теплом і холодом, аналізують зміст.

Вправа «Вибери джерело тепла»

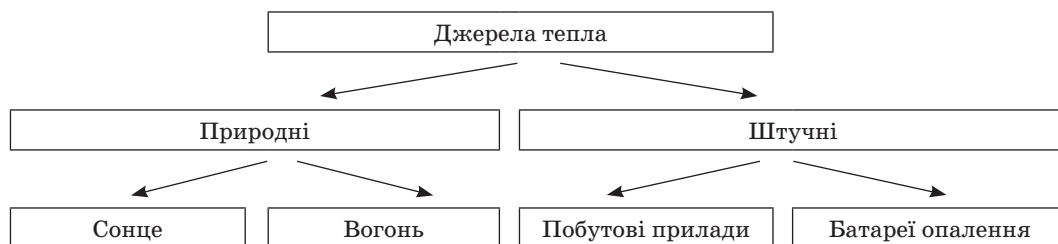
— Які тіла можна вважати джерелами тепла?

— Джерелом тепла є розігріті тіла.

— Виберіть з-поміж зображень (*підручник, с. 136*) і назвіть предмети для обігрівання помешкань узимку. Доповніть цей перелік.

Вправа «Природні — штучні»

— Чому одні джерела тепла називають природними, а інші — штучними? Наведіть приклади.

Висновок. Погода взимку холодна й мінлива. Щоб керувати холодом, людина створила обігрівальні прилади.

Гра «Світлофор»

Діти працюють із сигнальними картками: червона — «Ні», зелена — «Так».

- Сонячна енергія забезпечує всі потреби людства.
- Людина може прожити без Сонця.
- Сонце є джерелом тепла на Землі.
- Рослинам не потрібна сонячна енергія.
- Сонячні колектори на дахах можуть нагрівати воду.
- Живі організми запасують енергію Сонця.

Рухлива гра «Сонечко і дощик» (<https://youtu.be/nATN1XE49H4>)

Діти присідають навпочіпки за стільчиками і дивляться у «віконце». Гравці бігають і танцюють, чуючи веселу музику. Коли вони чують звуки грому чи дощу, повертаються на свої місця і ховаються у «будиночки».

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Дослідження-спостереження

• Дослід 1.

— Поспостерігайте за паперовою стрічкою.

Учитель підносить паперову стрічку над свічкою. Стрічка нерухома.

Далі стрічку тримають над запаленою свічкою. Стрічка відхилилася.

Висновок. Тепле повітря рухається догори. Стрічка реагує на рух повітря.

• Дослід 2.

Запалену свічку піднести до ледь прочинених дверей посередині — полум'я рівне; підняти свічку вище — полум'я відхиляється в той бік, куди рухається тепле повітря; опустити свічку нижче — полум'я відхиляється у той бік — куди рухається холодне повітря.

— Чому полум'я відхилялося в різні боки?

Висновок. Тепле повітря піднімається вгору, а його місце займає холодне повітря. Повітряні маси переміщуються.

— Де використовується ця властивість повітря?

— Наприклад, радіатори опалення розміщують ближче до підлоги, а квартирки — у верхній частині вікна.

Відгадування загадок про джерела тепла

• Вона грушоподібна
І людям всім потрібна,
Дає яскраве світло,
Допоки не розсвітло,
І світить цілу ніч.
Як зветься дивна річ? (<i>Лампочка.</i>)• Сушить він волосся всім
Теплим вітерцем своїм. (<i>Фен.</i>) | <ul style="list-style-type: none">• От загадка, так загадка:
Де поїду — стане гладко.
Тільки пальцем не торкай,
Обпечешся, так і знай.• Щоб зручніше було тобі —
Маю ручку на собі. (<i>Праска.</i>)• І не кінь, і не пес.
Їсть дрова, не овес. (<i>Піч.</i>) |
|---|---|

Музична фізкультхвилинка «Райдуга» (<https://youtu.be/t7FLa2FF2AI>)

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Робота в групах

1) Дослідницький практикум. Як зменшити втрати тепла в будинку?

— Чому взимку потрібно берегти у приміщеннях тепло?

— Разом із батьками обговоріть, як ви готуєте житло до зимового періоду. Які заходи щодо утеплення квартири (*будинку*) ви знаєте? Які з них доводилося проводити вдома? Як це вплинуло на температуру повітря в житловому приміщенні?

- Заклеїти вікна, утеплити двері.
- Не загороджувати опалювальні прилади, не заважати теплому повітрю зігрівати кімнату.
- Закривати штори на ніч — це дасть змогу запобігти витоку тепла.
- Штори, які не закривають батарею, дають можливість надходити теплу в кімнатний простір.
- Зачиняти входні двері та заскрити вікна у під'їздах.
- Садити дерева біля будинку. (*Дерева довкола будівлі сприяють збереженню тепла всередині приміщення.*)

2) Дослідження-пошук «Як заощаджувати електроенергію?».

Учні в групах визначають, які прилади економні, а які — споживають багато електроенергії.

I група

Прилади, які споживають багато енергії: пилосмоки; праски; чайники; бойлери; посудомийні машини; мікрохвильові печі; обігрівачі; кондиціонери.

II група

Прилади для економії електроенергії в квартирі: енергозберезувальні лампи до 20 Вт замість звичайної; бойлери для нагрівання води (*опосередковане нагрівання*) замість простого бойлера; ноутбук замість стаціонарного комп'ютера із системним блоком і монітором; інверторний кондиціонер; холодильники, пральні машини «А» і «А+» класу; телевізори з LED екраном.

Довідка

На сьогодні існує безліч корисних порад щодо заощадження електроенергії. Ці поради не складні, але для ефективності вимагають щоденного застосування. Ба більше, скорочення споживання електрики позитивно позначається не тільки на сімейному бюджеті, але й на більш глобальних речах, зокрема:

- знижується кількість шкідливих викидів у навколишнє середовище;
- знижується енергоємність економіки країни;
- підвищується комфорт у приміщенні;
- економія енергоресурсів для наступних поколінь.

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

Учні зачитують поради щодо збереження електроенергії (*підручник, с. 137*).

Робота з прислів'ями

- Як про тепло дбаєш, так і маєш.
- Тепло маємо — не дбаємо, а втративши — плачемо.
- Хто добрих порад не слухає, той потім і на пальці дмухає, та пізно!

Творча робота «Виготовлення плакатів»

Учні об'єднуються в групи, малюють плакати «Дбайливо використовуєш тепло й енергію — економити працю мільйонів людей».

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Не хочу хвалитися, але я...»

Кожен учень доповнює фразу «Не хочу хвалитися, але я...» словами, що стосуються теми уроку. (*Наприклад: знаю природні та штучні джерела тепла, знаю, що Сонце — головне джерело тепла на Землі; знаю, чому потрібно берегти електроенергію; знаю, як зменшити втрати тепла в будинку тощо.*)

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 77. ЯКИЙ У ЗИМИ СВЯТКОВИЙ КАЛЕНДАР

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширити та закріпити знання дітей про народні зимові свята; продовжувати ознайомлення з традиціями українців; розвивати зв'язне мовлення, логічне мислення, творчі здібності; виховувати повагу до історичного минулого нашого народу, його традицій;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності, загальнокультурна грамотність.

Обладнання: комп'ютер, презентація, карти із завданнями, фішки, мішок з елементами карнавальних костюмів, матеріали для виготовлення ялинки, аудіозапис.

Тип уроку: урок узагальнення і систематизації знань і вмінь.

Форма проведення: урок-квест.

Освітні галузі: мовно-літературна, громадянська та історична, мистецька.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Радо клас вітає нас.
Вже настав навчання час.
Ми щасливі та здорові,
До подорожі ми готові.

2. Актуалізація опорних знань

- Які зимові свята ви знаєте?
- Які з них вам найбільше запам'яталися?
- Яке ваше улюблене зимове свято?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні ми продовжимо ознайомлення з традиціями та звичаями нашого народу. Запрошую вас до подорожі святковим календарем зими.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Перегляд відеоролика

— Щоб гарно впоратися із завданнями квесту, пригадайте найпопулярніші зимові свята в українців. У пригоді вам стане презентація «Зимові свята в Україні» (<https://vseosvita.ua/library/prezentacia-zimovi-svata-v-ukraini-90132.html>).

Квест «Який у зими святковий календар»

Умови та правила гри

1. Учні об'єднуються у 4 команди.
2. Кожна команда отримує карту, на якій позначено станції-завдання.
3. Учасники зобов'язані пройти по черзі всі станції.
4. Команда, яка найшвидше збере всі фішки, буде переможницею.
— Розпочнімо гру! З якої станції розпочне гру кожна команда, визначить жеребкування.

1) Станція «Свято Миколая».

Мета: ознайомитися з легендою про історію виникнення свята, традицією святкування; виховувати дисциплінованість, доброту.

Завдання:

- Відшукайте у вірші Віри Паронової «Зустріч» (*підручник, с. 138*), яким святом зима розпочинає свій календар.
- Прочитайте українську легенду (*с. 138*). Хто є головним героєм? Чому він творив добро таємно?
- Прочитайте текст-повідомлення, стисло передайте його зміст.

Свято Миколая — це найбажаніший день у році для дітлахів. Напередодні свята діти пишуть до нього листи зі своїми побажаннями і вкидають їх у поштову скриньку або кладуть за вікно і моляться до нього, просячи передусім здоров'я собі та батькам. Напередодні свята згадують всі свої добрі та злі вчинки, зважують: чого більше. Чи буде подарунок, а чи, можливо, різка? Бо чемні діточки обов'язково знайдуть під подушкою подарунок, а неслухняні — прутик. Ця різочка є своєрідним попередженням дитині, що час замислитися над своєю поведінкою і виправитися.

А в ніч проти 19 грудня до кожної дитинки приходять Святий Миколай і кладе під подушку подарунки.

У сучасні часи з'явилась добра традиція — саме у день Святого Миколая опікуватись сиротами та нездоленими дітьми, даруючи їм подарунки.

- Назвіть народні прикмети, пов'язані зі святом Миколая.

Наприклад:

Який день на Миколу зимового, такий і на Миколу літнього.

Щороку два Миколи: до першого Миколи не буває холодно ніколи, а до другого Миколи не буває тепла ніколи.

Як впаде великий іній — на гарний урожай хліба.

Як на Миколу піде дощ — то врожай на озимину.

Морозяний день — на уроду хліба й городини.

2) Станція «Новий рік».

Мета: повторити традиції новорічного свята; виховувати дбайливе ставлення до природи.

Завдання:

- Коротко розповісти про традиції новорічного свята.

Історія новорічних свят приховує стільки таємниць, що й за день не розповісти. Кожен вірить, що в новорічну ніч здійснюються всі бажання.

Особливо чекають на Новий рік діти, адже Дід Мороз повинен принести їм купу подарунків.

Тривалий час стародавні слов'яни святкували Новий рік 1 березня. Вони подарували нам традицію запалювати вогники на новорічних ялинках. Запалювання вогню обіцяло хороший урожай. З прийняттям християнства Новий рік почали відзначати 1 вересня.

Понад 300 років тому, 1700 року, почали святкувати Новий рік 1 січня. Тоді з'явилась традиція прикрашати ялинки, улаштовувати феєрверки та новорічні костюмовані карнавали.

У нашій країні всіх вітає з Новим роком знаменитий дідусь — Дід Мороз. Він одягнений у довгу червону шубу з білим хутром. У нього довга біла борода, а в руках — палиця. Приходить він на гостину не тільки з подарунками, а й зі своєю помічницею — онучкою Снігуронькою.

- Розглянути ялинки (*підручник, с. 139*) та назвати матеріали, з яких їх виготовлено.
- Пофантазуйте, виготовте креативну ялинку. (*Час на виготовлення — 5–7 хв. Матеріали на вибір: папір, картон, гофрований папір, гілки, шишки, нитки, клей тощо.*)

Гра «Карнавал»

Гравці утворюють коло, ведучий — усередині кола. У нього є мішок з різноманітними кумедними речами (*елементами карнавальних костюмів*). Він передає мішок одному з учасників, далі мішок швидко під музику передається по колу. Коли музика стихає, учасник у якого опинився мішок, бере з нього одну річ і одягає на себе. Це буде елементом його новорічного костюма. Гра триває.

Коли гра закінчується, той, хто програв (*у кого найбільша кількість елементів одягу на ньому*), виходить у коло та під музику танцює.

3) Станція «Різдво».

Мета: пригадати різдвяні традиції; повторити колядки.

Завдання:

- Коротко розповісти про святкування Різдва.

Різдво — свято чудес та неймовірних подій.

Споконвіку існував у нашого народу гарний звичай бажати одне одному і господарям щастя-здоров'я, многих літ і всяких статків у хаті та родині. Вже по Святий Вечері українці починали ходити по хатах, піснями та відтворенням побутових сценочок вітали господарів та їхніх дітей, віншували їм злагоду й достаток.

Давню традицію має й український звичай від Різдва виступати з вертепом. Спочатку вертепом був маленький ящик, обклеєний кольоровим папером, де за допомогою ляльок, закріплених на осі, розігрувалися вистави. Згодом вертеп перетворився на театралізоване дійство з великою кількістю учасників, склад яких змінюється відповідно до регіону.

Ще до світанку в переддень Різдва палили сім полін, які відкладали сім тижнів. На цьому вогні готували дванадцять пісних страв, серед яких обов'язково кутю і борщ з вухками.

- Вибрати серед запропонованих страв різдвяні (12).

(*Кутя, горох, капуста, борщ, голубці, риба, вареники, млинці, каша, пиріжки, узвар, пампушки.*)

- Заспівати колядку.

Щойно на небі сходилa зоря, колядники заходили в двір, кликали господаря і співали його родині величальних пісень про сонце, місяць, зорі. Ці пісні почали називати колядами або колядками. Традиція колядування збереглася й до сьогодні.

КОЛЯД, КОЛЯД, КОЛЯДНИЦЯ

Я — маленький пастушок
Загорнувся в кошушок,
На скрипочку граю,
Вас усіх вітаю.
А ви, люди, чуйте,
Коляду готуйте —
Яблучка, горішки
Дітям на потішки.

4) Станція «Щедрий вечір».

Мета: пригадати традицію щедрування на Меланки; виховувати повагу до народних обрядів і традицій.

Завдання:

- Скласти коротку розповідь про Щедрий вечір.

За тиждень після коляди, напередодні Нового Року (*за старим стилем*), — Щедрий Вечір. За християнським календарем — це день преподобної Меланії. У надвечір'я Нового року (*тепер — 13 січня*) у церквах відбуваються урочисті Богослужіння на закінчення Старого року. Цього дня готують святкову вечерю, яку в народі величають Щедрою, тому що страви цього вечора не є пісними: тут на столі й кутя, і ковбаси, й холодець, і шинка.

- Заспівати щедрівку (*або засівальну пісню*).

Щедрик, щедрик, щедрівочка,
Прилетіла ластівочка.
Стала собі щебетати,
Господаря викликати:
— Вийди, вийди, господарю,
Подивися на кошару.
Там овечки покотились,
І ягнята народились.
В тебе товар весь хороший
Будеш мати мірку грошей.
В тебе жінка чорноброва.
Щедрик, щедрик, щедрівочка.
Прилетіла ластівочка.

- Назвати народні прикмети, пов'язані зі Старим Новим роком.

У ніч на Старий Новий рік люди намагалися завбачувати прикмети. Ось деякі з них.

Якщо ніч проти Нового року тиха і ясна, буде щасливий рік не тільки для людей, але й для худоби.

Якщо сонце високо зійде, увесь рік буде щасливим, а особливо добрим буде врожай садовини.

Якщо іній ясно вкриває всі дерева, буде врожай на зернові та гарний медозбір.

Якщо падає м'який сніг — на врожай, а коли тепло, то літо буде дощовим.

Який перший день у Новому році, то й рік буде такий.

Підбиття підсумків квесту

Представники команд підраховують фішки. Визначають команду-переможницю.

Технологія «Крісло автора»

— Розкажіть, які традиції святкування Різдва та Нового року існують у ваших родинах. Які страви готують на Святвечір — напередодні Різдва Христового? (*Охочі розповідають.*)

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

— Наприкінці проведемо тестування, аби перевірити, як ви засвоїли матеріал.

Тестування

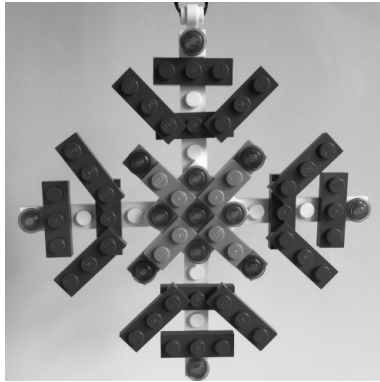
1. Якого числа відзначаємо свято Святого Миколая?
 - а) 15 грудня;
 - б) 19 грудня;
 - в) 25 грудня.
2. Яке свято відзначають на день Святої Меланії?
 - а) Святий вечір;
 - б) Великий вечір;
 - в) Щедрий вечір.
3. Зі скількох страв готували Багату вечерю перед Різдрвом?
 - а) 14;
 - б) 12;
 - в) 13.
4. Які слова звучать у багатьох щедрівках і колядках?
 - а) Доброго здоров'я;
 - б) добрий ранок;
 - в) щедрий вечір, добрий вечір.

Домашнє завдання

— Вивчіть напам'ять колядку (*підручник, с. 139*), привітайте зі святом родичів, хрещених, друзів та заспівайте її гостям на Різдво.

Завдання для цікавої перерви

Пофантазуйте та створіть святкові різнокольорові сніжинки з цеглинок LEGO.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 78. ВИГОТОВЛЕННЯ НОВОРІЧНИХ ІГРАШОК-ПРИКРАС

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з процесом виготовлення ялинкових прикрас; удосконалювати навички роботи з папером; розвивати фантазію, творчі здібності; виховувати інтерес до новорічних свят, охайність, працьовитість;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; компетентності в природничих науках і технологіях, загальнокультурна грамотність.

Обладнання: рулони від паперових рушників, прості олівці, кольоровий папір, серпантин, ножиці, клей, картон, дріт (або степлер), нитка.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок.

Освітні галузі: технологічна, мистецька, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Любі діти! Добрий день!
Зичу праці і пісень.
А ще, друзі, всім бажаю
Сил, натхнення на весь день!

2. Актуалізація опорних знань

- Чи доводилося вам прикрашати ялинку?
- Які прикраси ви для цього використовували?
- Чи хотіли б створити їх власноруч?

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Однією з новорічних традицій є прикрашання ялинки. Вона вважається священним деревом. Саме на ній у давнину в лісі під Новий рік люди розвішували подарунки для духів, щоб зробити їх доб-рішими. На зелені гілочки підвішували яблука, горіхи.

Згодом почали прикрашати ялинку в оселі. На ній розвішували різні іграшки та гірлянди.

— Пропоную сьогодні на уроці навчитися виготовляти новорічні іграшки-прикраси власноруч.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Осмислення змісту й послідовності застосування способів виконання дій

Робота за підручником (с. 140)

- Чи однакові традиції святкування Нового року в різних країнах світу? (Відповіді дітей.)
- Прочитайте про це у підручнику.

Технологія «Навчаючи — вчуся»

- Хочете більше дізнатися про те, як святкують Новий рік в інших країнах?

Підготовлені учні ознайомлюють зі своєю інформацією однокласників і одержують інформацію від них.

- Коли годинник починає бити північ, англійці відчиняють задні двері будинку. З них тихенько виходить Старий рік. З останнім ударом відчиняють парадні двері та зустрічають Новий рік.
- В Угорщині в першу секунду Нового року починають свистіти в дитячі дудочки, ріжки. Таким чином відганяють від дому злих духів і закликають радість.
- У Німеччині, як тільки годинник починає бити північ, люди різного віку стають на стільці, столи та крісла. А з останнім ударом дружно, з радісними вітаннями «застрибують» у Новий рік.
- В Італії прийнято з квартир в останню хвилину старого року викидати розбитий посуд, старий одяг і навіть меблі. За ними летять хлопавки, конфетти, бенгальські вогні. А всі діти очікують на

чарівницю Бефану, яка прилітає вночі на мітлі та крізь камінну трубу потрапляє в будинок. Фея наповнює подарунками дитячі черевики, спеціально підвішені до каміна.

- Іспанці в новорічну ніч їдять виноград. Ягід повинно бути рівно 12 — по одній за кожен із дванадцяти прийдешніх місяців.
- У сучасному Китаї Новий рік — це свято ліхтарів. Тільки святкують його не 1 січня, а щоразу змінюють дату. Новорічної ночі на вулицях і площах запалюють безліч маленьких ліхтариків. Китайці вірять, що іскри від них проганяють злих духів.
- Японські діти зустрічають Новий рік у новому одязі. Уважають, що це принесе удачу і здоров'я. Новорічної ночі діти кладуть під подушку малюнок із зображенням своєї мрії. Бажання повинно здійснитися.

Перегляд відеоролика

— Хто допомагає здійснювати новорічні бажання? (*Дід Мороз*.)

— Перегляньте мультфільм «Мудрі казки тітоньки Сови — Коли приходять Дід Мороз» (https://youtu.be/mD__7S9eF84).

— Які подарунки розвішував Дід Мороз на ялинці?

— Виготовте новорічні іграшки-прикраси за зразком чи власним задумом.

2. Самостійне виконання учнями завдань під контролем і за допомогою вчителя

Учні виконують роботу на вибір.

1) Підготовка матеріалів до роботи.

2) Повторення правил техніки безпеки.

- Правила безпечного користування ножицями.
- Повторення безпечного користування клеєм.

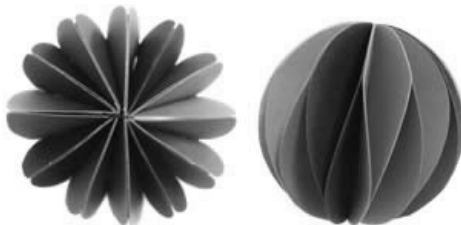
3) Ознайомлення з послідовністю виконання роботи.

- Робота за підручником (с. 141).

Учні розглядають зразок виробу, читають послідовність виготовлення іграшки-прикраси, виготовляють її за поданим алгоритмом.

- Новорічна кулька власноруч (*для учнів — на вибір*).

Варіант 1

Для виготовлення цієї новорічної прикраси потрібно взяти кольоровий папір, тонкий дріт, степлер, клей. Кульку слід виготовити з паперу трьох різних кольорів (*рожевого, синього і блакитного*).

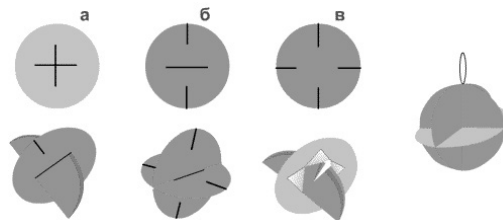
Алгоритм дій:

1. Візьміть шаблон і обведіть його на папері простим олівцем дванадцять разів. У вас мають утворитися дванадцять кіл (*по чотири кола кожного кольору*).
2. Виріжте кружечки ножицями.
3. Зігніть кожен кружечок навпіл і складіть їх разом, як зазначено на малюнку нижче. Під час виготовлення цієї ялинкової кулі ми використовуємо папір трьох кольорів (*A, B і C*). Складайте кружечки в такій послідовності — **АВССААВССА**.

- Скріпіть папір між собою за допомогою тонкого дроту, обмотавши його навколо кружечків уздовж лінії згину. Кінці дроту скрутіть разом. (Можна скріпити кружечки за допомогою степлера.)
- Розгорніть кружечки і склейте сусідні половинки одну з одною. Кожна половинка повинна бути з'єднана з однієї сусідньої вгорі, а з іншого — внизу.
- Новорічна кулька готова!

Варіант 2

- Виріжте з кольорового картону або щільного паперу три кружечки однакового розміру, але різного кольору.
- У першому з них проріжте хрест (мал. а), у другому кружечку зробіть горизонтальний надріз по середині та перпендикулярно до нього два надрізи в напрямку від краю до центру (мал. б), а в третьому — чотири надрізи у вигляді хреста, також у напрямку від краю до центру (мал. в).
- Кружечок «в» протягніть у кружечок «б».
- У кружечку «а» відігніть куточки, що утворилися в результаті його надрізу; утвориться квадратний отвір. У нього протягніть кружечки «б» і «в», попередньо склавши їх.
- Потім куточки знову розігніть. Прилаштуйте до кульки ниточку.

Пальчикова гімнастика «Ножиці»

Швачка в дім до нас прийшла,
Мені ножиці дала,

Я тканину і папір
Ріжу, ріжу до сих пір.

(Пальці правої руки стиснути в кулак, виставити вперед вказівний і середній пальці. Рухати ними, імітуючи різання ножицями. Спочатку вправу виконувати повільно, поступово пришвидшуючись. Стежити, щоб пальці були прямі.)

3. Підбиття підсумків практичної роботи

Презентація виробів.

Творча вправа

— На аркуші паперу напишіть вітання (для кого бажаєте), помістіть його всередину іграшки (або прикріпіть до іграшки), подаруйте адресатові.

Рубрика «Чи знаєте ви?..»

Учні зачитують повідомлення (підручник, с. 142) про перші новорічні листівки.

Технологія «Крісло автора»

— Чому важливо виготовляти іграшки власноруч?

Вправа «Уяви себе...»

— Уявіть себе ялинкою. З яким проханням ви звернулися б до людей?

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Робота у Щоденнику вражень

— Запишіть свої міркування з теми. (Завдання на вибір.)

- Важливо дотримувати традицій.
- Можна придумати свої традиції.

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 79. ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ ПІД ЧАС НОВОРІЧНИХ СВЯТКУВАНЬ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** ознайомити учнів з правилами поведінки під час новорічних святкувань та зимових канікул; спонукати дотримувати правил техніки безпеки; розвивати спостережливість, увагу; виховувати бажання піклуватися про своє життя і здоров'я;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності, екологічна грамотність і здорове життя.

Обладнання: капелюх, комп'ютер, аудіозапис, штучні ялинки, набори прикрас, паперові сніжинки, мотузка, цурки із фольги, пластикові стаканчики, мотузка.

Тип уроку: урок формування вмій і навичок.

Освітні галузі: соціальна і здоров'язбережувальна, мовно-літературна.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

Пролунав шкільний дзвінок,
Запросив нас на урок.
Будемо навчатись гарно,
Швидко, весело і вправно.

2. Актуалізація опорних знань

«Мозковий штурм»

— Що може засмутити під час свята? (*Міркування дітей.*)

3. Повідомлення теми та мети уроку

— Згадайтеся, якою буде тема нашого уроку.

— Щоб новорічні свята були цікавими та радісними, слід дотримувати правил безпечної поведінки, які ми сьогодні повторимо.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Вивчення нового матеріалу

Гра «Капелюх»

Групи по черзі беруть участь у грі.

Діти утворюють коло і під музику передають капелюх, надягаючи собі на голову. Періодично музика зупиняється, тоді той, на чийй голові виявився капелюх, повинен назвати правило поведінки під час новорічних свят.

Завдання для груп

I група. Причини виникнення пожеж під час новорічних святкувань.

Наприклад:

- Несправність або неправильна експлуатація електрообладнання;
- увімкнення в одну розетку декількох побутових приладів великої потужності;
- користування саморобними електричними гірляндами для ялинки;
- запалювання хлопавок та бенгальських вогнів поблизу хвої;
- використання легкозаймистих маскарадних костюмів із паперу та вати;
- використання піротехніки.

II група. Встановлення та прикрашання новорічної ялинки.

Наприклад:

- Ялинка має стояти на стійкій основі.
- У разі виявлення несправності святкової ілюмінації (*блимання лампочок, іскріння*) слід одразу її вимкнути.

- Дітям забороняено купувати та використовувати піротехнічні засоби: феєрверки, петарди, ракети!
- Для прикрашення ялинки застосовувати електричні гірлянди тільки ліцензійного виготовлення.
- Лампи гірлянди слід закріплювати надійно; обов'язково перевірити справність електричного проводу та його ізоляцію.
- Не слід прикрашати ялинку легкозаймистими іграшками та прикрасами.

III група. Правила поведінки під час масових святкових заходів.

Під час масових святкових заходів необхідно дотримувати простих правил поведінки.

- В місцях скупчення великої кількості людей заборонено штовхатись, бігати, йти напереріз основної маси людей.
 - Бажано триматись якнайдалі від центру натовпу, стін, дверей, скляних вітрин, металевих огорож, де можна травмуватися.
- У разі виникнення паніки:
- не робіть різких рухів, не бігайте, не галасуйте;
 - руки завжди тримайте вільними, зігнутими у ліктях та притиснутими до тіла;
 - не чіпляйтесь за двері, дерева, стовпи, огорожі, щоб не зламати руки;
 - міцно тримайтеся на ногах, уникайте падіння, а впавши на землю, скрутіться «калачиком», ляжте на бік, затулійте руками голову та потилицю; опинившись на землі, спробуйте негайно підвестися. Встаючи, підтягніть до себе руки та ноги, різко підніміться вперед та вгору.

Гра «Прикрась ялинку!»

Кожна команда має штучну ялинку (*яка стоїть від них на відстані кілька метрів*) та набір ялинкових прикрас. За сигналом кожна команда має прикрасити свою ялинку. Перемагає команда, яка швидше впоралася із завданням.

Умова: носити можна тільки по одній прикрасі.

2. Самостійне застосування учнями знань у стандартних ситуаціях

Робота за підручником (с. 142)

— Доповніть правила поведінки під час новорічних святкування. По допомогу звертайтеся до довідки.

Учні виконують завдання в парах, потім обговорюють у загальному колі.

Вправа-гра «Збери сніжинки»

— Доповніть речення, обравши відповідь.

Учитель зачитує незакінчені речення, учні по черзі доповнюють їх, обираючи правильну відповідь. Хто правильно відповів, отримує сніжинку. Переможцем є той, хто збере найбільше сніжинок.

- До небезпечних піротехнічних предметів належать... (*сірники, петарди, пластмасові іграшки*).
- Які електричні прилади можна використовувати на ялинці? (*Лампи, світильники, гірлянди?*)
- Біля ялинки заборонено користуватися... (*відкритими джерелами вогню, гірляндами, прикрасами*).
- Заборонено ялинку прикрашати... (*саморобними гірляндами, іграшками, «сніжком»*).
- Біля ялинки гратися з хлопавками... (*весело, цікаво, небезпечно*).
- Полум'я на ялинці слід гасити... (*водою, піском, товстою вовняною ковдрою*).
- Кого слід сповістити про пожежу біля ялинки... (*чергового вчителя, старшокласників, батьків*).
- Який номер телефону слід набрати, щоб викликати пожежників? (*101*).
- Що потрібно говорити, викликаючи пожежників?
- Який номер телефону слід набрати, аби викликати швидку допомогу? (*103*).
- Що необхідно говорити, викликаючи швидку допомогу?

Гра «Сюрпризи на мотузці»

Учитель прикріплює нитками до мотузки цукерки із фольги, у яких заховано записки-сюрпризи. Учні по черзі відривають цукерки, розгортають і виконують цікаві завдання.

3. Творче перенесення знань і навичок у нові ситуації

Робота в парах. «Мої зимові канікули»

— Незабаром зимові канікули. Складіть список справ на новорічні свята. Поділіться в парі.

Учитель може запропонувати перелік справ, учні вибирають ті, що їм сподобалися.

Список справ, з якими зима подарує купу позитивних емоцій та незабутніх вражень

- Виготовити новорічні вироби.
- Прикрасити новорічну ялинку.
- Улаштувати зимову сімейну фотосесію.
- Написати лист Діду Морозу.
- Спекти разом з мамою смачне печиво.
- Вирізати з паперу сніжинки.
- Пограти в сніжки.
- Виготовити годівницю для птахів і повісити у дворі.
- Залишити горішки для білочок в парку.
- Покататися на санчатах чи лижах з гори, на ковзанах.
- Прочитати книгу про зиму або Новий рік.
- Зліпити сніговика.
- Відвідати музеї, виставки, вистави в морозні дні.
- Побудувати снігову фортецю.
- Грати в хокей.
- Вдягнути карнавальний костюм на новорічне свято.
- Сходити на новорічний ранок.
- Вивчити вірш про ялинку.
- Перед Новим роком прикрасити саморобними іграшками ялинку в дворі або парку.

Технологія «Крісло автора»

- Якою інформацією можна ділитися у школі, а якою — ні?

Гра «Уважний співак»

Діти починають співати відому новорічну пісню. За сигналом ведучого вони продовжують співати пісню подумки, а за наступним сигналом — знову продовжують співати голосно.

Умови гри: співати разом, вчасно вступаючи. Хто збився — залишає гру.

Рухлива гра «Новорічні танці»

Веселий танцювальний новорічний конкурс з перепонами подобається дітям.

У кімнаті необхідно вибудувати перешкоди (з *пластикових стаканчиків, мотузки, портфелів тощо*). Коли звучить музика, учасники повинні, танцюючи, подолати «парканчик», переходячи на протилежну частину класної кімнати. Після кожного кола добудовують ще один «поверх парканчика». Переступати перешкоди стає дедалі складніше, а у фіналі учасникам навіть доведеться стрибати.

Кращим танцівником вважається той, хто не зачепив «паркан».

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Робота за підручником (с. 142)

Учні зачитують та аналізують висновок до теми уроку.

Метод «Рюкзак»

Кожен учень стисло дає відповідь на запитання: «Які з набутих на уроці знань і умінь він візьме із собою для використання?».

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

УРОК 80. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАНЬ УЧНІВ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** повторити та закріпити знання учнів з вивченого матеріалу; розвивати зв'язне мовлення, спостережливість; виховувати бажання розвивати свої здібності, вивчати та досліджувати довкілля;
- **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності, компетентності в природничих науках і технологіях.

Обладнання: ялинкові прикраси, хустинки, гілка ялинки, предметні малюнки для гри, картки, розрізна азбука, сюжетні малюнки, Щоденники вражень.

Тип уроку: урок узагальнення та систематизації знань.

Освітні галузі: природнича, мовно-літературна, інформатична.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організаційний момент

На уроці підсумковим
Треба дружно працювати.

Щоб змогли на всі питання
Повні відповіді дати.

2. Повідомлення теми та мети уроку

— Сьогодні у нас підсумковий урок. Цікаві творчі завдання допоможуть нам провести його змістовно і весело.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Повторення основних фактів і понять

«Мозковий штурм»

— З настанням зими змінюється життя тварин.
Об'єднайтеся в групи. Складіть найдовше речення.

I група. Прилетіли синички...

II група. Снігурі сиділи...

III група. Шишкар знайшов...

IV група. Горобці в саду...

Гра «Чи вірите ви?..»

- Узимку у ведмедиці народжуються ведмежата;
- білка всю зиму спить у дуплі;
- заєць узимку живиться тими запасами, що приготував з осені;
- лисиця ловить мишей під снігом;
- вовки взимку сплять у барлозі?

Літературна хвилинка

Учитель читає уривок з оповідання Г. Скребицького, В. Чапліної «Хто як зимує».

Завітай зимового ранку на подвір'я. По снігу стрибають горобчики, від холоду настовбурчилися, розпушилися, на м'ячики стали схожі. Стрибають, крихти підбирають. Тут же перевальцем гуляють ворони, між ними метушаться галки — так і дивляться, чим би їм пожитися. Винесуть собаці миску з їжею, тільки поставлять, а галки, ворони вже тут: навколо собаки стрибають, намагаючись з-під самого носа шматочок вихопити. Не витримає пес, кинеться за пташкою, а інші вже в миску лізуть. Схопить хто хліб, хто кісточку — і геть полетять.

У селі взимку біля оселі не тільки цих пташок побачити можна. Сюди і синиці, і вівсянки, і навіть обережні сороки прилітають. Голодно взимку їм у лісі. Ось вони й летять ближче до людської оселі, щоб підгодуватися.

— Про що йдеться в оповіданні? (*Про життя птахів узимку.*)

— Що змінилося у поведінці птахів узимку?

— Яку причину такої поведінки птахів назвав автор? (*Голод.*)

— Який висновок зробимо з прочитаного?

Висновок. Щоб узимку птахи не загинули від голоду, потрібно розвішувати годівнички, сипати птахам корм.

— З яких джерел інформації ми можемо дізнатися про життя тварин узимку? (*Енциклопедії, підручники, Інтернет, телевізор, радіо, учитель, батьки, друзі.*)

Довідка

Є багато сайтів в Інтернеті. Сайти для дітей — це безмежна кількість веб-сторінок, що запрошують вас у захопливий світ пригод і відкриттів. Тут можна почути неймовірні історії, пограти в ігри, знайти відповіді на безліч своїх питань.

Дитячі сайти: «Казкар», «Левко», «Пізнайко», «Самоучка», «Ребзики», «Пустунчик» (*pustunchik.ua*) та багато інших.

Вправа «Як дізнався?»

— Зазначте, у яких видах представлено інформацію.

- Стаття в газеті.
- Музичний диск.
- Інформаційний випуск новин.
- Виставка картин.
- Відеокасета.
- Медичний довідник.
- Лист.

(*Зорова, слухова, дотикова.*)

Руханка «Прикрась ялинку»

Обладнання: ялинкові прикраси, хустинки, гілка ялинки.

З-поміж присутніх обирають трьох-чотирьох осіб. Гравці стоять посередині кімнати, їм зав'язують очі, дають по ялинковій іграшці. Вони повертаються кілька разів навколо своєї осі (*за допомогою присутніх*), а потім ідуть до ялинки і вішають на неї іграшку. Якщо гравець не зміг дійти до ялинки (*пішов в іншу сторону*), то іграшку вішають на перший-ліпший предмет або навіть на людину. Якщо таких не виявиться, то виграє той, чия іграшка висітиме на найоригінальнішому місці. (*Гру можна проводити кілька разів, обираючи нових гравців.*)

2. Узагальнення знань

Вправа «Добре — погано». Робота в парах

— Визначте, чим корисний Інтернет та що негативного в ньому, розподіліть слова.

Навчання, пошук інформації, марна витрата часу, розваги, порушення режиму дня, шкода здоров'ю, азартні ігри, спілкування, віруси.

Добре

Спілкування

Навчання

Розваги

Пошук інформації

Погано

Віруси

Марна витрата часу

Азартні ігри

Порушення режиму дня, шкода здоров'ю

Вправа «Поміркуй»

— Чому птахи настовбурчують пір'я під час морозів?

— Коли краще зберігається тепло в кімнаті: якщо вікно засклене товстим склом чи коли воно з подвійними рамами?

— Чому за морозної погоди люди надягають речі зі штучного або натурального хутра?

Учні по черзі висловлюють свої міркування.

Розвивальна гра «Нагодуй зайчика»

Обладнання: малюнки зайчика та моркви, намальовані на дошці сходинок.

— Зайчик дуже зголоднів. Для того щоб дістати моркву, йому потрібна ваша допомога.

Учні по черзі читають стовпчики слів. Якщо стовпчик прочитано правильно, зайчик піднімається на одну сходинку ближче до моркви. Учні читають до тих пір, поки зайчик не дістанеться моркви.

Гра «Збери картинку з друзями»

Сюжетні малюнки (на вивчені теми) розрізають на чотири частини. Кожна деталь лежить в окремому конверті. Діти вибирають конверти та об'єднуються в групи. Потрібно зібрати малюнок, знайшовши відсутні деталі.

3. Узагальнення вмінь

Вправа «Запитання — відповідь». Робота в парах

— Дайте відповіді на запитання.

- Якої пори року буває листопад?
- Якої пори року не можна побачити муху?
- Якої пори року можна побачити пташенят шишкаря?
- Якої пори року українці відзначають свято Миколая?
- Коли співає соловей?

Учні виконують завдання на картках, обмінюються із сусідом по парті для взаємоперевірки.

— Намалюйте ланцюг живлення соловейка.

Творча вправа «Фотопроби»

Цей конкурс залишиться в пам'яті надовго завдяки отриманим світлинам.

Учитель пропонує учасникам увійти в роль і зобразити: найдобрішого Діда Мороза, жадібного Діда Мороза, сонну Снігуроньку, замерзлу Снігуроньку, найсильнішого багатиря, примхливу принцесу, злого лісовика, скривджену Бабу Ягу тощо.

Ще цікавішим буде конкурс, якщо використати головні убори чи костюми героїв.

Робота з фразеологізмами

До кожного вислову з лівого стовпчика слід дібрати пояснення із правого стовпчика.

• Битися, наче птах у клітці.	• Людина, яка вдосвіта встає.
• Відчувати крила за плечима.	• Бути сповненим сили, натхнення.
• Ворон лічити.	• Людина, яка погано чує.
• Глуха тетеря.	• Жити в тяжких умовах.
• Підрізати крила.	• Нічого не робити, ледарювати.
• Ранній птах.	• Знеслилити когось.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА. РЕФЛЕКСІЯ

Вправа «Абетковий суп»

Учитель пропонує кожному учневі витягнути із чарівної торбинки літеру розрізної азбуки (вилучити літери «ь, и, й, ї») і придумати підсумкове речення на тему уроку, що починалося б з цієї літери.

Робота у Щоденнику вражень

— Запишіть або намалюйте свої міркування з однієї з вивчених тем (на вибір).

ДЛЯ ВЛАСНИХ НОТАТОК

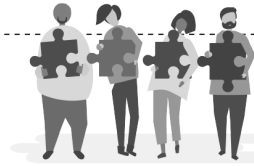
ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. *Динамічні перерви. 1–2 класи* / упоряд. В. П. Порошук.— Х. : Вид. група «Основа», 2018.— 221, [3] с.— (Серія «Нова українська школа»).
2. *Інтерактивні технології навчання у початкових класах* / Авт.-упор. І. Дівакова.— Тернопіль : Мандрівець, 2008.— 180 с.
3. *Матоніна Р. Д.* Розвиток критичного мислення учнів початкових класів.— Х. : Вид. група «Основа». 2013.— 174, [2] с.— (Б-ка журн. «Початкове навчання та виховання»; Вип. 12 (120)).
4. *Хвилинки здоров'я — щодня. 1–2 класи* / упоряд. В. П. Порошук — Х. : Вид. група «Основа», 2018.— 222, [2] с.— (Серія «Нова українська школа»).
5. *Я досліджую світ : підруч. для 2-го кл. закл. заг. серед. освіти : (у 2-х ч.) : ч. 1* / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич.— К. : Генеза, 2019.— 144 с. : іл.
6. <http://www.yrok.net.ua>
7. <http://metodportal.com/>
8. <https://bohdan-books.com/>
9. <https://lib.pedpresa.ua/>
10. <http://ukrgramota.kievpereklad.com.ua/nazvy-misyaciv/>
11. <https://abetkaland.in.ua/>
12. <https://mon.gov.ua/ua/>
13. <https://pustunchik.ua/>
14. <https://dovidka.biz.ua/>
15. <https://www.schoollife.org.ua/>
16. <http://journal.osnova.com.ua/>
17. <http://www.subject.com.ua/>

ВИДАВНИЧА ГРУПА «ОСНОВА» — ПРОСТІР ДЛЯ СПІЛКУВАННЯ ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГІВ!

З 2002 року ми є надійним помічником педагогів України. Із року в рік любов до читача та віра у свою справу сприяють виникненню нових ідей і допомагають рухатись уперед.

Ми надаємо комплексну інформаційно-методичну підтримку освітянам

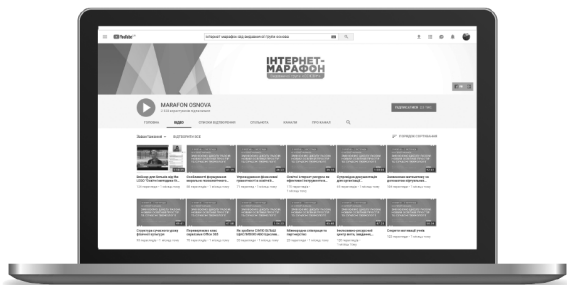
Щомісяця випускаємо **науково-методичні журнали** в електронному та паперовому форматі. Для наших читачів створено найвигідніші варіанти передплати, започатковано акції та нарахування бонусів! Дізнавайтесь більше на нашому сайті: <http://journal.osnova.com.ua>

Випускаємо розробки уроків серій **«Мій конспект»** та **«Усі уроки»**, які створені, аби полегшити роботу вчителів під час підготовки до уроків!

Пропонуємо **1300 книг і посібників** для комплексної організації роботи у ЗДО та школі за найвигіднішими цінами! Обирайте й замовляйте в нашому інтернет-магазині: <http://book.osnova.com.ua>

Підвищуємо професійний рівень педагогів у **«Дистанційній академії»!** Ви можете записатися на курс та отримати сертифікат! <http://osnova.d-academy.com.ua>

Підтримуємо вас у соціальних мережах! Приєднуйтеся до нас **у Facebook:** www.facebook.com/OsnovaVG. Тільки в нас: актуальні новини освіти, спілкування в колі освітян, розіграші й акції!

Проводимо **безкоштовні Інтернет-марафони!** Спікери: вчителі — агенти змін, тренери НУШ, іноземні фахівці з освіти! Лише актуальні теми та корисна інформація! Слідкуйте за анонсами на сторінці у Facebook: www.facebook.com/InternetMarafon

Ведемо **YouTube-канал Інтернет-марафону!** Понад 200 безкоштовних онлайн-лекцій, які можна переглядати у вільний час за посиланням: www.youtube.com/c/MARAFONOSNOVA.

ДЯКУЄМО, ЩО ОБИРАЄТЕ НАС!

З повагою
Видавнича Група «Основа»

ОСНОВА
ВІДАВНИЧА ГРУПА

Код	Ціна
ПШМ228	120,00

Навчальне видання

Серія «Мій конспект»

ПОРОЩУК Валентина Павлівна

**Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ.
2 КЛАС. ЧАСТИНА 1**

Головний редактор *Ю. Є. Бардакова*

Редактор *О. В. Грабар*

Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*

Технічний редактор *Є. С. Островський*

Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 12.08.2019. Формат 84×108/16.

Папір газет. Друк офсет. Гарнітура Шкільна.

Ум. друк. арк. 28.56. Замовлення № 19-08/19-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»
61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66
тел. (057) 731-96-34

e-mail: office1@osnova.com.ua
osnova.com.ua

book.osnova.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6058 від 01.03.2018 р.

Телефон для замовлення: 0-800-505-212
(Безкоштовно з мобільних та стаціонарних телефонів України)

Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК»
м. Харків, пров. Сімферопольський, 6. Тел. +38(057)703-12-21
www.triada-pack.com, email: sale@triada.kharkov.ua
ISO 9001:2015 № UA228351, FAMO TRIADA LLC (065445)